

როზა გაფრინდაშვილი

გუძღვნი ჩემი შვილის
გელა (გელიუს) ბანძელაძის
ნათელ ხსოვნას

ფსიქოლოგია ქართულ ფოლკლორში

- ◆ ცრურწმენები
- ◆ ზღაპრები და თქმულებები
  - ◆ ანეკდოტები
  - ◆ ანდაზები

თბილისი – 2014

როზა გაფრინდაშვილი: ფსიქოლოგია ქართულ ფოლკლორში
„ფერონი“ თბ., 2014, გვ. 216.

ავტორისაზან

ერთხელ, როცა ფსიქოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტი ვიყავი, დედამ მითხრა — მე ფსიქოლოგია არ მისწავლია, მაგრამ შენზე უკეთესი ფსიქოლოგი ვარო.

მეწყინა, მაგრამ რომ დავეფიქრდი, მივხვდი — ჩვენს წინაპრებს ადამიანის ფსიქიკის „საიდუმლოები“ ჯერ კიდევ მეცნიერებამდელ პერიოდში სცოდნია და ის რაც დღეს აღმოჩენებად მიგვაჩნია, მხოლოდ „კარგად დავიწყებული ძველი“ ყოფილა; ამგვარად, ფსიქოლოგიამდელ თაობას, ვისაც ქრთული ფოლკლორი შეუსწავლია, შეეძლო „ფსიქოლოგობის“ პრეტენზიაც კი ჰქონოდა.

ამიტომ დამენანა „წყალს გატანებული“ სიბრძნეები, რის შესახებაც ახალმა თაობამ ძალიან ცოტა რამ იცის და მათი „გაცოცხლება“ გადავწყვიტე; ახლა, მინდა იმ „ცოდნებზე“ ვისაუბროთ, რაც ჩვენმა წინაპრებმა ზღაპრების, თქმულებების, ანეკდოტების და ანდაზების სახით გვიანდერძა ანუ, რაც „ვიცოდით, მაგრამ არ ვიცოდით, რომ ვიცოდით“.

ამ ნარკვევების დაწერისას კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი, რომ მეცნიერება — დიდი მასწავლებლების მიერ ამოხსნილ საიდუმლოებს გამზადებული სახით გვაწვდის! ფოლკლორი — აზროვნებას გვასწავლის, დაფიქრების სტიმულს გვაძლევს, რათა თავად მივხვდეთ დაფარულ სიბრძნეებს, განვიცადოთ მიხვედრით გამოწვეული სიხარული და პრაქტიკულ ცხოვრებაშიც გამოვიყენოთ.

რედაქტორი: მარი ბანძელაძე

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი

ISBN 978-9941-9398-5-3

როზა გაფრინდაშვილი roza.gaprindashvili@rambler.ru

© „ფერონი“

უ ი ნ ა ა რ ს ი

უ ქ ს ა ვ ა ლ ი.....7

**თავი I. ფსიქოლოგიური „საიდუმლოები“
ცრურწმენებში**

◆ ჭიაკოკონობის „საიდუმლო“ 9

◆ „ეშმაკის“ ცნების „ფსიქონანალიზი“ 12

◆ სანთელი, ლოცვა 17

◆ ნატვრის ხე 21

◆ სინდისი — „პატარა ღმერთი ჩემში“ 25

◆ სიზმარი 27

◆ მსხვერპლშეწირვა — ცრუ იმედი? 33

◆ თანამედროვე „საშიში სულები“ და ფეხბურთელთა
წარმატებები 37

◆ მუნჯობის „თერაპია“ 39

◆ „ჩაკეტილობის მანევობა“ 41

◆ მცირე ხიფათის „ცრუ სიკეთეები“ 43

◆ ბედობის დღე 44

◆ პატარძლის თაიგულის „ჯადოსნური ძალა“ 45

◆ ბედისკვერი, სარკეში დანახული
საბედო თუ სპირიტუალიზმი 47

◆ „ცრურწმენით“ გაყურებული ტკივილები 52

◆ „მოლაპარაკე ფოთლები“ და ქოთანში დამწყვდეული
„ყვავის სიბრძნე“ 54

◆ შავ სიაში შეტანილი „ძაღლის ყმუილის“ საიდუმლო 57

◆ „ვინც იძახის არასა...“ 60

◆ მარხვის „ცრუ“ სიკეთეები 61

◆ „ბატონები“ — მითი თუ რეალობა? 64

◆ რწმენის ფსიქოლოგია 67

თავი II. ფსიქოლოგია ზღაპრებსა და თქმულებებში

◆ ნაცარქექია.....	69
◆ იშვიათი ზღაპარი შრომით ნაშოვნი ფულის შესახებ	71
◆ დედასთან ფალაგანიო.....	74
◆ „ჯადოსნური“ ქოთნის საიდუმლო.....	75
◆ თქმულება, რომელიც ზღაპარს გავს	77
◆ გულუხვი, ძუნწი და მიქელ-გაბრიელი.....	83
◆ სიზარმაცე თუ დარდიმანდობა.....	85
◆ „მრისხანების ცოდვის“ სიკეთე-ბოროტობები	87
◆ „ბაგა, ბაგა, სიკვდილო“	90
◆ „ჭკვიანურები“ მითიურ „საიდუმლოებში“	93
◆ „ჯვრის მისტერია“ მითოლოგიის საკაცობრიო ოკეანეში	95
◆ ადამიანის, ვირის, ძაღლისა და მაიმუნის ზღაპარი	97
◆ ოპტიმიზმის ზღაპრული აპოლოგია ანუ „ასე ჯობია“	99
◆ „არც შენ შეგრჩებაო“	103
◆ თანდათანობის ეფექტი ანუ ნაცრის საჩხრეკში გაცვლილი ცხენი	106
◆ ჩიტიფაფობა.....	112

თავი III. ფსიქოლოგია ანეკდოტებში

1. პოლიტიკური ხუმრობების „სიბრძნე“	115
◆ რა დაამტკიცეს დიდმა პოლიტიკოსებმა	115
◆ კურიოზების ქვეყანა	116

◆ დიდი პოლიტიკოსები საიქიოში.....	117
◆ სტალინი — ლენინის ანდერძის მოლოდინში	118
◆ უდანაშაულო დალაქები	118
◆ მოტყუებული „კროლესული ბავშვი“	119
◆ ვინ ეგულებოდა ხალხს პრეზიდენტში?	120
◆ რით ინარჩუნებენ ქალები ოჯახს?.....	121
◆ „დამპალი კაპიტალიზმის სუნი“	122
2. კუთხური ფსიქიკის თავისებურებები ანექლოტივში	122
◆ გურულების წიპურტები.....	123
◆ მეგრელების შესაშური სოლიდარობა	128
◆ კახური გულახდილობა-გულწრფელობის ღირსება-ნაკლოვანებები	129
◆ იმერულ ანექლოტებში „გაპარული“ კომპლექსები.....	134
◆ რაჭველების შენელებული რეაქციები და სახალისო თავგადასავლები	138
◆ ამაყი სვანების ანექლოტები და სიამაყის „საფრთხეები“	140
◆ ჯოჯოხეთის კუპრში მოთუხთუხე ქართველები	144
3. ზოგადსაკაცობრიო „ჭკვიანურები“ ანექლოტივში	146
◆ რატომ არ შეიძლება თეთრ დათვებზე ფიქრი	146
◆ ექვსი გენიოსი ებრაელის ანექლოტი.....	147
◆ თანამედროვე ანექლოტი	150
◆ მიხოს „მოღალატე არაცნობიერი“ ანუ „რი ატამი, რა ატამი“	152
◆ დაფიქრებული ასფენას და ბურიდანის ვირის ტრაგედია.....	154

თაზი IV. ანდაზები

◆ „სადაც არის ბედი შენი...“	156
◆ „კოკასა შეგან რაცა დგას...“	160
◆ „ფუყე თავთავი თავს მალლა ასწევს...“	163
◆ „შარო, საიდან მოდიხარო“	166
◆ „ტყუილად შრომის“ სიკეთე	167
◆ „ცოდვა — გამხელილი...“	169
◆ „რაც აკვანში, ის საფლავში?“	172
◆ „ყურძნის სიყვარულით...“	179
◆ „მოჩქარეს მოუგვიანდესო“	182
◆ „ურჩი მიუშვი ნებასა...“	182
◆ „სინდისიც კაი საქონელიაო“	186
◆ „წარსდგა მშიერი და არა შიშველიო“	187
◆ „როგორიც ერიო, ისეთი ბერიო!“	189
◆ „კატა ვერ შეწვდა ძეხვსაო...“	190
◆ „აკრძალული ხილი...“ ანუ „ბუმერანგის ეფექტი“	191
◆ „სწავლა — სიბერემდე“ თუ რჯულზე უმტკიცესი ჩვეულება?	194
◆ „ემიებდე და ჰპოვებდეო“	196
◆ „ავადყოფი რომ მორჩება, ექიმი შეძულდებაო“	197
◆ „ზოგი ჭირი მარგებელიაო“	201
◆ „საზიარო ყანა...“ ანუ „საერთო საკუთრების ტრაგედია“	204
◆ „ჯერ თავო და თავოო...“	206
◆ „კარგ მთქმელს კარგი გამგონი უნდაო“	208
◆ ანდაზები, რომლებშიც სიბრძნეს თავად მკითხველი აღმოაჩენს	213
◆ რა განბი გვქონია!.. ანუ ეს წიგნი ყველამ უნდა წაიკითხოს (რეცენზია)	219

უ მ ს ა ვ ა ლ 0

ამ ნარკვევების მიზანია ჩვენი წინაპრების მიერ ნაანდერძევი „ფსიქოლოგიური აღმოჩენების“ გააზრება. ამისათვის XX საუკუნის დიდი ქართველი ფსიქოლოგიური სკოლის ფუძემდებლის, ბატონი დიმიტრი უზნაძის მიერ შექმნილი — განწყობის თეორიის გახსენება დაგვეხმარება: განწყობა აქტივობის უნივერსალური მექანიზმია, რაც ექსპერიმენტებით დასტურდება; იგივე ექსპერიმენტები გვარწმუნებს, რომ ადამიანის ფსიქიკის მართვა — შესაძლებელია. ანუ, ექსპერიმენტატორს შეუძლია ცდის პირებს ხელოვნურად ისეთი განწყობა შეუქმნას, რაც წინასწარ ნავარაუდევ „მცდარ აღქმას“ გამოიწვევს.

● ცდის ერთ-ერთ ვარიანტში, თვალახვეულ ცდის პირებს, ორივე ხელში სხვადასხვა ზომის ბურთები რამდენჯერმე მიეწოდებოდა; რვა-ათიოდე სეანსის შემდეგ, იმავე ცდისპირებს, ორივე ხელში ტოლ ბურთებს აძლევდნენ; ისინი ბურთებს სხვადასხვა ზომისად აღიქვამდნენ; იმ ხელში, რომელშიც პატარა ბურთი ეჭირათ, როგორც წესი, უფრო დიდი ზომის ბურთის შეგრძნება ჰქინდათ, რაკი ის, უწინდელი განწყობის ფონზე, დიდად შეიგრძნებოდა და პირიქით, დიდ ბურთს პატარად აღიქვამდნენ, რაკი უფრო დიდის აღსაქმელად იყვნენ განწყობილები.

პროფესორი ბარნაბ საჭაპურიძის ექსპერიმენტებში, ცდისპირებს ეკრანზე 3-5 წუთის განმავლობაში თეთრ-რუხი განათების ციმციმს აჩვენებდნენ; ამის შემდეგ მაგიდაზე დაწყობილი სხვადასხვა ზომის, ფორმის და ფერის გეომეტრიული ფიგურებიდან ერთ-ერთის ამორჩევას სთხოვდნენ; ისინი სწორედ იმ ფიგურებს ირჩევდნენ, რასაც ეკრანზე ისე „ხედავდნენ“, რომ „არ იცოდნენ, რომ ხედავდნენ“ ანუ

ქვეზღურბლოვანი (ალუქმელი) გამღიზიანებლის სახით ეს ფიგურები ისე იყო პროექტირებული, რომ ცდის პირები მას მხოლოდ სინათლის ციმციმად აღიქვამდნენ.

როგორც ჩანს ფსიქიკის ეს მართვადი ბუნება ჩვენმა წინაპრებმა მეცნიერებამდელ პერიოდშიც იცოდნენ და საზოგადოებისთვის საჭირო (სასურველი) ქცევა-მოქმედებების მიმართ ხალხს გართობითი ფორმით ისეთი რიტუალები და დღესასწაულები დაუწესეს რაც სიამოვნებით სრულდებოდა და რის გამოც ისინი ხალხისთ გაითავისეს. დროთა განმავლობაში საზეიმო ვითარებაში ამ რიტუალების შესრულების პროცესში, თანდათანობით, ფიქსირებული სოციალური განწყობები შეიქმნა; ბევრმა მათგანმა, „დრომოჭმული ტრადიციების“ და „ცრურწმენების“ სახით, ჩვენამდეც მოაღწია, მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა იდეოლოგია ადამიანთა მეხსიერებიდან მათ ამოძიკვას დიდი გულმოდგინებით შეეცადა.

ე. წ. „ცრურწმენებს“, ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, ბევრი სასარგებლო და მეცნიერების თვალსაზრისითაც გამართლებული შედეგიც ახლდა.

ჩვენი ვარაუდით „ცრუ“ რიტუალების ან ქცევა-მოქმედებების საშუალებით (რასაც თან გართობა და სასიამოვნო განცდებიც ახლავს), ადამიანის ფსიქიკაში ღირებულებების ჩამოყალიბება (ჩანერგვა) და მისი შესატყვისი ქცევა-მოქმედებისთვის მზაობა — განწყობა იქმნება (ბატონი დიმიტრი უხნაძის ცნობილი — ბურთების ზემოქმედების მსგავსად), რაც დადებითი შედეგების მიღწევის დიდ ალბათობას ქმნის.

განვიხილოთ ამ აზრის დამადასტურებელი „ცრურწმენის“ ზოგიერთი ნიმუში.

თავი I

ფსიქოლოგიური „საიდუმლოები“ ცრურწმენებში

გწამს? მაშასადამე არსებობს! (პრაგმატიზმის ფილოსოფიიდან)
თუ არ ირწმუნებ, ვერ დაინახავ (წმიდა ილია მართალი)
რწმენა — ღვთიური ნიჭია (ბლევზ პასკალი)
რაც ერთისთვის რწმენაა, მეორისთვის უაზრობაა (პასკალი)

ჟიაკოპონობის „საიდუმლო“

(საკვანძო სიტყვები: აღდგომა, ტრადიცია, დღესასწაული, ჭიაკონა, ეშმაკები)

ფოლკლორული „ცრუ სიბრძნეების“ ერთ-ერთი ყველაზე უფრო პოპულარული და გავრცელებული ნიმუში ჭიაკონობის ტრადიციაა.

როგორ გაუძლო მან საუკუნეებს ან კომუნისტურ იდეოლოგიას, მიუხედავად იმისა, რომ მასწავლებლები დიდი გულმოდგინებით ცდილობდნენ მათს ამოშლას ჩვენი შეგნებიდან? რა ხიბლი ჰქონდა მას, ნუთუ მხოლოდ იმიტომ შეიყვარა ხალხმა, რომ ბავშვების კარგი გასართობი იყო ან მართლა კუდიანებისა ეშინოდათ? ამ კითხვებზე პასუხს ჯერ კიდევ სკოლაში სწავლისას, სრულიად შემთხვევით მივაგენი.

ერთხელ, გაზაფხულზე, ჩვენს მიტოვებულ და დიდი ხნის მონატრებულ სოფელში წავედით. ეზოს რომ მივადექით, ჭიშკარი ვერ შევადეთ, რაკი გაზაფხულის წვიმებით გაჯერებულ ნიადაგს ბალახთან და ყვავილებთან ერთად ეკალბარდებიც უხვად მოსდებოდა. ჭიშკრის გაღებას ღობის ძირებში შემოდგომიდან შემორჩენილი ჩაშავებულ-ჩაშმორებული ფოთლებიც ხელს უშლიდა.

— ხელავ შვილო, დაპატრონებიან ჩვენს ეზოს ეშმაკები და ესააო, სევდიანად თქვა დედამ.

უეცრად „განათლა“ გონებაში — დედა იმ „ემმაკებზე“ ლაპარაკობდა, რაზეც დიდი ხნის წინ ბებია გვეუბნებოდა — ვის ეზომიც აღდგომის წინა კვირაში ჭიაკოკონა არ დაინთება, იმ ეზოს ემმაკები დეპატრონებიანო.

მაშინ, მასწავლებლების ავტორიტეტით შთაგონებულები ვფიქრობდით — ვისაც „ემმაკების“ არსებობა სჯერა, ჭკვიანურს ვერაფერს გვირჩევსთქო და ბებიას ნათქვამი „ერთ ყურში რომ შევუშვიო...“

ქალაქში საცხოვრებლად რომ გადავედით, სოფლის მისახედად აღარ გვეცალა; აღდგომის წინა ოთხშაბათს, ქალაქში, გაზონებში, აჟრიათულებული ბიჭების მიერ დანთებულ „ჭიაკოკონას“ — ცეცხლწაკიდებული მანქანის საბურავებს, მეხუთე სართულიდან გადავცქეროდით, თან კარფანჯრებს მჭიდროდ ვხურავდით შავ, მყრალ კვამლს რომ არ შევეწუხებინეთ; მერე კი, წვიმის მოსვლამდე, ნაკოცონარ ჭვარტლსა და ნაცარს ფეხის დასვრის შიშით გვერდს ვუვლიდით და მეეზოვეზე ვბრახობდით.

დედამ რომ თქვა — „დაპატრონებიან ჩვენს ეზოს ემმაკებიო“, მხოლოდ მაშინ მივხვდი რა ემმაკებზეც ლაპარაკობდა დიდი ხნის წინ ბებია. ის „ემმაკი“ ადამიანის სულში ჩაბუდეული სიზარმაცე, დაუდევრობა, უვიცობა, შური, ავხორცობა და მისი მსგავსი მანკიერებები ყოფილა.

ჭიაკოკონობის ტრადიცია კი სიზარმაცესაც ებრძვის და ეკოლოგიურ პრობლემებსაც; მაშინ, სკოლამდელ ასაკში, ბებიები გვასწავლიდნენ — ყველაზე მაღალი ჭიაკოკონა რომ ანთოთ, ეზო-გარემოს გასუფთავებისას მოგროვილი ფიჩხი, საქონლის საკვების ნარჩენები, წინა წლის გამხმარი ეკალბარდები და სხვა ხარახურა თავად უნდა მოაგროვოთ! (სად იყო მაშინ დასაწვავი საბურავები! ვფიქრობ ახლაც შეიძლება

ამ ტრადიციის დაკავშირება კორპუსების გასუფთავების ხერჯზე კოცონის ანთებასთან). ბებია გვიშლიდა — ჩალა არ დაწვათ, საქონელს არ დააკლოთ, ღმერთი გვიწყენსო. ამიტომ, „სხვაზე უფრო მაღალი ჭიაკოკონის“ სურვილით ეზო-გარემოც „სხვაზე უფრო სუფთა და გაკრიალებული“ გვქონდა.

ამგვარად, მასწავლებლების ჩაგონებით „ცრუ“ ტრადიციაზე უარის თქმამ ისე ჩაგვიხერგა ეზოში შესასვლელი, რომ დიდი შრომა დაგვჭირდა ეს რომ მოგვეხერხებინა (შემდგომში კი უფრო სერიოზული პრობლემებიც შეგვიქმნა).

შენიშვნა: ძველი ჭიაკოკონობა მართლაც კარგი ტრადიცია იყო, საუკუნეების განმავლობაში დახვეწილი და განმტკიცებული. მართალია დღესაც ბევრი ტრადიცია იქმნება, მაგრამ „ახლებს“ ის ნაკლი აქვს, რომ ზეიმობს — უმცირესობა, ხალხი კი — მაყურებელია.

„თბილისობაზე“ რაიონებიდან ჩამოტანილი და გამოფენილი პურ-მარილი, მხოლოდ ქალაქში მცხოვრები უახლოესი ნაცნობ-მეგობრებისთვისაა განკუთვნილი, უმრავლესობა — მათი „ლხინის“ მაყურებელია. სასაქონლო პროდუქტი კი ჩვეულებრივ ფასებში ან უმნიშვნელო ფასდაკლებებით იყიდება, რაზეც ისეთი რიგები ღგება, რომ იქ დგომას სჯობს საერთოდ არაფერი ჭამოს ადამიანმა. არადა, სახალხო ზეიმმა ყველა ოჯახში უნდა შეაღწიოს, რაც შემდგომი ორგანიზაციების გადაწყვეტილებით არ ხდება — ის სახალისოც უნდა იყოს, ყველა ოჯახისთვის ხელმისაწვდომიც, სასარგებლოც და სასიამოვნოც, რასაც წინ მოსალოდნელი სიხარულის მოლოდინი უნდა უძლოდეს, თუნდაც ყველა ოჯახისთვის ხელმისაწვდომი იშვიათი კერძის ან ნუგბარის სახით, როგორცაა — საახალწლო გოზინაყი, საშობაო — ღორი,

სააღდგომო — წითელი კვერცხი, დაბადების დღის ტორტი და ა.შ. ცხადია რომ, როცა ეს ყოველივე ყოველდღიური და ჩვეულებრივი საკვები გახდება (ისე, როგორც დღესაა გოზინაყი, ტორტი, წითელი კვერცხი), მას არც სასიამოვნო მოლოდინები ახლავს და აღარც სიხარულის მოტანა შეუძლია.

დღესასწაულების მოყვარულებს (და დამწესებლებსაც) უნდა ახსოვდეთ, რომ ის, რაც ყოველდღიურობად გადაიქცევა, აღარ შეუძლია სიხარულის და ზემოქრობის განცდა მიანიჭოს ადამიანებს, რისი მოლოდინიც მათ ძალიან სჭირდებათ.

„ემშაკი“ ცნების ფსიქონალიზი

(საკვანძო სიტყვები: ეშმაკი, ეროსი, თანატოსი, ტაბუ, სუბლიმაცია, კულტურა)

სიტყვა „ემშაკი“ („აიშმა“), ძველ ირანულ ენაზე ბოროტ სულს ნიშნავს; რელიგიური გაგებით ის იყო ბოროტი, ავი, მავნე სული და უსახური, რაც წარმოდგენაში გვეძლევა როგორც ბანჯგვლიანი და თვალსისხლიანი არსება; მას რქები, კუდი, გრძელი ყურები და წვეტიანი ფრჩხილები აქვს; შეუძლია გარდასახვა — პატარა ბავშვის, შავი კატის, ძაღლის, ღორის და სხვ. სახის მიღება.

„ემშაკი“ შედარებით მოგვიანებით გახდა ქართული ზეპირსიტყვიერების პერსონაჟი (ბიბლიის ქართულ ტექსტში ის ბოროტი სულის აღმნიშვნელი ერთადერთი სიტყვა ყოფილა — იხ. ქსე, ტ.4).

ემშაკის თემით მაშინ დავინტერესდი, როცა სტუდენტობისას ძველბერძნული მითების „ბოროტი“ პერსონაჟი — თანატოსი „გავიცანი“, გოეთეს გამონათქვამი ამოვიკითხე — ცალ მხარზე რომ ანგელოზი მაზის, მეორე მხარზე — ეშმაკი და ჰეგელის „დაპირისპირებულ ძალთა ერთიანო-

ბისა და ბრძოლის კანონი“ გვასწავლეს. ამან „კეთილისა და ბოროტის“ ფილოსოფიური ანალიზისას დაპირისპირება-ერთიანობის აუცილებლობაში დამარწმუნა.

● ჩემმა ოთხი წლის ბიჭმა, თავისი გაუთავებელი შეკითხვებით სიცოცხლის გაგრძელების მთავარი მექანიზმის „საიდუმლოზე“ დამაფიქრა; — სიკვდილი კაიაა...? — აჰა ღმერთი გლახა რამეს გამეიგონებდაა? — აჰა ხო გეივსებოდა ქვეყანა ბებრებით!

სიკეთე-ბოროტების ბრძოლა-ერთიანობის შესახებ ბევრ ცნობილ მოაზროვნეს აქვს აზრი გამოთქმული. ფსიქონალიზმა კი კეთილი და ბოროტი საწყისი — შექმნა-განადგურების იმპულსი, ადამიანის არაცნობიერ ფსიქიკაში დაინახა. ამ უერთიერთ დაპირისპირებული ძალების არსებობის დასტურად ფსიქონალიზმა ბერძნული მითოლოგიიდან სიცოცხლისა და სიკვდილის ღვთაებები — ეროსი და თანატოსი მოიშველია.

ეროსი — ბერძნული მითოლოგიის უძველესი ღვთაებაა; თავდაპირველად ის სამყაროს საწყისად იყო მიჩნეული, მოგვიანებით — სიყვარულის, ახალი სიცოცხლის ჩასახვისა და ცხოვრებით ტკბობის ღმერთი გახდა, ოქროსფერი თმით, მშვილდ-ისრითა და კაპარჭით ხელში. მისგან ნასროლი ისარი ადამიანებს სიყვარულის მძაფრი გრძნობით აავადებს, რასაც თან ახლავს შთამომავლობის გაჩენა, სიცოცხლის გაგრძელება და სხეულებრივი ტკბობა.

თანატოსი — სიკვდილის ღმერთია, ეროსთან დაპირისპირებული, შავი ტანსაცმლით და ცელით ხელში, რაც მას, ვითომ სიცოცხლის მოსათიბად სჭირდება; რკინის გული აქვს და არავინ ებრალება, ღმერთებსაც ეჯავრებათ და ადამიანებსაც (ქართულ მითოლოგიაში მას მიქელგაბრიელი

ჰქვია). ფროიდმა მისი სახელი აგრესიის, ნგრევისა და სიკვდილისადმი არაცნობიერი ლტოლვის აღსანიშნავად გამოიყენა.

ფროიდის აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანებს სიკვდილის ეშინათ, მისი გახსენება თავზარსა სცემთ და მასზე საუბარს თავს არიდებენ, არაცნობიერად მაინც მისკენ მიისწრაფიან; აქედან იღებს სათავეს ნარკოტიკის, ალკოჰოლისა და სასიკვდილო იარაღის სიყვარული, გემოთმაძიებლობის ცოდვა — ნაყროვანებისადმი მიდრეკილება, რასაც ზიანი მოაქვს ადამიანის ჯანმრთელობისათვის და მას სიკვდილთან აახლოვებს.

ერთხელ, გემრიელი საჭმელების (ტკბილეული, ცხიმიანი, შემწვარ-მოხრაკული) აკრძალვებით თავმოებზრებულმა, სამი წლის ელენემ მკითხა

- ბებო, რაც გემრიელია, რატომ არის ყველაფერი მაწყინარი?
- ამას, როცა გაიზრდები, თავად მიხვდები, ახლა კი დაიჯერე, რასაც უფროსები გეტყვიან!

ჩემი ვარაუდით კი ამ კითხვაზე ასე უნდა მეპასუხნა — იმიტომ, რომ განვითარების კანონის მიხედვით ახალი თაობა რომ მოვიდეს, მას ძველმა თაობამ ადგილი უნდა დაუთმოს, უნდა წავიდეს; ყოველი სიახლე ძველის წასვლით არის შესაძლებელი, ესაა თაობათა ცვლის მექანიზმი; შემოქმედმა ადამიანებს „საკუთარი ნებით ადგილის დათმობის“ ერთ-ერთ მექანიზმად გემრიელი სმა-ჭამა დაუწესა, თან გააფრთხილა გემოთმაძიებლობას რომ სავალალო შედეგები ახლავს. თუ ადამიანი გაითვალისწინებს ამ გაფრთხილებას და კვებასთან დაკავშირებით ზომიერებას დაიცავს, მისი ამქვეყნიდან „წასვლის ვადა“ დიდი ხნით გადაიწევს, თუ ვერ დაიცავს, მაშინ უფრო ადრე „წავა“ და ეს მან თავის თავს უნდა დააბრალოს.

არსებობს „საკუთარი ნებით ადგილის დათმობის“ და ამქვეყნიდან „წასვლის“ სხვა მექანიზმებიც, რაზეც ადამიანები წინასწარ არიან გაფრთხილებულები — „ათ მცნებაში“ ის აკრძალვებია მოცემული, რომელთა დაცვა ან დარღვევა ცოდვად არის შეფასებული და ის, ყოველგვარი გარეგანი სადამსჯელო ინსტიტუტების გარეშეც, თავისთავად ისჯება შემოქმედის მიერ შექმნილი „თვითრეგულაციის მექანიზმის“ — შინაგანი „ცენზორის“ — სინდისის მიერ (დღეგრძელი ადამიანები, როგორც წესი, იმ „ათი მცნების“ კეთილსინდისიერი დამცველები ყოფილან).

ამქვეყნად ყველა ადამიანმა როდი იცის ცოდვები რომ თავისთავად ისჯება და ადამიანს თავად შეუძლია „აირჩიოს“ ამ ქვეყნიდან ადრე წავიდეს თუ გვიან; ვისაც სწამს საეკლესიო სწავლებანი და საკუთარი რწმენით იცავს მას, „ნეტარნი არიან“ ანუ, ცოდვილებთან (ან ურწმუნოებთან) შედარებით ცოდვებით გამოწვეული ავადმყოფობებით ნაკლებად იტანჯებიან და ამქვეყნიდანაც დიდი ხნის შემდეგ, უტანჯველად „მიდიან“ (ეს მაშინ, თუ მათ ავადმყოფობა მემკვიდრეობით არ გადმოეცათ).

უცოდველად ცხოვრება, ძნელია, მაგრამ ამ ქვეყნად ყველაფერი შედარებითია ანუ, ყველაფერი მეტ-ნაკლებად შესაძლებელია!

კომენტარი: ფსიქოანალიზის მიხედვით, კულტურები ზღუდავენ ეროსული და თანატოსური ლტოლვების თვითნებურ დაკმაყოფილებას და საზოგადოებას გარკვეულ მარეგულირებელ ნორმებსა და აკრძალვებს უწესებენ, ტაბუს სახით. სხვაგვარად შეუძლებელი იქნებოდა ადამიანთა მშვიდობიანი ურთიერთობები, თანამშრომლობა და განვითარება.

რეგულირებული და აკრძალული ლტოლვების საფუძ-

ველზე აღმოცენებული და დაგროვილი ენერგიები კი სუბ-ლიმირდება — სხვა არხებში გადაირთვება და კულტურის სხვადასხვა დარგებში, კონსტრუქციულ საქმიანობაში რე-ალიზდება. დაუხარჯავი ენერგია დესტრუქციულ საქმი-ანობაში იჩენს თავს, ან „ანგრევს ფსიქიკას“ და საქმე ფსიქიკურ აშლილობამდე მიდის.

ბოროტისადმი ლტოლვა რომ ადამიანის არაცნობიერ ფსიქიკაში იმთავითვეა „ჩადებული“ და სათანადო პირობებში იჩენს თავს, ადამიანის სიხლის ანალიზში აგრესიის ჰორმონის — ტესტოსტორონის აღმოჩენამაც დაადასტურა (სხვაგვარად მას მამაკაცურ ჰორმონსაც უწოდებენ). აგრესიის მიზეზებია, აგრეთვე, ადამიანისთვის ტკივილის მიყენება (ფიზიკურის თუ სულიერის), ფრუსტრაცია, ამპარტავენება, დიდი ინტენ-სივობის დაუკმაყოფილებელი სურვილები და სხვ.

აგრესიულობის არსებობას ადასტურებს ყველა კულტუ-რული რელიგიის მიერ აღიარებული — კეთილსა და ბოროტს შორის მუდმივად არსებული ბრძოლაც.

აღბათ ამით უნდა აიხსნას კაცობრიობას ბევრჯერ ამაოდ რომ დაპირდნენ საყოველთაო ჰარმონიასა და ბედ-ნიერ ცხოვრებას ხან ღმერთის, ხან მეცნიერების, ხანაც სამართლიანი პოლიტიკური წყობილების იმედით. მიუხე-დავად არაერთი მცდელობისა, სამი მთავარი ბოროტები-დან (ავადმყოფობა, სიღატაკე, უვიცობა) ვერც ერთის დამარცხება ვერ მოხერხდა. ბოროტობები, ახალი პირობე-ბის შესაბამისად, მხოლოდ სახეს იცვლიან, რის გამოც, კაცობრიობა, ბოლოს და ბოლოს, იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ ადამიანები „უბოროტებო არსებობაზე“, ანუ „ამქვეყნიურ სამოთხეზე“ ტყუილად ოცნებობენ.

როგორც ჩანს იმ აზრს უნდა შევეგუოთ, რომ „კეთილი და ბოროტი“ ანუ ექმაკი და ანგელოზი, სიცოცხლის ორი

აუცილებელი მხარეა; ადამიანს კი, ამ ორ დაპირისპირებას შორის ლავირების საშუალება აქვს, რაშიც მას მთელი რიგი ურთიერთობების მარეგულირებელი მექანიზმები — რელიგია, ზნეობა, ტრადიციები, სახელმწიფო, სამართალი, მეცნიერება, ხელოვნება და „ცრურწმენებიც“ კი ეხმარება. ამათგან თითოეულს თავისი წვლილი შეაქვს ადამიანთა მშვიდობიანი ურთიერთობებისა და კაცობრიობის წინსვლა-განვითარების პროცესში. ადამიანი ახალი დროის მოთხოვნების შესაბამისად, ზოგ რამეს ცვლის ამ „მექანიზმებში“, რაშიც მას ღმერთი, კაცობრიობის მიერ მოპოვებული სიბრძნე, გამოცდილება და დიდი მასწავლებლების შეგონებებიც ეხმარება.

ქართულ ფოლკლორში დაპირისპირებულთა ბრძოლა-ერთიანობის გაცნობიერების დამადასტურებელი ანდაზებია: „აღმართს დაღმართიც მოსდევსო“, „გაციება, გაცხლება — ორივე ერთადო“; „ერთი პირიდან სიტბოც ამოდის და სიცივეცაო“; „ვისაც ჰყავს იმას მოუკვდებაო“; „ჭირი ღზინის მოზიარეაო“; „ჯერ დაბადება მტკივა, მერე სიკვდილიო“; „ვარდი უეკლოდ არავის მოუკრებიანო“ და ა.შ.

სანთელი, ლოცვა

(საკვანძო სიტყვები: ათეიზმი, რწმენა, ლოცვა, განწყობა, წარმატება)

ჩვენი ქვეყნის ათეისტურ პერიოდში ისეთი წმიდა რიტუალებიც ცრურწმენად ითვლებოდა, როგორიც სანთლის ანთება და ლოცვაა.

მაშინ საზოგადოების უმრავლესობა, პოლიტიკური მოტივებით, იშვიათად ანთებდა სანთლებს და ლოცულობდა. ამ რიტუალის შესრულებისგან თავშეკავებას კი იმით ხსნიდ-

ნენ — „ღმერთი გვაპატიებსო“; ისეთებსაც ვიცნობდით, ვინც დილაობთ, ფანჯარასთან იდგა სანთლით ხელში და ღოცულობდა (ბებია, დედა). ალბათ ისეთი ათეისტებიც ბევრნი იყვნენ, ვისაც გულწრფელად სჯეროდა სამყაროული წესრიგის ევოლუციური კანონზომიერება და ისეთებიც, ვინც თანამდებობით „მოხიბლულმა“ დაიჯერა ღმერთის არარსებობა; თავად მე კი, წმიდა სანთლის მნიშვნელობის აღმოჩენაში ერთი შემთხვევა დამეხმარა, რაც ჩემი ახლობლებისთვის არაერთხელ მომიყოლია.

ერთხელ, მასიური ათეიზმის პერიოდში, ერთ-ერთ რაიონში საქმიანი ღონისძიების შემდეგ რესტორანში კარგად მოვილხინეთ. შემდეგ, ადგილობრივი ღირსშესანიშნაობების დათვალიერებისას, ილორის ეკლესიაშიც შევიარეთ. იქ სანთლები ყველამ აანთო, სტუმრებმაც და მასპინძლებმაც — რაიკომის მდივანმა, აღმასკომის თავმჯდომარემ და სხვებმა, მათ შორის მეც. ვიდექი ანთებული სანთლით ხელში და თაფლის სანთლების სუნით და ციმციმით მოხიბლული კედლებს შევცქეროდი, როცა ჩვენი ჯგუფის წევრი მომიახლოვდა; ალბათ შემატყო სანთელი „ზრდილობისთვის“ რომ მეჭირა და წამწურჩულა — სანთელი ეგრე კი არ უნდა აანთო, უნდა ჩაუთქვა და სურვილი აგისრულდებო.

ღიახ, უნდა ჩავუთქვა! მაგრამ რა ჩავუთქვა? იმდენი კი ვიცოდი, რომ არ უნდა მომეხსენიებინა უფალი „ამაოსა ზედა“ (უფალს ახალ ფეხსაცმელს ან ქურქს ზომ არ ვთხოვდი!), მაგრამ რა მინდა ისეთი, რაც არაა „ამაო?“ ვიფიქრე, ვიფიქრე და მივხვდი — როცა ოცდაათი წლის გაუთხოვარმა ქალმა არ იცის რა უნდა და რა თხოვოს უფალს, ის ღირსი არაა ქონდეს ის, რაც ქალისთვის მთავარია — საკუთარი ოჯახი და შვილები, რაც იმხანად, არც ერთი არ გამაჩნდა!

ასე „აღმოვაჩინე“, რომ ის, ვინც არ იცის ცხოვრების მოცემულ ეტეპზე რა არის მისთვის მთავარი და მნიშვნელოვანი, საეჭვოა რომ წარმატებას მიაღწიოს. ადამიანს, თავისი ცხოვრებისათვის მნიშვნელოვანი მიზანი უნდა ჰქონდეს, რის საჭიროებას სანთელი შეახსენებს — ის მის ფსიქიკაში დომინანტი ხდება! ხოლო ლოცვა იმ რწმენას და ფსიქიკურ ენერჯიას ანიჭებს, რაც მიზნის მიღწევისათვის არის საჭირო.

კომენტარი: მახსოვს, მასიური ათეიზმის დროს, დედაჩემს ბებია ეტყოდა — საქმეზე წასვლის წინ უნდა ილოცო და ის საქმე, რაზეც მიდიხარ, უსათუოდ გამოგივაო. მე ეს შეგონებაც „ცრურწმენა“ მეგონა, რაკი მიმაჩნდა, რომ წინათობა „ცრურწმენებზე“ იყო გაზრდილი.

მოგვიანებით, როცა ვნახე, რომ სტუდენტების უმრავლესობა სემინარებსა და გამოცდებზე უპასუხისმგებლოდ, დაბნეულები მოდიოდნენ, დავიწყებოდათ რვეულის ან პასტის წამოდება, წინა დღეებში მომზადებული მასალა და ა. შ., ბებიას შეგონება გამახსენდა — წასვლის წინ უნდა ილოცოთო; მივხვდი, რომ „ცრურწმენაზე გაზრდილი წინათობა“ არ ცდებოდა — „საქმეზე“ წასვლის წინ ლოცვა იმ განწყობის შექმნის მექანიზმია, რაც წარმატებული აქტივობისთვისაა საჭირო; მაშასადამე, „საქმეზე“ წასვლის წინ გარკვეული რიტუალის შესრულებით (სანთლის ანთებით და ლოცვით) ადამიანი განწყობას იქმნის, რაც დაბნეულობის, მღელვარების და სხვა გაუთვალისწინებელი ხელისშემშლელი ფაქტორების თავიდან აშორებაში ეხმარება — მას არც პასტა და რვეული დაავეწყდება და არც სასემინაროდ (საგამოცდოდ) მომზადებული მასალა.

ამგვარად, ლოცვისას ადამიანი საკუთარ სურვილებს და

შესაძლებლობებს აცნობიერებს; მაგრამ როცა არ იცის რა სურს, არც მის ცხოვრებაში მოხდება რაიმე, კარგი, რაკი არც მიზანი აქვს გაცნობიერებული და არც ის განწყობა აქვს, რაც წარმატების მიღწევისთვის აუცილებელი პირობაა. ლოცვა — სურვილებში პრიორიტეტებს გამოჰყოფს და მას ინტენსივობას სძენს, რაც ასევე მიზნის მიღწევის დიდ ალბათობას ქმნის. ხოლო ზოგიერთი რელიგიური სექტის მიხედვით „ცრულ“ მიჩნეული წმიდა სანთელი და ლოვა, თუ ის რწმენით სრულდება, „ცრუ“ სულაც არაა.

ამასწინათ ტეიევიზიით ერთი ახალგაზრდა, უცხოეთში განსწავლული გოგონას ლექციას გადმოსცემდნენ; ის ადამიანის წარმატებისთვის საჭირო ფსიქიკურ ფაქტორებზე საუბრობდა და საამისოდ დღეისათვის ფრიად გავრცელებულ მეთოდებს გვიზიარებდა: იმისათვის, რომ წარმატებებს მივაღწიოთ, მან გვიჩიბა ქალაღდზე ჩამოვწეროთ ყველა ის მიზანი, რაც ჩვენ ამჟამად დასახული გვაქვს, სარკესთან მივაკრათ და ყოველ დღე, როცა სარკეში ჩავიხედავთ, ყურადღებით წავიკითხოთ და შევიხსენოთ; ამასობაში ის მიზნები ჩვენი სამოქმედო გეგმების ორგანული ნაწილი გახდება, რაც ზრდის მისი მიღწევის შანსს!

ეს შეგონება რჩევა-დარიგებების იმ ციკლიდანაა, რასაც თანამედროვე ფსიქოლოგები გვირჩევენ (რაც მართლაც „მუშაობს“ მიზნის მიღწევის პროცესში) და რის გაცნობიერებაც დიდ მიღწევად ეთვლება თანამედროვე ფსიქოლოგებს. თუმცა, ესაა „ძველი ჭეშმარიტების“ ხელახალი „აღმოჩენა“, რის კარგად დავიწყება კაცობრიობამ ვერ მოასწრო და რასაც ძველთაგანვე წმიდა სანთელთან ლოცვა ასრულებდა.

თანამედროვეობამ შეცვალა ადამიანთა სამოქმედო მიზნები და მისი მიღწევის საშუალებები; ვფირობ, რომ ძველი

„მიზნები და საშუალებები“ — წმიდა სანთელი და ღოცვა გაცილებით უფრო მორალური და ლამაზი იყო, რაკი რელიგიურად იყო სანქციონირებული, ვიდრე თანამედროვე — სარკესთან დაკიდული ხელნაწერი ფურცელი, რაც ახალგაზრდამ ხშირხშირად უნდა გადაიკითხოს, რათა ის მის ფსიქიკაში დომინანტი გახდეს და მოქმედებების იმპულსის ძალა შეიძინოს.

მაგრამ ახლა იმაზე დავა — ძველი ჯობდა თუ ახალი, არაა მნიშვნელოვანი; მნიშვნელოვანი ისაა, რომ აღამიანმა წარმატებას უნდა მიაღწიოს, თუკი მისი მიზანი სასარგებლოსთან ერთად მორალურიც იქნება, ამის გარანტიას კი, ქალღმერთზე ჩამოწერა ნაკლებად იძლევა. ეკლესიური მეთოდი — წმიდა სანთელი და ღოცვა ამ ეჭვს ნაკლებად იმსახურებს.

ნატვრის ხე

(საკვანძო სიტყვები: ცოდვა, აღსარება, შენდობა, ფსიქო-თერაპია)

„ნატვრის ხე“ წარმართობის დროინდელი ტრადიციაა, იგი პირველად, ნახევარი საუკუნის წინ, თიანეთში ექსკურსიის დროს, გზის პირას ვნახე. იქ, ხის ტოტებზე შებმული სხვადასხვა ფერის, ფორმისა და ზომის ნატვრები ფრიალებდნენ, ზოგი ქარისა და წვიმისაგან გახუნებული, ზოგიც ახლადახალი, ხასხასა ფერისა. მაშინ ვდაცამ თქვა — აქაურების რწმენით თუ ხეს შენს დარდებს, ფიქრებს და ოცნებებს გაუზიარებ, დარდს გაგიქარვებს, ოცნებებს კი შეგისრულებსო; ნატვრი კი იმიტომ უნდა შეაბა, რომ ხემ შენი თხოვნა დაიმახსოვროსო.

მაშინ ჩვენ, ცრურწმენების გმობის იდეოლოგიაზე აღზრდილებს, ის აღამიანები შეგვეცოდა, ვისაც ასეთი სიცრუეებისა სჯეროდა.

მოგვიანებით, როცა ჩვენმა თაობამ მეტი „სიბრძნე და გამოცდილება“ შეიძინა და აღარც იდეოლოგიურ წნეხს განვიცდიდით, ის „ადმოვაჩინეთ“, რაც „ვიცოდით, მაგრამ არ ვიცოდით რომ ვიცოდით“: აღსარება, ცოდვის გამხელა და დარდის (სიხარულისაც) გაზიარება, ადამიანს დიდ შვებას რომ ანიჭებს და ეს მეთოდი ფსიქოთერაპიაშიც წარმატებით გამოიყენება.

კომენტარი: იქ, სადაც ეკლესიის მაღლი აკლდათ და არც ადამიანებს ეცალათ ერთმანეთისთვის (ცხადია არც ფსიქოთერაპიაზე ჰქონდათ წარმოდგენა), „აღსარების ჩამბარებლის“ ფუნქცია ხეს დააკისრეს, რაც იმ საზოგადოების მიხვედრილობაზე და ფსიქიკურ პროცესებზე დაკვირვების დიდ უნარზე მეტყველებს. ეს „ცრურიტუალი“, ადამიანს საკუთარი ცხოვრების სტილზე დაფიქრებას, მის ერთგვარ ანალიზსაც ასწავლის; „თუ სახლში უფროსი არა გყავს, დედაბოძს დაეკითხო“, უთქვამს ჩვენს წინაპარს; ამასთან, „შებმის“ პროცესში, ადამიანის მიერ თავისი დარდის („საწუხარის“) ლოგიზაცია — სიტყვიერად გამოხატვა ხდება რის გამოც ადამიანს სამოქმედო გეგმის თუ უკვე ნამოქმედარის შეფასება უადვილდება; დიდი ალბათობით ეს ყოველივე შეცდომების ალბათობასაც ამცირებს და ნევროზებსა და მასთან დაკავშირებულ დაავადებებსაც თავიდან აშორებს; ალბათ ამის გამო თქვა ჩვენმა წინაპარმა — „ლხენაო ჭირთა თქმანი!“.

გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში, ამერიკაში, ექსპერიმენტული პოლიკლინიკა გახსნილა. მოსაცდელი ოთახი კომფორტულად მოუწყვიათ — ერთიმეორის გვერდით ორორი სავარძელი დაუდგამთ, ლამაზი ფარდები და ყვავილები სილამაზისა და სიმყუდროვის სასიამოვნო გარემოს ქმნიდა.

ყველა პირობა იყო, პაციენტებს თავი რომ კომფორტულად ეგრძნოთ, თუმცა არსად იყო ტელევიზორი, რადიო, ჟურნალ-გაზეთები, თავი რომ გაერთოთ; არადა მათ, სპეციალურად, დიდი ხნით აცდევინებდნენ.

ახლადმოსულ პაციენტებს წყვილწყვილად დადგმულ თითო სავარძელში მათზე ადრე მოსული „პაციენტი“ ხვდებოდა; ისინი, სინამდვილეში ე.წ. „ნასედეკები“ („ჩამშვებები“) ანუ ექსპერიმენტის მონაწილეები იყვნენ. ახლადმოსულები მათ გვერდით ჯდებოდნენ; მალე „ადრე მოსულების“ ინიციატივით, მათსა და ნამდვილ პაციენტებს შორის საუბრები იმართებოდა (რაკი იქ სხვა „გასართობი“ არ იყო), სრულიად ნეიტრალურ თემებზე. შემდეგ ისინი თანდათან „უხსნიდნენ გულს“ ერთმანეთს და ზოგჯერ ისეთ „საიდუმლოებსაც“ უმხელდნენ რასაც უფრო ახლობელთან ვერ ამბობდნენ; ზოგჯერ — კიდევ ტრაბახობდნენ თავიანთი „ვითომ წარმეტყვებით“.

ექსპერიმენტების შედეგებიმა უჩვენა, რომ მათ, ვინც ტყუილ-მართალის სხვისთვის განდობით „გული მოიხა“ ნაკლები მედიკამენტები დასჭირდათ და უფრო მალეც გამოჯანმრთელდნენ, ვიდრე ჩვეულებრივი პაციენტები.

ცნობილია, რომ ფსიქოთერაპიის ერთ-ერთი მეთოდი — მთხზველოთერაპიაა, რაც სწორედ საკუთარი სულიერ-ფსიქიკური პროცესების სხვისთვის (მკითხველისათვის) „განდობას“ გულისხმობს; თურმე „ტრაბახსაც“ შეუძლია ფსიქოთერაპიის როლის შესრულება!

რითაა ნაკლები ხის ტოტებზე შებმული ფერად-ფერადი ნაჭრები?

ამერიკელი სოციალ-ფსიქოლოგების ექსპერიმენტებმა ისიც შეგვახსენა, ადამიანს რომ სიხარულის გაზიარებაც

(თქმა) ისევე ანიჭებს შვებას, როგორც დარდისა და მწუხარებისა. ჩვენს წინაპრებს ასეთი სადღეგრძელოც კი ჰქონიათ — „ჩვენი ჭირისა და ღვინის გამზიარებელს გაუმარჯოს“. ეს ის ღრმა აზრია, რასაც პასკალის აფორიზმებში საპატიო ადგილი უჭირავს — „მეგობარი ის კი არაა, ვინც მხოლოდ ჭირში გვერდზე გიდგას, არამედ ის, ვისაც შენი ღვინი უხარიაო“.

მეოცე საუკუნის ცნობილ პოეტს — იოსებ გრიშაშვილს, ასეთი ბალადა გაუღექსავს: (სათაური აღარ მახსოვს) კაცმა ქალს სიყვარული აუხსნა, თან გააფრთხილა არავის უთხრაო. ერთ ხანს ქალი ბედნიერი იყო, მაგრამ დროთა განმავლობაში „ღვინი ჭირად ექცა“, ქალი „გაუბედურდა“, რაკი მისი ბედნიერების ამბავი არავინ იცოდა, ძილი და მოსვენება დაკარგა. ბოლოს გამოსავალი მოიფიქრა — მდინარის პირას მიიღბინა, ორმო ამოთხარა და შიგ ჩაჰყვია — „მას უყვარვარ! მას უყვარვარო“, ორმოს მიწა მიყარა და შინ მშვიდად გაეშურა. ...მერე იმ ორმოდან ლერწამი ამოვიდა, მწყემსმა მოჭრა, მისგან სალამური გააკეთა და მას შემდეგ სალამური გაუმხელელი სიყვარულის ტრაგედიაზე კენესისო.

ბალადის აზრი იგივეა, რაზეც ზემოთ ვისაუბრეთ — ადამიანი სოციალური არსებაა და მას არ შეუძლია მარტოს! მას ჭირდება ღვინისა თუ „ჭირის“ გამზიარებელი, თანამგრძნობი; ეს ის ერთ-ერთი ფაქტორია, რაც ადამიანებს ერთმანეთისაკენ იზიდავს და საზოგადოებად აყალიბებს. როცა აზრის გაზიარების დეფიციტია, ის უზენაესს, უხილავ არსებას — სულიერს თუ უსულოს მიმართავს და წარმოსახულ თანაგრძნობაში შვებას ხედავს.

ანუ — „შვება“ რეალურია და ის „ცრუ“ სულაც არაა. ამასთან, გზის პირებზე, ხეებზე მოფრიალე ფერადფერადი

ნაჭრების ფრიალიც ერთგვარი გზავნილია — „თქმის“ საჭიროებაა, რაც ასე მშვენიერი ფორმით უღაოდ ნოვატორული ხედვისა და პოეტური სულის ადამიანებმა მოიფიქრეს.

სინდისი — „პატარა ღმერთი ჩემში“

(საკვანძო სიტყვები: შინაგანი ცენზორი, სინდისი, სასჯელი, ბოროტების კანონი)

ვინც საეკლესიო ცხოვრებით ცხოვრობს, მან იცის რომ, როცა ნებით თუ უნებლიეთ შესცოდებს, სინდისი აწუხებს, ეკლესიაში მიდის და მოძღვართან აღსარებას ამბობს — თავის წუხილს გამოხატავს, მოძღვარი კი ცოდვებს შეუნდობს; თუკი სინანული გულწრფელია, ცოდვა მიეტევება.

უფრო ხშირად ადამიანს ეეჭვება სწორია თუ არა თავისი განზრახვის ან უკვე ნამოქმედარის შეფასება; მაშინ მორწმუნე მოძღვარს მიმართავს და საიმედო რჩევასაც მისგან იღებს, შეცდომებიც და მასზე პასუხისმგებლობაც ნაკლებია (ნეტარ არიან მორწმუნენი).

მაგრამ ადამიანების ღიდ უმრავლესობას თვითკრიტიკის უნარი არა აქვს (სოციოლოგიური გამოკვლევების მიხედვით, კრიტიკული აზროვნების უნარი თანამედროვე ადამიანების მხოლოდ 7-14 პროცენტს აქვს); ამის გამო ისინი თავის შეცდომებს დაგვიანებით ან საერთოდ ვერ ხედავენ; მაგრამ სინდისი ანუ „პატარა ღმერთი ჩემში“ ყველაფერს „ხედავს“, „მას არაფერი ავიწყდება“, რის გამოც ადამიანები სულიერ სიშვიდეს ვერ პოულობენ, მაგრამ ამის მიზეზი არ იციან, რაკი ცნობიერ „მეს“ არ „სურს“ საკუთარი ბრალის გაცნობიერება. ანუ, თუ „არ აწუხებთ“, ეს ნიშნავს, რომ მათ „არ იციან, რომ აწუხებთ“; ორივე შემთხვევაში ისინი რეალურად ისჯებიან, რაკი სინდისი, ეს შინაგანი „მკაცრი მსაჯული“ მათ მანამ

არ მოასვენებთ, სანამ დამნაშავე სათანადოდ არ დაისჯება, თუნდაც აღიარებით, მონანიებით.

დანაშაულის აღიარება და მონანიება უკვე ერთგვარი სასჯელია, რაც მისი განმეორების შესაძლებლობას უფრო მეტად ამცირებს, ვიდრე წლობით მათი საპატიმროებში გამოკეტვა.

ამიტომ მოგვიწოდებდნენ ჩვენი დიდი მასწავლებლები — დიდი თუ მცირე დანაშაული გავაცნობიეროთ, ვადიაროთ, მოვინანიოთ; როცა ადამიანმა არ იცის, რომ შესცოდა, „პატარა ღმერთი“ იმით „გვესჯის“ (მეტწილად გაუცნობიერებლად), რომ მუდმივად ნევროზულ მდგომარეობაში ვართ, ნევროზები კი, ნებისმიერი სხვა დაავადებების საფუძველი ყოფილა.

კომენტარი: ძველმა ბერძნულმა მითოლოგიურმა აზროვნებამ ადამიანის ცნობიერებაში მიმდინარე ფსიქიკური პროცესები მითოლოგიური პერსონაჟების სახით გაათვალსაჩინოვა. ამის მაგალითია, ბერძნული მითოლოგიის პერსონაჟები, შურისძიების ქალღმერთები — ერინიები; მათ მხოლოდ დანაშავეები ხედავენ; ისინი მიხუცი, მახინჯი ქალბატონები ბრძანდებიან და დამნაშავისკენ საშინელი კივილით მიიწევენ; თმების მაგიერ გველები ასხიან, რომლებიც საზარლად იკლაკნებიან და სისინებენ. ისინი — მკვლევებს, ფიცის გამტეხებს, ტრადიციების უარყოფლებს და სხვ. მანამ სდევნიან და თავზარს სცემენ, სანამ დამნაშავეები დაიღუპებიან.

ამგვარი მითოლოგიური, იგავური სიბრძნეების ბაზაზე განსწავლული ბერძენი ფილოსოფოსის (სოკრატეს) აზრით, ადამიანს შეგნებული რომ ჰქონდეს ბოროტება მისთვისვე რომ არის საზიანო, მას არასოდეს ჩაიდენდეს; ამ სიბრძნეს ეთიკაში ცნობილი „ბოროტების კანონი“ („ზაკონ ზლა“) გვასწავლის;

ჩვენი წინაპრები, ფსიქოლოგიამდე, ამ სიბრძნეებს ფოლ-

კლორიდან — მითებიდან, ანდაზებიდან, თქმულებებიდან და ა.შ. სწავლობდნენ.

მათ უთქვამთ: „ნუ იქმ ავსა და ავის ნუ გეშინიაო“; „კაცს თავისი ბრალი ზურგზე ჰკიდიაო“; „წყევლა — მაწყევარსაო“; „ჭამოს მამამ, ზღოს შვილმაო“ — ითქმის დაუსჯელ დანაშაულზე, რაც, თურმე შთამომავლობით გადადის.

მაგრამ იმასაც დასძენენ — „არცოდნა — არცოდვააო“.

ქრისტიანული რელიგიის წარმოშობის შემდეგ ადამიანის სულიერ ცხოვრებას საიმედო ქომაგი გამოუჩნდა (რაზე საუბარსაც არაკვალიფიციურობის გამო ვერ გაგებდავ). მეოცე საუკუნიდან კაცობრიობას, დიდ სამსახურს ფსიქოლოგიაც უწევს, თავისი მრავალმეთოდიანი ფსიქოთერაპიების შეთავაზებით.

სიზმარი

(საკვანძო სიტყვები: ცრურწმენა, შინაგანი ცენზორი, პესიმიზმი, ოპტიმიზმი, აღუქმელი გამღიზიანებლები, ფსიქიკის დამცავი ფუნქცია, ფსიქონალიზი)

გამხელილი საიდუმლოს სიკეთეს ეხება წყლისთვის „ცუდი სიზმრის გატანების“ ცრურწმენაც, მიუხედავად იმისა, რომ ისიც ფსიქოთერაპიის ერთ-ერთ მეთოდად მიიჩნევა, რაკი ამ შემთხვევაშიც „თქმასთან“ გვაქვს საქმე და თუ ადამიანს სწამს რომ უშველის, უსათუოდ უშველის — შიშისგან გაათავისუფლებს და ეს ცოტა არაა (პრაგმატიზმის ფილოსოფიის წარმომადგენლის, უილიამ ჯემსის თქმით — თუ გწამს, მაშასადამე არსებობს!).

რწმენის დიდ ძალის შესახებ სახარებიდან ცნობილია ეპიზოდი: როცა ქრისტემ ბრმას თვალები აუხილა, ბედნიერმა კაცმა ქრისტეს თაყვანი სცა — შენ მე მიშველეო! რაზეც

ქრისტემ მიუგო — შენ შენმა რწმენამ გიშველაო.

ანუ, „რწმენა“ ყოველთვის როდი შველის ადამიანს; თუ მას სწამს — არაფერი მიშველისო, მართლაც საეჭვოა რომ ფსიქიკურმა ფაქტორებმა უშველოს; ანუ რწმენა, მეტ წილად, მორწმუნეებს შველით, ურწმუნოებს — ნაკლებად (ნეტარ არიან მორწმუნენი!).

ცრურწმენად ითვლებოდა და დაცინვის საგანი ხდებოდა ის, ვისაც სიზმრის სჯეროდა და მის ასახსნელად გამოცდილ ადამიანს ან „მკითხავს“ მიმართავდა.

ზოგჯერ მკითხავს მართლაც შეუძლია სიმართლესთან მიახლოებული პასუხის გაცემა; უფრო ხშირად კი სიზმარი „ცრუ განგაშის“ მიზეზი ხდება, რაკი მას ბევრი მიზეზი აქვს, რომელთა ამოცნობას ფსიქონალიზი სჭირდება, რაც დიდ პროფესიონალიზმსა და შესწავლას საჭიროებს; ვარაუდზე დაფუძნებული ახსნა კი სიზუსტის გარანტიას არ იძლევა. ალბათ ამიტომ შერაცხეს ის „ცრულ“, თუმცა, მის მიმართ ინტერესი მაინც არ განელებულა.

აქ უმჯობესია თავად სიზმრის მიზეზებზე ვისაუბროთ, რაც უხსოვარი დროიდან ადამიანის ინტერესს იმსახურებდა.

სიზმრის გამომწვევი მიზეზი მრავალი რამ შეიძლება იყოს. ესენია:

შემთხვევითი გამღიზიანებლები: ფანჯრიდან მონაბერი ნიავი, შიმშილი, წყურვილი, სუნი, რომელიმე ბუნებრივი მოთხოვნილება და ა.შ. (ბაბუა, ბავშვებს სიზმარს ასე უხსნიდა — ალბათ ქარი შეგეპარაო, რაზეც უფროსები გულიანად იცინოდნენ); სუნამოს სუნმა შეიძლება სურნელოვანი ყვავილებით აჭრელებული მინდორი ან, ასევე სასიამოვნო ადამიანთა გარემოცვა დაგასიმროს, უსიამოვნო სუნმა კი — პირიქით.

სიზმარი შეიძლება გამოიწვიოს მოხერხებულმა ან პირი-

ქით, მოუხერხებელმა საწოლმა, სხეულის მდგომარეობამ; მაგალითად, ვისაც გულის ან სუნთქვის პრობლემა აქვს შეიძლება კომპარული სიზმრები დაესიზმროს და ა.შ.

სიზმრის მიზეზი შეიძლება გახდეს ტკივილი; დღისით, როცა ადამიანის ფსიქიკაზე მრავალი გამღიზიანებელი ერთდროულად ზემოქმედებს, მცირე ინტენსივობის ტკივილის შეგრძნება შეიძლება აღუქმელი დარჩეს. ძილის დროს კი, სხვა გამღიზიანებლებისგან იზოლაციისას, ის აღქმადი ხდება, რაც შესაძლოა რაიმე უსიამოვნო ცხოველის, ადამიანის, საშიში სიუჟეტის ან სხვა სახის კომპარული სიზმრის გამომწვევი გახდეს.

● პირველ კურსზე რომ ვიყავით, არდადეგებზე, მთელი ჯგუფი ბაკურიანში წავედით. სათხილამუროდ დილით ადრე გავდიოდით, მაგრამ ლერის (ჩვენ ჯგუფელს) დილით ადგომა უჭირდა. ვუცდიდით და ვბრაზობდით, მაგრამ მისი მართო დატოვებაც არ გვინდოდა. ერთხელაც, მძინარესთან გივი მივიდა, ლერის შუბლზე ფრჩხილი გადაუსვა — ახლა ექსპერიმენტული სიზმარს ვნახავთო, თქვა და შედეგს დაველოდეთ. მალე ეზოში ჩავედით და ისე გავერთეთ, რომ ლერიც და „ექსპერიმენტული სიზმარიც“ დაგვავიწყდა. ლერი მცირე ხანის შემდეგ აივანზე გადმოდგა, დაბნეულმა შეგვათვალიერა და გადმოგეძახა — აუ ბიჭოოო! ახლა მე ტიპებმა გამაბრტყელევეს! თურმე ლერის სიზმრად ვილაც ბიჭებმა სცემეს, უთუოდ მაშინ, როცა მას გვიმ შუბლზე ფრჩხილი გადაუსვა.

სიზმრის გამომწვევი მიზეზი შეიძლება იყოს აგრეთვე, **ადამიანის ემოციური მდგომარეობა** — სიყვარული, მონატრება, სინდისის ქენჯნა, გაუცნობიერებელი სურვილები, შემთხვევითი გამღიზიანებლებით გამოწვეული ასოციაციები და ა.შ.

რიგითი ადამიანების მიერ სიზმრის ადექვატური ახსნა მცდარობის დიდ ალბათობას შეიცავს, მოსალოდნელი არასასურველი შედეგებით (ალბათ ამ მიზეზით შერაცხეს ის ცრუდ);

თუმცა, ხალხმა მას ე. წ. „წინასწარმეტყველური“ ფუნქციაც კი მიაწერა.

ზოგჯერ მართლაც შეიძლება ადამიანმა სიზმარში რაიმე ცუდის ან კარგის მაუწყებელი შეტყობინება მიიღოს.

- პლუტარქეს გადმოცემით: ავგუსტუსი მეგობრის სიზმარმა აიძულა თავისი კარავი დაეტოვებინა; რამდენიმე საათის შემდეგ კარავი მართლაც მტერმა აიღო, იმპერატორის საწოლი კი ხმლით აკუწეს. იულიუს კეისარს რომ სიზმრის რწმენა ჰქონოდა ის ცოლის გაფრთხილებას გაითვალისწინებდა და იმ დღეს სენატში არ წავიდოდა.

- ციცერონი გვიამბობს: ორმა მოგზაურმა ღამე სხვადასხვა ადგილას გაათია; ერთმა — ფუნდუკში, მეორემ — კერძო სახლში. ამ მეორეს დაესიზმრა ვითომ მისი მეგობარი დასახმარებლად ეძახდა; გაელვიდა, მაგრამ სიზმარს ყურადღება არ მიაქცია და ხელახლა დაიძინა; მეგობარი მას მეორედაც დაესიზმრა, რომელმაც უთხრა — უკვე გვიანაა, რადგან უკვე მკვდარი ვარ, ჩემი სხეული კი ნეხვშია დამარხულიო. დილით მისი სხეული საზიდავის ქვეშ იპოვეს. ციცერონი შენიშნავს რომ, როცა ღმერთებს ადამიანები უყვართ ისინი მათ თავიანთ განზრახვებს სიზმარში გაუმხელენ ხოლმეო.

- თურმე პლატონი იმ აზრს იზიარებდა, რომ „გული, სიზმრად ღვთიური აღმოჩენებისთვის იხსნება“. არისტოტელეს უთქვამს — სიზმრისეული წინასწარმეტყველება სრულიად სარწმუნოაო.

- დაჰიპნოზებულ ქალს თავისი მომაკვდავი დედის მდგომარეობა აღუწერია. აღმოჩნდა, რომ ის, რაც მან და-

ინახა ყველაფერი ზუსტად ისე მოხდაო, ვკითხულობთ ფრანგი ასტრონომის წიგნში „იღუმალი“.

ამ „საოცრებების“ ახსნა „აღუქმელ გამღიზიანებელთა“ ფსიქოლოგიის დახმარებით შეიძლება ვცადოთ:

აღუქმელი გამღიზიანებლები: გასათვალისწინებელია, რომ, მცირე ინტენსივობის დღისით აღუქმელი გამღიზიანებლები ადამიანს სიზმარში „ახსენდება“ და აღქმადი ხდება, რასაც მართლაც შეუძლია ადამიანს რაღაც სასიამოვნო, ან უსიამოვნო ინფორმაცია მიაწოდოს, შენიღბული ფორმით. ანუ ადამიანს, არაცნობიერად, არ სურს უსიამოვნო სიმართლის გაგება (რასაც ფსიქიკის დამცავ ფუნქციას უწოდებენ), თუმცა, ორგანიზმი მას მაინც აწვდის მცირე ინტენსივობის ინფორმაციას, რაც მას ინტუიციის დონეზე აგრძნობინებს, რაღაც რიგზე რომ არაა.

როგორც დიდი ფსიქოლოგები გვასწავლიან, ადამიანებმა საკუთარი თავის შესახებ იმაზე გაცილებით უფრო ბევრი რამ „იციან“, ვიდრე მათ ჰგონიათ რომ იციან. „ცოდნაში“ სუსტი ინტენსივობის გამღიზიანებლები იგულისხმება — მაგალითად, ტკივილის ისეთი სუსტი შეგრძნება, რაც დასაწყის ფაზაში არ აღიქმება, მაგრამ ერთგვარ „არაცნობიერ ცოდნად“ მაინც შეიძლება მივიჩნიოთ; როცა ტკივილი გარკვეულ ინტენსივობას შეიძენს, ის ჯერ შეგრძნებადი, ბოლოს კი უკვე აღქმადი ხდება და სახეზეა ტკივილი, რომლის შევლაც, შესაძლოა უკვე დაგვიანებული იყოს. ანუ, ადამიანი ტკივილს დასაწყის ფაზაში ვერ შეიგრძობს (მითუმეტეს ვერ აღიქვამს), რაკი ის იმდენად სუსტია, რომ მას სხვა, უფრო ძლიერი გამღიზიანებლები გადაფარევენ. სიზმარში კი, როცა ადამიანის ცნობიერებამდე „სხვა გამღიზიანებლები“ ვეღარ ზემოქმედებენ, ის „შეუმჩნეველი გამღიზიანებელი“

შესამჩნევი ხდება და ტკივილის შეგრძნება, ძილმღვიძარე ადამიანის ცნობიერებაში, გარკვეული ან გაურკვეველი ფორმით „ამოდის“, რის გაშიფრვასაც ფსიქონანალიზური ცოდნა და დიდი გამოცდილება სჭირდება.

ფსიქონანალიზი სიზმრების შესახებ: ფსიქონანალიზის მიხედვით სიზმრების მიზეზებში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ადამიანისთვის მიუღებელი და ცნობიერებიდან არაცნობიერში (ე.წ. „სარდაფში“) განდევნილ, კულტურის მიერ ტაბუდადებულ (ინსტინქტურ) ლტოლვებს. მათი „დარაჯია“ „ზე-მე“ („სუპერ-ეგო“), შინაგანი „ცენზორი“, რასაც ეთიკაში „სინდისს“ უწოდებენ. იგი ადამიანს „უფლებას არ აძლევს“ გააცნობიეროს (მითუმეტეს განახორციელოს) ის „ბრძოლის პროცესი“, რაც ადამიანის არაცნობიერ ლტოლვებსა და შინაგან ცენზორს („ზე-მეს“) შორის ფარულად მიმდინარეობს.

ძილის დროს კი, როცა „შინაგანი ცენზორის“ ფუნქციონობა შესუსტებულია, პიროვნებისთვის მიუღებელი და „განდევნილი“ ლტოლვები სიზმრებში, „შენიღბული“ სახით ამოდინ, რაც თურმე ადამიანს ტაბუირებული მოთხოვნილებებისგან „განტვირთვაში“ ეხმარება.

● ერთხელ, ერთმა ჩემმა თამამმა მეგობარმა დიდი ხნის ქერივს, ფრიად ღირსეულ და სიმპათიურ ქალბატონს, ეშმაკური ღიმილით ჰკითხა — დეიდა ნინა, უქმროდ არ გაგიჭირდათ ცხოვრებაო? — არა, სიზმრებშიო! დაუფიქრებლად უპასუხა დეიდა ნინამ.

ერთხელ კი, გაუთხოვრად შემორჩენილმა ისევ იმ მეგობარმა, რომელიც მუდამ უცნობ ვაჟებზე იყო შეყვარებული, მეგობრების ვიწრო წრეში „დაიჩვილა“ — ხშირად ერთი და იგივე სიზმარი მესიზმრება — ვითომ ჩემი სიმპათია

მოდის, უნდა მომეხვიოს, მაგრამ სწორედ მაშინ მეღვიძება, რა უბედური ვარ, სიზმარშიც კი არ მეღირსაო, იცინოდა. ამ სიზმრის „უბედურების“ მიზეზი კი ჩემი მეგობრის „კვალ-რბილში გამჯღარი“ მყარი რწმენა იყო — უკანონოდ და უეკლესიოდ ინტიმური ურთიერთობები არ შეიძლებაო!

ანუ სიზმარში, მეტ წილად, კულტურისათვის მიუღებელი ქცევა-მოქმედებების ჩანაცვლება ხდება, კულტურისათვის უფრო მისაღები შინაარსებით.

ეს იყო დაახლოებით ნახევარი საუკუნის წინ. ახლა კი, ალბათ ქალიშვილები ასეთ სიზმრებს აღარ ნახულობენ; როგორც ჩანს მათი „ზე-მე“ (შინაგანი ცენზორი, სინდსი) უფრო ღმობიერი და „ჰუმანურია“; მას აღარ სჭირდება ის „აღვირი“ რაც დიდი ფილოსოფოსის — პლატონის აზრით ადამიანებს მუდამ ხელში უნდა ეჭიროთ, რათა ის ვნებები მართონ, რაც ადამიანებს „უფსკრულში გადაჩეხვით“ ემუქრებაო.

ღროა თანამედროვეობამ კითხვა დასვას — საჭიროა თუ არა „აღვირი“?

ემუქრება თუ არა ადამიანობას უფსკრულში გადაჩეხვა, თუ თავისი ვნებების მართვის სადავეებს (აღვირს) ხელიდან გაუშვებს?

მსხვერპლუფირობა — ცრუ იდეა?

(საკვანძო სიტყვები: წარმართობა, ღირებულება, ქრისტიანობა, განწყობა)

ჩემი რწმენით მსხვერპლშეწირვის „ცრურწმენა“ ადამიანის ცნობიერებაში რომელიმე მნიშვნელოვანი ღირებულების ჩანერგვის მექანიზმია.

საბედნიეროდ, დღეს კაცობრიობას აღარც კი ახსოვს რა ბარბაროსული ფორმები და მასშტაბები ჰქონია წარმართობის

ხანაში ამ ტრადიციას. ჩვენამდე მხოლოდ აქა-იქ, ქათმის, ცხვრის ან ხარის მსხვერპლად შეწირვის შემთხვევებმა მოაღწია; ლიტერატურიდან კი მისი ისეთი ფორმებია ცნობილი, რაც თანამედროვეთათვის წარმოუდგენელია.

მაგალითად, უწინ, აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ალბანელებს, სცოდნიათ ღვთაებისთვის ადამიანის მსხვერპლად შეწირვა. იმ ადამიანს, ვისაც შემთხვევით თავიანთ ტყეებში დაიჭერდნენ, სპეციალურ გომურში ამწყვედევდნენ, მსუყედ კვებავდნენ, ასუქებდნენ და მერე თავიანთ ღვთაებას საკულტო ადგილზე დაუკლავდნენო.

სამოცდაათიან წლებში მარტვილის რაიონში სტუმრობისას, მასპინძლებმა „დიდი ჭყონი“ — დიდი მუხა გვიჩვენეს და გვითხრეს, რომ ამ ადგილას, წარმართობის პერიოდში, ღედები მსხვერპლად შვილებს სწირავდნენო.

ბერძული მითოლოგიის ზოგიერთი ავტორის (გუსტავ შვაბის) მიხედვით, ტროას ერთ-ერთმა გმირმა — აგამემნონმა, ომში წასვლის წინ პოსეიდონს გამარჯვებაში დახმარება სთხოვა და მისი სიმპათიის დასამსახურებლად, მსხვერპლად თავისი უსაყვარლესი ქალიშვილი — იფიგენია შესწირა (ომში ის ზღვით მიემგზავრებოდა). ამან მას უზარმაზარი ტკივილი მიანიჭა, რამაც ასევე უზარმაზარი ენერგია შესძინა, რის გამოც „არ შეიძლებოდა ომში გმირულად არ ებრძოლაო“ წერს შტაინერი.

ამ ბარბაროსული „მსხვერპლშეწირვების“ გახსენების შემდეგ შეიძლება სიამაყით ვთქვათ, რომ დღეს, ქრისტიანული სარწმუნოების წყალობით, საზოგადოებამ დაივიწყა სისხლიანი ტრადიციები, მაგრამ რაიმე ღირებულებისადმი „მსხვერპლის გაღება“ ადამიანს დღესაც უწევს. ესაა განათლებისთვის, სილამაზისთვის, სიყვარულისთვის, ჯანმრთე-

ლობისთვის და ა.შ. ფულის, შრომის, თავშეკავებისა და სხვა სახით გაღებული „მსხვერპლები“ და რაც უფრო ძვირია „მსხვერპლი“, მით უფრო ეფექტურია მისი შედეგები.

● ერთმა ყოფილმა ფილოსოფოსმა, როცა ის უმუშევარი დარჩა, წიგნებით ვაჭრობა დაიწყო (როგორც ამბობენ, მას ეს საქმიანობა გაცილებით უფრო გამოადგა), მითხრა — ხუთ ლარიან წიგნს ვინ იყიდის, ან წაიკითხავს, მითუმეტეს ვინ ისწავლის, დააფასეთ ოცდაათი, ორმოცი ლარი და სულ ზებირად ისწავლიანო! ის ფილოსოფოსი არ ცდებოდა — ფაქტია, რომ სტუდენტები „ძვირ“ უნივერსიტეტებში, ერთსა და იმავე ლექტორებთან გაცილებით უკეთ სწავლობენ და ძვირი წამლებიც რომ უფრო ეფექტურია. სხვათაშორის, როგორც წესი, ადამიანები კარგად („ძვირად“) ჩაცმულ ექიმებს, ადვოკატებს, მასწავლებლებს და ა.შ. უფრო ენდობიან და უფრო სჯერათ მათი, ვიდრე უბრალოდ, ჩვეულებრივად ჩაცმულებს.

ამგვარად, შედეგების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ „მსხვერპლშეწირვა“ კი არაა „ცრუ“, არამედ მისი ფორმაა მისაღები ან მიუღებელი, რაც საზოგადოების განვითარების დონეზეა დამოკიდებული.

ამავე რანგის „ცრურწმენად“ შეიძლება ჩაითვალოს ჩვენში გავრცელებული ბავშვის „შეშინება“ — თუ ჭამის დროს თეფშზე კერძს დატოვებ (ბოლომდე არ შეჭამ), ულამაზო მეუღლე (ცოლი ან ქმარი) შეგ ხვდებაო.

ჭკვიანი ადამიანების დაკვირვებით, თუ ბავშვი უმაღლობის მიზეზით სუსტი და უენერგიო გაიზრდება, ადვილი შესაძლებელია, რომ მან ვერც წარმატებას მიაღწიოს და ვერც ლამაზ მეუღლეს „გამოჰკრას ხელი“. ამ „ხუმრობის“ ხშირ-ხშირად შეხსენება ბავშვს „ლამაზი მეუღლის“ შერ-

ჩვეის სურვილს და ადამიანის ერთ-ერთი მთავარი ღირებულებისათვის, სილამაზისთვის „მსხვერპლის“ გაღებას — არასასურველი ფაფის ჭამას აიძულებს, რის გამოც შემდგომში ბავშვი „მოგებული“ რჩება — ის ენერგიულიცაა, ჯანმრთელიც და თან ისეა „სილამაზისადმი“ განწყობილი, რომ უთუოდ ეცდება, მეუღლე ლამაზი შეარჩიოს, ისე, რომ საძულველი „ფაფა“ ერთხელაც არ გაახსენდება.

დღემდეა შემორჩენილი წვეულებისას მაგიდის კუთხეში მოხვედრით დაუქორწინებელი ახალგაზრდების „ხუმრობა-შეშინება“ — შვიდ წელიწადს ვერ დაქორწინდებო!

ამ „ცრურწმენისთვის“ სიცრუის იარაღის მოხსნაში იმის გათვალისწინება დაგვეხმარება, თუ გავიხსენებთ წვეულებისას, ჩვეულებრივ, როგორი ადამიანები ხვდებიან მაგიდის კუთხეში; როგორც წესი, ესენი მოკრძალებული, თავმდაბალი ახალგაზრდები არიან, ყველაფერში რომ უპირატესობას სხვას ანიჭებენ. ეს ადამიანები, ხშირად „იჩაგრებიან“ თავიანთი თავმდაბლობისა და დამთმობობის გამო და მათ, ხშირად, წათამამება ან „შეშინება“ სჭირდებათ, შეუმჩნეველნი რომ არ დარჩნენ. ანუ, ეს „ცრურწმენა“ ახალგაზრდისთვის იმის შესხენების მეთოდია, რომ „ცხოვრების გაშლილ სუფრაზე“ საპატიო ადგილის დაკავებას სიყოჩადე და გაბედულება სჭირდება! (თუმცა, დღეს, ამ „საშიშროების“ აღარავის ეშინია).

„ცრურწმენებში“ მოიაზრება აგრეთვე, მოზარდი თაობისთვის წარმატებისა და თავის ტოლებში პირველობის მოპოვების მასტიმულირებელი — „შეშინების“ მეთოდი. ამისათვის ბავშვობის დროინდელი „შეშინება“ მინდა გავიხსენო, რაც მაშინ ხშირად მომისმენია:

ერთ დროს, ზაფხულობით, ნაწვიმარზე, მინდორში ფეხშიშველა სირბილი დიდ სიამოვნებას მგვრიდა. ცუდი ის იყო,

რომ ხშირად, შინ დაბრუნებულს, ბებია ცივი წყლით ფეხების დაბანას მაიძულებდა. ზოგჯერ მე ამ უსიამო პროცედურისას მარჯვენა ფეხს მარცხენით ვიბანდი და პირიქით; როცა ბებია თვალს შემასწრებდა, შენიშვნას მაძლევდა — ასე არასოდეს მოიქცე თორემ ტოლი გაჯობებსო. მაშინ, დაწყებითი სკოლის მოსწავლეს, ეს შეგონებაც „ცრუ“ მეგონა და ჩუმად ვიციროდი — რა სისულელეა თქო! მოგვიანებით მივხვდი — ბებიას, ჩემში, ამ შეგონებით წარმატებისთვის ბრძოლის ჟინის გაღვივება სურდა, ალბათ გრძნობდა ზედმეტად ხათრიანი რომ ვიყავი და ეშინოდა „ქვეყნის მაჩანჩალა“ არ გამოვსულიყავი.

დასკვნა: ამგვარად, მსხვერპლშეწირვები ადამიანის ცნობიერებაში რაიმე ღირებულების გაბატონებას (დომონანტს) ემსახურება, რაც ფსიქიკური ენერჯის მობილიზებას ახდენს და მიზნის მიღწევის დიდ შანსს ქმნის, რაკი ადამიანში შესატყვისი ქცევა-მოქმედებისთვის მზაობა — განწყობა იქმნება და ის „ცრუ“ სულაც არაა.

თანამედროვე „საშიში სულები“ და ფსიქოლოგიის წარმატებები

(საკვანძო სიტყვები: თანამედროვე შამანები, საშიში სულები, რწმენა, წარმატებები)

2014 წლის ივნისში ჩატარებული ფეხბურთის მსოფლიო ჩემპიონატის დროს ინტერნეტით ასეთი ინფორმაცია გავრცელდა: ჩილელი შამანები, საყვარელი ნაკრების წარმატებისთვის „ათასგვარ ბალახბულახს აბოლებენ და „საშიშ სულებს“ საკუთარი გუნდს წარმატებას და სხვა გუნდების წარუმატებლობასაც შესთხოვენ. ერთ-ერთ ბრანზილიელ შამანს უთქვამს — „სუარესის კბილთა ღრჭენა ჩემი დამსახურებაა, სწორედ მე შევულოცე ამ ბიჭს კბენა რომ დაეწყო“.

კომენტარი: წარმოუდგენელია, რომ დღეს შამანის ლოცვები ადამიანმა ფატალურად ირწმუნოს, მაგრამ თუ მაინც ამ შემთხვევაში ფხბურთელები ირწმუნებენ შამანის ლოცვა წარმატებას მოგვიტანსო, იმის დიდი შანსი არსებობს, რომ ლოცვამ რეალური შედეგი გამოიღოს; ისიც შესაძლებელია, რომ მან ფეხბურთის გუნდს ზედმეტი თავდაჯერებულობა შესძინოს, რამაც სავალალო შედეგი მოიტანოს.

საქმე იმაშია, რომ რწმენას დადებითი როლის შესრულებაც შეუძლია და უარყოფითისაც (ისე, როგორც ამქვეყნად ყველაფერ აქვს თავის საპირისპიროში გადასვლის საფრთხე); თუ ლოცვა (ლოცვაში ყოველთვის პოზიტიური შინაარსი იგულისხმება) მორწმუნე ადამიანს წარმატების მიღწევისთვის საჭირო ფსიქიკურ ენერჯიას ანიჭებს, წყევლა — პირიქით; წყევლის მოშიში ადამიანის ფსიქიკა შიშის გამო იბლოკება და „გარე ძალები“ აქ არაფერ შუაშია;

თუ პრაგმატიზმის ფილოსოფიას და ფსიქოლოგიას დავუჯერებთ, ადამიანი რწმენისაკენ ან ურწმუნობისაკენ (ათეიზმისაკენ) მიდრეკილი იბადება. არსებობს ის აზრიც, რომ ყველა ადამიანი მორწმუნეა (იხ. ქვემოთ, თავი მეორე — „ჯადოსნური ქოთნის საიდუმლო“), ოღონდ ეს, გარკვეულ დრომდე ყველას როდი აქვს გაცნობიერებული. ამის საბუთად დიდი მეცნიერების მაგალითები მოაქვთ, რომლებიც თავიანთი გამოკვლევებით თითქოს უპირისპირდებოდნენ რელიგიას, მაგრამ სიცოცხლის ბოლოს ეკლესიას დაუბრუნდნენ.

ანუ რწმენა არის ნებისმიერ სფეროში წარმატების მიღწევის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა, მაგრამ მას დადებითი შედეგების მოტანაც შეუძლია და უარყოფითი როლის შესრულებაც ისევე, როგორც ცოდნას; „ცოდნა“ ინფორმაციის ფლობას გულისხმობს და თუ მას შეგნებულობაც არ ახლავს, მას შე-

უძლია როგორც სასარგებლო, ისე საზიანო შედეგების მოტანა.

წარმატების მიღწევისთვის კი ორივე ფაქტორი — ცოდნა-შეგნებაც და რწმენაც, აუცილებელი და თანაბარუფლებიანია.

მუნჯობის „თერაპია“

(საკვანძო სიტყვები: „მუნჯობა“, ფსიქიკური მიზეზები, შოკური თერაპია, „ცრუ“ თერაპია)

ბებიას ნაამბობი: ჩემ მშობლებს ოთხი გოგო და ერთი ბიჭი ვყავდით; ნაბოლარა იროდი ოთხი წლისა ის ისე გახდა, რომ არ ლაპარაკობდა, თუმცა კარგი სმენა ჰქონდა და სამეტყველო აპარატიც — ნორმალური. ოჯახისთვის დიდი ტრაგედია იყო — ერთი ბიჭი და ისიც მუნჯი?

ერთხელ, ჩვენს სოფელში გამგლეღმა ქალმა ჩემ დას ჰკითხა — გოგო, შენი ძმა კიდევ არ ლაპარაკობსო? დააბით და ალაპარაკდებო — უთქვამს.

ჩემმა დამ ეს ამბავი ოჯახში რომ მოიტანა, მშობლები გადაირივნენ — ეს რა სისულელე უთქვამს იმ კუდიანსო!

ჩემი უფროსი და, ერთი თავნება და თავისნათქვამა გოგო იყო, თავისი სიჯიუტის გამო მშობლები მუდამ ეჩხუბებოდნენ. მაშინაც, თურმე, მან ჩვენი ძმა შორს, ტყეში წაიყვანა, ხეზე მიაბა და უთხრა — მე სახლში მივდივარ, შენ აქ დარჩიო და წამოვიდა.

მცირე მანძილი რომ გაიარა, უკნიდან ყვირილი მოესმა - სად მიდიხააარ, აქ არ დამტოვოოო!

მასხოვს, და-ძმა შინ რა გახარებულები დაბრუნდნენ! მას შემდეგ იროდის ენა აღარ გაუჩერებიაო, დაასრულა თხრობა ბებიამ.

ჩემი აზრით, ესაა „შოკური თერაპიის“ ერთ-ერთი მეთოდი, რაც ჩვენს წინაპრებს მანამ „აღმოუჩენიათ“, სანამ ფსი-

ქოლოგიის შესახებ რამე ეცოდინებოდათ.

მოგვიანებით, როცა ეს ამბავი სხვას ვუამბე, მითხრა - ასეთი რამისთვის მეც მომიკრავს ყურიო.

გარდა ამისა, ისიც გასათვალისწინებელია, რომ თუ ბავშვს თავიდანვე ალაპარაკება ცოტათი მაინც დაუგვიანდა, მერე ალაპარაკება უჭირს, რადგან, ამასობაში თავმოყვარეობა უვითარდება და თავისი „ჩიქორთულით“ ნათქვამისა რცხვენია — შინაურები ხომ ამ შემთხვევებში ხალისით აიტაცებენ ყოველ შეცდომით ნათქვამს, ბევრ ბავშვს (განსაკუთრებით ვაჟებს) უჭირთ მისი შეცდომებით გამოწვეული მახლობელი ადამიანების სიცილისა და მხიარულების „ხუმრობაში გატარება“ (ასეთი ბავშვები, როგორც წესი, მოზრდილობისას, მეტ წილად პატივმოყვარეები არიან); ესეც შეიძლება იყოს ე.წ. „მუნჯობის“ ერთ-ერთი, დროებითი მიზეზი; ხშირად ისინი, როცა ამის აუცილებლობა არაა აქვთ, ლაპარაკის დაწყებას არ ჩქარობენ! მშობლები ხომ ნაბოლარას, მითუმეტეს ვაჟს, ყველაფერს მზამზარეულად მიართმევენ!

● ამასთან დაკავშირებით ერთი ანეკდოტიც მახსენდება, რომელიც ჯერ კიდევ სტუდენტობის წლებში მოვისმინე: კახეთში, ერთ ოჯახში მუნჯი ვაჟი დაიბადა. ამის გამო ოჯახის წუხილს საზღვარი არ ჰქონდა. ერთხელ, როცა ბიჭი უკვე 10-12 წლისა იყო, სადილობისას ბიჭმა საგანგებოდ დაბოხებული ხმით, ხმამაღლა ჩაილაპარაკა

– ხაშლამას მარილი აკლია!

ოჯახში მხიარული ყიჟინა ატყდა

– შეილო, თუ ლაპარაკი შეგეძლო, დღემდე რატომ არაფერს ამბობდიო

– დღემდე არ აკლდა! დინჯად თქვა ოჯახის საამაყო შვილმა, და „ტრაგედია“ ამით დასრულდა.

კომენტარი: ბებიას ნაამბობშიც და ამ ანეკდოტშიც ის სიბ-

რძნეა გადმოცემული, რომ ზოგჯერ შინაგანი, თანშობილი უნარების გააქტიურებას გარეგანი — ცხოვრების პირობების მიერ ნაკარნახევი დაკვეთები უწყობს ხელს: ანუ, ზოგჯერ „ხაშლამას მარილი უნდა აკლდეს...“! ანუ — „ზოგი ჭირი მარგებელია!“.

„ჩაკეტილობის“ მანქანა

(საკვანძო სიტყვები: ჩაკეტილობა, გულწრფელობა, ცოდვების მიტევება, სიჯანსაღე)

ბავშვობისას ასეთი ამბის მოწმე გავხდი: საავადმყოფოში, ჩვენ მეზობელს მშობიარობა გაურთულდა — ხუთი დღე და ღამე კიოდა, თურმე საწყალი, მენჯები არ გაეხსნაო, ვიშვიშებდნენ მეზობლები. ექიმები ვერაფერს შეელოდნენ (მაშინ ვის ეცალა „საკეისროსთვის“!).

ერთხელ, თურმე, პალატის დამლაგებელმა სხვათაშორის ჰკითხა — შვილო, სახლში დაკეტილი ხომ არაფერი დაგიტოვებიაო? — კიიო, უპასუხნია მშობიარეს. — გაახსენებინე თქვენებს ყველაფერი, რაც კი ჩაკეტილი დატოვეო, დაარიგა თურმე დამლაგებელმა.

მშობიარეს, საავადმყოფოს ბალიშის ქვეშიდან გასაღებების აცმა გამოუღია და ქმრისთვის გაუგზავნია — ყველაფერი გააღე, მაინც ოხრად მრჩება ყველაფერი, რა ჭირად მინდა რამე, თუ მე არ ვიქნებო, შეუთვლია შინაურებისთვის.

თურმე ის ქალბატონი იმავე ღამეს განთავისუფლდა და მშვენიერი ვაჟიც დაიბადაო — ჰყვებოდნენ იმით გაოცებული მეზობლები, რომ ვერ აეხსნათ რა შუაში იყო განჯინის გასაღებები მშობიარის მენჯებთან.

ცხადია, მაშინ მეც გაოცებული ვიყავი ამ „ჯადოსნობით“, მაგრამ წლების შემდეგ, ცოდნა და გამოცდილება რომ მოვიდა, მივხვდი — განჯინის დაკეტილი უჯრების განხნის

გადაწყვეტილების შემდეგ ის შინაგანი ფსიქიკური დაძაბულობა მოიხსნა, რასაც „საკუთრების დაკარგვის შიში“ იწვევდა და რასაც მშობიარის კუნთების დაძაბულობა-შეკუმშვა ახლდა, ხოლო „ხელჩაქნეულობამ“, „გახსნილობამ“ — დაძაბულობის მოხსნა და შვება მოიტანა!

შენიშვნა: ამ შემთხვევას თუ განვაზოგადებთ, ხელგამწილობის, გულწრფელობის, გულახდილობის სათნოებებამდე მივალთ (ამ ყველაფერს შეიძლება „ღიაობის“ ანუ „გულწრფელობის სათნოებაც“ ეწოდოს); ის „დაკეტილი უჯრა“ საკუთრების დაკარგვის შიშით — სიძუნწით არის გამოწვეული (რაც თავის მხრივ ადამიანის ნერვული სისტემის დაძაბვას იწვევს), ასევეა გულში „შენახული“ და დამალული საიდუმლოც — იგი ქვეცნობიერად ძაბავს და ანერვიულებს ადამიანს; ადამიანმა „იცის“ ახლობლისთვის, შინაურისთვის რაიმეს დამალვა-ჩაკეტვა ცოდვად რომ ეთვლება, მაგრამ „არ იცის რომ იცის“; ამ ცოდვის სხვისთვის გამხელა და მონანიება-გულწრფელობა („ღიაობა“) კი სულიერი სიჯანსაღის პირობაა, რაც ფიზიკურ სიჯანსაღეს უდევს საფუძვლად.

ასეა ერთმანეთთან გადაჯაჭვული სულიერი და სხეულებრივი პროცესები — ხან ფიზიოლოგიური (ბიოლოგიური ფაქტორი) იწვევს სულიერს (ფსიქიკურს), ხან პირიქით, სულიერი — კუნთურს, ფიზიკურს.

ახლა, მრავალი წლის შემდეგ ისმიკვირს — საიდან ჰქონდათ ჩვენს წინაპრებს ადამიანის ფსიქიკის „საიდუმლოების“ ისეთი ღრმა ცოდნა, რაზეც მაშინდელ ექიმებსაც კი ხელი არ მიუწვდებოდათ?

მცირე ხიფათის „ცრუ სიკეთეები“

(საკვანძო სიტყვები: უყურადღებობა, გაფრთხილება, მობილიზებულობა, ჭკუის სწავლა)

ერთ-ერთი ცრურწმენა-გადმონაშთია „მცირე ხიფათის“ ახსნა, როგორც სხვა უბედურებისაგან თავდაცვის მაუწყებელი; როცა ვინმეს მცირე ხიფათი შეემთხვევა, ახლობლები ამშვიდებენ — არაუშავს, ამ ხიფათით რაღაც სხვა უბედურებას გადარჩი, ან პირიქით, შეიძლება კარგიც კი იყოსო! („მცირე ხიფათი“ შეიძლება იყოს ფულის ან ნივთის დაკარგვა, რაიმეს გატეხვა, დაცემა და ა.შ.), როგორც წესი, ამ დროს ეუბნებიან — „შენი ჭირიც წაუღიაო“, „ზოგი ჭირი მარგებელიაო“.

რატომ ეგონა ჩვენს წინაპარს, რომ „ხიფათმა“ შეიძლება „ჭირი წაიღოს“, „მარგებელი“ იყოს ანუ ადამიანი უბედურებისგან დაიცვას?

კომრენტარი: ქართული ანდაზაა — „ზოგი ჭირი მარგებელიაო“; გერმანული ანდაზა — „ზარალი კაცს მოაჭკვიანებსო“, ხოლო ინგლისური — „კაცი ისე არ დაბრძენდება, თუ რაიმე უბედურება არ ეწვიაო“

საქმე იმაშია, რომ, ასეთი ცრუ ნუგეშისცემა „ცრუ“ სულაც არაა; ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ასეთ შემთხვევებში ნუგეშისცემა-გამხნელება, რაც უნდა უშედეგო იყოს, მაინც კარგია; მაგრამ, რაკი ხიფათები, როგორც წესი გაუფრთხილებლობისა და უყურადღებობის ბრალია, დიდი ალბათობით მას, ხიფათს, ადამიანის „გამოფხიზლება“, ყურადღების მობილიზება უნდა მოჰყვეს, რასაც არათუ რაიმეს „თავიდან აშორება“, არამედ შესაძლოა რაღაც სასარგებლო საქმეც კი მოჰყვეს. ანუ, ეს ის შემთხვევაა, როცა ადამიანი „თავის შეცდომაზე სწავლობს ჭკუას“, მაგრამ არც ის მინდა ვთქვა, რომ „ხიფათი“ „გამომაფხიზლებლის“ ფუნქციას ყველასთვის ყოველთვის ასრულებს.

ხიფათი მხოლოდ წინდახედულ ადამიანებს შველით, მათ, ვისაც საზიანოდან სასარგებლო დასკვნების გაკეთება შეუძლია.

ბელობის დღე

(საკვანძო სიტყვები: პასიურობა, სიფხიზლე, მეკვლე, განწყობა, წარმატება)

ერთგვარ „ცრურწმენად“ ითვლება (ითვლებოდა), აგრეთვე, ახალი წლის მეორე — ბელობის დღეც; იგი მოსახლეობაში გავრცელებული რწმენაა, რომლის მიხედვით მთელი წლის განმავლობაში ოჯახის წარმატებულობა იმაზე დამოკიდებული, ვინ იქნება მეკვლე — წარმატებული და მასპინძლის ოჯახის ერთგული ადამიანი თუ პირიქით; ამ რწმენიდან გამომდინარე, მოსახლეობის უმრავლესობა საგანგებოდ ემზადება — ცდილობენ ამ დღეს მათ ოჯახში ასეთი სასურველი ადამიანი პირველი სტუმარი იყოს.

განსაკუთრებით ამისათვის წარმატებებზე ორიენტირებული ადამიანები აქტიურობენ — საგანგებოდ ეძებენ, პატივებენ სასურველ ადამიანს ვინც, მათი რწმენით ოჯახს კეთილდღეობას მოუტანს და პურმარილსაც სადღესასწაულს ამზადებენ.

ცხადია მასპინძლის მცდელობას არავეითარი წარმატება არ შეიძლება მოჰყვეს, თუ მისი მიღწევის რეალური საფუძველი არ არსებობს; მაგრამ მთავარი, აქ, მომავალი წლისთვის რაღაც მიზნის მიღწევისთვის სათანადო განწყობის შექმნაა; ოჯახის სამზადისი — სათანადო კანდიდატურის ძებნა, მოპატიჟება, მზადება, ხარჯი, მოლოდინი, შემდეგი მასპინძლობა, ის აქტიურობაა, რაც წარმატების (რაიმე მიზნის) მიღწევის განწყობას ქმნის; ყველაფერი ეს ოჯახის

ორგანიზებულობას, ფსიქიკური ენერჯის მობილიზებას, რაღაცის მიღწევისთვის მზადყოფნას გამოხატავს და, ცხადია, არც თუ იშვიათად, ასეთი ოჯახები, მართლაც წარმატებულები არიან, არა მეკვლის გამო, არამედ თავისი მცდელობა-აქტიურობით ფიქსირებული განწყობის გამო.

მაგრამ როცა (თუ) ოჯახი ალაღბედზეა მინდობილი, მათთვის მნიშვნელობა არა აქვს და არ სწამთ ვინ მიაა იმ დღეს მათთან, ეს ნიშნავს, რომ იქ, ძირითადად, წინასწარ არაფერს გეგმავენ, რაც შესაძლოა მშვენიერია, მაგრამ რეალური მიღწევები სათუთა, თუ ამ „პასიურ სიმშვიდეს“ სხვა საკომპენსაციო აქტიურობა არ „მიეშველა“.

ამიტომ, ვფიქრობთ, რომ ცუდი სულაც არაა თუ „ცრურწმენებიდან“ ჩვენც ვისწავლით და საზოგადოებას თანამედროვემეთოდებით მის გაცნობიერებაში დავეხმარებით.

კომენტარი: რაც შეეხება ზოგიერთი ცრურწმენის მავნეობას, ვერ უარყოფთ, რომ განწყობის შექმნის მექანიზმები ასოციალური მიზნითაც შეიძლება იქნას გამოყენებული, მაგრამ ამგვარი საშიშროებისგან არც მეცნიერული აღმოჩენებია დაზღვეული, რის გამოც მათზე უარის თქმა, დღეს, აზრად არავის მოუვა.

პატარძლის თაიგულის „ჯადოსნური ძალა“

(საკვანძო სიტყვები: სითამამე, უნიციატოვობა, გაბედულება, წარმატება)

თითქმის ყველა ქვეყანაშია გავრცელებული „ცრურწმენა“ — ქორწილში, პატარძალი რომ მექორწინებისკენ მხარუკუღმა თაიგულს გადაისვრის, ვინც ღაიჭერს, ყველაზე ადრეის დაქორწინდებო (როგორც წესი, ამ „ხერხს“ ძირითადად გასათხოვარი ქალიშვილები მიმართავენ, ცხადია ხუმრობით).

აღბათეს „ცრურწმენა“ შედარებით ახალი გადმოღებულია, რაკი მის შესახებ არც ბავშვობისას მომისმენია, არც ფოლკლორში შევხვედრივარ და არც თავად შევსწრებივარ.

მოგვიანებით, როცა საგრძნობლად თამამი ახალგაზრდობა მოვიდა და რამდენჯერმე თავადაც შევესწარი ამ მხიარულ რიტუალს, მივხვდი — ამ ხერხს მოლოდ დაქორწინებისთვის მონდომებული გოგონები ან ვაჟები მიმართავენ, რაც მათ სითამამეს, ძალას და ენერგიას აძლევთ თაიგულის მოსაპოვებლად. ასეთ შემთხვევებში, ცხადია წარმატება აუცილებლად მოვა.

- მახსოვს, ერთხელ, ნაცნობი კბილის ექიმის კაბინეტში, სავარძელში ვიჯექი; სანამ ექიმი ჩემი ხელოვნური კბილის ესთეტიკურ მხარეზე ზრუნავდა, ერთმა ბუზმა „დამიბრიყვა“ — განუწყვეტლივ ბზუოდა, თავს დამტრიალებდა და სახეზე დაჯდომასაც მიპირებდა. ცხადია ხელის აქნევით ვიშორებდი, მაგრამ, როცა მის აბეზარ ახალახალ შეტყეებს ვეღარ გავუძელი, ხელი მოვიქნიე და ბუზი მუჯში მოვიმწყვდიე; ერთხანს მუჯში მყავდა; ის ფართხალებდა და ხელისგულზე მიდიტინებდა; დიდხანს ვერ გავუძელი, ავდექი, ფანჯარასთან მივედი, კარგახანს მის გაღებაზე ვიწვალე და ბუზი გარეთ გავისროლე.

ამასობაში ექიმისის მეუღლე შემოვიდა, მომესალმა და მაშინვე მკითხა

— გოგო, შენ კიდე გაუთხოვარი ხააარ?

ექიმი, რომელიც თავის საქმეს უხალისოდ ჩაჰკირკიტებდა, თითქოს ვერც ამჩნევდა ირგვლივ რა ხდებოდა, მაგრამ ცოლის შეკითხვაზე გამოცოცხლდა და ჩემი აზრით ფრიად ზუსტი რეპლიკით „შემეშველა“ — მაგან ბუზი ვერ მოკლა და რას გათხოვდებოდა!

— ვითომ ბუზის მოკვლა რამეს ნიშნავსთქო? ზრდილობისთვის ვიკითხე.

— როგორ არ ნიშნებს, ჩემო კეთილო, როგორ არ ნიშნავს! მრავალმნიშვნელოვანი ღიმილით დაასრულა ექიმმა ჩვენი საუბარი.

შენიშვნა: ...მაშინ ერთხელ კიდევ მივხვდი, ყველა სერიოზულ „საქმეს“ რომ გაბედულება სჭირდება, რასაც „ვაჟაკობის სათნოებას“ უწოდებდნენ ძველი ბერძენი ფილოსოფოსები.

ეს ამბავი თაიგულისთვის ჰაერში ამხტარი გოგონების „ვაჟაკობამ“ გამახსენა, რაც მე თავის დროზე არ გამაჩნდა და რამაც 36 წლამდე გაუთხოვარი დამტოვა (თუმცა ეს არასოდეს მინანია).

ბედისკვერი, სარკეში დანახული საბედო თუ სპირიტუალიზმი

(საკვანძო სიტყვები: ბედისკვერი, საბედო, ცენზორი, გაუცხოება, რიტუალი, მედიუმი)

„ბედისკვერის“ და საბედოს „სარკეში დანახვის“ ცრურწინების შესახებ, პირველად ბავშვობისას მოვისმინე, უფროსი ასაკის გოგონებისგან. სტუდენტობისას კი ბევრს ლაპარაკობდნენ სპირიტუალიზმზე და მის ტექნოლოგიებზე, რამაც ცხადია მეც დამაინტერესა. თუმცა არც ერთი ამათგანის არასოდეს მჯეროდა, მე მხოლოდ მათი ფსიქიკა მაინტერესებდა, ვისაც ამ „ცრურწმენებისა“ სჯეროდა.

მაგრამ მოგვიანებით, როცა უკვე გაბედულება (ვაჟაკობას რომ ეძახდნენ ძველი ბერძენი ფილოსოფოსები) შევიძინე და ჩემ ცოდნებსაც საკუთარი გონებით, კრიტიკულად გადავხედე, მივხვდი, რომ „ცრურწმენებში“ ბევრი სიბრძნე-

ებია ჩადებული (ცხადია ამ „მიხვედრებში“ ჩვენი დიდი მასწავლებლები დამეხმარნენ).

მაგალითად, ქართული — „ბედისკვერის“ ცრურწმენა: ფსიქოლოგიამდელი საზოგადოების დიდ ნაწილს სჯეროდა, რომ თუ ახალგაზრდა მარილიან კვერს შეჭამდა (რაც სპეციალურად ამისათვის უნდა დამზადებულიყო), სიზმარში თავის საბედოს ნახავდა. როგორ?

ბედისკვერი მას თავად (ან ბებიას) ისე უნდა გამოეცხო, რომ ხმა არ უნდა ამოეღო. „ძალიან მარილიანი კვერის“ შემკმელს (მეტწილად გოგონებს), ცხადია წყალი მოსწყურდებოდა, რაც მთელი დღის განმავლობაში „ბედისკვერის მჭამელს“ კატეგორიულად ეკრძალებოდა, რათა მას წყლის დაღვევის ძლიერი სურვილი (მოთხოვნილება) გასჩენოდა. ვინც მას სიზმრად წყალს დააღვეინებდა, ის იქნებოდა მისი მეუღლე. ამბობდნენ, ძალიან ბევრი ქალბატონი ამტკიცებს, რომ თავისი მეუღლე სწორედ ამგვარად, სიზმარში ნახაო.

ცხადია ამ რწმენის საიმედოობა მთლად „საიმედო“ არაა, მაგრამ იმდენი დავიდარაბის შემდეგ, რაც ახალგაზრდას სიზმრის ნახვამდე თავს უნდა გადახდენოდა, არც ისაა გამორიცხული, ადამიანში ისეთი განწყობა შექმნილიყო რაც მის რჩეულს (ან მას მიმსგავსებულს) მართლა დაასიზმრებდა.

თუ ფსიქოლოგიის დიდ მასწავლებლებს დავუჯერებთ, თურმე ჩვენ საკუთარი თავის შესახებ ბევრი ისეთი რამ „ვიციტ“, რაც „არ ვიციტ რომ ვიციტ“. სწორედ იმას ვნახულობთ სიზმრად, რაც „ვიციტ, მაგრამ არ ვიციტ რომ ვიციტ“, ადამიანი ხომ გაუცხოებულია — აღზრდამ მას იმდენი ამკრძალავი ნორმები დაუწესა, რომ „დაავიწყდა“ რაც სინამდვილეში სურს და მხოლოდ (ან უმეტესად) იმას აცნობიერებს, რის „ნებასაც“ შინაგანი „ცენზორი“ - მორალური ნორმები აძლევს.

კომენტარი: ჩვენმა წინაპრებმა სწორედ იმ მეთოდებს მიაგნეს, რაც სიზმრად, ნაწილობრივ მაინც დაგვანახებდა საკუთარ ნამდვილ „მეს“. მაგრამ, ამისათვის, წინასწარ, რაღაც რიტუალები უნდა შეესრულებინა, რათა სათანადო განწყობა შექმნოდა.

ამის მსგავსადვე იქმნებოდა საბედოს სარკეში დანახვის განწყობაც. იმისათვის, რომ ახალგაზრდას სარკეში ჩახედვისას „საბედო“ დაენახა, მთელი რიგი მოთხოვნები უნდა შეესრულებინა: სისხამ დილით, უბარზე (სანამ ვინმეს დაელაპერეკებოდა), წყაროდან წყალი უნდა მოეტანა; გზად თუ ვინმე შეხვდებოდა, მისთვის ხმა არ უნდა გაეცა; საბედო რომ სარკეში დაენახა, სარკე მისთვის ჩაუხედავი უნდა ყოფილიყო (ე.ი. სარკე ისეთი მეზობლისთვის უნდა ეთხოვა, ვის სარკეშიც მას არასოდეს ჩაუხედავს), სარკის წინ დადგმულ ჭიქაში, მის მიერ მოტანილ წყალში ჯვარნაწერი ბეჭედი უნდა ჩაეგდო და შუალამისას, თაფლის სანთლის შუქზე, ჯერ სარკეში, სარკიდან კი ბეჭედში უნდა ჩაეხედა, სადაც ის თავის საბედოს „დაინახავდა“; ცხადია ამდენი აზრიანი თუ უაზრო აქტიურობები მას იმის განწყობას შეუქმნიდა, რომ მისთვის სასურველი ადამიანი ან მისი მსგავსი მაინც რომ „დაენახა“. ანუ, ესეც საკუთარ არაცნობიერში „ჩახედვის“ ერთ-ერთი მეთოდი (ტექნოლოგია) იყო, იმის მცდელობა, რომ „დაენახა“ ის, რაც მისმა არაცნობიერმა „მემ“ იცოდა, მაგრამ რაც ცნობიერმა „მემ“ არ იცოდა, რომ იცოდა.

ერთხელ, სტუდენტობისას, მეგობრებმა ღამის „სპირიტუალურ სეანსზე“ დამპატიჟეს. მიუხედავად ჩემი ურწმუნობისა, მაინც წავედი; მის შესახებ ბევრი რამ წაკითხული მქონდა და მინდოდა ჩემი თვალით მენახა ეს პროცესი; მისვლისთანავე ერთი ვაჟი ზედმეტად სერიოზული, დაბლვერილი და თავის აღმატებულობაში დარწმუნებული მეჩვენა.

ჩაი ისე დავლიეთ, რომ ჩვენს ღიმილიან ურთიერთობაში მონაწილეობა არ მიუღია.

მოგვიანებით მივხვდი, რომ მას ასეთი „პოზა“ ჩვენი შინაგანი განწყობის შესაქმნელად სჭირდებოდა; შუალამისას მან მაგიდაზე უზარმაზარი თეთრი ქაღალდი გაშალა, რაზეც ასევე უზარმაზარი წრე იყო შემოხაზული. მის ირგვლივ ქართული ანბანი იყო მიწერილი; ვაჟმა ქაღალდზე ლამაზი, პრიალა, ამობრუნებული ფინჯანი დაამხო, და სერიოზული სახით რაღაც მარტივი ლიტანია შეასრულა; მერე თვალები მადლა მიაპყრო და უხმოდ მცირე ლოცვა ადავლინა. მერე ამობრუნებული ლამბაქის ფსკერზე საჩვენებელი თითის დადება გვთხოვა და თავისი ადრე გარდაცვლილი მეგობრის სული გამოიძახა.

მცირე ლოდინის შემდეგ ლამბაქი შეინძრა, რაც თითქოს იმის მაუწყებელი იყო, რომ „სული მოვიდა“! მერე, არანორმალურად შემზარავი ხმის ტემბრით მიმართა — ჩვენ, შენი მეგობრები მოგესალმებით; გვინდა რამდენიმე კითხვით მოგმართოთ და გავიგოთ უახლოეს დღეებში რა გველოდება. თანახმა ხარ თუ არა, რომ გვიპასუხო?

ლამბაქი წრის ირგვლივ გასრიალდა და იქ შეჩერდა, სადაც ასო „დ“ ეწერა, შემდეგ „ი“, შემდეგ კი „ა“, „ხ“ დაიწერა — ე. ი. „ღიახო“.

მედიუმის (შუამავალს ნიშნავს) დასერიოზულებამ და უცნაურმა ხმამ ღიმილი მომგვარა, რაც მან მაშინვე შეამჩნია და მთხოვა — თქვენ დღეს მზად არახართ სულლებთან სასაუბროდ, გთხოვთ ხელს ნუ შეგვიშლითო და ლამბაქიდან ხელის ადება მთხოვა; მისი თხოვნა მე დაუყოვნებლივ შევასრულე — გარე დამკვირვებლის როლში ყოფნა გაცილებით მერჩია.

ამის შემდეგ დაიწყო შეკითხვები, მათ შორის ასეთებიც:

— ვინ უყვარს მზიას?, — რას ფიქრობთ მზიაზე? — როდის აპირებთ მასზე დაქორწინებას? და ა.შ. რაზეც „სულმა“ ნაცნობი და მზიასთვის სასურველი ვაჟის სახელი „დაწერა“. ბოლოს ისიც კი „დაგვიწერა“ — შემოდგომაზე დაქორწინდებითო.

თავდაპირველად მზია გახარებული იყო, მაგრამ დაქორწინების ვადის დასახელებამ, ეჭვი გაუჩინა — ჯერ მას იმ ვაჟთან ისეთი ურთიერთობა არ ჰქონია, ასე მალე რომ ქორწინებით დამთავრებულიყო.

განთიადმდე ვისხედით და ჩვენი მედიუმის მიერ „ამოკითხულ“ წინასწარმეტყველებებს ვისმენდით, თუმცა მის მიმართ მხოლოდ მე როდი ვიყავი სკეპტიკურად განწყობილი; რომ დავიშალეთ, პირვანდელი აღფრთოვანება აღარავის ეტყობოდა.

მაგრამ მე, ამ დამემ საკუთარი „თავის შეცნობის“ მექანიზმი აღმომაჩენინა — სეანსის მონაწილეებში სათანადო განწყობის შექმნით, მართლაც შეიძლება, ზემგრძნობიარე მედიუმმა (მედიუმს იმის შეგრძნება შეუძლია, რასაც „ნორმალური შეგრძნებების მქონე ადამიანი“ ვერ შეიგრძნობს) ის ინფორმაცია „აღიქვას“, რასაც სეანსის ის მონაწილე გასცემს ვის შესახებაც შეკითხვაა დასმული; მაგალითად, როცა შეყვარებული ადამიანი (ჩვენ ექსპერიმენტში — მზია) მედიუმს სთხოვს — თავის გარდაცვლილ მეგობარს მისი (მზიას) შეყვარებულის სახელი ჰკითხოს, ცხადია მზიას მთელი ბიო-ფსიქიკური არსება იმ ვაჟის სახელს „თავის გულში“ „ყვირის“, რასაც „ზემგრძნობიარე მედიუმი“ „აღიქვამს“ და ახმოვანებს; მაგრამ ეს „ზემგრძნობიარე მედიუმები“ ჯერჯერობით იშვიათია (ვარაუდობენ, რომ მომავალში ეს უნარი ბევრს ექნება; მეტწილად, ამგვარ სეანსებში მედი-

უმი ეშმაკობს და ლამბაქს ცნობირად „დაარბენინებს“, თუმცა, გამორიცხული არაა, სეანსის მონაწილეთა შორის ვინმე მართლაც ისეთი „არანორმალურად მგრძნობიარე“ აღმოჩნდეს, ვინც ერთ-ერთი იმათგანის ძლიერ სურვილს ჯერ კიდევ მაშინ „ამოიცნობს“ სანამ თავად ის „ერთ-ერთი“ ამას გააცნობიერებს.

ანუ, სპირიტუალიზმი არც მთლად ცრუა და არც მთლად უტყუარი. „მედიუმმა“ კითხვას რომ სინამდვილესთან მიახლოებული პასუხი გასცეს შეგრძნების ზემგრძნობიარე უნარი და სათანადოდ განწყობილი, შთაგონებადი პარტნიორები უნდა ჰყავდეს.

ჩვენს იმლამინდელ „ამომცნობს“ (მედიუმს) კი, მიუხედავად მისი დიდი მცდელობისა, ეს უნარი არ აღმოაჩნდა — რის გამოც ის, რაც მან ჩვენ გოგონებს უწინასწარმეტყველა, ერთიც არ ასრულებულა.

თუმცა, იმ ვაჟის სურვილი, რომ გოგონებისთვის სასიამოვნო ინფორმაციები მიეწოდებინა და ისინი გაეხარებინა, დიდად დასაფასებელი იყო.

„ცრუნი“ ბაყუნაული ტკივილები

(საკვანძო სიტყვები: სიმსივნე, ტკივილი, ნარკოტიკი, დამბლა, „ცრუ წამალი“, შვება)

ოცდაათიოდე წლის წინ, ჩვენი სამეგობროდან ერთ-ერთ მარტოხეხალა ქალბატონს მეოთხე კატეგორიის სიმსივნე აღმოაჩნდა; მკურნალობა დაგვიანებული იყო; მალე ისეთი აუტანელი ტკივილები დაეწყო, რომ ეს ყველა გაჭირვების და სატკივარის მომთმენი ქალბატონი მთელი ქუჩის გასაგონად კიოდა. ექიმებმა მას ნარკოტიკი დაუნიშნეს, რასაც სპეციალური მინდობილობით, უბნის პოლიციის განყოფილებაში უფასოდ აძლევდნენ;

ჩვენ მას მორიგეობით, ორ საათში ერთხელ ვუკეთებდით. მისი მკურნალი (უფრო სწორად — კონსულტატი) ექიმი გვიჩვენებდა — იქნებ როგორმე მოახერხოთ და ნემსებს შორის ინტერვალი გაზარდოთ, თორემ მდგომარეობა კიდევ უფრო გაუართულდება, ნარკოტიკმა მას საჭმლის მომნელებელი სისტემა დაუდამბლავა, კიდევ უფრო აუტანელი ტკივილები დაეწყებაო.

ექიმის ვარაუდი ლოგიკური იყო, მაგრამ ეს როგორ უნდა მოგვეხერხებინა, ავადმყოფი ხომ ყოველი ნემსის გაკეთების დროს მოუთმენლად ელოდა!

ერთხელ როცა მასთან ნემსის გასაკეთებლად და სამორიგოდ მივიჩქაროდი, მისი კვნესა-ტირილი შორიდანვე შემომესმა. აეჩქარდი; კარი რომ შევადე (რაც არასოდეს იკეტებოდა) — მიშველე, ჩქარა მიშველეო, შემომტირა.

ხელი საჩქაროდ დავიბანე, მოწყობილობა გავამზადე და უეცრად „ბლეფზე“ წასვლა გადავწყვიტე; ერთჯერადი შპრიცი გავამზადე, ამპულას თავი ვითომ წავატეხე და ზუსტად იგივე მოძრაობები შევასრულე, რაც წამლის ამოღებას და შპრიციდან ჰაერის გამოსვლებას სჭირდებოდა (ავადმყოფი, ისე რომ ეჭვი არაფერში შეპარვია, თვალმოუშორებლად მიყურებდა); მერე დუნდულა სპირტიანი ბამბით მართლა დავუმუშავე, „ნემსიანი“ ხელი კუნთზე მსუბუქად დავკარი, მცირე ხანს დავაყოვნე (სანამ „წამალი“ ვითომ კუნთში შევიდოდა), მერე „ნანემსარი“ ბამბით გავუწმინდე, მცირე მასაჟი გავუკეთე და საბანი წავაფარე.

ქალბატონმა შევებით ამოისუნთქა — შენმა ხელებმა გაიხარაო, თქვა, გადაბრუნდა და დაიძინა. ორი საათის შემდეგ ნემსი მართლა გავუკეთე — შემეშინდა სიცრუეში არ გამომიჭიროს-მეთქი; შემდეგი „ბლეფი“ ისევ წარმატებული

გამოდგა. იმ დღეს ორგანიზმს ორი ნემსით შეღავათი მივეცი.

შემდეგი ნემსი ჩემ შემცვლელს უნდა გაეკეთებინა; ვასწავლე ერთის გამოტოვებით როგორ უნდა ეცრუა, მაგრამ ის, ავადმყოფმა, პირველივე მცდელობისას „გამოიჭირა“.

არ ვიცი რა დამტკიცდა ამ „ექსპერიმენტით“ ჩემი შემცვლელის მოუხერხებლობა თუ ჩემი „ტყუილის ხელოვნება“ (რის გამოც ნამდვილად ვერ ვიამაყებ), მაგრამ „ცრუ“ რწმენის რეალური, დადებითი შედეგი კი ნამდვილად სახეზე იყო.

„მოლაპარაკე ფოთლები“ და კოთანუმი დაიფიფიფიფიფი „ყვავის სიბრძნე“

(საკვანძო სიტყვები: მოსამართლე, მევახშე, ათეისტი, შამანი, რწმენა, ქურდი)

ბევრ ჩვენგანს წაუკითხავს ან გაუგონია როგორ ამხილა ტყუილში ილია ჭავჭავაძემ მევახშე, რომელიც გლეხს ვალის დაუბრუნებლობის გამო ედავებოდა, მაგრამ ახლა მაინც გავიხსენოთ ეს როგორ მოხდა: ერთხელ, როცა ბატონი ილია თიანეთის რაიონში მოსამართლედ მუშაობდა, მასთან მომჩივანი მევახშე და მოპასუხე გლეხი მისულა. მევახშე, გლეხს, ვალის დაუბრუნებლობაში სდებდა ბრალს. გლეხი იფიცებოდა — დაუბრუნეო; ცხადია ამის საბუთი გამოუცდელ გლეხს არ აღმოაჩნდა. მევახშეც იფიცებოდა — არაო, არ დაუბრუნებიაო!

— თუ გახსოვს მაშინ სად იყავით, როცა ვალი დაუბრუნეო? ჰკითხა ილიამ გლეხს; — როგორ არ მახსოვს, სოფლის განაპირას, დიდი მუხის ძირასო!

— ჰოდა, წადი ახლა და იმ მუხის ფოთლები აქ მომიტანე, ისინი სიმართლეს იტყვიანო; — რას ამბობთ კაცო, იქამდე მისვლას ნახევარი დღე დასჭირდება, ნახევარი დღეც უკან

დაბრუნებასო, შეჰყვირა მევალებმ, რომელიც ძალიან გვიან მიხვდა „მახეში გაბმული“ რომ იყო.

იმ ხერხს, ილიამ რომ მიმართა, მართლმსაჯულება მისი „სიცრუის“ გამო არ სცნობს და სამართლიანადაც, რაკი ესაა „ერთჯერადი სიბრძნე“, რომელიც სხვა დროს აღარ გამოდგება; საქმე იმაშია, რომ, რაკი „მევახშეები“ ამ „ანკესზე“ ერთხელ წამოეგებიან, მეორედ „ჭკუას ისწავლიან“ და უფრო მოხერხებულად იცრუებენ.

„ცრურწმენების“ სასარგებლოდ მაგალითების მოტანა კლასიკური ლიტერატურიდანაც შეიძლება.

ჯეკ ლონდონის ერთ-ერთი ნოველა ალასკაზე მცხოვრები იმ ხალხის ერთ ეპიზოდზე მოგვითხრობს, რომლებიც ჯერ კიდევ შამანების და ტომის ბელადების გავლენის ქვეშ იმყოფებოდნენ.

ამავე სოფელში ცივილური სამყაროდან ჩასული ათეისტიც ცხოვრობდა; ის „ცრურწმენებში ჩაფლული“ სოფლელების „თვალის ახელას“ და ცოდნისკენ, განათლებისკენ მათ „შემობრუნებას“ ცდილობდა, მაგრამ მან ერთის მეტი ვერავინ გადაიბირა. ის ერთი ადგილობრივი ათეისტი დიდი ხალისით ეხმარებოდა „დიდი მიწიდან ჩასულს“ შამანის გავლენისაგან „ხალხის დახსნის“ საქმეში.

ერთხელ, ტომის ბელადს, ამრიკელი სტუმრის მიერ ნაჩუქარი ჭრელი საბანი მოპარეს; ეს იყო სოფლის ცხოვრებაში უჩვეულო ამბავი, რაკი იქ არასოდეს არავის არაფერი დაუკარგავს (რაკი დასაკაგიც არაფერი ჰქონდათ).

ადგილობრივმა ათეისტმა გაიხარა; თუ მას აქამდე არავინ უსმენდა, ახლა დრო იხელთა, შამანის გაბითურების მიზეზი მიეცა — იპოვოს ახლა თქვენმა „ბრძენმა“ დაკარგული საბანი, ის ხომ გულთმისანიაო, იცინოდა.

შამანი მშვიდად იყო — ვიპოვით, ვიპოვითო, გაიძახოდა;
შემდეგ კი აი რა მოხდა:

შამანის მითითებით სოფლის მცხოვრებლები, უჩვეულო სანახაობის მოლოდინში მოედანზე შეიკრიბნენ. იქ კარავი გაეშალათ, შიგ კი თავმოკრული ქოთანნი ჩაედგათ, სადაც ყვავი იჯდა; სოფლის მცხოვრებლები კარავში სათითაოდ უნდა შესულიყვნენ, ქოთანზე ხელი მოესვათ და როცა ქოთანს ქურდის ხელი შეეხებოდა, ყვავი დაიჩხავლებდა.

ათეისტები ხარხარებდა — ხომ გეუბნებოდით, ამდენ ხალხს ერთი კაცი გასულელებთ! როგორ გჯერათ, რომ ყვავი ქურდს გამოიცნობსო?

მაგრამ კარავში მაინც ყველა შედიოდა და შედეგს ინტერესით ელოდა.

სულ ბოლოს კარავში ადგილობრივი ათეისტიც შევიდა, რაკი შამანის გადაწყვეტილებას ისიც უნდა დამორჩილებოდა.

...მაგრამ ყვავმა არ დაიჩხავლა!

სოფელი ღელავდა, ათეისტი ზეიმობდა, შამანი ერთსა და იმავეს მშვიდად იმეორებდა — დაიცათ, დაიცათ, ქურდს უსათუოდ ვიპოვითო!

ბოლოს, შამანის მითითებით, სოფლელები წრეზე დადგნენ, წინ ხელებგაშვერილები, ხელისგულებით ზემოთ. ხალხი, „სასწაულის“ მოლოდინში, გარინდული იდგა და ელოდა.

ბოლოს, შამანმა რანდენიმე თანასოფელელთან ერთად წრეზე ჩმოიარა, თან სოფლელებს ხელისგულებზე გულმოდგინედ აკვირდებოდა. ბოლოს, ხელი ერთ კაცს დაადო — საბანი ამ კაცს წაუღიაო, თქვა და კაცები მის სახლში ნაქურდალის წამოსაღებად გავზავნა. ისინი მალე შალის საბნით დაბრუნდნენ, რასაც გაცეხებული სოფლელები ყიჟინით და შამანის მიხვედრილობით აღტაცებულები შეხვდნენ.

გაირკვა, რომ ქოთანში არავითარი ყვავი არ მჯდარა; ქო-
თანი კი გამურული ყოფილა; ბრძენმა შამანმა, რაკი კარგად
იცოდა ადამიანის ფსიქიკის „საიდუმლოები“, სწორად ივა-
რაუდა — იმ ქოთანს ქურდი ხელს რომ არ მოუსვამდა; მარ-
თლაც, ყველას აჩნდა ხელის გულზე მურის კვალი, ერთს
გარდა და ეს იყო... თუ მიხვდებით ვინ? სწორია, ათეისტი!

კომენტარი: ამ პატარა ნოველაში ავტორმა ხალხური
სიბრძნის სიკეთე შეგვახსენა და ისიც თქვა, ყველა ადამიანი
რომ მორწმუნეა, მიუხედავად იმისა, იცის მან ეს თუ არა.
როცა ათეისტი „გამოცდის“ წინაშე დადგა, — დამარცხდა;
მან ქოთანს ხელი ვერ შეახო, რისი მიზეზიც შინაგანი, გაუც-
ნობიერებელი რწმენა იყო, რასაც ის ვითომ ებრძოდა. ანუ,
ავტორმა ერთხელ კიდევ შეგვახსენა — შემოქმედმა წინასწარ
„იზრუნა“ და ადამიანში შინაგანი „ცენზორი“ — სინდისი
იმთავითვე ჩანერგა; დიდი ილია ხომ ბრძანებს — სინდისი —
ესაა პატარა ღმერთი ჩემშიო!

შავ სიაში შეტანილი „ქალის ყუილის“

საიღუფლო

**(საკვანძო სიტყვები: აღუქმელი გამღიზიანებლები, ინდი-
ვიდუალური სხვაობები, ავადმყოფობის სუნი, უსამართლოდ
დასჯილი ძაღლები)**

აღბათ ბევრ ჩვენგანს ახსოვს ნოდარ ღუმბაძის ნოველა —
„ძაღლი“; აღბათ ბევრს ცრემლიც დაუღვრია ჩვენი საყვარე-
ლი, უტყვი მეგობრებისადმი იმ უმაღური დამოკიდებულების
გამო რაც იქაა მოთხრობილი — ძაღლებს მთელი სოფელი
იმის გამო განუდგა, რომ ერთის ყმუილს მთელი სოფლის
ძაღლებიც აჰყვნენ; ეს ფაქტი უბედურების მომასწავებლად
მიიჩნეეს, რის გამოც სოფელმა ყველა მცხოვრებს საკუთარი

ძალის მოკვლა დაავალა; როგორ მოხდა, რომ სოფელმა ასე სასტიკად გამოხატა იმ ტრადიციის მიმართ თავის დამოკიდებულება, რომელიც ასე დიდხანს შემორჩა ხალხის მეხსიერებას?

ამ კითხვაზე პასუხი ცოტა შირიდან უნდა დავიწყოთ:

ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმა შეგრძნებების ორგანოებზეა დამოკიდებული; ესენია მხედველობის, სმენის, ყნოსვის, შეხების და ტკივილის შეგრძნების ორგანოები (ლაპარაკობენ აგრეთვე „მეექვსე გრძობის ორგანოზე“, რაშიც ძირითადად ინტუიციით მისაწვდომი შინაარსები იგულისხმება, რისი განხილვის საჭიროება აქ არაა).

ადამიანების შეგრძნების ორგანოების ფუნქციობა, მცირე ინდივიდუალური სხვაობებით, თითქმის ყველასი, ერთნაირია; სხვაობები კი როგორც რეცეპტორების ფიზიოლოგიურ აგებულებაზე, ისე ინტერინდივიდუალურ ფსიქიკურ სხვაობებზეა დამოკიდებული; მაგალითად, ზოგის სმენის რეცეპტორი სხვის სმენის რეცეპტორზე უფრო გაავარჯიშებულია (ან თავიდანვე სხვისაზე უფრო მგრძობიარე იყო), რის გამოც ის უფრო მცირე ინტენსივობის ბგერებს აღიქვამს, ვიდრე სხვა. ასევეა ყველა შეგრძნების ორგანოს „მუშაობის საიღუმლო“ — სუნისადმი ან ტკივილისადმი ზოგი უფრო მგრძობიარეა, ვიდრე სხვა და ა.შ.

არსებობს ისეთი შემთხვევები, როცა „ადამიანი ტკივილს არასოდეს უჩიოდა, მაგრამ უეცრად რაღაც დაავადებით გარდაიცვალა“ ანუ, საშიშროების მოახლოების გამო ის „ტკივილმა თავის დროზე არ გააფრთხილა“, რაკი მისი ტკივილის შეგრძნების რეცეპტორი ნაკლებ მგრძობიარე იყო. ამიტომ ამბობენ — ტკივილი ადამიანის მეგობარიაო, რომ ის, ავადმყოფობის დაწყებისთანავე „აფრთხილებს“ ადამიანს სათანადო ზომების მიღების საჭიროებაში.

რაც შეეხება ინტერინდივიდუალურ ფსიქიკურ განსხვა-

ვებულობებს, ის ამა თუ იმ კულტურისადმი მიკუთვნებულობაზე ან აღზრდის სტილზეც არის დამოკიდებული. მაგალითად, ზოგიერთ ხალხებში ღორის ხორცის მწვადების დანახვა ზიზღის შეგრძნებას იწვევს, ზოგიერთში, იგივე განცდას იწვევს — ლოკოკინებით ან ბაყაყით მომზადებული კერძები; ან, ერთსა და იმავე კულტურის ადამიანებში, ზოგს კლასიკური მუსიკა ანიჭებს ტკბობას, ზოგს — მეტალიკა და ა.შ.

მაგრამ ახლა ჩვენ „აყმუვლებული ძაღლის“ ტრაგედიის მიზეზის ახსნა გვინტერესებს: ცნობილია, რომ ძაღლებს, როგორც წესი, ყნოსვის უნარი განსაკუთრებულად განვითარებული აქვთ; როგორც სპეციალისტები ამტკიცებენ, ის „მომაკვდავი ადამიანის სუნს“ ექვსი თვით უფრო ადრე გრძნობს, სანამ თავად ავადმყოფი ტკივილს შეიგრძნებს.

ამიტომ ყმუის „საწყალი ძაღლი“ — ის გრძნობს „სიკვდილის სუნს“, მაგრამ მისი არავის ესმის; ადამიანებს ჰგონიათ სიკვდილი ძაღლის ყმუილმა გამოიწვია! თურმე ამ შემთხვევაში უბედურების მიზეზი ძაღლი კი არა, ადამიანის შეცდომაა!

სავარაუდოდ, ძაღლის ყმუილის სიკვდილთან (ავადმყოფობასთან ან მსგავს ზიფათთან) დაკავშირება ძველთაძველი სიბრძნე იყო, რის მიზეზიც დროთა განმავლობაში დაეწეებას მიეცა, დარჩა მხოლოდ მისი შედეგი — უბედურება, რამაც დროთა განმავლობაში მიზეზის სახე შეიძინა და რასაც მრავალი „ჭკვიანი და ერთგული“ ძაღლის სიცოცხლე შეეწირა.

ცხადია ადამიანთა ამ შეცდომას დღეს მედიცინამ ფარდა ახადა და ძაღლის მიერ პატრონის „გაფრთხილებამ“ თავის ფუნქცია დაკარგა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მისი ეს უნარი მაინც დასაფასებელია, რაკი ის, თავის დროზე ზიფათის მოახლოების მაუწყებელი იყო და სასჯელს სულაც არ იმსახურებდა.

მაშასადამე, ამ „ცრურწმენის“ მიზეზი „ცრუ“ სულაც

არაა რაკი, ძაღლის ყმული — საფრთხის მოახლოების მაცნე ყოფილა; ცრუ ის რწმენა იყო, ადამიანები რომ „ხელიდან უშვებდნენ ამ შანსს“, საწყალი ძაღლის ყმული კი „შავ სიაში“ ადამიანთა უვიცობის გამო მოხვდა.

„ვინც იძახის არასა...“

(საკვანძო სიტყვები: ჯადოსნური სიტყვა, ანგარებიანი სიკეთე, გულუხვობა)

მახსოვს, ბავშვობაში, ბებია ფელამუშს რომ ადულებდა, როგორც წესი, ბავშვები გარს ვეხვიეთ. ბებია უზარმაზარ ქვაბს ცეცხლზე შემოდგამდა, შიგ ყურძნის ახლად დაწურულ წვენს ჩაასხამდა, ტკბილი რომ შეთბებოდა შიგ ფქვილს ჩაყრიდა, ხის დიდი კოვზით (ციცხვით) ურევდა და გვასწავლიდა — განუწყვეტლივ უნდა ურიოთ, თან უნდა იმეოროთ — „ვინც იძახის არასა, მისი ბარაქა ამასა“! ნახავთ, რომ ფაფა თანდათან შესქელდება; ის ადამიანი, ვინც გაჭირვებულს დახმარებაზე „არას“ ეუბნება, ღმერთი ბარაქას ართმევს და ვინც უარს არ ეუბნება — მას აძლევსო;

მართლაც, სულ მალე ქვაბში ტკბილი სითხე, ციცივის თანაბარი მოძრაობისა და ბებიას ბუტბუტის „გავლენით“ თანდათან სქელდებოდა და უგემრიელეს ფელამუშად გარდაიქმნებოდა

ჩვენზე, ეს ყველაფერი, გემრიელ და ჯანსაღ საკვებთან ერთად, წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენდა. განსაკუთრებით საინტერესო იყო „ჯადოსნურ“ სიტყვებზე შესქელებული ფელამუში. მაშინ გვჯეროდა, რომ გაჭირვებულს „არა“ არ უნდა ვუთხრათ თორემ, „ჩვენ წაგვერთმევა და სხვას, ვინც აძლევს, მას მიეცემა“.

ცხადია ქველმოქმედების ეს ეგოისტური პრინციპი მთლად ზნეობრივი არაა, უანგარობა-ზნეობა მაღალი საფეხურია,

რაც გონებრივ განვითარებასთან ერთად მიიღწევა; მაგრამ სანამ ეს მოხდებოდა ანუ სანამ ბავშვის შეგნება უანგარო ქცევის სიკეთეს გააცნობიერებს, „ბრმა რწმენით“ ჩადენილი „სიკეთეც“ მისაღებია, რაკი ბავშვისთვის „თხოვნაზე უარის არ თქმის“ რწმენის ჩანერგვა, უანგარო სიკეთის მიღწევის პირველი საფეხურია.

კომენტარი: როგორც ჩანს ჩვენმა წინაპრებმა იცოდნენ — ბავშვისთვის, შეუგნებლად, მხოლოდ საკუთარი ინტერესები რომ მნიშვნელობს... ბებიას მიერ „ანგარებიანი სიკეთის“ ჩანერგვის ეს მექანიზმი — „ცრურწმენა“ გასაღანძლი სულაც არ იყო, რაკი ის „მაღალი ზნეობისთვის“ ამზადებს ნიადაგს. როცა მოზარდი მშრალი დიდაქტიკური მოწოდების ნაცვლად თუნდაც „ანგარებიანი სიკეთის“ სასარგებლო შედეგს იზილავს, ის უანგარობის ღირსებებსაც ადვილად ირწმუნებს და მეჩვენება.

ახლა კი დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ: ბავშვის ბუნებრივ — საკუთრების ინსტინქტზე დაფუძნებული სიკეთე, შემდგომი, შეგნებული სიკეთისქმედების საიმედო გარანტიაა და ადამიანისთვის შეურაცხყოფელი სულაც არაა კულტურალური, მორალური ნორმები რომ „ინსტინქტების მართვის ხელოვნებაა“, რის დანერგვასაც „ცრურწმენები“ და სხვა სოციალური ინსტიტუტები ახერხებენ.

ამგვარი მექანიზმების გაცნობიერება გვაფიქრებინებს - რა ბედნიერებაა ადამიანი რომ გაუცხოებულია!

მარხვის „ცრუ“ სიკეთეები

(საკვანძო სიტყვები: მარხვა, აგრესია, დემოგრაფია, გახსნილება, ზეიმი, კათარზისი)

ერთხელ ჩვენი ათეიზმის ლექტორმა, მარხვაზე საუბრისას თქვა — მარხვა მშრომელი ხალხის გასაბრძოლებლად მოგონი-

ლი სიცრუეა; გაბატონებულ კლასებს სურდათ მშრომელ ხალხს ცხოველური საკვებისგან თავი შეეკავებინათ, თვითონ კი არაფერს იკლებდნენ, მათთვის ყოველთვის ყველაფერი ნებადართული იყო (ეს იყო გაბატონებული შეხედულება, რასაც ლექტორების უმრავლესობა იზიარებდა და კიდევ ასწავლიდა).

ჩვენ ვგრძნობდით ლექტორი რომ უნებლიედ ტყუოდა (ან ცდებოდა), მაგრამ რაკი საწინააღმდეგო არგუმენტები არ გაგვაჩნდა (თანაც დუმილს ვიყვით მიჩვეული), გაპროტესტება აზრად არავის მოსვლია და ლექციამ მშვიდად ჩაიარა.

მოგვიანებით, როცა ბევრი „დამალული საიდუმლო“ გაცხადდა გავიგეთ (და თქმაც გავბედეთ) — „გაბატონებული კლასების“ ერთი ნაწილის „ათეისტური კვების“ მიუხედავად, მარხვის საიდუმლო ადამიანის ჯანმრთელობისთვის ბევრი სიკეთის მომტანი რომ არის.

ახლა ყველამ ვიცით — „მარხვის საიდუმლო“ მხოლოდ ცხოველური საკვებისგან თავის შეკავება არაა; ეკონომიკურ ფუნქციასთან ერთად მას აქვს:

- ორგანიზმის სულიერი და სხეულებრივი განწმენდის და ცოდვების მონანიების — კათარზისის ფუნქცია;
- ამ დროს ცხოველურ საკვებში აგრესიის ჰორმონი ყოფილა მომატებული, რაც ადამიანის ორგანიზმშიც გადადის და მის ქცევებზეც აისახება;
- ზოგჯერ მარხვა (დიდი მარხვა) ცხოველების გამრავლების პერიოდს ემთხვევა — როცა ნამატს მშობლის რძით კვება სჭირდება და ადამიანის საკვებად მისი გამოყენება მიზანშეუწონელია;

ამასთან, მარხვა, როგორც დემოგრაფიული პობლემის ერთგვარი მარეგულირებელი მექანიზმი, ადამიანს იცავს არასასურველ პერიოდში ჩასახვისაგან, რაკი მარხვის დროს

ჩასახული ბავშვი ავადმყოფობისაგან დაზღვეული ნაკლებად ყოფილა; ამიტომ ითვლება ცოდვად ამ დროს ქორწინებითი (ცოლქმრული) ურთიერთობები (ცხოველებს გამრავლების ინსტინქტის ბუნებრივი მარეგულირებელი მექანიზმი იცავს — ჩასახვის პერიოდი წელიწადის მხოლოდ განსაზღვრულ დროს აქვთ).

- მარხვა გახსნილების ზეიმით მთავრდებოდა; ეს ოყო სურნელოვანი, თაფლის სანთლებით გაჩირაღდნებულ ეკლესიებში, საეკლესიო საგალობლების ზემოქმედებით უზარმაზარი ტკბობა, შემდეგ კი საკუთარ ოჯახებში, მონატრებული და იმ დღისათვის საგანგებოდ მომზადებული საზეიმო სადილ-ვახშამი;

- მარხვის დროს მორწმუნეს მოთმინების უნარი უვითარდება, რაც მეტად საჭირო ფსიქიკური ფუნქციაა როგორც თავად ადამიანის ჯანმრთელობისთვის ზრუნვის, ასევე სხვებთან ურთიერთობისათვისაც.

მოთმინების უნარი, ისე როგორც სხვა ყველაფერი, ხან კარგია, ხან ცუდი;

ცუდი მაშინაა, როცა ადამიანს გარემოება უსამართლობის მოთმენას აიძულებს. ის (უარყოფითი ემოციების შეკავება), ცუდ სამსახურს უწევს როგორც თავად მომთმენის ჯანმრთელობას, ასევე ქვეყნად წესრიგის დამყარებასაც; მაგრამ არც უსამართლობაზე სწრაფი რეაგირებაა რეკომენდებული; იმისათვის, რომ უსამართლო მხარემ თავისი ბრალი გააცნობიეროს, კონფლიქტიდან მცირე დრომ მაინც უნდა გაიაროს, რათა „დამნაშავე“ მხარეს აფექტმა გაუაროს, რაკი აფექტისას მისი ფსიქიკა „დახურულია“; რაც ხელს უშლის „ბრალის“ გაცნობიერებას.

კომენტარი: მაშასადამე, მარხვას ახლდა: გახსნილების დღესასწაული, რწმენის განმტკიცება, ჯანმრთელი თაობის

დაბადება, სულიერი და სხეულებრივი კათარზისი, „განახლებული“ ცხოვრების დაწყების სიხარული, შვებისა და ნეტარების განცდა, ურთიერთობებისთვის საჭირო უნარების განმტკიცება, რის გამოც — დანაშაულია, რომ მას „ცრუ“ ვუწოდეთ.

„ბატონები“ — მითი თუ რეალობა?

(საკვანძო სიტყვები: ექიმები, „ბატონები“, მითი, რეალობა, მკურნალობა, „ადამიანის ფაქტორი“)

ამასწინათ სატელევიზიო გადაცემაში — „ექიმები“, ხაზგასმით ითქვა, რომ ის, რაც ხალხს „ბატონები“ ჰკონია, სინამდვილეში ნერვული სისტემის ინფექციური დაავადებაა და აქ „ბატონები“ არაფერშუაშია. ერთ-ერთმა იმათგანმა კი გაიხსენა როგორ ანებივრებდნენ თავად მას, როცა „წითელა ბატონები“ შეეყარა და თვალები ნეტარებით მილულა.

ექიმებმა დაავადების რეალური მდგომარეობა აგვიხსნეს, მაგრამ ვერ დაგვარწმუნეს, რომ „ბატონების“ მოფერება-განებივრება არის — მითი!

ცხადია ნებისმიერ დაავადებას ექიმი და წამალი სჭიდება, რაშიც მათ ვერ შეედავები, მაგრამ ნერვული დაავადებების მკურნალობას და წამლის ეფექტურობას რომ ფსიქიკური ფონის შექმნა და ავადმყოფის განებივრება-მოფერება სჭირდება, არც ამის უარყოფა შეიძლება.

რა ხდებოდა ძველად, როცა ამდენი ექიმი, წამალი და აფთიაქი არ გვქონდა?

ბატონებიან ავადმყოფს (ძირითადად ბევშვებს), ოჯახში, მართლაც „ბატონკაცურ“ გარემოს უქმნიდნენ; მაშინ ოჯახის წევრები გამორიცხავდნენ ყოველგვარ ჩხუბსა და უსიამოვნებას, ცხოველის (ქათმის, გოჭის თუ ინდაურის) დაკვლაც არ შეიძლებოდა (აუცილებლობის შემთხვევაში ამას ოჯახს გარეთ აკეთებდნენ ისე, რომ ამის შესახებ ავადმყოფს

არაფერი გაეგო), ტანსაცმელსაც ფერად-ფერადს არჩევდნენ, მხიარულების ატმოსფეროს შესაქმნელად; უკრავდნენ და მღეროდნენ; რაკი სათამაშოები ნაკლებად ჰქონდათ, ცომით ძერწავდნენ და აცხობდნენ (ცხოველებს, ფრინველებს, სხვადასხვა ზომის და ფერის კვერცხებს, ყვავილებს და ა.შ.). საზეიმოდ მორთულ ზონჩაზე ალაგებდნენ და ავადმყოფის სასთუმალთან დებდნენ; ავადმყოფობის დამთავრების შემდეგ კი — „გადაულოცავდნენ“ ანუ, სადღაც, ტყეში მიჰქონდათ, ბუჩქზე შემოდებდნენ, რაღაც ლოცვებს წაიკთხავდნენ და შინ მხიარულები ბრუნდებოდნენ. ზოგჯერ რაღაც რიტუალებსაც ასრულებდნენ, რაც ბატონებიან ავადმყოფში, მისი არაჩვეულებრივობის გამო დადებით ემოციებს იწვევდა, რაკი ავადმყოფისთვისაც და მისი ახლობლებისვისაც ეს ყველაფერი სასიძოვნო სანახაობა-გასართობი იყო; შინ გამომცხვარ ჩიტებსა და ნაირნაირ ფიგურებზე კი — ნადიმს ტყის ბინადრები აგრძელებდნენ.

ცხადია ახლა, თანამედროვე გასართობებით და სათამაშოებით განებივრებულ ბავშვებს ცომით გამომცხვარი სათამაშოებით და ოჯახური თვითმოქმედებით („ბატონების გადალოცვის თეატრალიზებული“ სანახაობებით) ვედარ მოეხიბლავთ, მაგრამ, რაკი ის ამჟამად უჩვეულო რამ არის, შესაძლოა უფრო დადებითი ეფექტიც კი ჰქონდეს ბავშვის ფსიქიკაზე ზემოქმედების მხრივ.

აღბათ არავის გაუკვირდება, თუ ვიტყვი, რომ ოჯახებში ჩხუბი და აყალმაყალი არც თანამედროვე ბავშვებს აკლია, რაც უდავოდ ცუდად მოქმედებს ბავშვის ფსიქიკაზე, მითუმეტს თუ ის ნერვული დაავადებითაა ინფიცირებული. ცხადია იმის თქმა არ მინდა, რომ სამედიცინო ჩარევა საჭირო არაა; გადმოცემით ბევრმა ჩვენგანმა იცის ზოგჯერ რა სავალალო შედეგებით მთავრდებოდა „მკურნალობის“

ეს ხალხური გართობა-განებივრებები, მაგრამ წამალთან ერთად რომ ავადმყოფის გახალისება-გართობა-განებივრება-საც ღიდი მნიშვნელობა აქვს, ამის დავიწყებაც სწორი არაა; დაე ბავშვმა თავი ზრაპრულ სამყაროში იგრძნოს, მითუმეტეს დღეს, როცა ყველგვარი ცივილური გასართობი მათთვის ყოველდღიურობადაა ქცეული და მობეზრებულიც კი აქვთ! წამალთან ერთად ძველებურს კი, უფრო გამართობი და გამოჯანსაღებისთვის ხელშემწყობი ეფექტი ექნება.

მაშასადამე, „ბატონების“ (და არამართო ნერვული დაავადებების) განკურნების საქმეში ძველი მეთოდები, მითი სულაც არაა.

ისიც უნდა გავიხსენოთ, რომ ყოველ მითში რაღაც ღიდი სიბრძნეა ნაგულისხმები და მას „გადაგდება“ კი არა, გაანალიზება სჭირდება.

ამერიკელ სოციალ-ფსიქოლოგებს 90-იან წლებში ექსპერიმენტულად გამოუკვლევიათ თუ რა როლს ასრულებს ე.წ. „ადამიანის ფაქტორი“ ავადმყოფების გამოჯანმრთელების საქმეში, რაც ავადმყოფისადმი „თბილ და მეგობრულ დამოკიდებულებას“ მათთვის საჭირო ინფორმაციის მიწოდებას გულისხმობს. აღმოჩნდა, რომ იქ, სადაც ასეთი ურთიერთობები დანერგეს, ავადმყოფები ორჯერ უფრო ადრე გამოჯანმრთელდნენ და წამლებიც ნაკლები დასჭირდათ, ვიდრე ანალოგიურ ავადმყოფებს, სადაც ავტორიტარული მეთოდით მკურნალობდნენ, სადაც ექიმი და ავადმყოფი ერთმანეთისაგან გაუცხოებულები არიან; ზშირად ექიმი — შეუვალი ავტორიტეტით სარგებლობს და პაციენტის პიროვნულ ღირსებებს არაფრად აგდებს; ზოგჯერ, ავადმყოფს რომ კუჭზე მეტად სული სტკივა და მკურნალობისას წამალთან ერთად ადამიანურად, თბილად მოპყრობა სჭირდება — ამაზე არ ფიქრობენ (ზოგჯერ!).

ორიოდე წლის წინ თბილისის ერთ-ერთ წამყვან სა-

ავადმყოფოში ასეთი ამბის თვითმხილველი გავხდი: ერთ საღამოს, პალატის ექიმმა ყოველგვარი ახსნა განმარტებისა და გაფრთხილების გარეშე, სანიტრებს „თავისი პალატიდან“ ორი ავადმყოფი გააყვანინა; მათ გრძელი კორიდორი გაატარეს და სადღაც შეაგორეს, იგივენაირ, მაგრამ გაუშობარ პალატაში. ავადმყოფები განერვიულდნენ — იფიქრეს, რომ ეს გაყინული პალატა „უპატრონო“ ან „უიმედო“ ავადმყოფებისთვის ჰქონდათ გადანახული; ამ ეჭვებმა ისინი შიოკში ჩააგდო. ავადმყოფები ამოდ ითხოვდნენ შევლას, თავს დაუცველად და შეურაცხოფილად გრძნობდნენ, მათთვის არავის ეცალა. მერე მათ ტელეფონებზე ისტერიული რეკვა ატეხეს — შინაურებს საშველად უხმობდნენ.

მოგვიანებით გაირკვა, რომ იქ ორი მძიმე ავადმყოფი მიიყვანეს, რაკი იქ სუნთქვის აპარატები ჰქონიათ და მათი სხვაგან მოთავსება შეუძლებელი ყოფილა; გაყინული კი იმიტომ იყო, რომ გათბობა დროებით მთელ საავადმყოფოში გამოურთავთ, რასაც მალე ისევ ჩართავდნენ.

ის ინციდენტი იმ საღამოსვე მოგვარდა, მაგრამ იმ ავადმყოფებს ნერვულმა სტრესმა საქმე გაურთულათ. პალატის ექიმს კი თავი თვითონ მიაჩნდა შეურაცხოფილად, რაკი მის კეთილშობილებაში ეჭვი „უსაფუძვლოდ“ შეიტანეს.

კომენტარი: „ბატონების მითმა“ ექიმის პროფესიულ ეთიკამდე მიგვიყვანა, რის შესახებაც, ჩვენს ექიმებს, ზოგჯერ, საკმარისი სწავლება ან გულისხმიერება არ ყოფნით.

რწმენის ფსიქოლოგია

(საკვანძო სიტყვები: პრაგმატიზმი, რწმენა, ყოვლისშემძლეობა, ცრუ ოპტიმიზმი)

პრაგმატიზმის ფილოსოფიის ფუძემდებლების აზრით (უილიამ ჯემსი, ჩარლზ პირსი, ჯონ დიუი) „თუ ღმერთი

გწამს — არსებობს, თუ არა გწამს — არ არსებობს“. ამ მტკიცებულების საბუთად „ცრურწმენების“ რეალური შედეგები მიაჩნიათ; მნიშვნელობა არა აქვს, ხედავ „მას“ თუ ვერა, რწმენის სასარგებლო შედეგები ხომ სახეზეა!

ამ მტკიცების „საბუთად“ ჩვენ შეგვიძლია „ქრისტეს იგავებიდან“ თუნდაც ერთ-ერთი გავიხსენოთ: იესო ქრისტემ მორწმუნე ბრძას თვალები აუხილა; გახარებული მორწმუნე ქრისტეს მუხლებზე მოეხვია — შენ მე მიშველეო!

— შენ შენმა რწმენამ გიშველაო! უპასუხა იესომ.

შემთხვევით არ წერია „9 ნეტარებაში“ — „ნეტარ არიან მორწმუნენიო!“. რატომ არიან ნეტარნი? იმიტომ, რომ რწმენა არის ძალა და იმედი; იმედი არის — სიმშვიდე; სიმშვიდე არის — სულიერი და ფიზიკური ჯანმრთელობა! გწამს? ესე იგი არსებობსო, — სწორედ ამიტომ ამტკიცებენ პრაგმატიზმის ფუძემდებლები.

მაგრამ რწმენის ეს „ყოველისშემძლეობა“ მის „მავნეობასაც“ არ გამოორიცხავს. ზოგ შემთხვევაში რწმენა მართლაც შეიძლება ცრუ იყოს — გწამდეს იმ ადამიანისა, ვინც სინამდვილეში ამას არ იმსახურებს ან პირიქით, არ გჯეროდეს წმინდანის, ან ჩვეულებრივი, მაგრამ კარგი ადამიანის.

კარგია საკუთარი თავის რწმენა, მაგრამ არსებობს „ცრუ ოპტიმიზმის“ ცნებაც, რაც სწორედ რწმენის მავნეობას გულისხმობს — ეს ის შემთხვევაა, როცა საკუთარი თავისა და ძალის რწმენა უსაფუძვლოა; რაც უნდა ძლიერ სწამდეს ნაცარქექიას საკუთარი ძალისა, ფიზიკურად ის მაინც ვერ მოერევა დევს, თუ რაიმე ხერხი არ მოიგონა (მოიფიქრა); რწმენა საფუძვლიანი უნდა იყოს, ხოლო „საფუძველს“ ჭკუა, გონება, სიბრძნე, გამოცდილება და „სიბრძნის გამოყენების უნარი“ სჭირდება; ეს ყველაფერი ერთად არის ადამიანის წარმატებული მოღვაწეობის პირობა.

თავი II ფსიქოლოგია ზღაპრებსა და თქმულებებში

ზღაპარი — ხალხური სიტყვიერების ძირითადი ჟანრია, რასაც საფუძვლად უდევს მხატვრული გამო-
ნაგონი. მითის საპირისპიროდ ის ცალკეულ ადა-
მიანებზე მოგვითხრობს.

თქმულება — ხალხური სიტყვიერების ფორმაა,
ზოგჯერ შეთხზული ამბავიც უდევს საფუძვლად (ქსე).

ნაცარქექია

(საკვანძო სიტყვები: სიზარმაცე, მოხერხებულობა, მორა-
ლი, ეშმაკობა, გადარჩენა)

გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში გაზეთ „ლიტე-
რეტურული საქართველოს“ ფურცლებზე, ეროვნული სუ-
ლის შესახებ გამართული დისკუსიისას, ცნობილი ქარ-
თველი მოღვაწეების (აკაკი ბაქრაძე, გურამ ასათიანი)
პაექრობა გაიმართა. გამოითქვა მოსაზრება, რომ ყოველი
ქართველისთვის ცნობილი და საყვარელი ფოლკლორული
გმირი ნაცარქექიაა. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ისაა, რომ
ყოველ ქართველში პატარა ნაცარქექია „ზის“. იგი ზარმაცი,
ღარიბი, მაგრამ კარგი ცხოვრების მოყვარულია, რასაც კი-
დეც აღწევს მოხერხებულობა-ეშმაკობით. ამის გამოა ეს
ზღაპარი ყოველი ქართველის სულს რომ ეხმიანება და რის
გამოც ის ქართველებმა შეიყვარეს.

იქვე ითქვა, რომ ქართული სულის სპეციფიკად მხო-
ლოდ მატერიალური სიკეთეების მისაღებად ეშმაკობა-
მოხერხებულობის გამოცხადება არ გამოდგება, რამდენადაც
იოლად დოვლათის ხელში ჩაგდებაზე არც სხვა ერის
ფოლკლორული გმირები ამბობენ უარს.

მათი აზრით, ქართული სულის სპეციფიკა მცირე და სუსტი ქვენისთვის დამახასიათებელი საკუთარი სიპატარავის კომპლექსია, რის საკომპენსაციოდ მოხერხებულობა-ემშაკობით, დაპირისპირებული მხარის — ბაყბაყ-დევეების გაცურება-მოტყუებაა. საქართველო ხომ მუდამ „ბაყბაყ-დევეების“ გარემოცვაში ცხოვრობდა, მის „ჩაყლაპვას“ რომ ლამობდნენ! გადარჩენის გზად, ტანად პატარა ნაცარქექიას ჭკუამ (აღლომ) ემშაკობა-მოხერხებულობა უკარნახა („ხერხი სჯობია ღონესა...“). ამით მან, ასე თუ ისე, არსებობის შენარჩუნებაც მოახერხა და თავისთვის და თავის ძმებისთვის დოვლათი და უსაფრთხოებაც გაინაღდა.

ასეთივე მოტივებზეა შექმნილი „ხუთკუნჭულაც“ (კიდევ ბევრიც სხვა ზღაპარი). ისინი ჭკვიანი, მაგრამ ღარიბი პერსონაჟები არიან; ცხოვრებამ მათ საარსებო საშუალებების მოპოვების და დოვლათის ხელში ჩაგდების იოლი ხერხი — ემშაკობა-მოხერხებულობა და ბაყბაყ-დევეების დამარცხება ასწავლა.

კომენტარი: ჩვენმა წინაპრებმა ამ ზღაპრებში „ბაყბაყ-დევეებთან“ — იმპერიებთან საურთიერთობო პროგრამა დაგვიტოვეს — როცა პატარა, სუსტი, ღარიბი და უმეგობროუნათესაო ქვეყანა ხარ და მეზობელ „ბაყბაყდევეებს“ შენი „ჩაყლაპვა“ სურთ, მტრებს ჭკუით, ხერხით უნდა აჯობო, თორემ დაიღუპები; იმპერიებთან ურთიერთობა კი ის შემთხვევაა, როცა შესაძლოა „სახელოვან სიკვდილს“ „ნადრახი სიცოცხლე“ სჯობდეს, რაკი საქმე ქვეყნის გადარჩენას ეხება და არა ცალკეული პიროვნებისას, ვისაც აქვს უფლება განაგოს საკუთარი ყოფნა-არყოფნის საკითხი.

რაც შეეხება ასევე პოპულარული ზღაპრის პერსონაჟს, „კომბლეს“, ამ ზღაპარის ხალხურ ვარიანტში, უსამარ-

თლობასთან „ანგარიშის გასწორება“ ძალისმიერი მეთოდით — კომბლით ხდება; იქ დამნაშავე უქომაგო, ბოროტი მგელია, ასეთი „ანგარიშის გასწორება“, სამართლიანობად აღიქმება და ადამიანებში (განსაკუთრებით მცირეწლოვნებში, ვისთვისაც ეს ზღაპრებია განკუთვნილი) დადებით ემოციებს იწვევს.

ანუ, მორალი, ზნეობა, თავდაცვის ინსტიქტის საუძველზე წარმოშობილი კულტურალური წარმონაქმნია და მაღალგანვითარებულ არსებებს — ადამიანებს, საწყისი ფორმით, თანდაყოლილი აქვთ; ზოგჯერ ამტკიცებენ — ცხოველებსაც. თურმე, ზოგიერთ ცხოველს, დანაშაულის გამო, სინდისი აწუხებს (მაგალითად, ძაღლს, ცხენს). თავისივე მსგავსის მიმართ თანაგრძნობის უნარი, თანდაყოლილია (მგლებს, როცა საერთო მტერი გამოუჩნდებათ, ურთიერთქიშპი „ავიწყდებათ“ და მტერს ერთად უტევენ), აღზრდა, კულტურა კი, ადამიანს კარგის და ცუდის, სიკეთის და ბოროტების ერთმანეთისგან გარჩევა-გაცნობიერებაში ეხმარება.

იშვიათი ზღაპარი შრომით ნაშრონი ფულის უმსახუბ

(საკვანძო სიტყვები: ეშმაკობა, ტყუილი, მოხერხებულობა, შრომა, სწავლა, სოლიდარობა, გულუხვობა, უნაყოფო ფული)

ქართულ ზღაპრებში მთავარი გმირები, ძირითადად, წარმატებებს ინდივიდუალურად, მარტოხელები, ეშმაკობით, ტყუილით, მოხერხებულობით ან დიდი ფიზიკური ძალით აღწევენ; ძნელად მაგონდება შრომის, სწავლის ან ჯგუფური სოლიდარობის მაგალითები; მაგრამ იმ იშვიათ გამონაკლისებს შორის არის ერთი პატიოსანი მშრომელი კაცი, ვისაც თავისი შრომით ღონიერი ოჯახი შეუქმნია, მაგრამ როცა ერთხელ ეს

კაცი ავად გახდა და ლოგინს მიეჯახჭვა, ძლიერ შეწუხდა — მისი ერთადერთი ვაჟიშვილი არაფრის მაქნისი, ერთი ზარმაცი ვინმე იყო, ოჯახის გაძლოლის თავი არ ჰქონდა. შვილი დაიბარა და უთხრა — მე ვკვდები შვილო, შენ კი ფულის შოვნის თავი არა გაქვს; ქონება რომ დაგიტოვო, სულ მალე გაანიავებ, ამიტომ გადავწყვიტე რომ, რაც მიშოვნია, სხვას დაუტოვო;

— რას ამბობ მამა, ფულის შოვნას რა უნდა, შენ ქონება დამიტოვე და ნახავ თუ არ შემიძლიაო!

მამამ მოითხოვა — ჯერ მაჩვენე, რომ შრომა შეგიძლია და მერე დაგიტოვებო.

ვაჟის დედამ შვილი ანუგეშა — არ შეგეშინდეს, ფულს მე მოგცემ, მამაშენს აჩვენე და ქონებას დაგიტოვებსო.

ვაჟმა დედას ფული გამოართვა, ქალაქში წავიდა, ერთხანს იქ გაერთო, მერე შინ დაბრუნდა, დარჩენილი ფული მამას მიუტანა და უთხრა — მამი, აი ფული თუ ვერ ვიშოვეო! მამამ გამოართვა ფული, ერთხანს ხელში ატრიალა, მერე დაყნოსა და ბუხარში შეყარა — არა შვილო, ეს ფული შენი შრომით ნაშოვნი არააო.

ვაჟმა გაიცინა, ჯიბეებში ხელები ჩაიწყო და დედასთან გავიდა. დედამ ისევ ანუგეშა, ფული კიდევ მისცა და ისევ „ფულს საშოვნელად“ გაუშვა.

ვაჟმა ისევ დროსტარება არჩია, მამასთან კი, რაც გართობას გადარჩა, იმ ფულით დაბრუნდა. მამა ისევე მოიქცა, როგორც პირველად, ფული ცეცხლში შეყარა — არა შვილო, არც ეს ფულია შენი შრომით ნაშოვნიო!

დედამ უთხრა — წადი და რომ დაბრუნდები, დაღლილი კაცის სახე მიიღე, ვითომ შრომობდი და მამა დაგიჯერებსო. ვაჟიც ისე მოიქცა, როგორც დედამ დაარიგა — ტანსაცმელები მიჭმუჭნ-მოჭმუჭნა, მტვერში ამოიგანგლა, თმები აიბურძენა,

მაგრამ მამამ ფული ისევ ცეცხლში შეყარა — არც ესაა შენი შრომით ნაშოვნო.

მაშინ დედამ უთხრა — ხომ ხედავ რომ ვერ ვატყუებთ, ახლა წადი, რაიმე საქმე იშოვნე, გაისარჯე, ფული თავად იშოვნე და მამა თავის ქონებას დაგიტოვებსო.

ვაჟი ქალაქში წავიდა, იქ, ბაზარში, ხალხს ხან მძიმე ტომრების გადატანაში დაეხმარა, ხან ხილის ყუთები ზიდა და მცირე ფული იშოვნა. შინ დაღლილი დაბრუნდა, მამას ფული ჩააბარა და დაელოდა რას იტყოდა. მამამ ფული აიღო, გადააბრუნ-გადმოაბრუნა, დაყნოსა და უთხრა — არა შვიოლო, არც ესაა შენი შრომით ნაშოვნო და ცხლში შეყარა.

- რას შვები მამა! ეგ რა ჰქენი, ფული როგორ დაწვიო! ვაჟი ბუხარს ეცა, ნაცარი და ნაკვერჩხლები გაქეჟა, გადარჩენილი ფული ფრთხილად ამოკრიფა და სათუთად შეინახა.
- აი ახლა კი ვხედავ, ფული რომ შენი შრომით გაქვს ნაშოვნო; ასეა შვილო, რაზეც ოფლი არ დაგიღვრია, ის არც გიყვარს და არც გენანება. ახლა დავრწმუნდი, რომ შრომით ფულის შოვნა შეუძლებია, ესეიგი, მისი შენარჩუნებაც არ გაგიჭირდებაო და ქონება თავის შვილს უანდერძა.

კომენტარი: ვფიქრობ ეს ამბავი არაკი უფროა, ვიდრე ზღაპარი; ის ფულის ეკონომიკურ ფუნქციაზე დაფიქრების სტიმულსაც გვაძლევს და იმ კაცის „გულუხვობაზეც“ ჩაგვაფიქრებს, ვინც ფული უშრომლად იშოვნა — ის ხომ ის ფულია, რომელიც შრომით შექმნილი რეალური საქმის ექვივალენტი არაა! ასეთი „ფული“ „უნაყოფო ფულია“, რაკი მას საქმე (პროდუქტი) არ მოჰყოლია, ანუ არაფერი შეუქმნია.

არც ის კაცია გულუხვი, ვინც „არმად ნაშოვნ“ ფულს დაუნანებლად ფლანგავს!

დედასთან ფალავანიო

(საკვანძო სიტყვები: ვაჟკაცობა, გაუბეადობა, გამბედაობა, აგრესია, შინაური, სხვა)

ეს ზღაპარი (თუ თქმულება?) წარმოშობით სპრსული ყოფილა, მაგრამ რაკი ის ქართულმა ხალხურმა ფოლკლორმა შეითვისა, ესეიგი ქართული ფსიქიკისთვისაც „ნაცნობი ჭირი“ ყოფილა. ამიტომ ზედმეტი არც ქართული ყოფისთვის უნდა იყოს მისი გაცნობა.

ზღაპრის მიხედვით ერთ სოფელში ერთი დიდი ღონის ვაჟი ცხოვრობდა, როგორც ამბობენ — სოფლის ფალავანი.

ერთხელ, სხვა სოფლიდან სხვა ფალავანი ჩამოიყვანეს, საჭიდაოდ. მოსულ-დამხვედური ერთმანეთს შეახვედრეს, მაგრამ დამხვედური მის აღნაგობას და ლალ გარეგნობას შეუშინებია, მოსულმა აჯობა და დამხვედური ფალავანი ბეჭებზე დასცა.

დამხვედური სახლში გამწარებული გაიქცა; მას ერთადერთი ახლობელი, დედა შეეგება — მოდი შვილო, გასადილოო. დამარცხებულ-გამწარებულმა ფალავანმა დედას ხელი სტაცა, ჰაერში დაატრიალა და აკივლებული ქალი სოხანეზე (მიწის იატაკია) დაანარცხა.

ცნობილი კარიკატურისტის — ბიდსტრუპის ოთხტომეულში ასეთი ნახატიცაა: კაბინეტში ღიპიანი და გაბღენძილი უფროსის წინ წელში მოხრილი, შიშით დაპატარავებული, თავდახრილი ჩინოვნიკი დგას და ჩანს, მის ლანძღვას მოთმინებით უსმენს. ამის შემდეგ იგივე ჩინოვნიკი, ოჯახში, დამუქრებული და მუშტმომარჯვებული, დედის, ცოლის და ბავშვების წინაშე მრისხანე და დაუნდობელი, ბრაზით „ცოფებს ყრის“, ოჯახის წევრები კი მის წინ თავდახრილები, შეშინებულები და ატირებულები დგანან.

კომენტარი: ეს ზღაპარიც და კარიკატურაც ისეთ „ვაჟ-

კაცებს“ დასცინის, ვინც „გარეთ“ ანუ სხვასთან (უფროსთან, მდიდართან, უცნობთან) გაუბედავია, შინაურებში კი (ცოლთან, დედასთან, შვილებთან) გაბედულიცაა და განსაკუთრებული აგრესიითაც გამოირჩევა.

სწორედ ასეთ „ვაჟკაცზე“ ამბობენ დედასთან — ფალავანიო!

ჯადოსნური ქოთნის საიღუმელო

(საკვანძო სიტყვები: ინდუსტრია, ნივთების კულტი, ბაზარი, ფული, „სარგებლის“ ტრაგედია)

ერთმა კაცმა გზაში შემხვედრ ბერიკაცს გზა მიასწავლა, მან კი მადლიერების ნიშნად ჯადოსნური ქოთანი აჩუქა, თან ორი ჯადოსნური სიტყვა ასწავლა; ერთს რომ იტყოდა, ქოთანი ფაფის ხარშვას იწყებდა ისე, რომ არც წყალი იყო საჭირო, არც ცეცხლი, არც ბურღული, ცხიმი და მარილი. მეორე სიტყვას რომ იტყოდა, ქოთანი ფაფის ხარშვას შეწყვეტდა.

გახარებულმა კაცმა ქოთანი შინ მიიტანა, მაგიდაზე შემოდგა, ჯადოსნური სიტყვა თქვა და ქოთანმა სურნელოვანი ფაფის ხარშვა დაიწყო. ოჯახის წევრებმა გაიხარეს, ფაფით აავსეს ჯამები, ქვაბები და ყველა ჭურჭელი, რაც ოჯახში ჰქონდათ; მაგრამ ღარიბ კაცს დაავიწყდა მეორე სიტყვა, რითაც ქოთანი უნდა შეეჩერებინა. ფაფა მაგიდაზე გადმოიღვარა, აავსო მაგიდა, გადმოვიდა იატაკზე, აავსო ოთახი, ფაფაში დაიხრჩინენ ოჯახის წევრები, ქოთანი კი დუღდა და გადმოდუღდა; მერე ფაფამ გამოანგრია ოთახის კარები, ფანჯრები და ეზოში გაიჭრა; მორბოდნენ გახარებული თანასოფლელები ჯამებით, ქვაბებით, ქოთნებით ფაფის მარაგი რომ აელოთ; ფაფა კი დუღდა და გადმოდუღდა; მალე მან წალეკა სოფელი და მდინარედ თავქვე დაეშვა, სხვა სოფლების წასალეკად...

კომენტარი: ეს ზრაპარი (თუ იგავი?) მაშინ გამახსენდა, ქუჩაში გამოსვლა თანდათან რომ გაგვიჭირდა — მანქანური

ინდუსტრიის განვითარებასთან ერთად, საცობებში საათობით რომ ვდგევართ, სასუნთქი გზების დაავადებები რომ განშირდა; ერთ ხანს სპეციალურად რკინის ფარეხებში საიმედოდ დაცული მანქანები დღეს ქუჩებში რომ დგანან და დაცვას აღარ საჭიროებენ — მათ არა თუ გაიტაცებს ვინმე, არამედ, ალბათ, რომ აჩუქო, აღარც კი იჩუქებენ, რაკი სულ მალე აღარც მოძრაობის საშუალება ექნებათ, აღარც მანქანის დასაყენებელი ადგილი, თუნდაც ქუჩაში. არც არის გასაკვირი! კაცობრიობას ხომ ის „ჯადოსნური სიტყვა“ დაავიწყდა, რომელიც „ფაფის დუღილს“ — მანქანების წარმოებას შეაჩერებს, ადამიანებს ფეხით სიარულს გაახსენებს, ფილტვებს და გარემოს შეღავათს მისცემს. მანქანური წარმოება კი „დულს და გადმოდულს“; მანქანური ინდუსტრიის „მამები“ სულ ახალ და ახალ დიზაინს სთავაზობენ პრესტიჟს გამოდევნებულ ადამიანებს, რაც ეკოლოგიასაც საფრთხეს უქმნის, ადამიანის ჯანმრთელობასაც, დემოგრაფიასაც და სულიერებასაც.

იგივე ითქმის მსუბუქი მრეწველობის პროდუქციაზეც — ადამიანებს იმდენი საჭირო თუ არასაჭირო ნივთები — ავეჯი, ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, ელექტო მოწყობილობები თუ მობილური ტელეფონები — დაუგროვდა, რომ გაივსო ჩვენი ტრადიციული საცხოვრებელი ბინები, კარადები და განჯინები, გარაჟები, სადარბაზოები და ეზოები... სწორედ ის მდგომარეობაა, ადამიანი „ნივთებში რომ იხრჩობა“ („ფაფაში“). აკი ჩვენმა წინაპრებმა ანდაზად დაგვიტოვეს — **„მეტისმეტი — რეტის რეთიო!“** ჩვენ წინაპრებს ჯერ კიდევ ძველ ბერძნებამდე სცოდნიათ ზომიერების ფარგლებში რომ ყველაფერი კარგია, უზომოდ კი ყველაფერი ცუდი!

ანუ, ის ერთი ჯადოსნური სიტყვა, ზღაპრის გმირს რომ

დაავიწყდა არის ზომიერება! ანუ, ძველბერძნული მოწოდება — არაფერი ზედმეტი!

იქნებ ის მეცნიერებიც მართაღნი არიან ვინც ამტკიცებს — ფოლკლორული სიბრძნეები მომავლის საფრთხეებზე მიგვანიშნებენ და კარგი იქნება, თუ მას გავითვალისწინებთო! იქნებ ისინიც მართლები არიან, ვინც ამტკიცებდა — კომფორტი დაღუპავს კაცობრიობასო? იქნებ ბიბლიური „ყვითელი მამონა“ (ყვითელი — ოქრო; მამონა — ეშმაკი) მართლა დაემუქრა კაცობრიობას? აკი დღეს ისაა ქვეყნის განმგებელი!

თქმულება, რომელიც ზღაპარს ბაჰს

(საკვანძო სიტყვები: „მკვდარი სოფელი“, „ჟამი რას ითხოვს“, ნებაყოფლობითი სასაფლაო, კეთრი, ვენერიული, შემლილობა, მედიცინა)

სამოცდაათიან წლებში საქართველოს მთიან რეგიონებში ტრადიციების შემსწავლელ ექსპედიციაში ვმონაწილეობდი.

მაშინ ჩვენ ბევრი საინტერესო მასალა მოვაგროვეთ ქართულ ტრადიციებზე, რის შესახებ მცირე ზომის (130 გვერდამდე) ნარკვევი გამოვაქვეყნეთ, მაგრამ ახლა, მინდა მთავარ სათქმელზე შევჩერდე:

ხევსურეთში 81 წლის ხვეისბერმა — კრიხი ჭინჭარაულმა გვიამბო, რომ შატილთან ახლოს, ოდესღაც ხალხმრავალი, ახლა კი „მკვდარი სოფელი“ მუცო ყოფილა; ძველად, იქ შავი ჭირის ეპიდემია გაჩენილა. ავადმყოფებს სოფლის ქადაგი მკურნალობდა, ხალხური საშუალებებით, უწამლოდ და უეჭიმოდ; ქადაგი უძლური იყო ამ საშინელი სენის წინაშე, ხალხი „პანტაპუნტით“ იხოცებოდა. როცა ვინმე ავად გახდებოდა, საშინელი სენი სხვებსაც რომ არ გადასდებოდათ, ავადმყოფი აიღებდა ცოტაოდენ პურს, წყალს და სოფლიდან

მოშორებით, ქოხში, ქვის ფილებზე წვებოდა და სიკვდილს ელოდებოდა. ვინც სოფლიდან გაქცევა მოახერხა, მათგან მხოლოდ ჯანმრთელებმა მიაღწიეს დასახლებულ ადგილებამდე, ავადმყოფები კი გზაში იხოცებოდნენო. როცა ჭირს მთელი სოფელი გაუჟღეჭია, მხოლოდ მას შემდეგ უნახავთ მათი ძვლები.

ხევისბერმა ანდრეზიც (თქმულება) გვიახმობ: სოფელში პატარა ბიჭი გამხდარა ავად; ისიც იმ ნებაყოფლობით სასაფლაოზე გაუგზავნიათ. სამი დღის შემდეგ მეზობლებს შორიდან დაუნახავთ ის ბიჭი სოფლისკენ რომ მოდიოდა. შემფოთებულებს ყვირილი დაუწყიათ — რად მოდიხარ, უკან გაბრუნდიო!.. — ჩონგური დამრჩა, იმად მოვიდივარო! სოფლის მცხოვრებლებს გამოუტანიათ მისი ჩონგური, ქვაზე დაუდევთ, თვითონ უკან გაბრუნებულან, ავადმყოფთან შეხება რომ არ ჰქონოდათ.

დიდი ხნის შემდეგ, როცა ყველაფერი დამთავრდა, იმ ბიჭის ჩონჩხი მაშინ უპოვიათ; მას ნებაყოფლობით სასაფლაომდე ვეღარ მიუღწევია, გზაში მომკვდარა, ჩონგურიც იქვე, ახლოს ეგდლო, გვეითხრა ბატონმა კრიხიმ.

კომენტარი: ეს თქმულება (რასაც ხევისურები „ანდრეზს“ უწოდებენ) სერიოზული მორალურ-ფსიქოლოგიური დასკვნების გაკეთების უფლებას გვაძლევს; კერძოდ: ქცევის ნორმები სპონტანურად წარმოიშობა იმის მიხედვით, თუ „ჟამი რას ითხოვს“. ზოგჯერ, ისტორიული სისასტიკეები აუცილებლობითაა ნაკარნახევი. იმბავშვის გაძევება, სოფელს, მოდგმის გადარჩენის მექანიზმმა უკარნახა; მიუხედავად იმისა, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევას (კარანტინს) შედეგი არ მოჰყოლია რაკი მთელი სოფელი „მოკვდა“, ის წესი მაინც პროგრესულად არის მიჩნეული.

წინაისტორიულ ხანაში უიმედო ავადმყოფი რომ „თავისი ნებით“ სასაფლაოზე მიდიოდა, წვებოდა და სიკვდილს იქ

ელოდებოდა, სხვადასხვა ფორმით, სხვა ხალხების წარსულშიც არის დაფიქსირებული; მაგალითად, მომთაბარე ტომები, როცა საცხოვრებელ ადგილს იცვლიდნენ, არა თუ ეპიდემიით დაავადებულებს, მოხუცებსა და უიმედო ავადმყოფებსაც კი ძველ ადგილზე ტოვებდნენ, ანუ მათ, ვისაც თავის მოვლისა და „შენახვის“ ძალა აღარ შესწევდათ (მათ შესახებ მრავალი მხატვრული ნაწარმოებია შექმნილი, მაგალითად, ჯეკ ლონდონის მოთხრობები).

ამ თემაზე ამერიკელებმა ფილმიც კი გადაიღეს: იქ ერთი ამერიკელი ჯარისკაცის თავგადასავალია მოთხრობილი. მას აბორიგენებთან ბრძოლისას, დაჭრილს და შემთხვევით გადარჩენილს, „ველურებმა“ უმკურნალეს, გამოაჯანმრთელეს, ტომის სრულუფლებიან წევრად მიიღეს და ცოლიც კი შერთეს. მერე, „ყოფილმა“ ცივილურმა „ველურმა“ მათი ცხოვრების „საიდუმლოები“ აღწერა, ფილმად გადაიღო და მთელს მსოფლიოს შეატყობინა, რა მორალური შეგნებით გამოირჩეოდნენ ცივილიზაციამდელი ადამიანები — ისინი იმ წესებს რაც მაშინ სამართლიანად მიაჩნდათ თვითონ, სახელმწიფოს, სასამართლოს, პოლიციისა და ყოველგვარი შემაშინებელი ორგანიზაციების გარეშე, თავად იცავდნენ; ის წესები, თავისი სისასტიკის მიუხედავად, ძალადობით დამყარებულ წესრიგს მაინც ჯობდაო, წერენ მოგვიანებით ინგლისელი მორალისტები.

იმ „ყოფილმა ამერიკელმა“ ტომის ბელადის ტრაგიკული დასასრული მშვენიერ კომედიად აქცია: ფილმში ნაჩვენებია როგორ გაგზავნეს ნებაყოფლობით სასაფლაოზე მეზობელ ტომთან შეჯახებისას დამარცხებული ბელადი, ვინც თავისი ხანდაზმულობის გამო მტერზე გამარჯვება ვერ უზრუნველყო. მათი ტრადიციის მიხედვით ის „მკვდრად“ გამოაცხადეს და ჭადარა, მაგრამ ჯერ კიდევ სიცოცხლის წყურვილით სავსე

ბელადი სასაფლაოზე გაისტუმრეს (ანუ — „საკუთარი ნებით“ დაასაფლავეს).

მერე გვაჩვენებს როგორ ელოდა ყოფილი ბელადი სიკვდილს: ის ვილაცის საფლავის ქვას ამოფარებული იწვა და სიკვდილს დიდხანს ელოდა; გაწვიმდა, შესცივდა, მოშივდა, საპირფარეშო დაჭირდა, გიენები მოიგერია, სოფელი მოენატრა... და უკან დაბრუნება დააპირა, მაგრამ თავისიანებმა აღარ მიიღეს — ქვები დაუშინეს; შეშინებულები გაპკიოდნენ — მკვლარი მოდის, მკვლარი მოდის, ცუდი ნიშანიაო... მერე, რაკი სოფელმა ის არ მიიღო, ის „მკვლარი“ თავის თავის რჩენას შეუდგა; მერე, შემთხვევით, სხვა ტომის მეომრები დაინახა — ისევ მისი გამომძევებელი სოფლის ასაწიოკებლად რომ მიიპარებოდნენ. „მკვლარმა“ ისეთი ზმაური ატეხა რომ, თავისიანები გამოაღვიძა; მოულოდნელობის ეფექტით და ავი სულების რწმენით შეშინებულ თავდამსხმელებში კი არეულ-დარეულობა გამოიწვია და თავისიანები იხსნა; ცხადია კომედია „ჰეფი ენდით“ დასრულდა.

ისტორიკოსების აზრით დღეის გადასახედიდან ეს „ველურ-რი“ ჩვევები აღამიანებს თავდაცვის უნივერსალურმა ინსტინქტმა უკარნახა, რაც, თავისი სისასტიკეების მიუხედავად, თავის დროზე საჭირონი და ფრიად გონივრულიც კი იყო.

აქ ფუკოიამას ცნობილი ნაწარმოების — „შეშლილთა ზომადღების“ — გახსენებაც შეიძლება, რომელიც შუასაუკუნეების დასასრულისა და აღორძნების ხანის დასაწყისის ევროპული ცნობიერების განმსახლვრელ პირობებზე მოგვითხრობს; მაგალითად, შუასაუკუნეებში, ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში გავრცელებულ ეპიდემია — კეთრზე, ჩვენ თაობას ფანტასტიკის სფეროდ უფრო რომ ეჩვენება ვიდრე სასტიკ რეალობად, რაკი მისი რეციდივი დიდი ხანია ისტორიას ჩაბარდა.

რა შუაშია ახლა კეთრი?

საქმე ისაა რომ, თურმე, მედიცინის განვითარებას ამ დაავადებასაც უნდა ვუმადლოდეთ — მაშინ საზოგადოება იძულებული გამხდარა, რომ მკურნალობა მასობრივი გამხდარიყო; მანამდე მკურნალობას ეკლესიები თაობდნენ, ეპიდემია კი ისე მასიური გამხდარა, რომ მას მარტო ეკლესიები ვეღარ აუდიოდნენ.

რა ხდებოდა მანამ, სანამ ეპიდემიას დაამარცხებდნენ? კეთროვნები მკაცრ იზოლაციაში იმყოფებოდნენ — მათ შორეულ კუნძულებზე ასახლებდნენ, იზოლაციებში ამწყვდევდნენ, გემის კაპიტნებს კეთროვნების გადასაყვანად ფულს უხდიდნენ, მერე ისინი მათ დაუსახლებელ კუნძულზე გადასვამდნენ და ბედის ანაბარად ტოვებდნენ ან მათი გემები უპატრონოდ, ოკეანეებში დაეხეტებოდნენ (ზოგჯერ, ცალკეულ ქველმოქმედებს, ამ კუნძულებზე საკვები მიჰქონდათ და ზღვის სანაპიროზე ტოვებდნენ);

ასევე ექცეოდნენ მოგვიანებით ვენერიული სნეულებით დაავადებულებს, კიდევ უფრო მოგვიანებით — შეშლილებსაც.

თუ ფუკოიამას დაუჯერებთ, კეთროვანთაგან იზოლაციებს თუ ვინმე თავს დააღწევდა, მოსახლეობას ცოდვად ეთვლებოდა მათთვის კარის გაღება და დახმარება; მოძღვარი მოსახლეობას ასწავლიდა, რომ ავადმყოფებმა, „ტანჯვა უნდა დაითმინონ“, რითაც ისინი სულის ხსნას მიაღწევენ, სიკვდილის შემდეგ სასუფეველს დაიმკვიდრებენ, მოსახლეობამ კი მათ ამაში ხელი არ უნდა შეუშალოს, თავისი გულჩვილობითო (ეს პრობლემა მხატვრულ ლიტერატურაშიც ასახულა).

ამის გამო მასიური ათეიზმის პერიოდში ეკლესიას შეუბრალებლობაშიც კი სდებდნენ ბრალს; არადა, ეპიდემიასთან ბრძოლის თითქმის ერთადერთი გზა მათთვის კარის ჩაკეტვა და მათთან კონტაქტის გაწყვეტა ყოფილა.

ანუ, ისევ „სისასტიკის ჰუმანურობამდე“ მივედით, რაც ნაადრევი შეფასებებისგან თავშეკავებას გვასწავლის. ანუ, დღევანდელი ცოდვა-მადლი მხოლოდ გარკვეული დროის შემდეგ ჩანს, ანუ შეფასებები არ უნდა ვიჩქაროთ!

დასკვნა კი ასეთია: საზოგადოებას, ისე როგორც ცალკეულ ადამიანს აქტივობისკენ თავდაცვის ინსტინქტი (შინაგანი ფაქტორი) უბიძგებს, მაგრამ თუ რა გზით, რა საშუალებით უნდა მოახერხოს მან ეს საქმე, ამას გარემო (გარეგანი ფაქტორი) კარნახობს.

ანუ საზოგადოების განვითარებაში სუბიექტურ და ობიექტურ (გარეგან და შინაგან) ფაქტორს ორივეს ერთნაირად მთავარი როლი აკისრია. აქ კითხვა „რომელია მთავარი“, არ გამოდგება ისევე, როგორც კითხვის დასმა — ნიადაგი უფრო საჭიროა თუ თესლი!

ისიც გასათვალისწინებელია, რომ დროთა განმავლობაში „გარემოს შექმნაში“ თავად ადამიანიც მონაწილეობს; ასევე, მის მიერ „შექმნილი გარემო“ ზემოქმედებას მისსავე შინაგან ბუნებაზე ახდენს. სწორედ ეს „ურთიერთშექმნის“ პროცესია ისტორია; როგორც ფილოსოფოსები ამბობენ, „კაცობრიობა ბარბაროსობიდან ჰუმანურობისკენ ნაბიჯ-ნაბიჯ მიემართება“, რაც დროებით სისასტიკეებს, არ გამოორიცხავს; ის ყოველთვის გადალახვადია და ისევ „დაპირისპირებულ ძალთა ერთიანობისა და ბრძოლის კანონის“ ჭეშმარიტებას გვიდასტურებს. ანუ, სისასტიკე (ბოროტება, ეშმაკი) განვითარების ერთ-ერთი მამოძრეველებელი მექანიზმია და ადამიანმა ის გონივრულად, უკეთესის შეთავაზებით და ბრძოლით, უნდა „დაითმინოს“, გადალახოს, რაც უეჭველად მოიტანს „უკეთესს“, ამას კაცობრიობის ისტორია ადასტურებს.

ანუ — „ეშმაკიც“ „გვეხმარება“ და უკეთესის ძიებას გვავიწყობს; რუსული ანდაზაა — „არ არსებობს ცუდი, სიკე-

თის გარეშე“ („нет худо без добра“); ქართული ანდაზა კი უფრო ნაკლებ კატეგორიულია — „ზოგი ჭირი მარგებელიაო!“. აქ „ზოგიერთ ჭირზეა“ ლაპარაკი, რაც უფრო ახლოა სინამდვილესთან („ზოგჯერ თქმე სჯობს...“).

ვფიქრობ, რომ „ჭირი“ მაშინ არის მარგებელი, როცა მისგან „ჭკუის სწავლა“ შეიძლება, თუმცა, ყოველთვის, ყველას, ცალკეულ ადამიანს ეს არ შეუძლია. „ჭირისგან“ ჭკუის სწავლა ბრძენს ხელეწიფება და ის, როგორც გამოცდილება, ხალხური სიბრძნეების სახით ვრცელდება. ცხადია მეცნიერული აღმოჩენებიც სხვა არაფერია, თუ არა კაცობრიობის პრობლემების გადაჭრის საშუალებების ძიება-აღმოჩენა-გამოყენების პროცესი და ამაში მას ხალხური „აღმოჩენები“ ხელს სულაც არ უშლის!

გულუხვი, კუნწი და მიქელ-გაბრიელი

(საკვანძო სიტყვები: სტუმართმოყვარეობა, გულუხვობა, სიძუნწე, „მეტისმეტი“)

ერთხელ ერთ კაცს მიქელ-გაბრიელი მიადგა — მოემზადე, უნდა წაგიყვანო.

კაცმა „სტუმარს“ გაუღიმა, გულლიად შინ შეიპატიჟა — მოდი, ჯერ ჭიქა ღვინო დამილიეო; გაუშალა პურმარილი; სვეს, ჭამეს, შექეიფიანდნენ, სიმღერაც კი შემოსძახეს.

მიქელ-გაბრიელი კარგ ხასიათზე დადგა — შენ კაი კაცი ყოფილხარ, მიდი იცხოვრე, კარგად იყავიო — უთხრა, დაემშვიდობა და წავიდა.

მცირე ხნის შემდეგ მეზობლის ოჯახში წივილკივილი ატყდა — არიქა უშველეთ, ოჯახის უფროსი მიქელ-გაბრიელმა წაიყვანაო... მაგრამ ვილა უშველიდა!

„კარგმა კაცმა“ ხელი დანანებით ჩაიქნია — ევევჰ! ხომ ვამბობდი, მაგ საცოდავს დაღუპავს თავისი სიძუნწეთქო!

კომენტარი: ეს ზღაპარი ქართული სტუმართმოყვარული ფსიქიკის ფანტაზიითაა შექმნილი. ზომ ამბობენ — ფოლკლორში იმ ხალხის სული ჩანს, ვინც მისი შემქმნელიაო! „ხალხის სულს“ კი ღვთის მიერ ბოძებული ბუნება, მშრომელი კაცის ნიჭიერება და ბუნებრივი სიმდიდრეების ჭკვიანურად მოხმარების წესი ქმნის, ცხადია „მეზობელი“ ხალხების ფაქტორის გათვალისწინებით.

რაც შეეხება სტუმრის განსაკუთრებულ „მეტისმეტ“ სიყვარულს, მას ზოგიერთმა ხალხურმა ანდაზამ და სათნოებათა ფსიქოანალიზურმა გაგებამ „წყალი შეუყენა“.

ქართული კლასიკური ლიტერატურიდან ყველას გვახსოვს როგორ ეგებებიან და მერე როგორ აცილებენ სტუმარს იმერლები (იხ. კლდიაშვილის მოთხრობები).

სტუმრის „განსაკუთრებული სიყვარული“ მოლას ანეკდოტებშიც გამოსჭკვივის (მოლამ სტუმარი შინ შეიპატიჟა. — ცხენი სად დავაბაო? იკითხა მან. — ამ ჩემი ენის წვერზეო! უპასუხა თავისი „სტუ-მართმოყვარეობით“ თავის თავზე გაბრაზებულმა მოლამ).

ანდაზებშიც ხშირად გვხვდება ხშირი ან ხანგრძლივი სტუმრობის შეფასებები: „დილით ოქრო ხარ სტუმარო, საღამოს ვერცხლად იქცევი, თუ ცოტა დაგაგვიანდა, სპილენძად გადაიქცევიო“; „სტუმარი თევზსა ჰგავს, მესამე დღეს — ყროლდებაო“ და ა.შ.

ფსიქოანალიზმა კი მთლად „ბოლო მოუღო“ სტუმარ-მასპინძლობის მშვენიერ ტრადიციას! მის მიხედვით, თურმე, სტუმრის „თან გადაყოლა და სიყვარული“ მისი „არსიყვარულის“ კომპენსაციაა. დავაზუსტოთ: იგულისხმება მეტისმეტი „სიყვარულის“ მეტისმეტად გამოხატვა და არა საერთოდ ახლობლებთან ურთიერთობების სიხარული.

ანუ, „ზომიერების უნივერსალური პრინციპი“ სტუმართ-
მოყვარეობის გამოხატვისასაც სახელმძღვანელო და გასათ-
ვალისწინებელი ყოფილა. ამგვარი სტუმარ-მასპინძლობა
არც სტუმარს შეაწუხებს და არც მასპინძელს.

სიზარმაცე თუ დარდიმანღობა

**(საკვანძო სიტყვები: სიზარმაცე, დარდიმანღობა, არაპრაქ-
ტიკულობა, ნიჭიერება, შრომოსუნარიანობა, სიუხვე)**

ფოლკლორი რომ ერის სულის გამოხატულებაა, ამაზე
ძველი თქმულებაც მეტყველებს (რითაც ქართველები ხან
თავს იწონებენ, ხანაც — იდანაშაულებენ). ეს თქმულება
თითქმის ყველა ქართველმა (ალბათ არაქართველმაც) კარ-
გად იცის, მაგრამ აქ მაინც მინდა გავიმეორო:

ღვთისმშობელი, სხვადასხვა ხალხებს შორის მიწებს (ტე-
რიტორიებს) ანაწილებდა; თქმულების ერთ-ერთი ვარიანტის
მიხედვით ამ დროს ქართველებს ეძინათ; სხვა ვარიანტში
— ქეიფობდნენ; ორივე ვარიანტი იმაზე მეტყველებს, რომ
ისინი ამქვეყნიური, პრაქტიკული ინტერესებისგან შორს
იყვნენ — დროს ძილში ან ქეიფში ატარებდნენ. ბოლოს
გაუმართლათ, როცა გონს მოეგნენ და ღვთისმშობელთან
გამოცხადდნენ, ტერიტორიები უკვე განაწილებული იყო,
მაგრამ ღვთისმშობელს დარდიმანდი და არაპრაქტიკული
ქართველები უყვარდა, უნაწილოდ ვერ დატოვა და ის მიწები
(ტერიტორიები) უბოძა, რაც თავისთვის ჰქონდა გადანახული.

ჩვენმა წინაპრებმა ამ თქმულებით გამოხატეს თავადაც
კარგად რომ ჰქონდათ გაცნობიერებული საკუთარი, ერთდრო-
ულად ნაკლიცა და ღირსებაც — დოვლათის მოხვეჭა-მოგ-
როვება-ოფლისღვრას მეგობრებთან ურთიერთობა, ქეიფი
და დროსტარება რომ ერჩიათ. ამგვარ ცხოვრებაზე ალ-

ბათ არც ერთი ხალხი უარს არ იტყოდა, მაგრამ ბუნებამ ქართველებივით ყველა როდი გაანებივრა; თუმცა, თურმე კარგმა ბუნებრივმა პირობებმაც შეიძლება ქვეყანას ცუდი სამსახუი გაუწიოს; აკი ყველაფერი კარგი შეიძლება რომ ცუდში გადაიზარდოს! ხშირად ადამიანს ნიჭერებაც „ცუდ სამსახურს“ უწევს — ის შრომის უნარს ვერ ინვითარებს, რაკი ნიჭიერი, ბავშვობიდანვე ყველაფერს ადვილად იღებს — უშრომლად სწავლობს. ამიტომ ამბობდნენ ჩვენი წინაპრები — ნიჭს გაფრთხილება უნდაო!

ასე რომ, ქართველებს მაშინ, ძილის (თუ ქეიფის) გამო ბევრი არაფერი დაუკარგავთ, პირიქით, ღვთისმშობლის წილ-ხვედრი ტერიტორიები ერგოთ და თავს ძილისაც და „ქეიფის“ უფლებასაც აძლევდნენ; თან, ძირითადად ამ ტერიტორიების მტრებისგან დაცვით იყვნენ დაკავებულნი; მაგრამ, როცა ნახეს ამასობაში მწირმიწიან ხალხს რა გულმოდგინებით მოუვლიათ თავიანთი კუთვნილი ტერიტორიებისთვის, როგორი შრომისუნარიანობა შეუძენიათ და ტექნიკაც შეუქმნიდაათ!..

ქართული ფსიქიკის (სულის?) შესახებ ანეკდოტიც მოგვითხრობს; ამ თემაზე საუბარს სპეციალურ, მესამე თავში ვაპირებ, მაგრამ ახლა აქ ის ისე მჭირდება, რომ მისი გახსენებისგან თავს ვერ ვიკავებ:

დაჯდა ქართველი სკამზე; შეერჭო ქინძისთავი; — ვინ ოხერმა დაარჭო აქ ქინძისთავიო! დაიღრიალა და ქინძისთავი შორს მოისროლა (ქართული დაუდევრობა!). დაჯდა სომეხი, შეერჭო. — ვაა, ქინძისთავი? კარგად დაათვალიერა და გულისპირში გაირჭო, გამომადგებაო (სომხური წინდახედულება); დაჯდა რუსი, შეერჭო; — ვა! ქინძისთავი? ესეიგი ასეა საჭიროო! თქვა, ისევ იმ ადგილას დაარჭო და მერე

ზედ დაჯდა (რაა ეს, „კანონის პატივისცემა“? თუ „მონური“ მორჩილება?).

კომენტარი: ეს ანეკდოტი ერთნაირად დასცინის ქართულ დაუდევრობასაც, სომხურ წინდახედულებასაც და რუსულ „კანონმორჩილებასაც“, მაგრამ თუ ობიექტურები ვიქნებით, დასაცინი სულაც არაა არც წინდახედულება და არც კანონმორჩილება, თუმცა, რუსის შემთხვევაში ის მართლაც სასაცილოა, რაკი იქ „კანონი“ არაფერ შუაშია, იქ სწორედ დასაცინი კომფორმულობასთან გვაქვს საქმე; რაც შეეხება „ქართულ დაუდევრობას“, ის ღიმილისმომგვრელია, მაგრამ როცა დაუდევრობა ერის მახასიათებელია, „წვრილმანშიც“ და „მსხვილმანშიც“ — მართლაც დამაფიქრებელია.

„პრისხანების ცოფვის“ სიკეთე-ბოროტობები

(საკვანძო სიტყვები: ფსიქიკური ენერგია, პრისხანება, ბრაზი, გმირობა).

ერთ ზაფხულს, ბიჭვინთაში ერთ აფხაზ გოგონასთან ვმეგობრობდი; მან ისეთი გულისშემძვრელი და ფსიქოლოგიური თვალსაზრისითაც საინტერესო თქმულება მიამბო, რომ დღემდე არ დამვიწყებია; ახლა მინდა თქვენც გიამბოთ:

ორი ძმა ჭიუხებში წასულა, სანადიროდ. სამი დღის უშედეგო ხეტიალის შემდეგ შინ ხელცარიელი ბრუნდებოდნენ. „გზა“ თვალუწვდენელი უფსკრულის პირას გადიოდა. უცბათ მოწინავე ძმას ფეხი დაუსხლტა, მაგრამ უფსკრულში გადაჩეხვას გადაურჩა — კლდის ნაპარალში ამოზრდილ ხეს ჩაეჭიდა და ჰაერში გამოეკიდა; ბილიკზე დარჩენილი ძმა საშველად კლდის ქიმზე გაწვა, ძმას ხელი ძლივს მიაწვდინა, მაგრამ ღონე არ ეყო, რომ ამოეყვანა. გადასაჩეხად განწირული ძმა სასოწარკვეთილი ეხვეწებოდა — შენი გზით წადი, მე აღარაფერი მეშველებო; ბილიკზე

დარჩენილი ეხვეწებოდა — ღონე მოიკრიბე, შენც ეცადე დამეხმარო, რომ გადაგარჩინო; ჰაერში გამოკიდული ძმა ერთხანს ცდილობდა თავისთვის ძალა დაეტანებინა, ხელი დაეძაბა და ტანი აემჩატებინა, მაგრამ ამაოდ; სულ მალე მან მცდელობა შეწყვიტა — მე აღარაფერი მეშველებათ და ბედს შეეგუა. მაშინ ბილიკზე დარჩენილმა უკანასკნელი „ღონე“ იხმარა, მცდელობა თავადაც შეწყვიტა, ძმას ხელი უშვა, ფეხზე წამოდგა და ჰაერში გამოკიდულ ძმას შანის მოგებით მიაძახა — ძალიანაც კარგი! ახლა წავალ და შენ საცოლეს ცოლად მე შევიერთავო!

უფსკრულის თავზე ხის ტოტს ხელჩაკიდულ ძმას ამ სიტყვებმა ძალა შემატა, ბრაზით „გაცოფებულმა“ მეორე ხელის მოშველიებაც მოახერხა, ორივე ხელზე აიწია და ბილიკზე ამოჩინდა, წამოდგა, ხელთ მოხვედრილი კლდის ნატეხი აიღო, ბილიკზე მიმავალ ძმას წამოეწია და თავში ღონივრად ჩაართყა: თავგაპობილი ძმა იქვე დატოვა, მისი თოფი აიღო და შინისაკენ გზა გააგრძელა.

კომენტარი: ამ თქმულებამ თავზარი დამცა, მაგრამ იმ ხალხის დაკვირვების უნარმაც გამაოცა, ვინც ეს ამბავი უძველეს დროში შეთხზა; „მრისხანების ცოდვა“, ზოგჯერ, ადამიანს მართლაც უზარმაზარ ძალას — ფსიქიკურ ენერგიას ანიჭებს; ცალკეულ შემთხვევებში მისი სასიკეთოდ გამოყენებაც შეიძლება; თუ განრისხებული ადამიანი გონს მოეგება, შეუძლია ეს ძალა სხვა, ისეთი საქმისთვის გამოიყენოს, რაც, ძალის გამოყენებას, თუნდაც უაზროდ, საჭიროებს. ქართულ ფოლკლორში, ერთი შეხედვით ასეთი „უაზრო“ შრომის ნიმუშად ცნობილია „წყლის გამოლტვა“; თუ დავუკვირდებით, ის „უაზრო“ სულაც არაა, რაკი „წყლის გამოლტვისას“ ადამიანი ბრაზს დაიცხრობს და დიდი ცოდვის (დანაშაულის) ჩადენას გდარჩება.

„მრისხანების“ (ბრაზის), როგორც ძალის მომცემ წყაროზე ბევრი დაკვირვება და ხალხური თქმულება არსებობს — ერთ ზღაპარში, გაბრაზებულმა საპყარმა კაცმა მთა მოგლიჯა, შორს მოისროლა, მდინარე ჩაკეტა, დაგუბებულმა წყალმა კი მშვენიერი ტბა გააჩინა;

● ერთმა ცოლზე გაბრაზებულმა ქმარმა „ჯავრი იმით ამოიყარა“ (ეს გამოთქმაც ძველქართულია), რომ შინ დიდი ხნის წინ დანგრეული ბუხარი ააშენა, რითაც ცოლი სინდისის ქენჯნით „დასაჯა“.

გმირობების მაგალითებსაც, უსამართლობის გამო განრისხებული ადამიანები აჩვენებენ; დიდი ხნის წინ ეთნოგრაფიულ ლიტერატურაში ამოვიკითხე — რომელიღაც კონტინენტის აბორიგენებს სცოდნიათ — კონფლიქტის მხარეებს ერთმანეთთან აჩხუბებდნენ. ვინც გაიმარჯვებდა, მართალიც ის იყო. მათი რწმენით, სიმართლის დასადგენად ეს ხერხი საუკეთესოა, რაკი „მართალ კაცს“ თავისი სიმართლის რწმენა იმხელა ძალას აძლევს, რომ „გოლიათს გაუპკლავდება!“.

ზოგჯერ ეს აზრი ანეკდოტური ფორმითაც კი არის გამოთქმული;

ამის ერთ-ერთი მაგალითია ქალაქში, კინტოების მიერ გალახული რაჭველის ანეკდოტი; როცა ის მშობლიურ სოფელში ცხვირგატეხილი დაბრუნდა, თანასოფლელების დაცინვა-ხუმრობაზე — ამხელა ძალ-ღონის კაცს, ქალაქელი კინტოები როგორ მოგერიენო, მას „უნებლიე სიბრძნე“ წამოსცდა — ქვე გულის მოსვლა არ დამაცადესო...

იგივე თემაზეა გადაღებული ყველასთვის საყვარელი ქართული მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმი „რეკორდი“, სადაც ფილმის მთავარი გმირი „მტერს“ „ეხვეწება“ — შემაგინე და გესვრიო!

ცხადია მთელი ამ ხუმრობანარევი „ფილოსოფოსობის“ მიზანი სამართლის მეცნიერების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, იმ არქაული მეთოდების რეაბილიტაცია არაა, მაგრამ თუ ამ ყველაფრიდან რაიმე სასარგებლო დასკვნას გამოვიტანთ, ზედმეტი არ იქნება. კერძოდ: 1. „მტერი“ (არც მოყვარე) არ უნდა გავაბრაზოთ (განვარისხოთ), თორემ ამით მას ისეთ ძალას და ენერგიას შევძენთ, რომ მისი დამარცხება გაგვიჭირდება. 2. თუ მრისხანების (ბრაზის) დამორჩილებას (მართვას) ვისწავლით, ის, შეიძლება სასარგებლოდაც და „საგმირო საქმეებისთვისაც“ კი გამოვიყენოთ.

ეს სიბრძნე ჩვენს წინაპრებს კარგად ჰქონიათ გაცნობიერებული; ამ „კარგად დავიწყებული სიბრძნით“ სარგებლობა არც ახლა გვაწყენს, ჩვენზე უფრო ძლიერ ქვეყნებთან ურთიერთობისას.

„ბაბა, ბაბა, სიკვდილო“

(საკვანძო სიტყვები: შვილის სიყვარული, დათვური სამსახური, პარაზიტობა, სხვისი მოიმედება, ჭეშმარიტი სიყვარული)

ჩვენი წინაპრების მიერ დიდი ხნის წინ აღმოჩენილი ფსიქოლოგიური სიბრძნის საჩვენებლად ისევ ბებიას ნაამბობს მივმართავ:

ერთ ქალს ერთადერთი ვაჟი ჰყავდა; რომ იტყვიან — „თან ჰყვებოდა“, მისთვის ცოცხლობდა, „ცივი ნიავს არ აკარებდა“, „თავს დაჰკანკალებდა“ და ა.შ.

ერთხელ, ვაჟმა იფიქრა — მოდი გამოვცდი, მართლა ასე ძალიან უყვარვარ დედაჩემსო?

წინასწარ თადარიგი დაიჭირა და როცა შესაფერი დრო იხელთა, შინ სპეციალურად ნარბენ-აქოშინებული შევარდა, დედას მოეხვია და შეევედრა — მიშველე დედა, დამძალე,

მიქელ-გაბრიელი მომდევს, უნდა წამოყვანოს...

– ნუ გეშინია შვილო, მე აქა ვარ, მე გიშველიო!

სტაცა ხელი და თავლაში გაარბენინა, ბაგაში ჩააწვინა, ზემოდან ჩალა გადააყარა და თავად შინ დაბრუნდა.

კაჟი წამოხტა, წინასწარ მომზადებულ შავ მოსასხამში გაეხვია, სახეზეც შავი ჩამოიფარა, ხელში ცელი დაიჭირა, ხმა დაიბოხა და დედას მიაღვა — დედაკაცო! ჩქარა შენი შვილი გამოიყვანე, უნდა წავეყვანო! დამალვა არ გაბედო, დავინახე ახლა რომ შინ შემოვიდაო!

დედა „გადაირია“ — არაო, არ მოსულაო, იფიცებოდა;

– მაშინ, შენ უნდა წაგიყვანო, დაუღრიალა „მიქელ-გაბრიელმა“ და დედას ხელი სტაცა.

ქალს შიშისაგან ენა დაება და ესლა ამოილულულა — ბა-ბა-ბაგა, ბაგა სკვდილო!

კომენტარი: ეს ძველისძველი თქმულება (თუ იგავი?) იმ „ფსიქონალიზურ“ საიდუმლოდ მიმაჩნია, ფსიქოლოგიაში „ახლახან“, მეოცე საუკუნეში რომ გაჟღერდა — ბუნების მიერ მინიჭებული „შვილის სიყვარული“ მაშინ „მთავრდება“, როცა ის ზრდას დაასრულებს და დამოუკიდებელ არსებობას შეძლებს. რაც შეეხება შვილზე „თანგადაყოლას“, ეს კულტურის მიერ, უფრო სწორად — „უზომოდ გაკულტურებული“ ადამიანების მიერ „თავსმოხვეული“ სიყვარულია. აკი თანამედროვე ფსიქოლოგები გვარწმუნებენ — შვილის ჭეშმარიტი სიყვარული ისაა, რომ ის დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მოვამზადოთ, ხოლო როცა ე.წ. „სათბურს“ ვუქმნით — მშობლები ყველაფერს მზამზარეულად მივართმევთ, ამით თავად ვაჩვევთ პარაზიტულ ცხოვრებას, ანუ მათ „დათვურ სამსახურს“ ვუწვევთ; ამიტომ ზოგჯერ ფსიქოლოგები მოგვიწოდებენ — მშობლებო! თუ შეიძლება ცოტა ნაკლებად გიყვარდეთ თქვენი შვილებიო!

ზემოთ მოტანილ თქმულებაში (თუ იგავში?), როცა ექსტრემალურ სიტუაციაში არჩევანი სიკვდილ-სიცოცხლეს შორისაა, თავდაცვის ინსტინქტის კარნახით, ინსტინქტურად, დედაც კი საკუთარ სიცოცხლეს ირჩევს (ანდაზის სახით ქართული სიბრძნეც ამავეს გვეუბნება მოკლედ, ნათლად და გასაგებად — „ჯერ თავო და თავოო, მერე — ცოლო და შვილო“) თუმცა, თუ დედა არჩევანის წინაშე, დაფიქრების შემდეგ დადგება, სავარაუდოდ, შვილის სიცოცხლეს აირჩევდა).

ერთ თურქულ სერიალში ბიზნესმენის ოჯახში, განებივრებული, შრომის უუნარო ვაჟი გაიზარდა. კაზინოში დიდი ფული წააგო, რის გადახდის უნარი, ან მშობლების დახმარების იმედი მას არ ჰქონდა. ამიტომ, მან მამამისის საწარმო გაქურდა, რის გამოც ციხეში მოხვდა. ოჯახური ტრაგედიის მიზეზების ანალიზისას, ბიზნესმენს ცოლმა (უადრესად ჭკვიანმა და აკარგიანმა ქალბატონმა) ერთი ძველი ამბავი გაახსენა — გახსოვს ჩვენ ბაღში, ბუჩქზე ჩიტს რომ ბუდე ჰქონდა? ერთ დღეს ვნახე, რომ იმ ბუდიდან ბარტყი გადმოვარდნილიყო; ის საბრალობლად წიოდა, ფართხალებდა, დედას საშველად უხმობდა, მაგრამ დედა იქვე, მალლა, ბუჩქზე იჯდა და მიშველებას არც აპირებდა. ბარტყმა ბევრი იწვალა, იწვალა და ბოლოს გაფრინდა.

ხედავ? ჩიტმა თავის ბარტყს ფრენა ასწავლა, ჩვენ კი შვილს „ფრენა“ ვერ ვასწავლეთ, ყველა პრობლემას ჩვენ ვუგვარებდით, ის კი უსუსური დარჩაო!

სხვა სერიალში, ისევ თურქულში, სულთანს, მებაღე მცენარეების მოვლის „საიდუმლოს“ უმხელს — მცენარეს თუ წყალი არ დაასხი, — გახმება; თუ ბევრი დაასხი — მაინც გახმება, მაგრამ თუ იმდენს დაასხამ, რაც მას აუცილებლად სჭირდება — გაიხარებს და შენც გაგახარებსო! ამგვარ სერიალებს, ჩვენ, ხშირად იუმორით მოვიხსენიებთ, რაკი

ქართული სერიალები სიბრძნეებს არ საჭიროებენ, იქ სი-
შიშვლისა და მრუშობის კულტია.

როგორც ფსიქოლოგები გვიჩვენებენ, აღზრდის პროცესში არავითარი „თან გადაყოლა“, არავითარი „ცივი ნიავის შიში“! ფსიქოლოგიამდელიც და თანამედროვე ფსიქოლოგიაც გვიჩვენებს — „არ დაკარგოთ ზომიერება! იმდენი სიყვარული და იმდენი სიმკაცრე გამოიჩინეთ, რამდენიც შვილის დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის არის საჭირო, რათა ის სხვის მოიძებნოს, პარაზიტად არ გაზარდოთ!“, გვიჩვენებენ. აკი ქართული ანდაზაც გვასწავლის — „შვილი მტრულად გაზარდე, მოყვრულად გამოგადგებაო!“ რასაც გამოცდილი აღამიანებიც ადასტურებენ.

ანუ — შორს სხვისი მოიძებნობა! გაუმარჯოს დამოუკიდებლობას, რაც ჭეშმარიტი თავისუფლების მიმნიჭებელი, უმაღლესი ღირებულებაა!

„ჭკვიანურობები“ მითიურ „საიდუმლოებში“

(საკვანძო სიტყვები: სფინქსი, გამოცანები, მიხვედრის უნარი, სიბრძნე, ქვეყნის მეთაური)

ერთხელ გელას ბერძნულ მითებს ვუკითხავდი; ოიდიპოსის მითში სფინქსით დაინტერესდა; ის ქალაქის გალავანზე იჯდა და იქაურ მცხოვრებლებს თავზარს სცემდა — ყოველ დღე საკვებად ახალგაზრდა ქალ-ვაჟებს ითხოვდა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ქალაქის აოხრებით იმუქრებოდა. მისგან თავდახსნის ერთადერთი საშუალება იმ გამოცანების ამოხსნა იყო, რასაც სფინქსი მასთან მოსალაპარაკებლად მისულ მოქალაქეებს აძლევდა.

ღრო გადიოდა, გამოცანებს ვერავინ ხსნიდა, ქალაქი თანდათან ნადგურდებოდა.

სწორედ ამ დროს მიაღდა ქალაქს ლტოლვილი ოიდიპოსი; როცა ქალაქელების გასაჭირი შეიტყო, გამოცანების ამოსახსნელად სფინქსთან მივიდა; გამოიცნო; სფინქსმა ერთი საზარლად დაიჩხავლა და პირობისამებრ — გაფრინდა (მითის ზოგიერთ ვარიანტში — სხვა ქალაქ-სახელმწიფოს გალავანზე დაჯდა).

ამბის დასასრულს ხუთი წლის შვილმა მკითხა — შენ ხო თქვი მითებში ჭკვიანურობებიანო (სიტყვა „ჭკვიანურები“ გელამ მიკარნახა) აქ რა არის ჭკვიანურობა, გოგოებს და ბიჭებს რო ყლაპავდა?

ამის პასუხი მზად არ მქონდა, დავიბენი; მცირე პაუზის შემდეგ ესლა მოვახერხე

– გამოცანების გამოცნობა „ჭკვიანურობა“ არ იყო? (ერთ-ერთი კითხვა ასეთი იყო: ვინ არის ის, ვინც დილით ოთხ ფეხზე დადის, შუადღისას ორ ფეხზე, საღამოს — სამ ფეხზე? ოიდიპოსმა გამოიცნო — ადამიანი).

– სფინქსი ხო ღონიერი იყო, გამოცანები რათ უნდოდა, როცა მოშვიდებოდა ისეც ხო ჭამდა გოგოებს და ბიჭებს, ვითამ რაიო? არ დააკმაყოფილა ჩემმა პასუხმა ჩემი შვილი.

– საქმე იმაშია რომ, ისაოლო... ოიდიპოსს იმ ქვეყნის მეფობა უნდოდა, ქალაქელები დაპირდნენ თუ სფინქსს თავიდან მოგვაშორებ, გაგამეფებთო. რომ ვერ გამოეცნო, ხომ არ გაამეფებდნენ!

– ვითამ რაიო, მეფე ჭკვიანი უნდა იყოსო?

დამასწრო პასუხი შვილმა, რითაც გასაჭირიდანაც მიხსნა — მითის სიბრძნის ამოხსნაშიც უნებლიედ დამეხმარა და თავისი გონიერებითაც გამახარა.

კომენტარი: „სფინქსის მისტერიის“ დედააზრიც, ალბათ, მართლაც ესაა — ქვეყნის მეთაურს „დაფარული სიბრძნეების“, „საკრალური საიდუმლოების“ ამოხსნის უნარი უნდა

ჰქონდეს! თუ ქვეყანაში ერთი ჭკვიანი კაციც არაა, ვისაც ეს შეუძლია, ის რა ქვეყანაა!

მაგრამ ჩვენი დიალოგი ამით არ დასრულებულა;

— კი, მარა, ხალხის შეჭმა რათ უნდოდა, გამოცანას ისე ვერ ეტყოდა? ვითამ რაიო!

ეს უკვე ისეთი შეკითხვაა, რომლისგან „თავის დაძვრენა“ აღარ შეიძლებოდა და ჩემ ვაჟთან „ფილოსოფოსობა“ დავიწყე: ამ მითის შემქმნელ ხალხს იმის თქმა სურდა, რომ დიდი თუ მცირე ბოროტება (სფინქსი) ადამიანის გააქტიურებას იწვევს, რასაც ახლის შექმნა-აღმოჩენები ახლავს.

„ჯვრის მისტერია“ მიმოლოგიის

საკაცობრიო ოპიანეუმი

(საკვანძო სიტყვები: შტაინერი, ჰეგელი, დაპირისპირებულები, სამყაროული წესრიგი, ჯვრის საიდუმლოება, განვითარება, პრაქტიკა)

გამოთქმა „ჯვრის მისტერია“ შტაინერის წიგნიდან — „ვარდისა და ჯვრის საიდუმლოება“ — ვისესხე, სულ რაღაც ოციოდე წლის წინ. რასაც ეს „საიდუმლო“ გულისხმობს, სტუდენტობისას, ჰეგელის დიალექტიკის ერთ-ერთი კანონის სახელით გვასწავლეს; ესაა „დაპირისპირებულ ძალთა ბრძოლისა და ერთიანობის კანონი“, რაც ძველისძველ სიბრძნეს გამოხატავს და რომელიც ჰეგელმა, ძველი სამყაროს მოაზროვნეებთან ერთად, სამყაროული წესრიგის არსებობა-განვითარების პირობად მიიჩნია.

შტაინერის ფრიად რთულსა და დახლართულ ფილოსოფიაში ეს სიბრძნე დაახლოებით ასეა გადმოცემული: ჯვარი არის ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ ხაზთა გადაკვეთა, რაც სიმბოლურად დადებითის, კარგისა და მისი უარყოფის — ცუდის ერთიანობას გამოხატავს (მაგალითად, სიკვდილი —

სიცოცხლე; ცივი — ცხელი, სიყვარული — სიძულვილი და ა.შ.).

კომენტარი: კარგი და ცუდი უერთმანეთოდ არ არსებობენ. ისინი შესაძლოა დროში არ ემთხვეოდნენ ერთმანეთს, მაგრამ თუ უარყოფითი (ცუდი) არ იარსებებს, განვითარება შეწყდება; ანუ, ხან სიკეთე (კარგი) სძლევს ბოროტს, ხან — ბოროტი (ცუდი); ისინი მონაცვლეობენ და ამის გამო წუხილი უაზრობაა, რაკი წინ მას ვერაფერი აღუდგება, სამაგიეროდ მის საფუძველზე ახალი, უკეთესი, უმჯობესი წარმოიშობა, ანუ, რაც აუცილებელია და რისი შეცვლაც შენ არ შეგიძლია, მას უნდა შეეგუო.

ფრანკლინს უთქვამს — „თავისუფლება არის შეცნობილი აუცილებლობაო!“

ერთხელ ეს აზრი ჩემ ექვსი წლის ვაჟს თავის დასთან კამათისას წამოსცდა — სიკვდილი კაია აპა ღმერთი გლახა რამეს გამეიგონებდა? აპა ხო გეივსებოდა ქვეყანა ბებრებით!“

ამგვარად, სფინქსის სისასტიკე იმით ავხსენი, რომ ადამიანები სიბრძნეებს მაშინ აღმოაჩენენ, როცა ეს მათ ძალიან, ძალიან ჭირდებათ! ანუ, მიხვედრის უნარი პრაქტიკულ საჭიროებაზეც „სფინქსის“ მოსაშორებლად არის საჭირო.

პრაქტიკულ საჭიროებაზე „მუნჯობის თერაპიაც“ მიგვითითებს და აინშტაინის გამონათქვამიც — როგორც ისტორიკოსები გადმოგვცემენ მან, თურმე, თავისი გამოკვლევების ნაწილი დაწვა, რაც იმით ახსნა, რომ ის, ჯერ კაცობრიობას არ სჭირდება, როცა დასჭირდება, მაშინ თვითონ აღმოაჩენსო!

ადამიანის, შირის, კაღლისა და მაიმუნის ზღაპარი

(საკვანძო სიტყვები: ადამიანური, ვირული, ძაღლური, მაიმუნური, ღირსეული)

ოთარ ჭილაძის რომანში — „მარტის მამალი“, ერთი მშვენიერი ზღაპარია ნაამბობი, რის აქ მოტანისაგან თავშეკავება მიჭირს. ის დაახლოებით ასე იწყება: ღმერთს ყველა სულიერისთვის, თავიდან, 30 წლის სიცოცხლე დაუდგენია, მაგრამ ვირს გაუპროტესტებია — ოცდაათი წელი ჩემთვის ძალიან ბევრია, ამდენ ხანს ვირულ შრომას რა გაუძლებსო!

ვირს ძაღლი და მაიმუნიც აჰყოლია; ძაღლს უთქვამს — ჩემმა მტერმა იყეფა და იღრინა 30 წელი, მაინც არავინ დამიფასებს ამავსო; მაიმუნს უყვირია — 30 წელს მანჭვავრეხა რათ მინდაო!.. ღმერთს შეუწყენარებია მათი თხოვნა და თითოეულისთვის ათ-ათი წლის სიცოცხლე დაუტოვებია; მაშინ კაცსაც უყვირია — მე კი მეცოტავება! ოცდაათ წელიწადში ან რის დანგრევას მოვასწრებ, ან რის აშენებას, რა მოვიპოვო და რა შევიძინო, შვილები მაინც ხომ უნდა დავაყენო ფეხზეო...

ღმერთს კი ის, რაც ვირისთვის, ძაღლისთვის და მაიმუნისთვის დაუკლია (ოც-ოცი წელი), კაცისთვის მიუმატებია. ამიტომაც კაცი რომ ოცდაათ წლამდე ადამიანურად ცხოვრობს, ორმოცდაათ წლამდე სიცოცხლეს ვირულ შრომაში ატარებს, სამოცდაათ წლამდე — ძაღლივით დარაჯობს და იცავს თავის მონაპოვარს, ხოლო თუ შემდეგი ოცი წელიც იცოცხლა, დროს მაიმუნობაში ატარებსო.

კომენტარი: ცხადია ეს ხუმრობა მხოლოდ ზოგჯერ შეესაბამება რეალობას, მაგრამ მის გაცნობიერებას მაინც დიდი მნიშვნელობა აქვს — ის შეიძლება ადამიანს დაეხმაროს, რათა

მან ვირულად, ძალღურად და მაიმუნურად არ იცხოვროს, არ დაივიწყოს და არ გადაუხვიოს ადამიანური, ღირსეული არსებობის გზიდან.

რაც შეეხება თავად „ხუმრობით თქმის მეთოდს“, უნდა აღინიშნოს, რომ საურთიერთობო ხელოვნებაში მას არაფერი შეეღრება.

საქმე იმაშია, რომ მენტორულ-დამრიგებლური ტონით რაიმეზე მითითება მსმენელის შეგნებამდე ნაკლებად აღწევს, რაკი მის გამახვილებულ თავმოყვარეობაზე მენტორული ტონი ცუდად მოქმედებს; ადამიანთა უმრავლესობა მას შეურაცხოვად მიიჩნევს, რის გამოც ფსიქიკა ბლოკავს მიღებული ინფორმაციის აზრის გაგებას (სხვათაშორის, რაც უფრო შორსაა სიბრძნისგან მსმენელი, მით უფრო „წყენია“ ის). ხუმრობა კი პირიქით, ინფორმაციას ისე უმტკივნეულოდ აწვდის მსმენელს, რომ შესაძლოა ვერც მიხვდეს რა დიდაქტიკაა ჩადებული ამ ხუმრობაში (ამ შემთხვევაში „სარგებელი“ მხოლოდ მსმენელის „კარგ ხასიათზე დაყენებაა“, რაც ასევე სასარგებლოა).

ცხადია ეს არ ნიშნავს დამრიგებლურ მეთოდზე უარის თქმას, მაგრამ იგი მხოლოდ დამხმარე საშუალებად გამოდგება, თანამედროვე თავმოყვარეობა გამახვილებულ ადამიანებთან საურთიერთობოდ.

ოპტიმიზმის ზღაპრული აპოლოგია

ანუ „ასე ჯობია“

(საკვანძო სიტყვები: კეთილი, ბოროტი, პესიმიზმი, ოპტი-
მიზმი, კონფლიქტი, კონტაქტი, კომუნიკაცია)

არ მახსოვს რომელი ხალხის ფოლკლორში ამოვი-
კითხე ზღაპარი — „ასე ჯობია“, მაგრამ ვფიქრობ, მიკუთვნე-
ბულობაზე უფრო მნიშვნელოვანი ის აზრია, რაც მასშია
გაცნობიერებული და რაც ქართულმა ფსიქიკამ საკუთარივით
შეისისხლხორცა.

ზღაპარში დაახლოებით იგივე აზრია გატარებული,
რასაც დიდი რუსთაველი გვამცნობს — კეთილმან სძლია
ბოროტსა, არსება მისი გრძელიაო! ეს აფორიზმი, ჩვენ
დროში ხშირად გამხდარა კამათის საგანი, რაკი კეთილი და
ბოროტი მუდამ ერთმანეთს ცვლიან; მაგრამ, ვფიქრობ, რომ
ეს საკითხი საკამათო მათთვისაა, ვინც ცხოვრებას მოკლე
დროით განზომილებაში უყურებს.

საქმე იმაშია, რომ აწმყოში, მოვლენები, როგორც წესი
სიკეთეა, ან ბოროტება; მხოლოდ გარკვეული დროის შემდეგ
გამოჩნდება, ბოროტი (სისასტიკე), რომ სიკეთის მომტანი
ყოფილა და პირიქით, რაც ერთ დროს სიკეთედ აღიქმებოდა,
თურმე ბოროტება ყოფილა. სიკეთის უნივერსალურობას
ეჭვქვეშ პრაქტიკა აყენებს, რაკი ადამიანების მიერ ფაქ-
ტების შეფასება ხშირად ერთმანეთის საპირისპიროა და
რადენ პარადოქსულადაც უნდა გვეჩვენებოდეს, თავის
„სასარგებლო“ არგუმენტები ორივე მხარეს აქვს.

ამ საკითხის გააზრებაში ფსიქოლოგების ის დაკვირვება
გამოგვადგება, რასაც ადამიანის პესიმიზმსტად ან ოპტიმიზმსტად
შეფასებისთვის გვთავაზობენ: თუ ადამიანი ამბობს „ჭიქა
ნახევრად სავსეაო“, ის ოპტიმიზტად მიიჩნევა, ხოლო თუ

ამბობს — „ნახევრად ცარიელიაო“ — ის პესიმისტია; ასევეა სიკეთე ბოროტების საკითხის შეფასებისასაც. ზოგი, პესიმისტი, მოვლენებში, ცუდს უფრო ხედავს, ზოგიც პირიქით. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს — მისი ამა თუ იმ ტემპერამენტის ტიპისადმი მიკუთვნებულობა (სანგვინიკია თუ ქოლერიკი), ჯანმრთელობა, ცხოვრების წესი ან გუნება-განწყობილება; როცა ის კარგ გუნებაზეა, მოვლენების მისეული აღქმაც უფრო ოპტიმისტურია და პირიქით და ა.შ.

— ერთხელ შვილიშვილმა მთხოვა — მოდი შარის მოდებობანა ვითამაშოთო.

დავთანხმდი; როცა რამეზე ვიტყოდი „კარგიათქო“, ის ამ შეფასების საწინააღმდეგოს მიმტკიცებდა; მაგალთად, მე ვამბობ — ნახე რა ლამაზად თოვს? ის: — მერე რა გიხარია! ეგ ფანტელები დადნება, მერე მოყინავს, ვიღაცას ყინულზე ფეხი აუსრიალდება, დაეცემა, მოიტეხავს... კარგია?

რომელი ვიყავით მართალი?

ამ თამაშით ერთი და იგივე ფაქტის თუ მოვლენის სრულიად სხვადასხვა მხრიდან დანახვა-აღქმა და შეფასება შეიძლება; ამის გაცნობიერება ადამიანებს სხვებთან ურთიერთობისას გაუგებრობების თავიდან აშორებაში ეხმარება — კონფლიქტები ხომ ძირითადად ფაქტებისა და მოვლენების სხვადასხვა მხრიდან აღქმის მიზეზით ხდება!

კონფლიქტის მხარეებს შორის კონტაქტი და კომუნიკაცია, წესით, ორივე მხარეს ერთიმეორის ინტერესებისა და საჭიროებების გაგებასა და ურთიერთ თანაგრძნობის მიღწევაში უნდა დაეხმაროს.

ზღაპარი „ასე ჯობია“ ოპტიმისტურად განწყობილი ადამიანების შექმნილია, რაკი ყველა ბოროტებაში სიკეთეა დანახული (თუმცა, შესაძლოა მასში სხვამ ბოროტებაც დაინახოს).

მისი შინაარსი კი ასეთია:

ერთ მეფეს ვეზირი ჰყავდა, რომელიც ყველა ფაქტს ოპტიმისტურად ხსნიდა, ყველაფერზე იძახდა — ასე ჯობიაო;

ერთხელ, მეფეს, ნადირობისას დაშავებული თითი მოაჭრეს; დაღონებულმა თავის მრჩეველს შესჩივლა

— ასე ჯობიაო, უთხრა მან.

მეფე გაბრაზდა და მრჩეველი დილეგში ჩასვა;

— ასე ჯობიაო, ისევ თქვა ვეზირმა.

სულ მალე მეფე თავის ამალით ლაშქრობაში გაემგზავრა; გზაში მათ თავს დაესხა რომელიღაც ველური ტომი — ყველანი დაიჭირეს, შებორკეს და სათითაოდ მათ კოცონზე შებრაწვას და ნადიმს შეუდგნენ.

მეფის შეწვის რიგმა რომ მოაღწია, ველურებმა შეამჩნიეს, მსხვერპლს რომ მახინჯი ხელის მტევანი ჰქონდა, რომლის შეჭმა, მათი რწმენით არ შეიძლებოდა. ამ მიზეზით დაწუნებული მეფე — გაუშვეს.

გადარჩენილ მეფეს მოაგონდა თითის დაკარგვის შეფასებისთვის თავისი ვეზირი დილეგში რომ ჰყავდა დამწყვდეული; მაშინვე მისი გათავისუფლება ბრძანა, თან მოუბოდიშა — მე შენი სიბრძნე ვერ დავაფასეო... და განაგრძეს ძველებურად ცხოვრება.

ერთხელ მეფე ისევ შარის ხასიათზე დადგა — თავის მრჩეველს აუშარდა; — ვთქვათ და ჩემი თითის დაკარგვა, შემთხვევით, მართლაც „ჯობდა“. აი შენ რომ დილეგში კარგახანს მოგიწია ჯდომა, ამაზე რას იტყვიო? — დილეგში ჯდომამ მე სიცოცხლე შემინარჩუნა; ასე რომ არ ყოფილიყო, მეც შენთან ერთად დამატყვევებდნენ! მე არანაირი მიზეზი არ მქონდა, რის გამოც შესაჭმელად უვარგისად ჩამთვლიდნენ და სხვებთან ერთად ჩამახრამუნებდნენ; ასე, რომ, მაშინაც

მართალი ვიყავი, როცა ვთქვი „ასე ჯობიაო“, — უპასუხა მჩვევლმა.

ამ ზღაპრის მორალი ნათელია — ყოველ ბოროტებაში არის თავისი წილი სიკეთე, რასაც დანახვა და დაფასება სჭირდება, ეს კი მხოლოდ ბრძენს ხელეწიფება.

იგივეს ამბობს ქართული ანდაზაც — ზოგი ჭირი მარგებელიაო! (რუსული ანდაზაა — „**нет худо без добро**“).

უფრო კატეგორიულია ძველინდური რელიგიის — მაჰამუდრას შეგონება — ბუნებაში არ არსებობს „კარგი“ და „ცუდი“; ეს ცნებები ადამიანის მოგონილია; ადამიანის აზრით „კარგი“ ისაა, რაც მას „აწყობს“, და პირიქით, რაც „არ აწყობს“ — ცუდი. მან (ადამიანმა) არ იცის, რომ ყველაფერი, რაც ღმერთის შექმნილია — კარგია, მაგრამ მას (ადამიანს) ჰგონია, რომ ის ცუდია, რაკი მოცემულ მომენტში ის მას „არ აწყობს“; შესაძლოა ამას მომავალში მიხვდეს კიდევ, მაგრამ ისიც შესაძლებელია, რომ ვერასოდეს მიხვდესო!

ჩვენ კი, უმჯობესია ოპტიმისტური დასკვნა გავაკეთოთ — **რა ცუდადაც უნდა ვგრძნობდეთ თავს, გვჯეროდეს, რომ ის უსათუოდ, უსათუოდ სიკეთით შეიცვლება**; თავის მხრივ სიკეთეც, ადრე თუ გვიან...

სათქმელი გამიგრძელდა, თუმცა დარწმუნებული არა ვარ, რომ ჩემი აზრი ნათლად გამოვხატე. ამიტომ, ისევ ჩემი ხუთი წლის ვაჟის მიერ წამოცდენილ „სიბრძნეს“ მოვიშველიებ — სიკვდილი კაია, აჰა ზო გეივსებოდა ქვეყანა ბებრებით!

ძველისძველ ხალხურ ლექსში კი, მთელი ეს „ფილოსოფია“ ერთ სევდიან სტრიქონშია გადმოცემული — ჩვენს ნასახლარზე ოდესმე, ბალახი აბიბინდება!

„არც შენ უმბრჩებაო“

(საკვანძო სიტყვები: ბოროტების კანონი, თვითკონტროლი, სინდისი, ავადმყოფობა)

ერთ ზღაპარში მებაღემ მეფეს მოახსენა — თქვენ საყვარელ ვარდის ბუჩქზე ჩიტს ბუდე გაუკეთებია, რას მიბრძანებ, დაუუნგრიო თუ თავი დაევანებო? — შენ თავი დაანებე, მას კი ეს თავხედობა ისეც არ შერჩებაო, უპასუხა მეფემ;

გავიდა ხანი და მებაღემ მეფეს უთხრა — იმ ჩიტს გველმა ბარტყები შეუჭამაო;

— ხომ გითხარი არ შერჩებათქო! არც იმ გველს შერჩება! უპასუხა მეფემ.

ერთხელ მებაღე ბალახს თიბავდა; ცელი რომ მოიქნია, შემთხვევით გველს თავი წააცალა. მეფეს რომ უამბო რაც მოხდა, მან გიცინა და მებაღეს უთხრა — არც შენ შეგრჩებაო.

გავიდა ხანი. ერთხელ მებაღემ დაინახა — მეფის ქალიშვილები ბანაობდნენ; ბუჩქებს ამოეფარა და ჩუმიად უცქეროდა. ეს რომ შეიტყო, მეფე განრისხდა და მებაღის სიკვდილით დასჯა მოითხოვა. სანამ დასჯიდნენ, მებაღემ მეფეს თავისივე სიტყვები შეახსენა და უთხრა — არც შენ შეგრჩება მეფეო!

ზღაპრის ერთ ვარიანტში, ამ სიტყვებზე მეფემ გაიცინა და მებაღეს დანაშაული აპატია; სხვა ვარიანტში — მებაღე სიკვდილით დასაჯეს. ამის შემდეგ დიდი დრო არ გასულა, კარისკაცებმა მეფეს შეთქმულება მოუწყვეს და მოწამლეს.

ზღაპარი აქ მთავრდება, მაგრამ ცხადია მეფის მოწამვლა არც კსრისკაცებს შერჩებოდათ!

კომენტარი: ამ ზღაპარში, წინაპრების მიერ უძველეს წარსულში აღმოჩენილი — „ბოროტების კანონია“ გადმოცემული, ყველასთვის გასაგები და ხელმისაწვდომი ფორმით; ანუ, ესაა ის „ვარაუდი“, რის მიხედვითაც დანაშაულს

(ცოდვას), ადრე თუ გვიან სასჯელი უსათუოდ, თავისთავად მოჰყვება შემოქმედის მიერ შექმნილი თვითრეგულაციის მექანიზმის შედეგად.

ამ საკითხთან ამგვარი კატეგორიულობა, კომუნისტური იდეოლოგიისთვის, მიუღებელი იყო, რაკი ადამიანთა უმეტესობამ კარგად იცის რა შეიძლება და რა არ შეიძლება, მაგრამ მაინც სჩადიან დანაშაულის (ბოროტებას).

ერთი შეხედვით ეს მართლაც ასეა, რის გამოც ბრძენი სოკრატეს აქ მოტანილი დებულება მართლაც ულოგიკობად გვეჩვენება; მაგრამ თუ სიტყვა — „ცოდნას“ შევცვლით სიტყვა — „შეგნებით“ ყველაფერი გასაგები გახდება; ანუ, „ადამიანს შეგნებული რომ ჰქონდეს“... და ა.შ.

ანუ, „ცოდნა“ და „შეგნება“ ერთი და იგივე არაა, რასაც ხშირად ვურევთ ერთმანეთში. ცოდნა — მეხსიერების „დამსახურებაა“ შეგნება — აზროვნების, ანუ ინფორმაციის ფლობა და მიხვედრის უნარი ერთი და იგივე არაა. თუ „ცოდნა“ — ინფორმირებულობას გულისხმობს, „შეგნება“ — იმ მიზეზის გაცნობიერება და მიხვედრა თუ რატომღა ბოროტება „პირველ რიგში მისთვისვე საზიანო“.

არსებითად ბოროტების კანონს გვასწავლის ქართული ანდაზები: „ავს ნუ იზამ და ავის ნუ გეშინიაო“; „რასაც დათესავ, იმას მოიმკიო“; „რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო!“, „ნუ იქმ ავსა და ავის ნუ გეშინიაო“, „ნუ დასცინი სხვასაო, გადაგ ხდება თავსაო“, „კაცს თავისი ბრალი ზურგზე ჰკიდიაო“ და ა.შ.

„ბოროტების კანონის“ (და აქ მოტანილი ანდაზებისაც) ლოგიკური დასაბუთება ასეთი იქნება:

ადამიანის ფსიქიკაში იმთავითვე მოცემული თვითკონტროლის უნარი, რასაც წმიდა ილია მართალი „პატარა დმერთს“ უწოდებს. მეტ-ნაკლები ინტენსივობით ის ყველა

ადამიანშია („მე თქვენში ვარ“ — ეუბნება იესო ადამიანებს).

თვითკონტროლის (სინდისის) უნარის ინტენსივობა ადამიანის შეგნებულობის ხარისხზეა დამოკიდებული — ზოგს ის მაღალ დონეზე აქვს განვითარებული, ზოგს უფრო ნაკლებად, ზოგსაც — საერთოდ არა აქვს განვითარებული. საეკლესიო სწავლებანი, ადამიანებს, სწორედ მის გაცნობიერება-განვითარებაში ეხმარება; დღეს იგივე ფუნქციას უნდა ასრულებდნენ ეთიკა და ფსიქოლოგიაც; ანუ, ადამიანს იმ „პატარა ღმერთის“ თავისთავში აღმოჩენაში უნდა დაეხმარონ, რაც ყველა წამალზე უფრო საუკეთესო საშუალებაა მათივე ჯანმრთელობისთვისაც და ერთმანეთთან ურთიერთობისთვისაც. სამართლებრივ სასჯელთან ერთად ბოროტებას თან ახლავს ურთიერთობების გაუარესება და ჯანმრთელობის პრობლემები, რასაც თან მატერიალური დანაკარგებიც ახლავს.

შესაძლოა ადამიანმა დამალოს ან დაივიწყოს მის მიერ ჩადენილი ცოდვა, მაგრამ ის მუდამ „ახსოვს“ „პატარა ღმერთს“ — სინდისს და ხან მეტად, ხანაც ნაკლებად აწუხებს (ტანჯავს) ცოდვილს, იმის მიხედვით, დიდია თუ მცირე მის მიერ ჩადენილი დანაშაული (ისიც საყურადღებოა, რომ „არცოდნა — არცოდვად“ ითვლება).

სამწუხაროდ, უცოდველი ადამიანი არ არსებობს.

ისიც საკითხავია — ცუდია ეს „თვითრეგულირებადი მექანიზმი“ თუ არა; ამის პასუხად მინდა ისევ სუთი წლის გელას „წამოცდენილი“ ფრაზა გავიხსენო — „სიკვდილი კაია, აპა რაა! ზო გეივსებოდა ქვეყანა ბებრებით!“ ე. ი. ადამიანის ამ ქვეყნიდან „წასვლა“ აუცილებელია, რათა „ქვეყანა ბებრებით არ გაივსოს“. რაკი ასეა, ამ ქვეყანაზე ადგილი პირველ რიგში ისევ მისმა წინაპარმა უნდა დათმოს, ალბათ ეს უფრო სამართლიანია.

ანუ, უცოდველი ადამიანი არ არსებობს და ადრე თუ გვიან ჩვენივე ცოდვების გამო (ან მშობლების, წინაპრების, ახლობლების, ანუ იმათი ცოდვების გამო) ვისჯებით, ვავადლებით, ვბერდებით და საიქიოს მივემგზავრებით (ესაა სიცოცხლის გაგრძელების თვითრეგულირებადი მექანიზმი).

ადამიანებს კი მხოლოდ ის შეგვიძლია რომ, თუ ცოდვებს შევამცირებთ (ან გულწრფელად მოვინანიებთ), ავადმყოფობებსაც შევამცირებთ, რითაც სიცოცხლეს მხოლოდ გავიხანგრძლივებთ (და არა — სამუდამოდ შევინარჩუნებთ).

ანუ, თუ ანდაზებს — „ავს ნუ იზამ და ავის ნუ გეშინია“; „რასაც დათესავ, იმას მოიმკი“; „რაც მოგივა დავითა, ყველა შენი თავითა!“ და ა. შ. — გავიცნობიერებთ და ცოდვებს შეძლებისდაგვარად თავიდან ავიცილებთ, ამით ჩვენ შთამომავლობასაც ჯანმრთელობას ვუანდერძებთ და თავადაც სიცოცხლეს გავიხანგრძლივებთ.

თანდათანობის ეფექტი ანუ ნაცრის საჩხრაკში ბაცვლილი ცხენი

(საკვანძო სიტყვები: ყიდვა, გაყიდვა, გაცვლა, ემოციური ეფექტი, რეკლამა, თანდათანობა)

ერთმა კაცმა ბაზარში გასაყიდად ცხენი წაიყვანა. გზად, მინდორში, ბიჭები ძროხებს მწყემსავდნენ; მისალმებისა და მიკითხვა-მოკითხვების შემდეგ ბიჭებმა შეამჩნიეს, რომ ცხენის გამყიდველი „ჭკუასთან მწყრალად“ იყო და მისი გაბრიყვება სცადეს — ძიაკაცო, არ გინდა, რომ მაგ ცხენი ძროხაში გაგიცვალოთ? ხომ იცი ძროხა ოჯახისთვის რა სასარგებლოა, რქე, ყველი და კარაქი მუდამ გექნება, ყოველ წლიურად ხბოს გაგიჩენს, გაზრდი, გაყიდი... ცხენს კი... და ა.შ.

ბიჭებმა ცხენის გამყიდველს ისეთი მომხიბვლელი სუ-

რათებით დაუხატეს ძროხის სიკეთე რომ, როცა გაცვალეს, შინ მათი დიდი მადლობელი წავიდა და ძროხაც თან გაიყოლა.

ბევრი იარა თუ ცოტა, ახლა ცხვრების გამყიდველები შემოხვდნენ. მგზავრები ერთმანეთს გამოელაპარაკნენ. როცა ცხვრების გამყიდველებმა ცხენის გამყიდველის ამბავი შეიტყვეს, ახლა მათ გაუჩნდათ „სარფიანი გარიგების“ სურვილი;

— ძროხა კი კარგია, მაგრამ ძალიან ძნელი მოსაუღლეია, მარტო მისი თავლის გასუფთავება რა რთულია!

— საკვები? ზამთრისთვის უნდა მოუმარაგო, მერე ცოტა კი არ უნდა! — მისი შეჯვარება რა ხათაბალაა! ერთმანეთს არ აცდიდნენ ცხვრების გამყიდველები ძროხის მოვლის სირთულეებზე ლაპარაკს.

— ცხვარი სულ სხვაა! საკვებიც ცოტა ჭირდება, სადგომიც პატარა! — მინდორშიც, სხვა ცხვრებთან ისე მშვიდობიანად ძოვს მთელი დღის განმავლობაში, რომ... — თანაც, რძესაც გაძლევს, ყველსაც, ხორცსაც, მატყლსაც და ნამატსაც — ორ-სამ ბატკანს წელიწადში... და ა.შ.

გამყიდველებმა ისე ლამაზად დაუხატეს ცხვრის სიკეთე, რომ კაცმა თავად თხოვა — ძროხაში ხომ არ გამიცვლითო?

გაცვალეს და ცხენის გამყიდველი შინ გახარებული გაემშურა.

გზაში დაიღალა და დაისვენა. გამოიარეს ბატების გამყიდველებმა; ახლა მათ გამოელაპარაკა; ბატების გამყიდველებმა ცხენის გამყიდველის ამბავი რომ შეიტყვეს, ერთმანეთს თვალებით რაღაც ანიშნეს და ახლა მათ დაიწყეს თავიანთი ბატების ქება;

- რა მალე მრავლდებიან,
- ახლა ის ნახე ბატის ჭუკები, რა ლამაზები არიან!
- მერედა როგორ ყიდულობენ მათ მდიდრები, ბავშვების გასართობად!

- რა გემრიელია შებრაწული ბატი ბრინჯის სატენით!.. და ამასობაში მოშიებულ ცხენის გამყიდველს სული „აუკაწკაწდა“... ცხადია, ცხვარი სიამოვნებით გაცვალა ბატში და შინისაკენ გზა განაგრძო.

სახლში მისვლას ბევრი აღარაფერი უკლდა, გზისპირას მოთამაშე პატარა ბიჭებს რომ წააწყდა. კაცი კეთილი იყო და მათაც სიამოვნებით გამოელეპარაკა. ისინი ცეცხლის საჩხრეკით გზისპირას ორმოს თხრიდნენ, მერე შორიდან შიგ კენჭებს ისროდნენ და ყოველ ჩვარდნილ კენჭზე მხიარულად ყიჟინებდნენ. კაცმა ერთხანს უყურა, მერე თავადაც სცადა კენჭის ორმოში ჩაგდება, მერე იქვე დაგდებული ცეცხლის საჩხრეკი შეათვალიერა, მოეწონა, წარმოიდგინა რა მოხერხებულად გამოიღებდა ამით მისი ცოლი ბუხრიდან დაბრაწულ პურებს და დღევანდელი გამოცდილებით წაქეზებულმა, ბიჭებს თხოვა — ბატი ცეცხლის საჩქრეკში გამიცვალეთო!

გაცვალეს. ცხადია ცოლმა „დიდად გაიხარა“ ქმარმა რომ შინ ცეცხლის საჩხრეკი მიუტანა, მაგრამ „დაბრაწული პურის გამოღების“ მაგიერ, ზურგში ერთი-ორი მაინც უთავაზა (ამ ცოლებს ხომ ვერაფრით ასიამოვნებს კაცი!).

კომენტარი: ახლა იმის გარკვევა ვცადოთ — რას გვასწავლის ეს ზრაპარი, გარდა იმისა, რომ ის ყოველი ჩვენგანისთვის ნაცნობ განცდებს გვთავაზობს, გვართობს და გვახალისებს?

თანამედროვე ფსიქოლოგიამ ბევრ „საიდუმლოს“ ახადა ფარდა, მათ შორის — ყიდვა-გაყიდვის „საიდუმლოსაც“; დღეს რეკლამის ფსიქოლოგიაში ასწავლიან თუ როგორ უნდა განათავსონ მაღაზიაში საქონელი, ისე, რომ მომხმარებელმა ნაკლებ მტკივნეულად განიცადოს მისი მაღალი ფასი;

— ერთ-ერთი ასეთი „საიდუმლოა“ — მომხმარებლისთვის ახალი პროდუქტის შეთავაზება ძვირადღირებული საქონლის

შემდეგ; ვთქვათ, სვიტერი ღირს 45 ლარი; ის მყიდველს ძვირად ეჩვენება, თუ მას მანამდე პერანგში 15 ლარი აქვს გადახდილი; მაგრამ თუ მან ჯერ 120 ლარად ღირებული პიჯაკი შეიძინა ან სიძვირის გამო ვერ შეიძინა, 45 — ლარი იაფად ეჩვენება (აღიქმება).

ეს და მსგავსი „საიდუმლოები“ სულ რაღაც ნახევარი სუკუნიის „აღმოჩენილი“ ძვირადღირებული „საიდუმლოებია“, არადა ჩვენი წინაპრები მას სრულიად უანგაროდ „არიგებდნენ“ ზღაპრების, ანდაზების თუ ანეკდოტების სახით. თუ დავაკვირდებით, ამ ზრაპარში იგივე „ტექნოლოგიაა“ — ჩვენი ზღაპრის „გმირისთვის“ ვნმეს რომ ცხენის მაგიერ თავიდანვე ბატი შეეთავაზებინა (მითუმეტეს საჩხრეკი), რაც უნდა ბრიყვი ყოფილიყო, ამას არასგზით დათანხმდებოდა, მაგრამ მისი „დათანხმება“ ისე თანდათანობით მოშადდა, რომ ვერც კი შეამჩნია რა აფიორაში გაეხვა.

ანუ, რაიმე ფაქტის თუ მოვლენის აღქმა და მისი განცდა იმაზეა დამოკიდებული, მანამდე რა განცდები ჰქონდა ადამიანს; თუ მას ჯერ წიწილა მოუკვდა, მერე — ღორი, ცხადია დანაკარგი დიდად განიცდება; მაგრამ თუ ჯერ ძროხა ეზარალათ, ამის შემდეგ კი ღორი, ზარალის განცდა დიდად აღარაა ტრაგიკული.

მაშასადამე, ერთი და იგივე ფაქტის (ან მოვლენის) ემოციური ეფექტი თანდათანობით მზადდება.

იგივე ეფექტს, პრაქტიკაშიც ხშირად იყენებენ გამოცდილი ადამიანები;

ერთმა ქალმა მიაბზო — ჩემმა შვილმა სკოლაში ერთ დღეს ორი ორიანი მიიღო. შევშინდი — ამას რომ ჩემი ქმარი გაიგებს, გადაირევა, მოკლავს ბავშვსთქო! მთელი დღე ვნერვიულობდი, როგორ მეთქვა ეს ამბავი მეუღლისთვის. ბოლოს, სათქმელი უცბათ მოვიდა: საღამოს, მეუღლე რომ

შინ დაბრუნდა, სერიოზული და ფიქრიანი გამომეტყველებით ვკითხე

— შეგიძლია მშვიდად მომიხსნინო?

— რაშია საქმე?

— „საქმე“ ჩვენ შვილს ეხება; ვთქვი და მოღუშული, კარგახანს ვდუმდი;

შევატყვე, რომ მეუღლე რაღაც ავის მოლოდინში შეშინებული შემომაცქერდა;

— შენ არ ინერვიულო, ვეცდები მე გამოვასწორო საქმე;

— აღარ იტყვი რა მოხდა? ჩაწყვეტილი ხმით მითხრა;

— ორიანი მიიღო!

— ოჰ! მე გული გამისკდა! ორიანის გამოსწორებას რა უნდა, ბავშვი დღეს ორიანს მიიღებს, ხვალ — ხუთიანს, მაგის დარდი გაქვს? გამამხსნევა ჩემმა მეუღლემ და მოსალოდნელი კონფლიქტიც ჩაქრა. სხვა დროს ასეთ რამეებს მტკივნეულად განიცდიდა.

თანდათანობის ეფექტი ანელებს (ამცირებს) ან ზრდის ემოციების ინტენსივობას; ეს ერთნაირედ ეხება პოზიტიურ ემოციებსაც და ნეგატიურსაც;

— ბავშვობაში ასეთი დიალოგი მოვისმინე: ჩემი ახლობელი, უკუჩრებელი სენით შებყრობილი ადამიანი, თავის ცოლს ეუბნებოდა — კიდევ კარგი უცბათ არ მოვკვდი, თორე შენ რა გეშველებოდაო! მაშინ არ ვიცოდი რა მნიშვნელობა ჰქონდა თანდათანობის ეფექტს. ეს მოგვიანებით გამახსენდა, როცა ჩემმა 5 წლის ვაჟმა თქვა — ავამტყოფობა კაია, აპა ღმერთი გლახა რამეს გამეიგინებდაო? ამ შემთხვევაში „ავამტყოფობა“ ადამიანს „თანდათანობით“, ნელ-ნელა ამზადებს უბედურებასთან შესახვედრად; ის ხან ჯანმრთელობაზე ზრუნვის საჭიროებას გვაძულებს, ხანაც ახლობელი ადამიანის „წასვლასთან“ შეგუებაში გვეხმარება.

თურმე ჯალათების მომზადებისასაც თანდათანობის ეფექტს მიმართავენ: ახალგაზრდა ვაჟებს თავდაპირველად სისხლის სამართლის საქმეების სასამართლო გარჩევებს აყურებიან, მერე, ერთხანს ბადრაგად ამუშავენ, მერე დასჯას აყურებიან, მხოლოდ ამის შემდეგ შეუძლიათ მათ თავად დასაჯონ ადამიანებიო, წერენ ფსიქოლოგები.

გარკვეული სამსახურები, თანდათანობის ეფექტს, საზოგადოებაში ამა თუ იმ იდეის ჩანერგვისთვისაც იყენებენ — თინეიჯერებს კომპიუტერში ან ტელევიზიით, ჯერ მომხიბვლელი და შიშველი ვაჟების და ქალიშვილების საინტერესო შოუებს აცქერინებენ, შემდეგ უფრო „სერიოზულ“ ქცევა-მოქმედებებს, ბოლოს კი „თავისუფალი ნაბიჯების გადადგმაც“ პრობლემა აღარაა.

— ამასწინათ, ფეისბუქით გვამცნეს, რომელღაც სერიოზულ სოციოლოგიური კვლევის ცენტრს შეუსწავლია, თუ როგორ რეაგირებენ თინეიჯერები ერთსქესიანთა ქორწინებაზე: ამ ასაკის 4-5 ვაჟს ტელევიზიით ახალგაზრდა, ლამაზი ვაჟების სასიყვარულო სცენებს აჩვენებენ; მაყურებლები (თინეიჯერი ვაჟები) ცნობისმოყვარე, აღფრთოვანებული თვალებით და გამამხნეველი ყიჟინით შესცქეროდნენ ეკრანს. იგივე რეაქცია ჰქონდათ გოგონებს მსგავსი ექსპერიმენტის დროსაც; მნიშვნელობა არა აქვს მართლა ჩატარდა ეს გამოკვლევა თუ ვარაუდით, ხელოვნურად დაამონტაჟეს, ზემოქმედების ეფექტი („უბედურება“) თავად ამ ინფორმაციის გავრცელებას ახლავს — „აკრძალული ხილის“ ძალა ზომ ყველას მოგვეხსენება! შეჩვევა-შეგუების ეფექტიც კარგად ვიცით! ჰო და, კარგად მეყოლეთ!

განათლებაც (ცოდნაც) ასე თანდათან შეიძინება, ზნეობაც და უზნეობაც;

ჩავთვალთ, რომ ზღაპარმა, ამ შემთხვევაშიც სასარგებლო დასკვნების საშუალება მოგვცა — კარგი ან ცუდი,

თავისთავად, არ არსებობს: ცოდნა ხომ ძალაა! რწმენაც! შეგუებაც, მემბოხობაც, აზროვნებაც, ფანტაზიის უნარიც; მაგრამ გააჩნია მას როგორ გამოიყენებს ადამიანი; „ზოგჯერ თქმა სჯობს არა თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც დაშავდებისო“ — ამაზე უფრო დიდი ჭეშმარიტება ძნელი წარმოსადგენია! ანუ, ადამიანის თავისუფალ ნებაზეა დამოკიდებული როგორ „მოიხმარს“ იმ უნარებს, რაც მას შემოქმედმა დაანათლა.

ჩვენი ზღაპრის გმირი აზროვნების უნარის და გამოცდილების უკმარობამ ჩააგლო სასაცილო მდგომარეობაში; თუმცა, ერთი კარგი საქმე მაინც გააკეთა — თავის მაგალითით ბევრს მისცა გაბრიყვებისგან თავდაცვის შანსი!

ჩიტიფაზობა

(საკვანძო სიტყვები: გართობა, მზრუნველობა, მაღლი-ერება, ბუნების სიყვარული)

ადამიანს რომ დღესასწაულები და დროდადრო ხალისიანი გართობა სჭირდება (განსაკუთრებით ბავშვებს) ამას მტკიცება არ უნდა; ჩვენს წინაპრებს დიდ დღესასწაულებთან ერთად ბევრი პატარ-პატარა, ტრადიციით დაცული რიტუალი სცოდნია, რასაც ბავშვები დღესასწაულად აღიქვამდნენ.

ერთ-ერთი ასეთი პატარა, სახლისო და თვისმნიშვნელობით დიდად სასარგებლო დღესასწაული ჩიტი-ფაფობა ყოფილა, რის შესახებაც დიდი ხნის წინ დედა მიაძმობდა.

დედაჩემი იმერეთში გამოთხოვილი რაჭველი იყო; ეს ტრადიცია კარგად ახსოვდა, ჩვენ სოფელში კი მის შესახებ არაფერი მსმენია.

დედა მას თოვლიანი ზამთრის რომელიღაც დღეს მართავდა: ოჯახში ფაფა იხარშებოდა (ის უსათუოდ სქელი და უძარილო უნდა ყოფილიყო); ჩვენ მას დედის დახმარებით საგანგებოდ ამისთვის შერჩეულ ფართო-ფართო ნაფოტებზე ვასხამდით, ეზოში გავიტანდით, თოვლზე დავალაგებდით და

მერე ფრინველების „ნადიმს“ ფანჯრიდან ვუთვალთვალებდით.

მახსოვს ბავშვობა როგორ გაგვიღამაზა ამ ტრადიციამ; თოვლზე დაწყობილ ფაფიან ნაფოტებს ძირითადად ბელურები დაეხვეოდნენ; შიგადაშიგ შაშვი, ჩხართვი, ოფოფი ან რომელიმე მოზრდილი ფრინველიც გამოჩნდებოდა; მახსოვს, ერთი ულამაზესი, შაშვისხელა ჭრელი ფრინველიც; ბაბუა ამბობდა — მოლალურიაო. ზოგჯერ იქ პატარპატარა კონფლიქტები ან სასიყვრულო სცენებიც იმართებოდა.

მერე, ძილის წინ დედა იმ სევდიან ზღაპარს მიაბობდა, სადაც დედინაცვლის მიერ წვიმიან და ქარიან ღამეში, დაკარგული ხარების საძებნელად გარეთ გამოყრილი და შეშინებული პატარა ბავშვები როგორ გადაიქცნენ მოლალურებად. მას შემდეგ, ვითომ ის ბავშვი-მოლალურები დაფრინავენ და ერთმანეთს სევდიანი ხმით გასძახიან — „ვერა ნახეე?“ საპასუხოდ, საიდანღაც უსათუოდ გაისმის სხვა მოლალურის ასევე სევდიანი ხმა — „ვევერა, ვევერააა!“

კომენტარი: ჩიტიფაფობას ბავშვების გართობასთან ერთად სხვა სასარგებლო შედეგიც ახლდა. ფრინველებისადმი გამოჩენილი ეს მცირე მზრუნველობა მოსახლეობის მადლიერებას გამოხატავდა ჩვენი ფრთოსანი მეგობრების მიმართ იმ დიდი ღვაწლის გამო, რითაც ისინი ჩვენს მოსავალს გარკვეულ სამსახურს უწევენ, ჩვენ კი არსებობას გვიღამაზებენ.

ამ ტრადიციას მადლიერების გრძნობაზე აქცენტის გაკეთების გარდა სხვა სიკეთეც ახლდა; იგი მხოლოდ ფრინველებისთვის როდი იყო სასარგებლო — ის, მოზარდ თაობას, ბუნების სიყვარულის თანდაყოლილი უნარის განვითარებაში ეხმარებოდა, მის გაფთხილებას და მისი დაცვის საჭიროებას შთააგონებდა; ბუნებაზე ზრუნვის მოთხოვნილების განვითარება კი, ადამიანის შესაძლებლობების იმ რეზერვებს აამოქმედებს, რაც ამჟამად დავიწყებულია და ადამიანის ფსიქიკაში თვლემს.

— სტუდენტობისას წავიკითხე — თურმე, ერთხნს, ჩინელები ბელურებზე გაბრაზებულან — ისინი ბრინჯის ყანებს ანადგურებენო; მართლაც, თუ ბრინჯის ყანაში ქვას გადააგდებდი, იქედან რამდენიმე ასეული ბელურა ერთბაშად ამოფრინდებოდა, ისე, რომ ცას შავად გადაფარავდნენო. ამიტომ, ჩინელებს ბელურებზე ნადირობა გამოუცხადებიათ; ჯილდოც კი დაუწესებიათ — თუ სათანადო დაწესებულებაში რამდენინე წყვილ ბელურის ფეხს მიიტანდი, გარკვეულ საფასურს მიიღებდი.

ასეთი მრავალწლიანი „ომის“ შემდეგ ბელურები მართლაც გადაშენებულან. მაგრამ არც ნათსებს დასდგომია კარგი დღე — ბრინჯის მოსავალი განადგურდა, რაკი, თურმე ბელურები იმ ჭიალუას სპობდნენ, რომლებიც ბრინჯით იკვებებოდნენ.

ამის შემდეგ ჩინელები იძულებულნი გამხდარან ბელურები ამერიკიდან ათასობით და ათიათასობით წყვილი შემოეყვანათ; ანუ, ის ზარალი, რასაც ნათსებს ბელურები აყენებდნენ, უმნიშვნელო ყოფილა იმასთან შედარებით, რაც მათ პარაზიტებმა დაჰმართესო. ბუნების მკვლევართა აზრით ბელურების მაგალითი მართლაც მაგალითი უნდა გახდეს ფერმერებისთვისო.

ამ მაგალითის გათვალისწინებით, თავს უფლებას ვაძლევ დავასკვნა, რომ „ჩიტიფაფობის“ ტრადიცია არაფრით ჩამოუვარდება ამერიკულ „მადლიერების დღეს“. სამწუხაროდ არ ვიცი ამ ლამაზი და სასრგებლო ტრადიციის დავიწყება კომუნისტურ იდეოლოგიას უნდა დაეაბრალოთ თუ ქალაქური ცხოვრების წესის გაფეტიშებას; იმაში კი დარწმუნებული ვარ, რომ ჩვენი ბებია-ბაბუების დროინდელი ხალხური გართობა-დღესასწაულები არც დღეს იქნება მოკლებული ხალისსა და გართობის ფუნქციას.

თაზი III

ფსიქოლოგია ანექლოტებში

**ხუმრობა ნაკლოვანებების გამოვლენის
ყველაზე დახვეწილი საშუალებაა (ჰორაციუსი)**

**სადაც ჩლუნგი გონებაა, იქ ხუმრობას
რა ხელი აქვს! (შექსპირი)**

ხუმრობაშიც საჭიროა ზომიერება (ციცერონი)

1. პოლიტიკური ხუმრობების „სიბრძნე“

ანექლოტებში, როგორც ფოლკლორის ერთ-ერთ ჟანრში, ხშირად ხალხური სიბრძნეებია გადმოცემული; ცხადია, ის ვინმე ანონიმი ავტორის (ავტორების) მიერ არის მოფიქრებული, მაგრამ მისი გავრცელების მექანიზმი გვაფიქრებინებს, რომ ის ხალხის სულს გამოხატავს, რაკი მას თავად, საკუთარი ნებით და ხალისით ავრცელებს.

რაკი ხუმრობა-ანექლოტები „ნაკლოვანებების გამოვლენის ყველაზე დახვეწილი ფორმაა“ და ის ხალხის ფსიქიკაზე დიდ გავლენას ახდენს, ამის გამო ანექლოტების მოფიქრების სამსახურებიც კი არსებულა, რითაც ზოგჯერ ზოგიერთი სახელმწიფო უწყებაც კი სარგებლობს; მათ ამ გზით მათთვის (ხელისუფლებითვის) სასარგებლო ინფორმაციის (იდეის) გავრცელება შეუძლიათ; იუმორისტული (ხუმრობით) ფორმით მიღებულ ინფორმაციას (სიახლეს) ხალხი გაცილებით უფრო ადვილად (ხალისით) იღებს (ითავისებს), ვიდრე სერიოზული, დიდაქტიკურ-დამრიგებლური პროპაგანდით.

ახლა ზოგიერთი ასეთი ანექლოტის გახსენება მინდა:

რა დაამტკიცეს დიდმა პოლიტიკოსებმა

- ლენინმა დაამტკიცა, რომ ხალხს შეუძლია ქვეყნის მართვა!
- სტალინმა დაამტკიცა, რომ პიროვნებას შეუძლია მართოს ქვეყანა!
- ბრეჟნევიმ დაამტკიცა, რომ ქვეყანას, საერთოდ არ სჭირდება მართვა!

ამ ანეკდოტს კომენტარი არ სჭირდება!

კურიოზების ქვეყანა

ერთმა ამერიკელმა სენატორმა სხვადასხვა ქვეყნებში იმოგზაურა; როცა შინ დაბრუნდა, თავის თანამშრომლებს შეხვდა; მიკითხვა-მოკითხვისა და მსუბუქი საუზმის შემდეგ თავისი მოგზაურობის შთაბეჭდილებების მოყოლა დაიწყო.

ერთ-ერთი, რომლის სახელიც თავად არ დაუსახელებია, იყო — კურიოზების ქვეყანა; მსმენელებს თავად უნდა გამოეცნოთ, თუ რომელი იყო ეს ქვეყანა;

კურიოზი 1. იქ, სადაც მე ვიმოგზაურე, არაა უმუშევრობა! (ამ ცნობას დარბაზი გაოცების გამომხატველი ხმაურით შეხვდა);

კურიოზი 2. ყვალა მუშაობს, მაგრამ არავინ არაფერს აკეთებს (დარბაზში ჩოჩქოლია!).

კურიოზი 3. არავინ არაფერს აკეთებს, მაგრამ ხელფასს ყველა იღებს (ჩოჩქოლი!);

კურიოზი 4. ხელფასს ყველა იღებს, მაგრამ ამ ფულით ვერავინ ვერაფერს ყიდულობს (ხმაური დარბაზში).

კურიოზი 5. ხელფასით ვერავინ ვერაფერს ყიდულობს, მაგრამ სახლში ყველას ყველაფერი აქვს (დიდი ხმაური დარბაზში!);

კურიოზი 6. სახლში ყველას ყველაფერი აქვს, მაგრამ მთავრობას ყველა ლანძღავს (დარბაზში იცინიან);

კურიოზი 7. მთავრობას ყველა ლანძღავს, მაგრამ ტაშს მაინც ყველა უკრავს! (დარბაზი ხარხარებს!)

აბა გამოიცანით სად ვიმოგზაურე? სწორია, საბჭოთა კავშირში! დაასრულა სენატორმა თავისი შთაბეჭდილებების გაზიარება.

ცხადია ყველამ დასაწყისშივე გამოიცნო, რაკი საბჭოთა კავშირი, მაშინ, ალბათ ერთადერთი ქვეყანა იყო, სადაც უმუშევრობა არ არსებობდა.

კომენტარი: ერთ-ერთი დამსახურებული და ცნობილი ქართველი ფილოსოფოსი ამბობდა — ამერიკაში სოვეტოლოგების საკმაოდ დიდი არმია მუშაობს, მაგრამ საბჭოთა

კავშირის ასე ზუსტი, მოკლე და ამომწურავი დახასიათება ჯერ არავის მოუციაო!

დიდი პოლიტიკოსები საიქიოში

საიქიოში ჰიტლერი ყელამდე სიბინძურეში დგას, ლამის დაიხრჩოს; იქვე სტალინი დგას იმავე სიბინძურეში, ოღონდ მუხლებამდე;

ჰიტლერი: — ვითომ შენზე მეტი დანაშაული მაქვს ჩადენილი, მე რომ სიბინძურეში ვიხრჩობი, შენ კი მხოლოდ მუხლებამდე გწვდება?

სტალინი: — მე ლენინზე ვდგევარ, ლენინზე! მშვიდი ღიმილით პასუხობს ბელადი.

კომენტარი: ამ ანეკდოტის ანონიმ ავტორს გაცნობიერებული აქვს საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურ წარსულში ვის რა როლი აქვს შესრულებული — სოციალიზმის დამახინჯებაში მთავარი „დამნაშავე“ რომ ლენინი იყო, ამიტომ სასჯელიც სამართლიანადაა განაწილებული.

სტალინი ლენინის ანდერძის მოლოდინში

სიკვდილის წინ ლენინი წუხს — მე მივდივარ, მაგრამ არ ვიცი ხალხი ვის ჩავაბარო;

სტალინი: — ვლადიმერ ილიჩ, ნუ სწუხართ, მე ჩავიბარებ!

ლენინი: — შენ რომ ჩავაბარო, ხალხი არ გამოგყვება, ქართველი ხარ!

სტალინი: — შენ ჩამაბარე და, ვინც მე არ გამომყვება, იმას შენ გამოგაყოლებ!

კომენტარი: როგორც სტალინის გარდაცვალების შემდეგ ითქვა, სტალინმა ვლადიმერ ილიჩს დანაპირები პირნათლად შეუსრულა, საიქიოში მას მართლაც ბევრი „ურჩი“ გააყოლესო — იცინიან ანეკდოტის ავტორებიც დ მსმენელებიც.

უდანაშაულო დალაქები

სტალინი ბოლთას სცემს თავის კაბინეტში შეკრებილი პოლიტბიუროს წევრების წინ. ღრმად ჩაფიქრებული ჩიბუხს ეწევა, აშკარაა, რომ გუნებაზე არაა. პოლიტბიუროს წევრები შიშით ძრწიან, ბელადის მორიგ მითითებებს ხმაგაკმენდილი ელოდებიან.

- სასწრაფოდ დახვრიტეთ დეპუტატები და დალაქები! გაისმა კაბინეტში სტალინის ფოლადით ხმა;
- დალაქები რატომ? ხმის კანკალით იკითხა ვიდაცამ
- სწორია! დალაქები არ დახვრიტოთ, ისინი დამნაშავეები არ არიან!

ანეკდოტი ვიდაც ჭკვიანმა მოიფიქრა, ხალხმა კი აიტაცა და გაავრცელა, რაკი მან ადამიანების სულში ჰპოვა გამოძახილი;

კომენტარი: აქ დიდი ბელადი ისეთ „პილატესნაირ დიპლომატად“ არის წარმოჩენილი, რომელიც თავის სურვილს

სხვებს ათქმევინებს, რითაც პასუხისმგებლობას იცილებს თავიდან და ლოგიკის საიდუმლოების ბრწყინვალე ცოდნასაც ადასტურებს.

მოტყეებული „აკროლებული ბავშვი“

სტალინის შესახებ მრავალი მითი არსებობდა, მათ შორის ერთ-ერთია მისი სიყვარული ბავშვებისადმი (თუმცა, რატომ „მითი“! სავსებით შესაძლებელია, რომ ადამიანს, რაც უნდა სასტიკი იყოს, ბავშვები მაინც უყვარდეს).

ამ „მითის“ დასტურად დიდი ბელადი გადაღებული იყო 8-9 წლის ტაჯიკ გოგონასთან ერთად, უზარმაზარი თაიგულით ხელში; სტალინს ის ხელში აყვანილი ეჭირა; თეთრ ბაფთიან გოგონას, ბელადისთვის ყელზე ხელები შემოეხვია და ბედნიერი ილიმებოდა.

ეს სურათები მთელს საბჭოთა კავშირში იყო გავრცელებული წარწერით — „სტალინი და ნათელა“, რაც მაშინდელი საბჭოთა მოსწავლეების მეხსიერებაში მყარად იყო ჩანერგილი.

დაპირებული ანეკდოტი კი სტალინის გარდაცვალების შემდეგ გავრცელდა:

თურმე, ჯერ კიდევ ბელადის სიცოცხლეში, მთლს საბჭოთა კავშირში ის გოგონა დიდი პატივით სარგებლობდა — სხვადასხვა ქალაქში შეხვედრებს უწყობდნენ, მის საპატივცემულოდ კონცერტებს მართავდნენ, საჯაროდ შეკითხვებს უსვამდნენ.

ნათელა ყვებოდა როგორ სიყვარულით შეხვდა ბელადი ბავშვებს, როგორ წაუკითხეს მას ლექსები, რომელიც ბელადს დიდად მოეწონა, როგორ აიყვანა ხელში მან ნათელა; ისიც კი ახსოვდა რა უთხრა ბელადმა თავის მშობლიურ ენაზე

გვერდით მდგომ ქართველ ძიას, როცა ხელში აყვანილი თავს უბედნიერეს ბავშვად გრძნობდა, და ა.შ. ერთი სიტყვით, იმ პატარა გოგონამ მთელი საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის სამუდამო სიყვარული და პატივისცემა იმით დაიმსახურა, რომ ოდესღაც ის დიდმა ბელადმა ხელში აიყვანა და მასთან სურათი გადაიღო.

ამ საყოველთაო აჟიოტაჟის შემხედვარე ქართველებმაც მიბაძეს სხვებს — ბოლოს და ბოლოს სტალინი ხომ ჩვენია, ჩვენ რით ვართ სხვებზე ნაკლებიო და უკვე ასაკოვანი ქალბატონი ნათელა საქართველოში დაპატიჟეს.

საზეიმო ვახშამზე, რასაც მთელი პოლიტიკური ელიტა ესწრებოდა, ქალბატონმა ნათელამ დიდიხნის წინანდელი შეხვედრა და ის ფრაზც ამაყად გაიხსენა, რაც დიდმა ბელადმა მის გვერდით მდგომ ქართველ ძიას თავის მშობლიურ ენაზე გადაუჩურჩულა — მომამორეტ ეს აკროლებული ბავავეში!

კომენტარი: მხედველობაში მივიღოთ, რომ ესაა ანეკდოტი და სიმართლესთან მას საერთო არაფერი აქვს. ანეკდოტით ხალხმა იმ ცრუ ატმოსფეროს მიმართ დამოკიდებულება გამოხატა, რაშიც მაშინდელი ხელისუფლება ხალხს აცხოვრებდა.

...ზოგჯერ, სიცრუე ხომ არ ჯობია სიმართლეს?

ვინ ეგულეოდა ხალხს პრეზიდენტში?

სოციალისტურ წარსულში ქალთა საერთაშორისო დღეს — რვა მარტს განსაკუთრებული გულმოდგინებით აღნიშნავდნენ. ჩვენი ანეკდოტიც ერთ-ერთ ამ დღესასწაულს ეხება:

სარვამართო დღესასწაულზე სააქტო დარბაზში შეკრებილ პუბლიკას ორგანიზატორი აწესრიგებს, ყველას შესაფერადგილს მიუჩენს — ქალბატონებო, ქალიშვილები მარჯვნივ, გათხოვილები კი მარცხნივ მოთავსდით და გათხოვთ სიჩუმე

დაიცვათ, ზეიმი რამდენიმე წამში დაიწყებო!

ერთი ქალი ხან მარჯვნივ, ხანაც მარცხნივ აწყდება რიგებს და სად დაჯდეს, ვერ გადაუწყვეტია; მერე მასთან დასახმარებლად მისულ ორგანიზატორს კითხვით მიმართავს — უკაცრავად, მე გათხოვილი არა ვარ და არც ქალიშვილი გახლავართ, არ ვიცი სად დაჯდე!

თქვენ პრეზიდენტში დაბრძანდით!, მცირე ყოყმანის შემდეგ მიასწავლა ორგანიზატორმა.

კომენტარი: ამ ხუმრობაზე ორმოცდაათიოდე წლის წინ გულიანად იცინოდნენ მსმენელები, ახლა კი, ალბათ სულაც არაა იუმორის საგანი თუ გაუთხოვარი ქალები ქალწულები არ არიან, მაგრამ მაინც პრეზიდენტში სხედან.

რით ინარჩუნებენ ქალები ოჯახს?

ამ კითხვას „ორმოცდაათიანელი“ ახალგაზრდები ასე პასუხობდნენ:

ფრანგი — სხეულით;

ინგლისელი — მემკვიდრეობით მიღებული მზითევით;

გერმანელი — ინტელექტით;

მაჰმადიანი — ჩადრით;

ქართველი — საზოგადოებრივი აზრით;

პაპუასი — მუშტით;

საბჭოთა ქალი — პარტორგანიზაციით.

კომენტარი: კვლავ შეგახსენებთ, რომ ანეკდოტი შორსაა ჭეშმარიტებისაგან, მაგრამ მასში ალბათ არის სიმართლის „მარცვალი“ — საბჭოთა სინამდვილეში ხომ „ოჯახის ღალატი“ პარტიულ კაცს (მითუმეტეს ქალს) დიდ ცოდვად ეთვლებოდა! თუ შეყვარებულ კაცს (მითუმეტეს ქალს) პარტიულობა რამედ უღირდა, ამ „ცოდვას“ არასდიდებით არ ჩაიდენდა, რაკი მას მსხვერპლად ეწირებოდა პარტიული ბი-

ლეთიც და თანამდებობაც. უპარტიოებს ამ მხრივ „შედავით“ ჰქონდათ; მათ, იმის გამო, რომ ჯიბეში პარტიულითი არ ელთ და აქედან გამომდინარე — არც რაიმე თანამდებობა ეჭირათ, „დასაკარგიც“ ბევრი არაფერი ჰქონდათ; სამაგიეროდ, ჰქონდათ — „სიყვარულის უფლება!“ რომელი ჯობია?

„დამპალი კაპიტალიზმის სუნი“

ამ ანეკდოტსაც ჯერ კიდევ მაშინ ყვებოდნენ, როცა კაპიტალიზმის ხოტბა სასტიკად ისჯებოდა; მაშინ ცნობილი ქართველი დიპლომატი — ბატონი მელორ სტურუა ამერიკის საელჩოში მუშაობდა; მოსკოვში ჩასვლისას აეროდრომზე ოფიციალური შეხვედრისას პროვოკაციული კითხვა დაუსვეს

— როგორაა საქმე ამერიკაში, მართლა ლპება კაპიტალიზმი? (მაშინ, როცა სიტყვა „კაპიტალიზმს“ ახსენებდნენ, უთუოდ უნდა ეთქვათ „ძირმომპალი კაპიტალიზმი!“)

ოფიციალური სტუმარი არ დაიბნა და ისეთი ორაზროვანიპასუხი გასცა, რაზე შედავებაც შეუძლებელი იყო

— ლპება, ლპება! თანაც ისეთი სუნი ასდიიის... დიპლომატმა თვალეხი ნეტარებით მილულა და წარმოდგენილი სუნი სიამოვნებით შეიყნოსა.

კომენტარი: მსგავსმა ანეკდოტებმა მოსახლეობას ეჭვი გაუჩინა სოციალიზმის, როგორც მოძღვრებაში „ერთადერთი სამართლიანი საზოგადოებრივი წყობილების“ შესახებ.

2. კუთხური ფსიქიკის თავისებურებები ანეკდოტებში

იაკობ გოგებაშვილს „ბუნების კარში“ საქართველოს სხვადასხვა კუთხის მცხოვრებლები (გურულები, მეგრელები, კახელები, იმერლები, რაჭველები, სვანები) მათი

განსაკუთრებული თავისებურებებით ყავს დახასიათებული.

საბჭოთა იდეოლოგიას, როგორც ჩანს, არ მოსწონდა კუთხური გამორჩეულობისთვის ხაზგასმა; ალბათ ამის გამო, სანამ საბჭოთა იდეოლოგიას წყალი სერიოზულად არ შეუდგა, „ბუნების კარი“ ჩვენთვის, არასპეციალისტებისთვის, თითქმის უცნობი იყო.

თუმცა, ეს „ხარვეზი“ ხალხურმა შემოქმედებამ თავად შეავსო — ეს ხაზგასმულად თვალშისაცემი თავისებურებები ანეკლოტების სახით ასახა და გაავრცელა.

ახლა გავიხსენოთ ზოგიერთი მათგანი:

გურულების წკიპურტები

ანეკლოტების ეს მცირე კოლაჟი კოლექტივიზაციის პერიოდის გურულებს ეხება, როცა საბჭოთა კავშირის შემქმნელებმა სოფლის მეურნეობის მოწყობის ფორმად საერთოსახალხო საკუთრება აირჩიეს — სოფლის სავარგულები ყველას საკუთრებად გამოცხადდა; გლეხები მიწას ერთად ამუშავებდნენ (ცხადია შრომის პროცესში ყველაფერი სათანადოდ აღირიცხებოდა), მოსავალსაც ერთად იღებდნენ, საერთო ბელლებში ინახავდნენ, მერე კი თანაბრად ინაწილებდნენ იმის მიხედვით, ვინ რამდენი შრომადღე გამოიმუშავა.

თავდაპირველად, სანამ ამ იდეის ავტორები და განმხორციელებლები საქმეს თავად უძღვებოდნენ, თითქოს არაუშავდა, მაგრამ როცა ახალი თაობა მოვიდა, არ მოეწონათ საკუთრების ინსტიტუტის ჩახშობის მცდელობა და ცხოვრების სტილის არჩევანის უფლების უკიდურესი შეზღუდვა; კოლექტივიზაციის იდეამაც და პრაქტიკამაც ნელ-ნელა კრაზი განიცადა; მაგრამ მანამ, სანამ ეს მოხდებოდა,

დიდი დრო გავიდა.

კოლექტივიზაციის რღვევის რთულსა და მტკივნეულ პროცესს არც ხალხური იუმორი აკლდა; ზოგიერთ ნიმუშზე დღესაც იღიმებიან, მაშინ კი ხალხი ხარხარებდა — ეს ანეკდოტები მათ გულებს „მალამოსავით ეცხებოდა“, რაკი მატერიალური თვალსაზრისით გლეხური ცხოვრების გაუმჯობესების მიუხედავად, „ზემოდან დაგეგმილი კეთილდღეობა“ არავის სურდა.

კოლექტივიზაციის თემაზე ერთნაირად იცინოდნენ — შეძლებულებიც და ნაკლებად შეძლებულებიც, ინტელიგენციაც და მუშათა კლასიც (მაშინ, საბჭოთა კავშირის მოსახლეობა, ცხოვრების დონის მიხედვით ერთმანეთისგან მხოლოდ მცირედ განსხვავდებოდა). ხელისუფლების დაკვეთით და დაფინანსებით ბევრი მხატვრული ნაწარმოები და ფილმი შეიქმნა, სპექტაკლი დაიდგა, ხალხი კი ანეკდოტებს თხზავდა, ავრცელებდა და იცინოდა, რამაც ერთგვარი „კოლექტიური ფსიქოთერაპიის“ ფუნქციაც შეასრულა და „შეზღუდული თავისუფლების“ კომპენსაციის ფუნქციისაც (თუ, მაიძულებელ სახელისუფლებო სისტემაზე შურისძიების?).

ახლა გავიხსენოთ ზოგიერთი „ფსიქოთერაპიული“ ფუნქციის მატარებელი ანეკდოტი:

1. გურულს უცხოელი სტუმარი ეკითხება:

- თუ შეიძლება ამიხსენით რას ნიშნავს ეს თქვენი „კოლექტივი?“
- რასა და, აი შეხედე! შენ რო მითხრა მე — მამე მაი ჭადი და მოგიტეხავ პაწას-ო! ეეე, ეს არის კოლექტივი!

2. სხვა დროს, როცა ისევ უცხოელი სტუმარი ეწვიათ, გურული წინასწარ გააფრთხილეს — აბა შენ იცი, უცხოელთან ცუდი არაფერი წამოგცდეს, თორე, ხომ იცი რაც მოგელისო!

უცხოელთან საუბარი მართლაც კორექტულად შედგა:

- შრომის როგორი ანაზღაურება გაქვთ, კმაყოფილები ხართ ხელფასით? იკითხა უცხოელმა;
- ხელფასი ნამეტანი კაი გვაქ, მარა თვეა ძაან გძელი! — უპასუხა გურულმა;
- გურულო, ხელფასს რამდენს იღებო? — ათას მანეთსო; — დაქვითვების მერე ხელზე რა გრჩებაო? — ხელზე? ხელზე — მახოლიო!

3. გურულს, მხარზე თოხი გაუდევს და დღის 12-საათზე კოლექტიურ ყანაში მიდის. წინ შრომის პროცესის შესამოწმებლად რაიკომიდან მომაგრებული წარმომადგენელი შემოხვდა; გაუკვირდა — ამ დროს გლეხს ყანაში მუშაობა თითქმის დასრულებული აქვს, ეს კი ახლ მიდისო?

შუბლშეჭმუნული სტუმარი უკმაყოფილო გამომეტყველებით გურულს წინ გადაუდგა და უფროსის შესაფერი ხმითა და გამომეტყველებით ეკითხება — რა დროა ახლა!? გურულმა დაუფიქრებლად და ალაღლად შეუბრუნა კითხვა — რავა ბატონო, არც შენ მოგწონს აი დროო?

სტუმარმა არ გაიცინა, უკმაყოფილოდ რაღაც ჩაიბურღლუნა.

- ბოდიში, ბატონო, თქვენ ვინ ბრძანდებით? — იკითხა გურულმა
- მე მომაგრებული ვარ!
- აგაშენა ბიძიკო ღმერთმა! ხოდა, თუ მომაგრებული ხარ, მე მოფამფალელებული ვარ, აიღე აგი თოხი და ერთი დღე შენც იმუშავეო!

4. გურული მატარებლით მიემგზავრება. გვერდით უცხოელი უზის. მალე დაძმკაცდნენ; გურულმა „ბუზის არაყი“ ამოიღო — თქვენ ასეთი გაქვენ? ჰკითხა და უცხოელს გაუმასპინძლდა; უცხოელს არაყი მოეწონა და დანანებით

თქვა — არაო.

ახლა უცხოელმა ამოიღო ვისკი და გურულს ჰკითხა —
თქვენ თუ გაქვთ ასეთი?

— არა გვაქვს, მარა მალე გვექნება!

უცხოელმა ჰამბურგერი ამოიღო — თქვენ გაქვთ ასეთი?

— არა გვაქვს, მარა გვექნება! შემდეგ უცხოელმა დოლარები ამოიღო და ისევ იკითხა

— თქვენ გაქვთ დოლარები?

— არა გვაქვს, მარა გვექნებაო, ისევ უთხრა გურულმა.

გურულს აღარაფერი ჰქონდა ისეთი, უცხოელი რომ გაეცებინა და რაც ხელთ მოხვდა — პარტიულის ბილეთი ამოიღო, უცხოელს თვალწინ აუფრიალა და ჰკითხა

— თქვენ გაქვენ ასეთიი?

— არა გვაქვს, მაგრამ გვექნება! დარწმუნებით უპასუხა უცხოელმა;

ჰო და, როცა გექნებათ, ვისკები, ჰამბურგერები და დოლარები მაშინ დაიტრაბახეთ! ნიშნისმოგებით უთხრა გურულმა უცხოელს და ანეკდოტიც დასრულდა.

5. გურულს ჰკითხეს — საზღვარი რომ გახსნან რას გააკეთებო?

— ხეზე გავალო!

— ხეზე რატომაო?

— ხალხმა რო არ გადამჯეგოსო!

ამის გამო გურული დაასმინეს — ასე და ასე თქვაო.

მიიყვანეს გურული „სადაც ჯერ არს“; დამსმენები ხალისობენ — ახლა აჩვენებენ სეირს, ნახოს თუ უშველის „ხეზე გასვლაო!“.

— რა გითქვამს შე უმადურო? აბა ახლაც გაიმეორე ხეზე რატომ უნდა გახვიდე?

— იმიტო, რო, იქედან რო ხალხი მოაწყდება, აქეთ შემომსვლელები, თუ ხეზე არ გავედი, გადამჯეგავენ!

იდეოლოგიის დამცველები შეცბენ, რაღას იზამდნენ!

— წადი! ახლა თავისუფალი ხარ, მარა... სხვა დროს ჭკვიანად იყავიო.

გურული წავიდა, კარებში რომ გადიოდა, შემობრუნდა და ირონიული ღიმილით იკითხა — აბა თქვენ რა იფიქრებდით?

6. თავისი ეშმაკობები გურულმა მაინც ვერ მოიშალა; დაიჭირეს და სიკვდილით დასჯა მიუსაჯეს; სიკვდილის წინ მოითხოვა — ერთადერთი სიტყვის თქმის უფლება მომეცითო; მისცეს. მიკროფონთან მივიდა და დაიყვირა — მიშველდით!

7. კაცს კბილი ტკივა და გამწარებული ტირის. მივიდა გურული და კითხა

— გინა მოგიჩინო?

— მინდა, როგორ არ მინდა!

ეტაკა გურული და ყური მოაჭამა; აკივლდა ის კაცი - ვაი ყურო, ყურო... ეს რა მიყავიო, შეუტია გურულს;

— ხო გტკიოდა კბილი? — კი, მტკიოდა! — ახლა გტკივა?

— კბილი არა, მარა ახლა ყური მტკივა! — რა გინა ძამა, მე კბილის მორჩენას დაგპირდი, ყური ჩემი საქმე არააო, მშვიდად უპასუხა გურულმა.

მაშინ გურულს დასცინოდნენ, ახლა, სევდიანად ამბობენ — რას ვერჩოდით გურულს, მართლა ასე არაა? ექიმებს, ყველას თავ-თავისი საქმე აქვს, გულის სპეციალისტი გულის წამალს იძლევა, წნევის — წნევისას, სულ არ აინტერესებს რავა იმოქმედებს ის ღვიძლზე, თირკმელზე...

კომენტარი: იმედია ექიმებზე ხუმრობაც ისევე შეიტანს თავის წვლილს მკურნალობის ვიწრო სპეციალიზაციაში, როგორც პოლიტიკურმა ანეკდოტებმა თავისი წვლილი შეიტანა „საერთო საკუთრების ტრაგედიის“ დასრულებაში.

მეგრელების შესაშური სოლიდარობა

1. ძუკუ მოსკოვში ჩავიდა; ვაგზლის წინ, უადგილო ადგილზე ქუჩაზე რომ გადადიოდა, უკან მილიციელი დაედევნა სტვენით და განწირული ყვირილით — НАЗАААД ! თითის წვერებზე შემდგარმა ძუკუმ ქუჩა ფრთხილად გადაჭრა და — ამაზე ნახად როგორ გავიარო, ნეტავი! თქვა გაკვირებულმა.

სანამ მილიციელი დასაჯარიმებლად წამოეწეოდა, უზარმაზარი შენობის თავზე წარწერა დაინახა — „БАКАЛИЯ ГАСТРОНОМИЯ“. ძუკუმ აღფრთოვანებით უყურა, უყურა და მერე გახარებულმა ჩაილაპარაკა — ყოჩაღ ბაკალია! რამხელა შენობა წამოუჭიმავეს მოსკოვის ცენტრში! (БАКАЛИЯ — საბაყლო საქონლის მაღაზიას ნიშნავს).

ამ სიხარულის მერე ჯარიმა აღარაფრად ჩაუგდია.

2. მეგრელმა დედაქალაქში მაღალი თანამდებობა მიიღო (კომუნისტების დროს). მეორე დღეს დედას წერილი გაუგზავნა — დედა! მე აქ დიდი გავლენა მაქვს; უთხარი მუკუს, ტუკუს, კუკუს, ნაპოს, ჩამოვიდნენ აქ, სამსახური, მანქანა, ბინა — ჩემზე იყოსო!

მაღალ თანამდებობაზე ახლა კახელი დანიშნეს; მანაც, თელავში, დედას წერილი გაუგზავნა — დედიი! მე ახლა აქ დიდი გავლენა მააქ! იმ ჩემ მძღნერ ძმაი უთხარი, ი ღობე თავი ადგილზე გადაწიოი თვარაააა! რო ჩამოვალ, დედაი... ო!

3. ძუკუ დედაქალაქში ჩვიდა და „გავლენიან“ ნათესავთან მივიდა — ერთი კარგი სამსახური მიშოვნეო.

ნათესავი „ყოვლის შემძლე“ და აკარგიანი კაცი იყო — მაინც რა შეგიძლია, რა მოგწონსო? ჰკითხა.

— მე აი ის მომწონს, ოპერაში, ყველაზე წინ რო დგას და ჯოხს რო იქნევსო!

კომენტარი: ანეკდოტში არაა ნათქვამი, უშოვნა თუ არა ნათესავმა ის სამსახური, „ჯოხს რომ იქნევენ“, მაგრამ ის კი ნათლად არის გამოხატული, რომ მეგრელებს ურთიერთ მხარდაჭერისა და ურთიერთ სოლიდარობის შესაშური გრძნობა ახასიათებთ, თუმცა მათ შემდეგ, არც სხვა კუთხის ხალხის მიმართ არიან გულგრილები.

კახური გულახდილობა-გულწრფელობის ღირსება-ნაკლოვანებები

1. მიხოს იმერელი ნათესავი ესტუმრა. მიხომ გაიხარა, სტუმარს უხვი სუფრა გაუშალა, მაგრამ მარტო სასმელ — საჭმელი რა სათქმელია — სტუმარი კიდევ უნდა გაამხიარულოს! იცის, რომ იმერელ სტუმარს თავპატივი უყვარს, რაც უნდა მშვიერი იყოს, მაინც უნდა ეხვეწო — მიირთვი შენი ჭირიმეო!

მიხო ამას კახურად აკეთებს — ჭამე, ამი დედა...! დალიე, ნახე რა ღვინოა ე დედა....ო! იმერელი აიძობიზა, ღუმს, არც ჭამს, არც სვამს, მცირე ხანს არც ხმას იღებს.

მიხო მხიარულადაა, თავისებურად აგრძელებს — ვაჟოო! რას გაჩერებულხარ, ჩვენებიანთ ვირივითა, ჰააა!!

აქ კი ავესო იმერელს მითმინების ფიალა, წამოხტა, სუფრას ხელი აჰკრა, ამოაყირავა და — შენი ვირიც, შენი დედაც და შენი პურ-ღვინოცაო... შეუკურთხა.

— ეგრე, რადაა! გამხიარულდი, კაცოოო! დასჭექა მიხომ და პურობაც „ნორმალურ კალაპოტში“ ჩადგა.

6. მიხოს პირველი ცოლი იმერელი ჰყოლია. თავდაპირველად მეგობრული ოჯახი ჰქონიათ, მაგრამ საქმე იმერეთში სტუმრობის შემდეგ არევათ. ეს ასე მომხდარა:

მოყვრებში მიმავალ მიხოს გზაში ცოლი არიგებდა — იქ

შენებურად არ დაიწყო, იქ იმერეთია, ზრდილობიანი ხალხი ცხოვრობს, რო ჩახვალ, ყველას უნდა მიესალმო, ხელი ჩამოართვა, უნდა მოიკითხო — როგორ ხართ, ოჯახში ხო ყველანი კარგად ბრძანდებით... და ა. შ.

ჩავიდნენ. ეზო სტუმრებითაა სავსე. მიხომ რომ დაიწყო სათითაოდ ყველას მოკითხვა... მიდიოდა და ნაცნობს თუ უცნობს, ქალსა თუ კაცს, ხელს ართმევდა და ყველას ერთსა და იმავეს ეკითხებოდა; შეწუხდა ყველა, სტუმარიც და მასპინძელიც...

„გულშეწუხებულმა“ იმერელმა ცოლმა აღერსიანი სახე მიიღო, მიხოს სახელოზე დაქაჩა და — კარგი, რაღა დაგემართა, შეწუხდა ხალხიო! — წასჩურჩულა.

მიხომ არც აცია, არც აცხელა და კახური უემშაკობით, ხმამაღლა, ყველას გასაგონად შეჰყვირა — ზდილობითვინ თვარა ამათი დედაც... ო!

ამბობენ, მაშინ აირია ამათი საქმეო.

კომენტარი: ამ ანეკდოტში იუმორითაა ნაჩვენები ადამიანების მიერ შემოღებული „მეტისმეტი“ ზრდილობის გაფეტიშების „საფრთხე“. ეს ერთი შეხედვით უწყინარი ანეკდოტები ჩვენი დროის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრობლემას — ადამიანის გაუცხოების პრობლემას ეხმიანება.

საქმე იმაშია, რომ ადამიანთა შორის ურთიერთობების აუცილებელი მარეგულირებელი ნორმები, რაც ადამიანს ცხოვრებამ უკარნახა, დროთა განმავლობაში თავად ადამიანმა ზედმეტი ნიუანსებით ისე გაართულა რომ, „უაზროდ ამკრძალავი ან დამავალდებულებელი“ ნორმები ადამიანს მძიმე ტვირთად ექცა და ცხოვრება დაუმძიმა, რაც ზოგს მეტად, ზოგსააც ნაკლებად აწუხებს. „საწყალ“ მიხოს მისთვის უცნობი ადამიანებისთვის „უნდა“ დაესვა

მისთვის (სხვისთვისაც) სრულიად არასაინტერესო და „არაფრის მაქნისი“ კითხვები. მისი საქციელი წესით იმ საზოგადოებისთვის უფრო სამარცხვინოა, ვინც მისგან ეს აბსურდამდე მისული „თავაზიანობის ხარკი“ მოითხოვა.

ამ „მეტისმეტმა“ თავაზიანობის („ზრდილობის“) ნორმებმა, ის შედეგი გამოიღო, რომ საზოგადოების „ელიტურმა“ ნაწილმა ლამის ყოველგვარ ამკრძალავ ნორმებს შეუტეოს. არსებობს საფრთხე, როცა ამბობენ — არიქა, „ნაბან წყალს ბავშვიც თან არ გადააყოლონო“.

ანუ — უსათუოდ უნდა დავიცვათ ღვთის მიერ დადგენილი ამკრძალავი ქცევის ნორმები! ის, რაც თავად ჩვენთვის მოგონილი და ნაკლებად საჭიროა — მათ დავუთმოთ, ვისაც ეხლისება; ვისთვისაც ის ზედმეტი და უაზრო ტვირთია — დაე უარი თქვან მასზე, ნურც გავკიცხავთ და ნურც დავაკალდებულებთ!

ისე, კაცმა რომ თქვას, რა საჭიროა „ღია კარის მტვრევა“, ისედაც ასე არაა?

3. მიხოს გურიაში ადვისს ღვინო მოსწონებია; ნაქეიფარს უზარმაზარ ხეზე ასულ-ახვეული ვაზი აჩვენეს — ამ ვაზის ღვინო იყო, შენ რომ მოგეწონაო, უთხრეს. მიხომ ხეს ახედა, თვალი ძლივს აუწვდინა, — აქ ან როგორა სხლავთ, ან როგორა რწყავთ, ან დასაკრეფად როგორ აღიხათო, გაუკვირდა.

— ამას არც გასხვლა ჭირდება, არც მორწყვაო, უპასუხეს და როცა ნაყოფის დაკრეფის ტექნოლოგიაც გააცნეს, მიხო ჩათუქრდა; მერე დანანებით ჩაილაპარაკა

— მა რა ნამუსითა სვამთ მაგ ღვინოს, თქვე კაი ხალხო!

კომენტარი: ამ ანეკდოტში ღვთის მიერ ნაკურთხი — შრომით მოპოვებული „ლუკმის“ სიკეთეზეა მინიშნება (სამოთხიდან გამოძევებულ პირველ ადამიანებს უფალმა ზომ დაანათლა — შრომითა შენითა მოიპოვე პური შენით); ღვთის-

ნიერი ადამიანის ფსიქიკაში „ძვალ-რბილშია გამჯდარი“ შრომით მოპოვებული „ლუკმის“ სიკეთის რწმენა;

ცხადია, „უშრომელობა“ გურულ „ადესასთან“ არაფერ შუაშია, აქ საქმე გვაქვს იუმორისთვის საჭირო გაზვიადებასთან, რაც თავისი არსით არავისთვის საწყენი არაა.

4. სხვადასხვა კუთხის ქართველები „საცივის“ წარმომავლობაზე კამათობენ: გურული ამბობს — საცივი, პირველად, გურულებმა გააკეთესო; მეგრელი ამბობს — არა, მეგრელებმაო; რაჭველმა დიდხანს მშვიდად უსმინა მათ კამათს, მერე კი ორივენი „რკინის არგუმენტით“ გააჩუმა — თქვენ ქვე არც ერთი არ დააცდიდით გაციებას, „საცივი“ ქვე რაჭველებმა მოიგონესო!.

კომენტარი: ეს ანეკდოტი ხალხმა უთუოდ იმიტომ მოიწონა და გაავრცელა, რომ ახლო იყო „სიმართლესთან“; კერძების მომზადებას ხელმისაწვდომი ინგრედიენტების გარდა პიროვნული ფსიქიკური ფაქტორებიც ხელს უწყობს — რამდენად შრომისმოყვარე, მომთმენი, გურმანი, გულუხვი, მოსიყვარულე, უანგარო და გამმეტებელია მზარეული, ცხადია, სათანადო პირობებში.

5. მიხომ დიდი სახლი აიშენა, მდიდრულად გააწყო და ახალსახლობაზე მეგობრები მიიპატიჟა; სანამ საქეიფოდ დასხდებოდნენ, მეგობრებს სახლი დაათვალიერებინა; მეორე სართულზე რომ ავიდნენ, სტუმრებს აჩვენა — ეს ჩემი საძინებელი ოთახია, ეს „ზალაა“, ეს ჩემი შვილების, ესეც ჩემი ცოლის საძინებელიო.

სტუმრებმა გაიკვირვეს

— ცოლის საძინებელი ასე შორს რატომ გაქვს, ცოლი რო მოგენატროს, რა უნდა ქნა?

— დავუსტვენ და მოვა!

— კი, მარა მას რომ მოენატრო?

— მოვა და მკითხავს — მიხო, ხომ არ დაგისტვენიაო?

კომენტარი: ეს ანეკდოტი რაღას უნდა დასცინოდეს? ალბათ იმას, რომ დღეს უკვირთ ცოლ-ქმრისთვის ცალ-ცალკე საძინებელი ოთახი; არადა, დიდმა მწერალმა ჩეხოვმა (სამწუხაროდ, ახალი თაობიდან ბევრმა, მისი ვინაობაც კი არ იცის) თქვა (დაწერეა) მეუღლეებს ყველაფერი შეიძლება საერთო ჰქონეთ, გარდა საძინებელი ოთახისაო.

რაშია საქმე, არ იცოდა დიდმა მწერალმა „სიყვარულის საიდუმლოები“?

საქმე იმაშია, რომ, „სიყვარული“ კლასიკური გაგებით სხეულებრივის (გრძნობა-ემოცია-ვნება) და სულიერის (ურთიერთ შესაბამისი ინტერესები-ნდობა-ერთგულება-მეგობრობა, ნათესაობა) ერთიანობას გულისხმობს. როცა წყვილების ურთიერთობას „სულიერი სიყვარული“ აკლია და ქორწინების სტიმული მხოლოდ ვნებაა, „სიყვარულს დიდი დღე არ უწერია“, რაკი „ფიზიკური სიახლოვე კლავს ვნებას“. ამაში მთავარი „ბრალი“ ადაპტაციის უნივერსალურ მექანიზმს მიუძღვის, რაც შეჩვევას გულისხმობს. სულიერი „შეჩვევა“ კი — პირიქით, აძლიერებს მეუღლეებს შორის კარგ ურთიერთობებს. ვისაც სიყვარული გამოუცდია, ყველამ იცის — ვნება მით უფრო ინტენსიურია, რაც უფრო მეტი დაბრკოლებები ახლავს — აკრძალული ხილის ფაქტორი! ამის „საბუთია“ ქორწინების შემდეგ, დაბრკოლებების გარეშე რომ ვნება მალე ქრება (ვნების გახანგრძლივებას მარხვის ტრადიცია უწყობს ხელს).

აქ ძალზე „საჭირბოროტო“ საკითხს მივაღექით, რაზე საუბარიც ახლა ჩვენი მიზანი არაა, ამიტომ, მოკლედ „მოვჭრათ“ — თუ „ცოლქმრული სიყვარული“ მხოლოდ ვნებაზეა დაფუძნებული და წყვილებს შორის ინტერესთა და

ღირებულებათა ურთიერთშესაბამისობაც არაა (ურთიერთშესაბამისობა და არა „ერთნაირობა“), როცა ადაპტაციის მიზეზით „სიყვარული“, უფრო სწორად — ვნება მალე ქრება, მაშინ განქორწინებისთვის უამრავი საბაბი გამოჩნდება ხოლმე, რაც ყო-ფილ „შეყვარებულებს“ ნამდვილი მიზეზი ჰგონიათ. „სულიერის“ გარეშე, ქორწინების „გადარჩენა“ კი ტანჯვა-წამების სინონიმი უფროა, ვიდრე „სიყვარულის“. როგორც ჩანს ცალცალკე საძინებელი ოთახი ადაპტაციის პროცესს ახანგრძლივებს, რის საჭიროება თანამედროვეობამ ეჭვქვეშ დააყენა — დღეს ის იუმორის საგანი გამხდარა და „სწყალი მიხოს“ გარდა ის აღარავის ახსოვს!

იმერულ ანეკდოტებში „გაპარული“ კომპლექსები

საქართველოს სხვა კუთხეებს შორის ყველაზე ღარიბი რეგიონი ზემო იმერეთი იყო (მგონი ახლაც ასეა); ამიტომ, ხალხმა იუმორის „სამიზნედ“, ძირითადად, სწორედ ეს სფერო აირჩია, რამაც „შედარებითი სიღარიბე“ უფრო ასატანი გახადა.

იმერული იუმორი (არა მარტო იუმორი) ძირითადად ამ კუთხის მოსახლეობის „სიღარიბის კომპლექსებით“ არის ნაკარნახევი, რის გამოც ამ თემაზე ხუმრობემა „ფრთები შეისხა“ და მთელს იმერეთს (არა მარტო იმერეთს) მოეფინა.

1. ჭიათურელი ჟორია საბარგო მანქანის მძღოლი იყო; სამუშაო დღის დამთავრების შემდეგ პატარპატარა კერძო შეკვეთებსაც ასრულებდა, რასაც თან ასევე პატარპატარა სახალისო თავგადასავლები ახლდა, რაზეც მეორე დღეს მთელი ქალაქი იცინოდა.

ერთხელ მან ჭიათურის ერთ-ერთ სოფელში გლექს

მადაროდან გამოღებუღი, წარმობისთვის უვარგისი ბიგა მიუტანა. დიასახლისმა „მადარიჩად“ კლდიაშვილის სოფელს რომ ეკადრებოდა, ისეთი სუფრა გაუშალა, თან მოუბოდიშა — წიწილები პატარები მყავს, ვერ შემოგკადრეთო...

— არაუშავს, დეიდა, სემიჩკას ვჭამ და იმაზე პატარა ხო არ იქნება! „ანუგეშა“ ჟორიამ დიასახლისი.

2. ჟორიამ წარმობისთვის გამოუსადეგარი ბიგა ამჯერად სხვა ოჯახს მიუტანა (სხვათაშორის, რუსულმა ბიგამ დიდი შეღავათი მისცა იმერეთის ბიუჯეტს და მოსახლეობის გათბობის პრობლემებსაც); დიასახლისმა ამჯერად წინასწარ კითხა სტუმარს

— შეიღო, ვარია შევწვა თუ მოვხარშო?

— ერთი შეწვი, ერთი მოხარშე! უპასუხა ჟორიამ.

3. ჟორია სტუმრადაა; სუფრას ხიზილაღაც არ აკღია;

ჟორიამ ხელი არაფერს ახლო, მხოლოდ ხიზილაღებიანი თევშები მოაცარიელა. მასპინძელმა წასწურწულა — რას შვები, ჟორია, ეგ ლობიო ხო არ გგონია, იკრა არის ეგ, იკრა!

— იკრა უთხარი შენ! კაი კია და!

ამ ანეკდოტის სხვა ვარიანტში მასპინძელი ეუბნება

— რას შვები ჟორია, მაგ ლობიო ხო არ გგონია, იკრა არი, 150 მანეთი ღირს!

— ეღირება, ეღირება! საქმიანად პასუხობს ჟორია და ჭამას ენერგიულად განაგრძობს.

კიდევ სხვა ვარიანტში ჟორია ამხანაგს ეუბნება:

— საჭმელებიდან ყველაზე უფრო გემრიელია ხიზილაღა!

— შენ რა იცი?

— მეზობელმა მითხრა;

— მეზობელმა რა იცის?

— მან თავად ნახა, ებრაელი ჭამდა, ოდესღამე!

4. ჟორიას მგზავრები გადაჰყავდა ჭიათურიდან რომელიღაც ახლო სოფელში;

მგზავრებმა საფსური წვრილი ფულით გადაუხადეს, ვისაც რამდენი შეეძლო; ერთმა მოხუცმა ქალმა ჩანთიდან მოზრდილი, ლოყაწითელი ვაშლი ამოიღო, გაუწოდა და ჟორიას ხათრიანად უთხრა

— ფული არა მაქვს შვილო, ჩემგან ეს აიღეო და წასვლა დააპირა;

ჟორიამ, ისე, რომ წამითაც არ დაფიქრებულა, მიადახა — მეიცა, მეიცა დეიდა! ხურდა დაგრჩა, ხურდა! და გაოცებულ დეიდას პატარა, დამჭკნარი ვაშლი ჩაუღო ხელში.

ერთხელ კი, როცა ჟორიას ძმაკაცი ესტუმრა, ნაბახუსევს, სტუმარსაც და მასპინძელსაც „ბორჯომი“ მოუნდათ. საყიდლად ცოლი „გავარდა“, ჟორიამ ტელეფონი აიღო და ცოლს დაურეკა — თუ იცი რაი, თუ არ იყოს, არ იყიდო!

იმერული „კომპლექსები“ ქართულ ანდაზებში:

„იმერელს მჭადის სახელი დაავიწყდაო“;

„იმერელმა ნალი იპოვა და — ახლა ერთი ცხენისა და სამი ნალის მეტი აღარა მინდა რაო“;

„იმერელს ჰკითხეს — ყველაზე მძიმე რა არისო და — ცარიელი მუცელიო“;

„იმერელს უთქვამს — სტუმარს რომ შემწვარი ხახვი მივართვა, მწვადად ჩამეთვლებო“.

კომენტარი: ალექსანდრე დიუმამ (მამამ), როცა კავკასიაში იმოგზაურა (1816-1864 წლის კავკასიის ომის პერიოდში), იმერელი თავადი დაემგზავრა („იშვიათი სილამაზის კაცი“), ვისთან ერთადაც მან შორაპნიდან ფოთამდე იმგზავრა; ერთგან ის წერს: „ამ გაკოტრებულ მემამულეებს შეხვდებით

გზაზე ცხენით მიმავალთ, მხარზე შევარდნით, ...უკან მოს-
დევთ თავით ფეხებამდე ოქრო-ვერცხლსა და საუცხოო
იარაღში ჩამჯდრი ორი მსახური, ერთს კალათში რამდენიმე
მარილიანი თევზი უწყევია სამარხვო დღეებისათვის, მეორეს
— ქათამი, სახსნილო დღეებისთვის... ჩვენი ნაცნობი იმერელი
ვანშამზე მოვიპატიუეთ... თვითონ ორი დამარილებული
თევზი ჰქონდა და ერთი ისე ძმურად შემოგეთავაზა, რომ
უარი ვერ ვუთხარი, მეორე კი თავის მსახურებთან ერთად
გაიყო... სადილზე სამივენი ნახევარ თევზს ან ნახევარ
ქათამს შეჭამენ, ზედ დააყოლებენ ღვინოს და მეორე დღემდე
ეს არის მათი საჭმელი... ორ დღეში ორმოცი ლიე გაიარეს და
ორმოცდაათი კაპიკის მეტი არ დაუხარჯავთ“, გაოცებას ვერ
მაღავს გემრიელი სმა-ჭამის მოყვარული ფრანგი.

ანუ, მინდა ვთქვა, რომ ანეკდოტები იმერლებზე კვების
თავშეკავებული სტილითაა „შთაგონებული“.

სხვათაშორის, ფსიქოანალიზის თვალსაზრისს თუ გავი-
ზიარებთ, იმერლების სტუმრისადმი „გადაჭარბებულად გა-
მოვლენილი სიყვარული“, ეკონომიკური სიღარიბის კომპენ-
საციაა; ფსიქოანალიზის მიხედვით ზომ ყოველი სათნოება
მისი საწინააღმდეგო მანკიერებიდან იღებს სათავეს; მაგა-
ლითად, გმირობა არის მშინშარობის კომპენსაცია, გულუხვობა
— სიძუნწის და ა. შ. ამ სადაო და არც თუ სასიამოვნო ინტერ-
პრეტაციის აქ მოტანა, ანეკდოტების სფეროს არ მოუხდება,
რის გამოც მისგან თავშეკავებას ვამჯობინებ.

რაჭველების შენელებული რეაქციები და სახალისო თავგადასავლები

1. ომის დროს მტრის ზურგში დესანტი გადასხეს. მათ შორის ერთი რაჭველიც იყო.

მას პარაშუტის ზურგჩანთა აჰკიდეს და თან აუხსნეს — ათამდე რომ დათვლი, ზონარს ხელი გამოჰკარი და პარაშუტი გაიხსნებაო (რაც მტრის ზურგში უნდა გაეკეთებინა, ის სეპირად ჰქონდა ნასწავლი).

დესანტი რომ თვითმფრინავიდან გადასხეს, რაჭველის პარაშუტი არ გაიხსნა, დედამიწისკენ ქვასავით დაეშვა და რაჭველი ჭაობში თავით ჩაერჭო ისე, რომ მტრის ტერიტორიამდე ვერც მიაღწია.

მისიანები მისაშველებლად გაქანდნენ; ლაფში თავით ჩარჭობილი რაჭველი რის ვაივაგლახით ამოათრიეს — ქვე აათი! ძლივს ამოთქვა რაჭველმა და გონი დაკარგა, ძლივს მოასულიერეს!

2. ერთხელაც, რაჭველები ონიდან შოვში სამუშაოდ მიდიოდნენ. მეორე მხარს რიონზე დაკიდული (ბეწვის) ხილით უნდა გადასულიყვნენ. შეყოყმანდნენ, ხილი ნაკლებ საიმედოდ გამოიყურებოდა და მისი გამძლეობის შემოწმება მოინდომეს; ვიღაცამ თქვა — ქვე დავაზანზაროთ, თუ არ ჩაწყდა, ქვე გადავიდეთო!

შედგნენ რაჭველები დაკიდულ ხიდზე და რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ მისი „დაზანზარება“ დაიწყეს, მანამ აზანზარებდნენ, სანამ ხილი არ ჩაწყდა და რაჭველები ზედ მძივებივით დაეკიდნენ.

3. სხვა დროს მდინარეზე, სადაც ხილი წყალს წაედო, ერთ გოლიათ რაჭველს ხალხი გადაჰყავდა — თითო კაცს ორივე მხარეს ამოიღლიავენ და ორ-ორ მანეთად მეორე მხარეს უპრობლემოდ გადაყავდა.

ერთხელაც, შუა წყალში, რაჭველმა ცხვირი მოიფხანა, ერთი ამოღლიავებული კაცი კი გაუვარდა და წყალმა წაიღო. ნაპირიდან უყვირიან — არიქა უშველე, წაიღო, წყალმა კაცი წაიღო...

— ქვე ორი მანათის დედაც... ო, დარდიმანდულად ჩაიბურღუნა რაჭველმა და გზა განაგრძო.

იქ რომ ხალხი არ ყოფილიყო, ეს სახუმარო ამბავი ტრაგიკულად დამთავრდებოდა.

4. თბილისიდან ონში დაბრუნებულმა რაჭველმა თავის მეზობლებში დაიტრაბახა

— თბილისში ტაქსის მძღოლი დავატყუანეო! (მოვატყუეო); — როგორაო?

— როგორ და, ფული მივეცი და შიგ არ ჩავჯექიო!

ერთხელ კი, რაჭველი თბილისიდან თავის სოფელში მაგრად გალახული ჩავიდა. — ქვე რა დაგემართა შე კაცო, ქალაქელი კინტოები ე მთა კაცს რავა მოგერიენო!

— ქვე გულის მოსვლა არ დამაცადესო, გაიმართლა თავი რაჭველმა.

კომენტარი: ამ ანეკდოტების სიცილის ობიექტი რაჭველების შენელებული რეაქციებია, რაც მათი დაგვიანებული მიხვედრილობის მიზეზად არის მიჩნეული. დაგვიანებული რეაქციები — ფლეგმატური ტემპერამენტის მქონე ადამიანებს ახასიათებთ.

ფსიქოლოგების თქმით ფლეგმატური ტემპერამენტის ადამიანებს სიმშვიდე-სიწყნარისკენ მიდრეკილება აქვთ და შენელებული მოქმედებები ახასიათებთ; შეუძლიათ სტრესულ სიტუაციებს კარგად გაუმკლავდნენ; არ უყვართ გადაწყვეტილებების სწრაფად მიღება; მოწესრიგებულები და დამტკიცე ხასითისანი არიან; არ ახასიათებთ ლიდერობისაკენ

სწრაფვა; საზოგადოების წინაშე თავისი აქტიურობის დემონსტრირების აუცილებლობისას დისკომფორტს განიცდიან; ბევრთათვის და შეუპოვრები არიან, რაც თავისი თავის რეალიზების აუცილებელი პირობაა.

ამგვარი თვისებების გამო რაჭველები პირველობაში თითქმის არასოდეს არავის ეცილებიან, ნაკლებ კონფლიქტურები არიან და სულაც არ სწყინთ, როცა მათზე ხუმრობენ.

ამაყი სვანების ანეკდოტები და სიამაყის „საფრთხეები“

რომელიმე ხალხის სიამაყეზე როცა ვლაპარაკობთ, პირველ რიგში ამაყი სვანები გვახსენდება, ხოლო სვანებზე საუბარი იმ ანეკდოტებს გვახსენებს, რაც გასული საუკუნის ბოლოს და ახალი საუკუნის დასაწყისში ჩვენში ინტენსიურად „წამოვიდა“.

1. სვანებზე ანეკდოტები „დანგრატის ინცინდენტით“ დაიწყო:

ტრასაზე სვანს მანქანის საბურავმა უმტყუნა; სვანმა შემხვედრი მანქანა გააჩერა და მძღოლს დანგრატი თხოვა; უცნობი მძღოლი შეწუხდა — დანგრატი არამაქესო;

— მაიტა დანგრატი! ბრაზი გაურია ხმაში სვანმა;

— რაც არ მაქეს, როგორ მოგცე! უკვირს იმ უცნობ მძღოლს;

მათ შორის ბრაზიანი დიალოგი ჩხუბში გადაიზარდა; გამვლელი მანქანა გაჩერდა — რაშია საქმეო?

გაჭირვებაში ჩავარდნილ მძღოლს გაეხარდა, იფიქრა მეშველო, მაგრამ იმ მანქანაშიც სვანები მსხდარან; რომ გაიგეს საქმე რაშიც იყო, ახლა ისინი აშარდნენ — მიეცი ჩქარა დანგრატიო! გადაირია ის უცნობი მძღოლი — ვაააა! ეს ვის გადავეყარე, ამ ხალხს ვერ გავაგებინე, რომ დანგრატი არ მაქესო!

დაერივნენ სვანები იმ მძღოლს და ისე სცემეს, სასწრაფო დახმარება დასჭირდათ;

სასწრაფოს ექიმა რომ ჩხუბის მიზეზი გაიგო, პაციენტს საყვედურით უთხრა — შე კაი კაცო, მიგეცა ეგ დანგრატი და ის იქნებოდა, ჩხუბიც არ აგორდებოდა და შენც შინ მშვიდობით დაბრუნდებოდი!

მძღოლი ისე მაგრად იყო ნაცემი, რომ მალე გარდაიცვალა; დაკრძალვანუ დედა ტიროდა — შვილო, შვილო, ნეტავი მიგეცა ეგ დანგრატია თუ რაღაც ჯანდაბა! ახლა ხო ცოცხალი მეყოლებოდიო!

2. სვანმა ქორწინების მესამე დღეს ცოლი მოკლა; — რათ მოკალიო?

— ქალიშვილი არ იყო!

— თუ ქალიშვილი არ იყო, რატო პირველ ღამეს არ მოკალი?

— მაშინ იყო! „გაიმართლა“ თავი სვანმა.

3. სვანმა მეგობარი თავის სოფელში დაპატიჟა, სვანეთში; ჯერ თვითმფრინავით იმგზავრეს, მერე ავტობუსით, მერე — ცხენით, მერე ორსართულიან სახლზე მიუთითა, გვერდს კოშკი რომ უმშვენებდა;

— აი ეს ჩემი სახლია, კოშკიდან რომ ქალი იცქირება, ის ჩემი ქალიშვილიაო! ამაყად აუხსნა სტუმარს;

— ქალიშვილი იქნება, აბა რა! ამ სიშორეზე რომელი კაცი ამოვიდოდა მის შესაცდენადო! დაუდასტურა სტუმარმა.

4. სვანი ცხენს მიაჭენებს. ხედავს, ენგურის პირას მეგრელი დამბაჩით ხელში ზის; დამბაჩას შუბლთან მიიტანს, ჩამოიღებს, მიტანს, ჩამოიღებს, თან ტირის;

— რაშია საქმე? ეკითხება სვანი;

— რა და, თავის მოკვლა მინდა, მაგრამ ვერ ვბედავ, მეშინიაო!

სვანი მეგრელს დამბახას გამოსტაცებს

— თქვენ ვინ მოგცათ მაგის ვაჟკაცობა! დაცინვით ეტყვის, — აი, მიყურე, ისწავლეთ მეგრელებმა ეს როგორ უნდა! დამბახას შუბლთან მიიტანს, სასხლეტს თითს გამოჰკრავს და მეგრელს ვაჟკაცობის მაგალითს უჩვენებს — ასწავლის როგორ უნდა დაიხლოს დამბახა!

კომენტარი: სვანებზე გამოთქმული ანეკდოტების უმრავლესობაში მთავარი „გმირები“ სიამაყე მოჭარბებული სვანები არიან, რაც თავის მხრივ „ზომიერების პრინციპის“ დარღვევის და პატივმოყვარეობაში გადაზრდის საფრთხეს შეიცავს (ხშირად ამპარტავენებასაც).

საქმე იმაშია, რომ თვითპატივისცემის მოთხოვნილება მეტნაკლები ინტენსივობით ყველა ადამიანს აქვს. შესაბამისად, მის გამოვლენებს ხალხმა (ჩვენმა წინაპრებმა) „თავმოყვარეობა“ დაარქვა, უფრო ინტენსიურს — „პატივმოყვარეობა“, კიდევ უფრო ინტენსიურს — „ამპარტავენება“.

როგორც წესი, „თავმოყვარეს“ ისეთ ადამიანს ვუწოდებთ, ვინც იმის გამო, რომ თავი უყვარს „ცუდს არ იკადრებს“; მაგრამ როცა თავი „კიდევ უფრო მოჭარბებულად“ ანუ ამპარტავენულად უყვართ (ამპარტავენება — „თავისი ნაქმნარის მამწონემელი და სწავლების მოთაკილე“), ის მუდამ ეჭვშია — ხომ არავინ ემუქრება მის (ან წინაპრების) თავმოყვარეობას?

„უზომოდ თავმოყვარე“ (პატივმოყვარე) ადამიანების კონფლიქტური სიტუაციები, პატარპატარა გაუგებრობებს და სიცილს იწვევს, რაც ერთგვარი გაფრთხილებაცაა და პრევენციაც, უფრო დიდი ცოდვის ჩადენისგან თავშეკავების საჭიროებას რომ მიანიშნებს, „უზომო პატივმოყვარეობა“ კი ამპარტავენებაში გადადის და უფრო დიდი ცოდვის ჩადენის საფრთხეს ქმნის.

„მომეტებულად თავმოყვარე“ (პატივმოყვარე) ადამიანი აიკვიატებს მტანჯველ ეჭვს. ეჭვი, ახალ ეჭვს ბადებს, რაკი ის თავის თავში გაზრდა-გამრავალფეროვნების ტენდენციას შეიცავს, რასაც შეუძლია „მოთმინება დააკარგინოს“ ადამიანს და დანაშაულიც კი ჩაადენინოს; ანუ, ეჭვი ფსიქიკას „ხურავს“ და ადამიანს გაგების უნარს უჩლუნგებს; რაც უფრო მომეტებულად თავმოყვარეა (ამპარტავანია) ადამიანი, მით მეტად აღარ ესმის მისი ეჭვის გამაბათილებელი არგუმენტები.

ხშირად ეჭვი იუმორის გრძნობასაც კლვს; რაიმე დეტალის ასახვის ანეკდოტური ფორმა — ცალკეული ნაკლის თუ კომპლექსის უზომო გაზვიადება-იუმორი კი მას უფრო რეალურად აღსაქმელს და გასაგებს (მისაღებს) ხდის. იუმორისტული სიტუაციის წარმოდგენის (ხელოვნურად შექმნის) ხერხი კონფლიქტის პრევენციის საუკეთესო საშუალებად ითვლება, რასაც ანეკდოტური ასახვის ფორმით ზოგჯერ სტიქიურად, მაგრამ ალბათ ზოგჯერ გამიზნულადაც მიმართავენ ბრძნულად მოაზროვნე ადამიანები.

თავის მხრივ სიცილიც შველის „ფსიქიკის გახსნას“ — გაგების უნარს ამაღლებს, რაც შვებას გერის, განწყობას უუმჯობესებს, შრომისუნარიანს, მოსიყვარულეს და ხალისიანს ხდის ადამიანს, რის გამოც ის ფსიქოთერაპიის კარგ საშუალებად არის მიჩნეული.

ამიტომ, ხშირად გაიგონებთ გამოთქმას — იუმორი გადაარჩენს კაცობრიობასო! ალბათ, ცხოვრება უფრო აუტანელი იქნებოდა იუმორი რომ არ იყოს!

ჯოჯოხეთის კუბრში მოთუხთუხე ქართველები

ამ ანეკდოტში, ჯოჯოხეთში, აღუღებულ კუბრში, სხვადასხვა ეთნიკური კუთვნილების ცოდვილები იხარშებიან.

სომხების ქვაბთან ორი ეშმაკი დგას, ერთი — ცეცხლს დარაჯობს, როცა მიინავლება, შეშას უმატებს; მეორე ეშმაკს ხელში ფიწალი უჭირავს და ქვაბს მეთვალყურეობს; სომხები ერთმანეთს ქვაბიდან ამოდრომაში ეხმარებიან, ფიწლიანი ეშმაკი კი მას ისევ უკან, აღუღებულ კუბრში აბრუნებს;

ქართველების ქვაბთან ერთი ეშმაკი დგას, ის მხოლოდ ცეცხლს უმატებს, ხოლო თუ ვინმე თავად მოახერხებს კუბრიდან თავის ამოყოფას, კუბრში მოთუხთუხე სხვა ქართველი მას ფეხში ხელს ჩააგლებს, დაქაჩავს და უკან ჩააბრუნებს ისე, რომ მეორე, ფიწლიანი მეთვალყურე საჭირო აღარაა.

რუსების ქვაბს არც ერთი ეშმაკი არ დარაჯობს; ისინი აღუღებული კუბრიდან რიგრიგობით ამოდიან, ცეცხლს შეშას შეუკეთებენ, მერე უკანვე ჩაბრუნდებიან და იხარშებიან.

ამ ძველისძველი ანეკდოტზე გულიანად ვიცინოდით; სიცილი განსაკუთრებით მაშინ იფეთქებდა, როცა რუსების „კანონმორჩილებას“ — რიგრიგობით აღუღებული კუბრიდან ამოსვლას, ცეცხლის შენთებას და ისევ საკუთარი ნებით შიგ ჩასვლას წარმოვიდგენდით.

კომენტარი: ამ ანეკდოტში, „ეთნიკური სულისთვის“ დამახასიათებელი თვისება ისე გაზვიადებულად, ზოგადად და აბსტრაქტულად, იუმორითაა გაჯერებული, რომ რეალურობისგან შორსაა: თუმცა აშკარად ჩანს ყველასთვის ნაცნობი ნაციონალური სული ისე, რომ კონკრეტული ადრესატი არ ჩანს; ამიტომ, ის არც არავის წყინს. მიუხედავად ამისა, სამწუხარო დასკვნის გაკეთებაც შეიძლება — ქართველებს,

თურმე, ერთმანეთის გატანაზე მეტად შური გვახასიათებს. სულხან-საბას მიხედვით შური არის „წუხილი სხვათა სიკეთესა ზედა“; ადუღებული კუპრიდან საკუთარი მცდელობით ამობობლებულ ქართველს რომ ქართველივე უკან ჩააბრუნებს, სხვა არაფერია, თუ არა შური.

სომხებს — სოლიდარობის, ერთმანეთზე ზრუნვის და „ურთიერთდახმარების სული“ უფრო ჰქონიათ, ხოლო რუსებს — კანონისადმი მორჩილების, რაც, ხშირად, ქართველისთვის სასაცილოდ უფრო აღიქმება, ვიდრე ღირსებად.

ვისაც მოსკოვში მცირე ხანს მაინც უცხოვრია, თვალში უსათუოდ მოხვდებოდა საოცარი წესრიგი — რიგები მაღაზიებში, ავტობუსის ან ტაქსის გაჩერებებზე, მატარებლების და მეტროს სადგურებში... რუსი მოქალაქეების რეპლიკებიც ეხსომება — როცა ვინმე ამ რიგს არღვევდა, მაღაზიაში ურიგოდ მიძვრებოდა, ავტობუსში ბილეთს არ იღებდა, ქუჩას უადგილო ადგილას გადაჭრიდა ან სულაც წითელ შუქზე გადადიოდა, ვინმე უსათუოდ წამოიყვირებდა — ქართველი იქნებაო!

არც ის ანეკდოტი ლაპარაკობს ქართული სულის სასარგებლოდ, როცა „კანონმორჩილებას“ დავცინით.

მაგალითად, არის ასეთი ანეკდოტი: დაჯდა ქართველი სკამზე; შეერჭო ქინძისთავი; გაჯავრებული წამოხტა — ვინ ეშმაკმა დაარჭო აქ ქინძისთავი! — დაიღრიალა და შორს მოისროლა;

დაჯდა სომეხი; შეერჭო; — ვაა! ქინძისთავიი? გაცვებით თქვა და ქინძისთავი გულისპირში გაირჭო (გამომადგებაო; სომხური წინდახედულება);

დაჯდა რუსი; შეერჭო; — ვა! ქინძისთავიი? ზნაჩიტ ტაკ ნუჟნა! (ესე იგი, ასეა საჭიროო) თქვა, ისევ დაარჭო და ისევ ზედ დაჯდა! (რუსული კანონმორჩილება).

კიდევ ერთი ანეკდოტის მიხედვით, გოგონა დგას ქუჩაზე, გადასასვლელთან და ტირის; — რათ ტირიო, ეკითხება უცნობი ძია;

— მამამ მითხრა მანქანა რომ გაივლის მერე გადადიო; რამდენი ხანია ვუცდი და მანქანა არ გამოჩენილა!

ამ ანეკდოტებს ჩვენი, ქართველების გულიანი სიცილი ახლავს. რუსები კი ამ ამნეკდოტებში სასაცილოს ვერაფერს ხელავენ (ვროპელები?), რაკი მათთვის „ჯერ წესია საქმე და მერე საქმეა საქმე“, გამონაკლისის გარეშე.

რომელი ჯობია, ქართული დაუდევრობა, თავისი მავნე შედეგებით თუ რუსული — თუნდაც უაზრო კანონის ერთგულება?

3. ზოგადსაკაცობრიო „ჭკვიანურები“ ანეკდოტებში

რატომ არ შეიძლება თეთრ დათვებზე ფიქრი

ანეკდოტის მთავარი პერსონაჟი ალქიმიკოსია, რომელიც ხელოვნურად ოქროს მიღებას ამოდ ცდილობს. ის, ერთ-ერთმა მისმა ავის მსურველმა მეფე ლუდოვიკო რომელი-დაცასთან დაასმინა — ხელოვნურად ოქროს მიღების საიდუმლო იცის, მაგრამ არ გიმხელთო!

ლუდოვიკო (რომელიდაცა) გადაირია — რას ქვია არ მიმხელს, საჩქაროდ აქ მომგვარეთო!.

მოჰგვარეს; მეფემ უბრძანა სამ დღეში თუ ოქროს მიღების ფორმულას არ მომიტან, გილიოტინაზე დაამთავრებ სიცოცხლესო.

ალქიმიკოსი შეშინდა, მაგრამ არ დაბნეულა, დავალების მიცემიდან მესამე დღეს ფორმულებით აჭრელებული ეტრატი მეფეს მიართვა და „ინსტუქციაც“ დაურთო

— როცა თქვენი ქიმიკოსები ოქროს მიღებას შეუდგებიან, არავითარ შემთხვევაში თეთრ დათვებზე არ იფიქრონო!

ეს იყო და ეს! როგორც კი ალქიმიკოსები „საქმეს“ შეუდ-

გებოდნენ, მაშინვე თეთრი დათვები ახსენდებოდათ! ცხადია, ოქროც ვერ მიიღეს!

ასე გადაარჩინა ფსიქიკის „საიდუმლოების“ ცოდნამ ალქიმიკოსი!

კომენტარი: ეს ანეკდოტი შუასაუკუნეების სიუჟეტზეა მოფიქრებული. მისი სადაურობის დადგენას, ამჟამად, არ აქვს მნიშვნელობა; ამ შემთხვევაში მთავარი ისაა, რომ ის კაცობრიობის ფსიქიკისთვის ერთნაირად დამახასიათებელ საერთო „საიდუმლოზე“ მიგვანიშნებს, კერძოდ, „აკრძალვის წინააღმდეგ წასვლის სურვილზე“; ესაა ფსიქიკური ფაქტორი, რომელსაც შეიძლება ვუწოდოთ როგორც „თავისუფლების ინსტინქტიდან“ გამომდინარე „მეამბოხეობა“ (რომლის მანკიერი ფორმა სიჯიუტეა), ისე ცნობისმოყვარეობა და აქედან მომდინარე ცოდნისმოყვარეობა!

ანუ, ეს ის „ეშმაკია“ რომელმაც დაგვარწმუნა, რომ რაიმეს აკრძალვა მისი დარღვევის სურვილის სტიმულია, განსაკუთრებით ეს აზროვნების სფეროს შეეხება. სწორედ მან უკარნახა „პირველ ადამიანს“ „დაუმორჩილებლობის ცოდვა“, რის გამოც ამბობენ — კაცობრიობის ისტორიას სამოთხიდან განდევნას უნდა ვუმაღლოდეთო (ერიხ ფრომი).

ექვსი გენიოსი ებრაელის ანეკდოტი

ეს ანეკდოტი კაცობრიობის მამოძრავებელი სტიმულის ძიებას ეხება; ანუ, ესაა ანეკდოტური პასუხი კითხვაზე - რა ამოძრავებს კაცობრიობას, საიდან იღებს იმ ენერგიას, რომელიც მას შრომის, ძიების ბრძოლისა და საერთოდ აქტივობისათვის ჭირდება?

ამ კითხვაზე „პასუხი“ ასეთია:

ადამიანს აქტივობისთვის საჭირო ენერგიას აძლევს:

1. ღმერთი (გვასწავლის მოსე);
2. გონება (გვასწავლის სპინოზა);

3. გული — კეთილი და ბოროტი ემოციები (გვასწავლის იესო);
4. კუჭი (გვასწავლის მარქსი);
5. კუჭის ქვემოთ რომ სართულია (გვასწავლის ფროიდი);
6. ყველაფერი შეფარდებითია (გვასწავლის აინშტაინი).

ესაა ანეგლოტური პასუხები, რომელიც ძალიან (ანეგლოტურად) ჰგავს მეცნიერების მიერ შემოთავაზებულ თეორიებს, „მცირე“ დაზუსტებებით;

მოდით დავაზუსტოთ:

რომელი გენიოსის პასუხია არასწორი? ცხადია ვუპასუხებთ, რომ ყველა სწორია, ამ ჩამონათვალიდან ვერც ერთს ვერ ამოვიღებთ; მაგრამ თუ მათი სასაცოცხლო ფუნქციების მნიშვნელობებსაც გავითვალისწინებთ, ვნახავთ, რომ ამ მხრივ განსხვავებებთან გვაქვს საქმე; განვიხილოთ ყველა მათგანი ცალცალკე:

1. კითხვაზე — თუ რა აძლევს ადამიანს აქტივობისთვის საჭირო ენერჯიას, ბიბლიური მოსეს პასუხია — ღმერთი, რაკი ყველაფერი, რაც ადამიანის თავს ხდება, ღვთის ნებითაა; რამდენ ხანს შეუძლია ადამიანს „უღმერთოდ“ არსებობა? ჩემმა თაობამ, ასე ასე თუ ისე, 70 წელი იარსება.

2. გონება? სპინოზას აზრით ადამიანს გონება კარნახობს და აიძულებს იშრომოს, იღვაწოს და თავად შეიქმნას არსებობის საშუალებები; რამდენად აუცილებელია გონება, აზროვნება, მეცნიერება ადამიანის არსებობისთვის? ალბათ უმისოდ წარმოუდგენელია თანამედროვე ადამიანური ცხოვრება, მაგრამ ხომ იყო პერიოდი, როცა უმისოდ ადამიანი ცუდად, მაგრამ მაინც არსებობდა?

3. გული (იესომ); მართალია, გული სისხლის მიმოქცევის მარეგულირებელი „უბრალო“ ანატომიური ორგანოა, მაგრამ ყველა ემოცია „მასზე გაღის“, სიკეთე — აშენებს,

ამშვიდებს, ატკობს, იზიდავს; ბოროტება — ანგრევს, ტანჯავს; თავდაცვას, გაქცევას, ბრძოლას აიძულებს და თუ ამის გარეშე ადამიანს წარმოვიდგენთ, ცუდად, მაგრამ ერთხანს მაინც იცოცხლებს, ცხოველური სიცოცხლით.

4. კუჭი — მარქსმა; მართალია მარქსი მთლად ასე უხეშად ამას არ ამბობს (ესაა ვულგარულ-მატერიალისტური გაგება), მაგრამ თუ ამ ანეკდოტურ პასუხს ბოლომდე მივყვებით, უთუოდ დავეთანხმებით; ყველა ამ ჩამონათვალში, დროითი განზომილების გათვალისწინებით, კუჭი ყველაზე უფრო პრეტენზიულია, რამეთუ, ზოგიერთი მონაცემებით ადამიანი, უსმელ-უჭმელად სამ თვეზე მეტხანს ვერ ძლებს (ხანდახან წერენ — ექვს თვემდე შეიძლება რომ იცოცხლოს, მაგრამ ეს აღარაა ადამიანური არსებობა, ესაა უმარტივესი — ჭიაყელას მაგვარი სიცოცხლე).

5. „კუჭის ქვემოთ“ არის გამრავლების ორგანოები. მათი ფუნქციობის გარეშე, ალბათ, ასე თუ ისე, კაცობრიობა ასწელს მაინც იარსებებდა.

ამგვარად, აქტივობის წყაროებს შორის კუჭი და მისი მოთხოვნები იმდენად უფრო აუცილებელია, რომ უმისოდ, დიდი-დიდი სამ თვეს იცოცხლოს ადამიანი, ისიც ისე, როგორც უმარტივესმა ცოცხალმა არსებამ, ისეთმა, როგორც ჭიაყელაა.

6. რაც შეეხება აინშტაინის ვარაუდს — ყველაფერი შეფარდებითაო, იმას ნიშნავს, რომ ადამიანებისთვის მართალია ყველა ამათვანი აუცილებელი მამოძრავებელი სტიმიულია, მაგრამ, ზოგისთვის თუ გონების კარნახით აქტივობაა მთავარი (მაგალითად, იმანული კანტისთვის), სხვისთვის ღვთის ნებაა წარმმართველი (მაგალითად, განდევლისთვის, ვისთვისაც მთავარი სასიცოცხლო ენერჯიის წყარო ღმერთის სამსახურია), ვიღაცისთვის — კუჭის პრობლემები ღომინირებს (ლუარსაბ თათქარიძისთვის), ვიღაცისთვის

კი — კუჭის ქვემო სართული (მაგალითად ვინ გამოდგება? კაზანოვა?).

დასკვნა: გამოდის, რომ კუჭის პრობლემები ყველაზე ადრე მოუღებს ბოლოს კაცობრიობას, თუ მან, ღვთის ნებით და ადამიანების მცდელობით, მისი გადაჭრის საშუალებების მოპოვება-გამრაველფეროვნება ვერ მოახერხა.

ასე და ამგვარად, ანეკლოტებში, ხშირ შემთხვევებში, სახალისოდ გამოთქმული „ჭკვიანურობები“ გაღმაცემული და ისინი, ფსიქოთერაპია-განაღმებისათან ერთად შემეცნებით-ინფორმაციული ფუნქციების მატარებელნიც კი არიან.

თანამედროვე ანეკლოტი

ამ ანეკლოტში ბებია დგას მეტროს ვაგონში, ცალი ხელით თავს ზემოთ სახელურს ჩაკიდებული და იქეთ-აქეთ იყურება — იქნებ ვინმემ მოიფიქროს და ადგილი დაუთმოს;

მაგრამ ეს აზრად არავის მოსდის. ბებია აშკარად შეწუხებული ჩანს, მაგრამ მისთვის ადგილის დათმობას არავინ აპირებს.

ამ დროს პატარა გოგონა, რომელიც თავადაც საკუთარი ბებიის გვერდით ზის, უცხო ბებიას ინტერესით ასცქერის და როცა ფეხზე მდგარი უცნობი ბებიის შხერას შეხვდა, თამამად ეკითხება

— ბებო, ფეხები გტკივააა?

— ხო, შვილო, მტკივა! სწრაფად უპასუხა იმით განარებულმა უცნობმა ბებიამ, რომ ვიღაცამ შეამჩნია მას რომ ფეხები ტკივა და უთუოდ ადგილის დათმობას აპირებს;

— ბებო, თქვენ რომ ბავშვი იყავით, უთმობლით ხოლმე ადგილს?

— ხო, შვილო, ვუთმობდი ხოლმე, უპასუხა კიდევ უფრო განარებულმა ბებიამ;

— ხო, და იმიტომ გტკივათ ახლა ფეხები!

უტიფრად მიუგო ბავშვმა და მგზავრების თვალიერება განაგრძო.

კომენტარი: ეს ანეკდოტი თანამედროვეობის შესაფერი მორალისა და ფსიქიკის მიერაა ნაკარნახევი. ენამოსწრებული ბავშვის საქციელს ე.წ. „ძველებურად მოაზროვნეები“ მწუხარებანარევი ღიმილით ისმენენ, „ახლებურად მოაზროვნეები“ — თამამი ბავშვის გაბედულებით კმაყოფილი ღიმილით.

ბუნებრივია ცხოვრების ახლებური წესი, ახლებურ მორალსა და ზნეობრივ ნორმებს კარნახობს ადამიანს, რაც ძველ თაობას ნაკლებად აწყობს; ორივეს აქვს თავის გასამართლებელი „საბუთი“ — ძველი თაობა მუდამ უთმობდა ადგილს უფროსებს, ისინი ახლა ახალ თაობას უთმობენ ადგილს, ყველგან — ოჯახში, სამსახურებში, ტრანსპორტში, ანუ, მათ სულ „ფეხზე დგომამ“ მოუწიათ, რასაც უსამართლობად განიცდიან.

ახალგაზრდებიც, თავისი „გადასახედიდან“ მართლები არიან — ყოველ დღით სკოლაში მიყავთ სახლიდან შორს, მეტროთი მგზავრობას თითქმის ერთი საათი ჭირდება, მთელ დღეებს „მჯდომარეები“ ატარებენ — სკოლაშიც, სახლშიც, გაკვეთილების მომზადებისას, ტელევიზორთან ან კომპიუტერთან; ეზოში იშვიათად ან საერთოდ არ ჩადიან, იქ ან მოზრდილი ბიჭები „აბირჟავენ“ და ამიტომ მშობლები არ უშვებენ, ან მანქანებს აქვთ დაკავებული მთელი ტერიტორია და მათთვის ადგილი აღრაა, ან ფასიანი სპორტული მოედნები და დარბაზები მათთვის ხელმიუწვდომელი, ძვირი სიამოვნებაა, ან ოჯახის წევრებს დრო არ აქვთ, რომ იქ ატარონ, ან ყველა მიზეზი ერთად; მოძრაობას გადაჩვეული გაუვარჯიშებელი სხეულები კი მათ ისევ უძრაობისკენ უბიძგებთ; როცა ამდენი პრობლემაა, რა დროს ზრდილობაა, თავადაც ფეხზე ძლივს დგანან! აი რას გვეუბნება ანეკდოტი, თუკი მის „გამიფვრას“ მოვინდომებთ.

მიხოს „მოღალატე არაცნობიერი“ ანუ „რი ატამი, რა ატამი“

ზოგი ანეკდოტი, ყველაზე მარტივი და პრიმიტიული ფორმით, ღრმა ფსიქოლოგიურ „საიდუმლოს“ გვიმხელს, თუკი მისი გააზრების სურვილი (და შესაძლებლობები) გვექნება.

ამ ანეკდოტში მიხომ მეზობელს ატამი მოპარა; მეორე დღეს, დილით, ყანაში რომ მიდიოდა, იმ „გაქურდული“ მეზობლის ეზოს ჩაუარა.

— მიხოს გაუმარჯოს! ალაღად გამოსძახა „გაქურდულმა“, როგორც ჩანს ჯერ არ გაეგო ვიდაცამ რომ მისი ატმები მოიპარა. მიხომ ნაბიჯს აუჩქარა, მეზობელს ხელი დაუდევრად აუქნია და მართალი კაცივით მიაძახა

— რი ატამი, რა ატამი!

ნათქვამია — ანეკდოტს ახსნა არ სჭირდებაო! მართალია; ანეკდოტზე უნდა იხაღისო — გაიცინო, თუ იუმორის გრძნობა გაქვს; მაგრამ ახლა ანეკდოტის კი არა, იმ ხალხური ცოდნა-სიბრძნის ახსნას ვცდილობთ, რაც ამ ანეკდოტის მომფიქრებლებმა კი იცოდნენ, მაგრამ შესაძლოა „არ იცოდნენ რომ იცოდნენ“.

კომენტარი: ფსიქოლოგებმა ექსპერიმენტებით დაადგინეს, რომ ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმა მის სუბიექტურ მდგომარეობაზე ბევრად არის დამოკიდებული; მისი განცდები — ემოციები ხშირად „ამაზინჯებს“ რეალობას, რაც მცდარი აღქმის მიზეზი ხდება.

მიხოს განცდები მისივე წინა დღით ჩადენილი „ქურდობით“ იყო განსაზღვრული, დაახლოებით ისე, ნათქვამი რომ არის — „ქურდს ქული ეწვისო“. მან მისალმებისას ის სიტყვები „გაიგონა“ რაც წესით, უნდა მოესმინა, ანუ ის, რის მოლოდინიც ჰქონდა.

ფსიქოლოგიაში ცნობილი ფაქტია — „ჩვენი მოლოდინები ჩვენივე აღქმებზე ახდენს გავლენას“; ეს გავლენა კი ზოგჯერ მთლიანად ცვლის აღქმის შინაარსს.

ფსიქოლოგებმა იურიდიული ფაკულტეტის დამამთავრებელი კურსის სტუდენტებთან ასეთი ექსპერიმენტი ჩაატარეს: საგანგებოდ მოწვეულ კონფერენციაზე, პრეზიდენტში მსხდომმა პროფესორებმა „ჩხუბი გააჩაღეს“. დარბაზი შეშფოთდა. „ჩხუბი“ ლამის ხელჩართულ ბრძოლაში გადაიზარდა, პროფესორები ერთიმეორეს უხეში და სალანძღავი სიტყვებითაც უმასპინძლებოდნენ, ერთიმეორეზე საცემდაც კი მიიწევდნენ, კოლეგები კი აშველებდნენ; დარბაზი აიშალა, ახმაურდა;

მალე სხდომა დაიხურა; სამი დღის შემდეგ კი „გამოძიება“ დაიწყო; ცხადია „ჩხუბს“ მოწმე-თვითმხილველები ბევრნი ჰყავდნენ — ისინი დამამთავრებელი კურსის იურისტები, სტუდენტები იყვნენ!

მოწმეთა ჩვენებები განსაცვიფრებელი აღმოჩნდა — მომავალმა იურისტებმა ერთიმეორისაგან განსხვავებული ისეთი „ფაქტები გაიხსენეს“, რასაც სინამდვილეში ადგილი არ ჰქონია.

განცვიფრებამ კულმინაციას მაშინ მიაღწია, როცა სტუდენტებს ჩაშლილი კონფერენციის ვიდეოჩანაწერი აჩვენეს — მათი ნაამბობი (ჩვენებების დიდი ნაწილი) სინამდვილეს არ შეეფერებოდა.

ამ ექსპერიმენტით (რაშიც უნივერსიტეტის პროფესურა, სტუდენტები, გადამღები ჯგუფი და კინოაპარატურა მონაწილეობდა) სტუდენტებს ის დაუმტკიცეს, რაც ჩვენს მიერ აქ მოტანილ ექვს სტროფიან ანეკდოტშია ნათქვამი — მიხომ ის „გაიგონა“, რისი მოლოდინიც ჰქონდა (და სინამდვილეში რისი ღირსიც იყო).

დაფიქრებული „ასფეხას“ და „ბურიდანის ვირის“ ტრაგედია

„ასფეხა“ მუქი-ყავისფერი 2-3 სანტიმეტრიანი ჭიაა, უამრავი ფეხით; არ ვიცი ვინ დათვალა ან მართლა ასი ფეხი აქვს თუ მეტი ან ნაკლები, მაგრამ ისე სწრაფად ამოდრავებს თავის აბრეშუმივით მოლივლივე უამრავ (ას) ფეხს, თითქოს მისრიალებს.

სწორედ ამ უამრავ (ას) ფეხას ჰკითხეს — კი, მაგრამ, როგორ ათანხმებ ერთმანეთთან ამდენ ფეხს, რა იცი როდის რომელი უნდა გადადგა, არასოდეს რომ არ გეშლებო?

ასფეხა დაფიქრდა და... ვეღარ გაიარა!

კომენტარი: ეს ანეკდოტი-ხუმრობა მეტისმეტად ფიქრიანი ადამიანის ტრაგიზმზე მიგვანიშნებს. ვინ არ ვიცნობთ დაუფიქრებლად გადაგმული ნაბიჯით უკმაყოფილო ადამიანს (ადამიანებს) და მათ ტრაგიკულ ბედს! მათი მაგალითი დაფიქრებისკენ, გონივრულობისკენ და სიდინჯისკენ მოგვიწოდებს; მაგრამ მეტისმეტი რომ არაფერი ვარგა, ესეც კარგად ვიცი — „მეტისმეტი — რეტისრეტიო“ — უთქვამს ჩვენს წინაპრებს („რეტი“ — უგონოდ ყოფნაა. „რეტის დასხმა“ — უგონო მდგომარეობაში ჩავარდნა). ამ ანდაზის სათქმელი ანტიკურ ფილოსოფიაში „ოქროს შუაგულის“ ცნებით გამოხატეს.

„ოქროს შუაგული“ — ორ უკიდურესობას შორის სწორი არჩევანი ისევე რთულია, როგორც წრის ცენტრის მოძებნა სპეციალური ხელსაწყოს დაუხმერებლად.

ამგვარად ორ უკიდურესობას შორის არჩევანის პრობლემას მივადექით, რაც თავის მხრივ აგრეთვე რთული ამოცანის წინაშე აყენებს ადამიანს.

ამჯერად „ბურიდანის ვირის“ ანეკდოტი მოიშველიოთ: ფილოსოფოსს, ვინმე ბურიდანს ვირი ჰყოლია, რომელიც თივით საესე თავლაში შიმშილით მოკვდა; იქ, სადაც ვირი

იყო დაბმული, ორ კუთხეში თივა ეწყო; მოშიებულ ვირს ერთ-ერთის ამორჩევა შეეძლო, მაგრამ ეს იმ უბრალო მიზეზით ვერ მოახერხა, რომ თივის ორივე გროვა — მარჯვნივაც და მარცხნივაც, ორივეგან ერთი ფერის, მოცულობის და სურნელის იყო; ვირმა ბევრი იფიქრა რომელი ამოერჩია, მაგრამ ასარჩევებს შორის განსხვავების საპოვნელად იმდენი იფიქრა, რომ ამასობაში შიმშილით მოკვდა. აქაც „მეტისმეტი ფიქრის“ ტრაგიკულობაზეა აქცენტი.

ამ ანეკდოტებით ნათქვამია, რომ სწორი არჩევანი შემოქმედებითი პროცესია და შეუძლებელია ის წიგნებში ამოიკითხო, ვინმეს რჩევით გააკეთო, ან „მეტისმეტმა“ დაფიქრებამ გიშველოს.

არჩევანს ბევრი რამ განსაზღვრავს, რის გათვალისწინება, წინასწარ, თითქმის შეუძლებელია. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევას კონკრეტული ანალიზი სჭირდება; ამიტომ, ადამიანის არჩევანი ორ შესაძლებლობას შორის

მეტ-ნაკლებად არის სწორი და მისი პონა მხოლოდ ბრძენს შეუძლია (მინდა აქაც გავიხსენოთ, ბევრი ინფორმაციის ფლობა რომ სიბრძნეს არ ნიშნავს); ამიტომ შეცდომები მრავალი ინფორმაციის მქონე ადამიანებსაც მოსდით. „ზომიერება“ კი ის იშვიათი განძია, რასაც მხოლოდ ბრძენი ფლობს.

დიდ ადამიანებს უთთქვამთ: „**არა ვარგა უსაზომო... „ (რუსთაველი); „ვინც უარი თქვა ზედმეტობაზე, ის აკრძალვებისგან გათავისუფლდა“ (იმანუილ კანტი); „ზომიერება ნაკლოვანებებისგან საიმედო დამცველია“ (ლენარდო და ვინჩი); „ზომიერი ხასიათის ადამიანებს ცხოვრება მოწყობილი აქვთ“ (დემოკრიტე).**

თავი IV ანდაზები

ანდაზა — ხალხში გავრცელებული მოკლე გამონათქვამი, რომელიც იგავური მინიშნებით, მხატვრული ფორმით განაზოგადებს მრავალმხრივ ცხოვრებისეულ გამოცდილებას (ქსე).

ადამიანის განათლება ანდაზებით უნდა დაიწვოს და აზრებით უნდა დამთავრდეს (სენეკა).

ფოლკლორი აზროვნებას გვასწავლის, მეცნიერება — გამზადებულ პასუხებს გვთავაზობს (რ.გ.).

„საღაც არის ბედი უნდა...“

(საკვანძო სიტყვები: ფსიქოანალიზი, მითოლოგია, ცრურწმენები, ზღაპრები, თქმულებები, ანდაზები)

ადამიანის ფსიქიკის „საიდუმლოების“ ახსნა ქცევის არაცნობიერი სტიმულების გაცნობიერებას მოითხოვს, რის შესახებ მოძღვრება ზიგმუნდ ფროიდის სახელს დაუკავშირდა; თუმცა, როგორც ჩანს, კაცობრიობამ ოდითგან იცოდა არაცნობიერი ფსიქიკის („აისბერგის წყალქვეშა ნაწილის“) „საიდუმლოები“ რაც ფოლკლორში აისახა — მითოლოგიაში, ანდაზებში, ზღაპრებში, ანეკდოტებში, თქმულებებში და ა.შ. (სწორედ მითოლოგია დაიმოწმა ფროიდმა „ინცესტის“ და სხვა „საიდუმლოების“ ასახსნელად).

მაგალითად, ოდიპოსის მითის მიხედვით, ორაკულმა თებეს მეფეს თავისი ვაჟის ხელით სიკვდილი უწინასწარმეტყველა; ამის გამო, მითის ერთ-ერთი ვარიანტის მიხედვით, როდესაც უფლისწული დაიბადა, მამამ იგი მონას გადასცა,

გადასაგდებად (სხვა ვარიანტში — მოსაკლავად); მან კი ბავშვი სხვა სახელმწიფოს (კორინთოელ) მწყემსებს მიჰყიდა, რომლებმაც იგი თავიანთ უშვილო მეფე-დედოფალს მიუყვანეს; ბავშვს ოიდიპოსი უწოდეს და როგორც საკუთარი შვილი, ისე გაზარდეს.

როცა ოიდიპოსი დავაჟიკაცდა, სამისნომ მას საშინელი ამბავი უწინასწარმეტყველა — შენ მოკლავ მამას, ცოლად შეირთავ საკუთარ დედას და გამეფდებიო. თავზარდაცემული ოიდიპოსი „შინიდან“ გაიქცა, მაგრამ ბედისწერის ძალით, რასაც ახლა „ბიოლოგიურ მაგნიტს“ უწოდებენ, სწორედ იმ მხარეს წავიდა, საითაც მისი ნამდვილი სამშობლო იყო და სადაც მისი ბიოლოგიური მშობლები ცხოვრობდნენ. გზად მას ვიღაც დიდებული შემოხვდა; მასთან დავა მოუვიდა, კამათი ჩხუბში გადაიზარდა; ახალგაზრდა ოიდიპოსმა სძლია ასაკოვან კაცს და შემოაკვდა კიდეც.

„გამარჯვებულმა“ ოიდიპოსმა გზა განაგრძო და თებეს მიაღწა; ქალაქის შესასვლელს, სფინქსი დარაჯობდა — გამვლელებს გამოცანებს ეუბნებოდა; პირობის თანახმად, თუ ვინმე მის გამოცანებს გამოიცნობდა, სფინქსი ქალაქს დაეხსნებოდა; მანმადე კი ხალხს ახალგაზრდა ქალვაჟებით მისი გამოკვება ევალებოდა. რაკი გამოცანების გამოცნობა ვერავინ მოახერხა, ქალაქი განადგურების პირას იყო მისული.

ოიდიპოსმა გამოცანები ამოხსნა და ქალაქი სფინქსისგან იხსნა; მადლიერმა ხალხმა, უსახლკარო და უთვისტომო ოიდიპოსი, თავიანთ ახლად დაქვრივებულ დედოფალზე დააქორწინა.

მოგვიანებით გამჟღავნდა — დიდებული, რომელიც ოიდიპოსს შემოაკვდა, მისი მამა იყო; დედოფალი, ვისზეც დაქორწინდა — დედა, ხოლო ოთხი შვილი, რომელიც თავის დედასთან შეეძინა, მისი და-ძმები.

ამ მითში, ფსიქონალიზის თვალთახედვით, ინცესტის — სისხლის აღრევის ცოდვის არაცნობიერი, ბიოლოგიურად კოდირებული ლტოლვა ანაგულისხმევი, რაც მეცნიერებამდელ იდეოლოგიაში ბედისწერის ცნებით გამოიხატებოდა.

რუდოლფ შტაინერის აზრით, იმ გენეტიკურად კოდირებულ ლტოლვებს, რასაც კულტურამ ტაბუ დაადო და არაცნობიერში „ჩაკეტა“, ახსნა-გაცნობიერება არ სჭირდება — ბრძენი მას თავად ამოიცნობს და კულტურის მოთხოვნების ადექვატურადაც მოიქცევა; ხოლო ვისაც მისი გაცნობიერება სხვადასხვა მიზეზის გამო არ შეუძლია (ასაკის, უგულისყურობის, გაუწვრთნელი გონების და ა.შ.), მან არც უნდა გაიგოს რა „უბედურებაც“ ადამიანის ფსიქიკაში იმალება, რადგან, შტაინერის აზრით „საკრალურ საიდუმლოებათა ნაადრევი გაცხადება“ (მანამ, სანამ ადამიანის გონება მის ადექვტურად აღსაქმელად მზად არ იქნება), „დალუპავს კაცობრიობას“; მიაჩნიათ, რომ დღეს საზოგადოება იმდენად გაცნობიერებულია ანუ მომზადებულია „საკრალური საიდუმლოებებისთვის“ თვალის გასასწორებლად, რომ მასზე ღია საუბარი უკვე შეიძლება (ინცესტის თემამ ქართულ მწერლობაშიც, მითოლოგიასთან შედარებით უფრო ვულგარული ფორმით, არა ეთხელ გაიჟღერა).

ამავე მითში, ფსიქონალიზური გაგებით, მამრთა შორის იმთავითვე არსებული დაპირისპირების არაცნობიერად არსებობაცაა ნაგულისხმევი, რაც მითის დასაწყისშივე, მეფე-მამის მიერ ვაჟიშვილის მოკვდინების ბრძანების გაცემითაა გამოხატული (იხ. მამათა და შვილთა ბრძოლა — განვითარების მექანიზმი). თავის მხრივ არც სფინქსის მისტერიაა ალეგორიულობას მოკლებული, რის შესახებაც საუბარი გვქონდა მეორე თავში — „ჯვრის მისტერია მითოლოგიის საკაცობრიო „ოკეანეში“.

რაც შეეხება ბიოლოგიური მამის მიერ სასიკვდილოდ განწირული და შემთხვევით გადარჩენილი ყრმა ოიდიპოსის გაქცევას „თავისი ქვეყნიდან“ რათა ბედისწერისთვის თავი დაეღწია, მან ეს ბიოლოგიური „მაგნიტის“ გამო ვერ მოახერხა; ეს „მაგნიტი“ იყო, რაც ახალგაზრდა ვაჟს სწორედ იმ მხარეს არაცნობიერად იზიდავდა, სადაც მისი ბიოლოგიური მშობლები „ეგულეობდა“.

ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით (რაც მითოლოგიურმა აზროვნებამ ბედისწერად აღიქვა) „ბიოლოგიური მაგნიტი“ სხვა არაფერია, თუარა ადამიანის ფსიქიკაში კოდირებული ინცესტუოზური ლტოლვა საპირისპირო სქესის სისხლით ნათესავისასადმი, თუნდაც ის მშობელი იყოს. იგი იქ იჩენს თავს, სადაც კულტურის დეფიციტია.

ფსიქონალიზი უფრო მეტი ვარაუდის შესაძლებლობას გვაძლევს — „ოიდიპოსის კომპლექსის“ გვერდით შეიძლება მოვიხსენიოთ მედეას, ელექტრას, კაენის, ჰეროსტატეს და ა.შ. კომპლექსის ცნებები.

მითების „საიდუმლოებით“ ფსიქოლოგიის დაინტერესებას, როგორც ვიცით, დიდი რეზონანსი ჰქონდა. ამგვარი ინტერპრეტაციებისადმი საზოგადოების თავდაპირველი პროტესტის მიუხედავად, იგი ხელოვნების (და მედიცინის) თითქმის ყველს დარგმა გაიზიარა და მეთოდოლოგიად გაიხადა. უფრო მეტიც, ფსიქონალიზური თვალთახედვით ისტორიული მოვლენებისა და პერსონაჟების ნამოქმედარის გადასინჯვაც კი მოხდა (ხდება).

მაშასადამე, ფოლკლორში, ალეგორიული ფორმით ის „საკრალური“ საიდუმლოებებია გადმოცემული, რომლებსაც კულტურამ ტაბუ დაადო (ტაბუ —აკრძალვა, რის დარღვევაც მისტიკური ძალების მიერ ისჯება), ხოლო მეოცე საუკუნეში ფსიქონალიზში — გაცნობიერდა. თუმცა, როგორც ჩანს,

ეს „საიდუმლოები“, კაცობრიობამ, მათ შორის ქართულმა ცნობიერებამაც, ფსიქოანალიზამდე უფრო ადრე იცოდა.

ქართულმა ფსიქოლოგიამდელმა ცნობიერებამ ადამიანის ამგვარი გაუცნობიერებელი (ხშირად საბედისწერო) ლტოლვის რეალურობა გამოხატა ანდაზით — „სადაც არის ბედი შენი, იქ მიგიყვანს ფეხი შენი“; იგი, ფაქტიურად იგივე — არაცნობიერ ლტოლვას გულისხმობს, რაც ადამიანს მაგნიტივით (იხ. „ბიოლოგიური მაგნიტი“) იქ იზიდავს, საიდანაც აღუქმელი საპასუხო სიგნალი მოდის, ანუ სადაც არაცნობიერი ლტოლვის ობიექტი იმყოფება.

„კოპასა შიზან რაცა ღვას...“

(საკვანძო სიტყვები: ცნობიერი „მე“, არაცნობიერი „იგი“, შინაგანი ცენზორი „ზე-მე“, სინდისი)

ამ ანდაზაში დაფარული ფსიქოლოგიური სიბრძნის ასახსნელად ადამიანის ფსიქიკის მოდელის გახსენება დაგვიჭირდება, რაც ფროიდმა და მისმა მოწაფეებმა მოგვცეს; ფსიქიკა სამი შრისაგან შედგება; ესაა — ცნობიერი „მე“ (ლათინურად „ეგო“), არაცნობიერი — „იგი“ (ლათინურად „იდ“, რომელიც, თავის მხრივ ორი ნაწილისგან შედგება: კოლექტიური და პიროვნული არაცნობიერისგან) და მათ შორის არსებული — „შინაგანი ცენზორისაგან“, რომელსაც „ზე-მე“ („სუპერ ეგო“ ანუ ის, რაც „მე-ზე“ უფრო მაღლა დგას) უწოდეს და რომლის ფუნქციაც არაცნობიერი ფსიქიკის კონტროლია (ქართულად მას უწინ „ნამუსს“, მოგვიანებით კი სინდისს უწოდებენ).

კოლექტიურ არაცნობიერში საკაცობრიო გამოცდილებაა „შენახული“, რაც მთელ კაცობრიობას საერთო აქვს და რითაც ადამიანები ერთმანეთს გვანან, ერთმანეთს ენათესავებიან მიუხედავად სქესობრივი, რასობრივი, კულტურალური, ეროვნული თუ ინდივიდუალური განსხვავებულობებისა.

პიროვნულ არაცნობიერში — ინდივიდუალური გამოცდილება იგულისხმება, რაც, მართალია, „ამჟამად დავიწყებულია“, მაგრამ მისი გახსენება ნებისმიერ დროს შეიძლება, რამაც მას მეხსიერების უნარი ეხმარება.

რაც შეეხება კოლექტიური არაცნობიერის „გახსენებას“ აქ მეხსიერების ფსიქიკური ფუნქცია უუნაროა; მისი „გახსენება“ მხოლოდ სიზმრებში, „წამოცდენილ სიტყვებში“ და „ასოციაციების მეთოდით“ შეიძლება, კარგი სპეციალისტების მიერ.

ადამიანის კოლექტიური არაცნობიერი ფსიქიკის შესასწავლად, კარლ გუსტავ იუნგმა სიზმრების შესწავლის მეთდს მიმართა; მან სამ მილიონამდე სიზმარი ჩაიწერა და გააანალიზა. აღმოჩნდა, რომ აფრიკელმა ზანგმაც იგივე სიზმარი ნახა (ვინც თავისი ტომის საცხოვრებელ ტერიტორიას არასოდეს გასცილებია და არც წერა-კითხვა იცოდა, ინფორმაცია სხვა წყაროებიდან რომ ჰქონოდა მიღებული), რაც ინგლისელმა დიდგვაროვანმა; ეს იყო ბორბალზე გაკრული კაცი, რაც წმიდა გიორგის წამებას გამოსახავს.

სხვადასხვა ხალხების სიზმრების ამგვარი მსგავსებების აღმოჩენის საფუძველზე იუნგმა დაასკვნა, რომ კაცობრიობას „ერთი ძირი აქვს“; მათ შესახებ ინფორმაციას ადამიანის თავის ტვინი (ეს პერსონალური კომპიუტერი) ინახავს; მასში რასობრივად, კულტურალურად, ეროვნულად, კუთხურად და პიროვნულად ურთიერთგანსხვავებული ხალხის გამოცდილებაა „შენახული“; მისი გაცნობიერება (გახსენება) სპეციალური მეთოდების გამოყენების გარეშე თითქმის შეუძლებელია.

რამდენადაც ვიცი კომპიუტერი ადამიანის თავის ტვინის ანალოგიით არის შექმნილი. როგორც ერთ კომპიუტერში შეტანილი ინფორმაცია ვრცელდება ინტერნეტით, ასევეა

ადამიანის „კოლექტიური არაცნობიერიც“ — ყველა ადამიანის თავის ტვინში დევს ის ინფორმაცია, რაც „საერთო წინაპრების“ გამოცდილებით არის ნაკარნახევი (თუ „პაროლი“ არ ვიცით, ის ინფორმაცია მიუწვდომელია).

კოლექტიური არაცნობიერისგან განსხვავებით, პიროვნულ არაცნობიერში „შენახულია“ ცალკეული ადამიანის პიროვნული გამოცდილება, რაც ადამიანებს შორის კულტურალურ ფსიქიკურ განსხვავებულობებს ქმნის.

„ზე-მე“ კულტურის მიერ მიუღებელ, ინსტიტუტური ლტოლვებით ნაკარნახევ ქცევა-მოქმედებებს ბლოკავს და ცნობიერებაში („მე-ში“) მათ „ამოსვლას“ (გაცნობიერებას) ხელს უშლის.

მაგრამ არაცნობიერიდან წამოსული იმპულსები მუდმივად „ცდილობენ“ ცნობიერში ამოსვლას: „ზე-მე“ („შინაგანი ცენზორი“, ანუ სინდისი) მუდამ „სადარაჯოზეა“ (ან უნდა იყოს); მხოლოდ იშვიათად — ფსიქიკის შეცვლილ მდგომარეობებში (სიზმარში, ოცნებაში, ფანტაზიაში, ჰიპნოზურ მდგომარეობაში, ალკოჰოლის ან ნარკოტიკული ზემოქმედების დროს) ახერხებენ ცნობიერებაში შეღწევას (ისიც მეტ-წილად შენიღბული ფორმით); მხოლოდ აქ ჩანს ის, რაც „კოკასა შიგან“, ანუ არაცნობიერში დგას.

მთელი ამ ანალიზის შედეგად იმ დასკვნემდე მივდივართ, რომ ანდაზა — „კოკასა შიგან რაცა დგას, იგივე წარმოსდინდების“ იმ ხალხის მიერ არის შექმნილი, შენახული და მექვიდრეობით გადმოცემული, ვისაც ადამიანის არაცნობიერი ფსიქიკის მექანიზმები კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული.

ამიტომ ვფიქრობთ, რომ ქართული ფოლკლორი იმ საკაცობრიო ცოდნას ეხმიანება რაც მეცნიერებამ რამდენიმე საუკუნის შემდეგ აღმოაჩინა.

„ფუყე თავთავი თავს მაღლა ასწავს...“

(საკვანძო სიტყვები: კომპლექსები, ყოფილობა, თვითპატივისცემა, სიამაყე, თავმდაბლობა)

ერთხრლ, სტუდენტებთან, თავმდაბლობის სათნოებაზე ვსაუბრობდით. ამის მაგალითი აინშტაინის ცხოვრებიდან მოვიტანე: მას მეგობარმა წერილით აცნობა — ფიზიკის ენციკლოპედია მომზადდა, სადაც ფარდობითობის თეორია სხვისი ავტორობითაა შეტანილიო და სთხოვდა ზომები მიეღო და სამართლიანობა აღედგინა.

აინშტაინმა დაახლოებით ასე უპასუხა — ნუ სწუხხარ ჩემო მეგობარო! ხალხისთვის და ისტორიისთვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს ვისი გვარი იქნება მიწერილი თეორიის ქვეშ. ამ ფაქტით ცრუ ავტორის მეტი არავინ დაზარალებდა, რითაც თავადვე დაისჯება. მე რაც შემეხება, ჩემი წილი სიამოვნება უკვე მივიღე, როცა ამ თეორიაზე ვმუშაობდიო...

ჩემი ნათქვამი ქართული ანდაზით — „ფუყე თავთავი თავს მაღლა ასწევს, სავსე კი მუდამ თავდახრილიათი“ „შევამაგრე“.

ერთმა სტუდენტმა, რომელიც დიდ ყურადღებით მისმენდა, ჩემ ნააბობს ასეთი კომენტარი გაუკეთა:

— ის აინშტაინი იყო და ამ დათმობაზე ადვილად წავიდოდა; მე? მე რა ვქნა, უმნიშვნელო არსებამ! შევძლებ ასე დიდსულოვნად დავთმო ჩემი რაიმე ფასეულობა?

ცხადია მის სრულიად საფუძვლიან კომენტარს სიცილი მოჰყვა, მე კი ლექცია იმ კომპლექსებზე გაავარძელე, რაც ადამიანის არაცნობიერ ფსიქიკაში წარსულის გამოცდილებით იქმნება და მოზრდილობისას მის ქცევა-მოქმედებებს ისე განსაზღვრავს, რომ ადამიანმა ამის შესახებ არაფერი იცის.

ანუ, „მაღლა თავაწეულში“ ის ადამიანი იგულისხმება,

ვისაც საამაყო არაფერი აქვს — არც თანდაყოლილი ნიჭი და არც შეძენილი სიბრძნე. ამიტომ ცდილობს საზოგადოების პატივისცემა ყოყონობით დაიმსახუროს. სამწუხაროდ, შედეგი საპირისპიროა; მის საქციელს, საუკეთესო შემთხვევაში ღიმილი, უარეს შემთხვევაში კი კონფლიქტები ახლავს. ანუ, თვმდაბლობა — სიბრძნის შედეგია და თუ ადამიანს „თავ აღერილი ყოყონას“ რეპუტაცია არ სურს, სიბრძნის დაუფლებას უნდა ეცადოს თქო და საუბარი ამით დავასრულე.

- ერთხელ ჩვენმა უსაყვარლესმა ლექტორმა — ბატონმა კოტე ბაქრაძემ თავის კოლეგებში საუბრისას თქვა — თუ გინდა გამოიცნო კაცი ჭკვიანია თუ არა, მას თანამდებობა უნდა მისცე; თუ გაყოყონდა — ესეგი, ჭკვიანი არააო!

„თვითპატივისცემის მოთხოვნილება“ და წარმატებების მიღწევის „შანსი“ ყველა ადამიანს აქვს, თუ სწორად „მიაგნებს“ და თავდადებული შრომით განივითარებს მას, რისი უნარიც აქვს (რაშიც, ცხადია მშობლები, მასწავლებლები, მეგობრები, კონკურენტები და ა.შ. ეხმარებიან). მაშინ მას ყოყონობა აღარ დასჭირდება და პატივისცემას ღირსეულად დაიმსახურებს.

აინშტაინის შემთხვევაში რეალიზებულ პიროვნებასთან გვაქვს საქმე, ვისაც რაიმე დამსახურების მიწერა აღარ სჭირდება, ამიტომ ის „სავსე“ და „მუდამ თავდახრილია“. არარეალიზებული, „შეუმდგარი“ პიროვნება კი „ცარიელია“; ის თვალშისაცემი მცდელობით, სიცრუით, ძალადობით, ნაცნობობით ან ყოყონობით ცდილობს ავტორიტეტის მოპოვებას, შესაბამისად, „მუდამ თავაწეული“ და ყოყონაა.

სათნობათა ასეთი ანალიზი შედარებით „ახალგაზრდა“ მეცნიერებების — ეთიკისა და ფსიქოლოგიის სფეროს

განეკუთვნება, არადა ქართულ გონს ის ჯერკიდევ მეცნიერებამდელ პერიოდში აღმოუჩენია და ასე სხარტად, გასაგებად და ყველასთვის ხელმისაწვდომად (უფასოდ) გაუერცელებია:

„ფუყე თავთავი თავს მაღლა ასწევს, სავსე კი მუდამ თავ-დახრილია!“;

„ვინც თავს მაღლა წაიღებს — ფეხს წაიკრავსო“;

„უფხო კაცს ტრაბახი საქმე ეგონაო“;

„თავმდაბლობას მთებიც მოუდრეკიაო“ — გეასწავლის ქართული ხალხური სიბრძნე.

მაშასადამე, მიუხედავად იმისა, რომ დღეს „თავდახრილობა-თავმდაბლობა“ სათნოებად აღარ ითვლება, ანდაზის დედააზრი მაინც დიდ ფსიქოლოგიურ მიხვედრილობად (აღმოჩენად) შეიძლება ჩაითვალოს, რამდენადაც იგი სხვა არაფერია, თუ არა ფსიქიკის ისევ ფსიქანალიზური „საიდუმლო“ — არასრულფასოვნების კომპლექსის კომპენსაცია; ანუ ესაა „მაღლა თავაწეული“, ყოყონა ადამიანის მცდელობა, სხვებთან შედარებით თავისი უპირატესობის წარმოჩენის სურვილი, ადამიანის უსაფუძვლო, მოჩვენებითი და ხშირად გაუცნობიერებელი ლტოლვა, რაც ჭეშმარიტად ღირსეულ, სიბრძნით „დამძიმებულ“ ადამიანს არც სჭირდება და არც ნაღვლობს, როცა მის „სისავსეს“ ვერავინ ხედავს და ვერევენ აფასებს.

ამ ანდაზის გაცნობიერება (მისი დედააზრს გაგება-შეგნება) ბევრ ხელმოცარულს გადაარჩენს დაცინვისა და კონფლიქტებისგან.

„შარო, საიღან მოღინარო“

(საკვანძო სიტყვები: აგრესია, ტესტოსტორონი, თავშეკავება, აშარება, კონფლიქტი)

ძველთაგანვე ცნობილია, რომ ზოგიერთი ადამიანი განსაკუთრებულად აგრესიულია; ერთხანს დამნაშავედ დაბადებულთა წინასწარ ამოცნობასაც კი ცდილობდნენ, მათი საზოგადოებისაგან იზოლაციის მიზნით, რაც გარკვეული დროის შემდეგ კაცობრიობამ დაგმო.

მოგვიანებით ადამიანის სისხლში აგრესიის ჰორმონი — ტესტოსტორონი აღმოაჩინეს (სხვაგვარად მას მასკულინური, მამაკაცური ჰორმონი უწოდეს). აგრესიისკენ მიდრეკილება (ტესტოსტორონი) გარდატეხის ასაკის ვაჟებში უფრო მომატებული ყოფილა.

ეს ჰორმონი ქალების სისხლშიც აღმოჩენილია, იმ განსხვავებით, რომ ქალებში მისი მაჩვენებელი გცილებით უფრო დაბალია; მეორე გარდატეხის ასაკიდან, რასაც ხალხი კლიმაქსს უწოდებს, პირიქით ხდება — კაცების სისხლში აგრესიის ჰორმონის შემცველობა კლებულობს, ქალებთან - მატულობს.

- ამიტომაც, რომ მოხუცებულობაში, როგორც წესი, საქმე ვკაქვს „ბუნხულა ბაბუებთან“ და „ქოფაკ დედამთილებთან და სიდედრებთანო“, იცინიან ფსიქოლოგები.

ანუ, ადამიანს აგრესიისკენ ტესტოსტორონი უბიძგებს და სურს თუ არა „საწყალ კაცს“ ბრავიანი რომ იყოს, მისგან თავშეკავება უჭირს.

თავის მხრივ სისხლში ამ ჰორმონის მეტ-ნაკლებობას ის ინსტინქტები განსაზღვრავს, რაც სიცოცხლის შენარჩუნება-გაგრძელების მექანიზმის სახით კაცობრიობას შემოქმედმა უანდერძა. როცა ადამიანს სოციალური გარემო

ინსტინქტების ბუნებრივ ფუნქციობას უზღუდავს ის იძულებულია თავი შეიკაოს. „თავშეკავებული ადამიანი“ კი „უმიზეზოდ აშარებულა“ — გაღიზიანებულია, რაც „აღქმის დამაზინჯების საფრთხეს“ ქმნის — ეჭვიანია, ეჩვენება, რომ უსამართლოდ ეპყრობიან, რაშიც, ცხადია „დამნაშავე“ სხვები არიან (შინაურები, მეზობლები, ხელმძღვანელები, მთავრობა და ა.შ.). ცხადია მას წარმოდგენაც არა აქვს სინამდვილეში რა ხდება, რაკი „ნამდვილი მიზეზი“ არაცნობიერია; სამაგიეროდ ამისათვის ის „ნამდვილ“ მიზეზს მეტწილად „სხვაში“ პოულობს და კონფლიქტის მიზეზიც „სახეზეა“.

ჩვენს წინაპრებს შეუძნევეია — როცა „აშარების“ „ნამდვილი“ მიზეზი არ ჩანს, ის „საღდაც“ უსათუოდ „იმალება“, უჩინარია, ამიტომ დასვა კითხვა — „შარო, საიდან მოდიხარო?“.

არაცნობიერი ფსიქიკის შესახებ მრავალ ფილოსოფოსს აქვს მინიშნებები, მაგრამ როგორც ზემოთაც ითქვა, მოძღვრების სახით ის მეოცე საუკუნეში ჩამოყალიბდა ფსიქონალის სახით; თუმცა, როგორც ჩანს, ჩვენმა წინაპრებმა რაკი კითხვა დასვეს „შარო, საიდან მოდიხარო“, ეს ნიშნავს, რომ მათ ამის შესახებ უკვე იცოდნენ, რის შესახებაც შემდეგ პარაგრაფში — „ტყუილად შრომის სკეთეში“ — ვისაუბროთ.

„ტყუილად შრომის“ სიკეთე

(საკვანძო სიტყვები: ლიბიდო, სუბლიმაცია, კონსტრუქციული, დესტრუქციული, შრომა)

ჩვენმა წინაპრებმა რომ არაცნობიერი ფსიქიკის შესახებ იცოდნენ იქედანაც ჩანს, რომ მისი „მართვის“ ერთგვარ საშუალებებს გვთავაზობდნენ.

ჯერ ვნახოთ რას გვიჩვენებენ აგრესიის პრევენციის საშუალებად თანამედროვე ფსიქოლოგები: ჩვენ „თავშეკა-

ვებას“ კულტურის მიერ ტაბუდადებული ან შეზღუდული ბუნებრივი მოთხოვნილებების მართვას ვუწოდებთ; იგი იმ ენერგიის წყაროა, რაც ადამიანს აქტივობისთვის ჭირდება (ფსიქოანალიზში მას „ლიბიდოს“ უწოდებენ); ანუ, თუ არის „შეზღუდვები“, ესე იგი არის აქტივობის მოთხოვნილებაც, ანუ პოტენციური ენერგია — ლიბიდოც, რაც აქტივობის მოთხოვნილებად ცნობიერდება, რის „დახარჯვა“ კონსტრუქციულ (შექმნა-შენება) ან დესტრუქციულ (ნგრევა-განადგურება) საქმიანობაშია შესაძლებელი; მაგრამ ის, ვინც ამ ენერგიას კონსტრუქციულ საქმიანობაში „დახარჯვას“ ვერ მოუხერხებს, ორმაგად ისჯება, როგორც კაცის, ისე „შინაგანი ცენზორის“ მიერ. ამიტომ, ჰუმანიზმი, პირველ რიგში ადამიანისთვის ამ ენერგიის კონსტრუქციულად „დახარჯვის“ პირობების შექმნას — დასაქმებას გულისხმობს და არა ჩვენს მიერ „ჰუმანიტარული დახმარების“ სამსახურების გააქტიურებას.

ანუ, ადამიანს უნდა ჰქონდეს საქმე, რაშიც ის ფიზიკურ ენერგიასაც „დახარჯავს“ და სასარგებლო პროდუქტსაც შექმნის, რასაც თანამედროვე ადამიანი თვითრეალიზაციას უწოდებს. ასეთი შეიძლება იყოს სპორტი, ხელოვნების ნებისმიერი დარგი და საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომა, რაც მატერიალურ და სულიერ საზრდოსაც ქმნის და აგრესიისგანაც გვათავისუფლებს! თუ ადამიანი, განსაკუთრებით ახალგაზრდა, ზრდასრული და ჯანმრთელია, მაგრამ ვერც ერთ ამათგანს ვერ ახერხებს, ის ან „აშრებულია“, ან „უკვე შარშია“ — ანგრევს, ჩხუბობს, ან ამისათვის ემზადება ისე, რომ მან ამის ნამდვილი მიზეზის შესახებ არაფერი იცის და მიზეზს გარეთ, სხვაში ეძებს.

ჩვენმა წინაპრებმა რომ ფსიქიკის ეს საიდუმლოები იცოდ-

ნენ, ამის „საბუთად“ სათაურად არჩეული ანდაზა მიმაჩნია — „ტყუილად ყოფნას, ტყუილად შრომა ჯობიაო“ იგივე ქვეტექსტი შეიძლება ჰქონდეს ძველქართულ გამოთქმას „წყლის გაშოლტვა“. რატომ? იმიტომ, რომ „დაუხარჯავი ენერგია“ არის „აშარების“ მიზეზი, თავისი არასასურველი შედეგებით. „დახარჯვის“ შედეგი კი რაღაც უბედურების თავიდან აშორებას და მატერიალური ღირებულებების შექმნის შესაძლებლობას გულისხმობს (იმას, რსაც უსაქმური კაცი აკეთებდა, ისევე „წყლის გაშოლტვა“ ან „ტყუილად შრომა“ ჯობია). ანუ, ჩვენ წინაპრებს „შრომა“ ფსიქოთერაპიის ერთ-ერთ მეთოდად მიაჩნდათ!

ამასვე ადასტურებს ბრძნული გამონათქვამები — „შრომა აკეთილშობილებს ადამიანს“ (ქართული ფოლკლორი); „შრომამ შექმნა ადამიანი“ (ენგელსი); „შრომა აუცილებელია ჯანმრთელობისთვის“ (ჰიპოკრატე); „ნაკლოვანებები შრომით დაიძლევა“ (სენეკა); „შრომა არის ყველა უბედურებისგან თავის დაღწევის საშუალება“ (ჰემინგუეი) და ა.შ.

„ცოდვა — გამსელილი...“

(საკვანძო სიტყვები: ცოდვა, მონანიება, მიტევება, დანაშაული, აღსარება, სასჯელი)

ცოდვა — საეკლესიო სწავლებათა დარღვევას ნიშნავს, რასაც მონანიების გარეშე, თავისთავად ახლავს სასჯელი.

ვინც საეკლესიო ცხოვრებით ცხოვრობს, მან იცის, რომ, როცა ნებით თუ ნებლიედ შესცოდავს, ეკლესიაში მიდის და მოძღვარს ამ შეცოდების შესახებ უამბობს; თუ გულწრფელად მოინანიებს, ცოდვა მიეტევა;

● იოანე ნათლისმცემელს უთქვამს — როცა წარუმატებელი ხარ, არაფერი გამოგდის, დამარცხებული ხარ, მიმართე

სინანულს; მოინანიე, გულწრფელად აღიარე ცოდვები, შეინანე მტრის წინაშეც და მოგეტყვება და წარმატებებიც მოვაო.

აღნიშნული მოსაზრების ჭეშმარიტებაში შემდეგი დაკვირვება დაგვეხმარება: ბევრ ჩვენგანს გამოუცდია, ან თავად შესწრებია — საზოგადოებრივ ტრანსპორტში ახლადშემოსულმა მგზავრმა ვიღაცას ფეხი უნებლიედ დაადგა; ის „დაზარალებულს“ მიუბრუნდა და გულწრფელად მოუბოდიშა. როგორც წესი, ამ დროს „დაზარალებული“, ასევე თავაზიანად „მიუტევენს“ — არაუშავს, არაუშავს! თუმცა, შესაძლოა მის სახეზე ფიზიკური ტკივილი იკითხებოდეს. მაგრამ თუ „დამნაშავე“ თავის მართლებას მოჰყვება და იქეთ დადანიშნულეებს შეეცდება — „წესიერად დაჯექი და აღარავინ დაგაბიჯებს“, ან, „თუ გინდა არავინ შეგაწუხოს, ტაქსით წაბრძანდიო“, მინიკონფლიქტი გაჩაღდება, რაშიც მგზავრების ურავლესობა ჩაერთვება, შედეგი კი — რა ხდება ამ დროს?

მონანიება (შეცდომის დროს კი — მობოდიშება) დანაშაულის ან უზნეობის გამო წუხილს, სინანულს ნიშნავს; ჩადენილი დანაშაულის თუ უზნეობის აღიარება უკვე ერთგვარი სასჯელია, დამნაშავის მიერ ნაბაყოფლობით მიღებული, რის განმეორებაც მოსალოდნელი აღარაა. ამიტომ მიეტყვება ის მის ჩამდენს, რაც „დამნაშავის“ რეაბილიტაციის ერთგვარი ფორმაა (ცხდია ეს მას მძიმე ცოდვის ჩადენის შემთხვევაში კანონმდებლობისგან არ ანთავისუფლებს).

დანაშაულის სიმძიმეზეა დამოკიდებული რა დროით იმსახურებს ადამიანი თავისუფლების აღკვეთას; ამ დროში მან უნდა შეიგნოს თავისი სასჯელის სამართლიანობა, რათა „სულის ხსნას“ — ჭეშმარიტ თავისუფლებას მიაღწიოს, უამისოდ ცოდვა არ ეპატიება („სულის ხსნა“ ანუ პატიება სუფთა სინდისის სახით განიცდება, რაც ჭეშმარიტ თავისუფლებას

ნიშნავს და ის ადამიანს ნევროზებისგან იცავს; ნევროზი კი — თავის მხრივ, ყველა დაავადების საფუძველია).

დამნაშავეის საპატიმროში იძულებითი ყოფნა, თუ პატიმარი ვერ შეიგნებს დანაშაულს (თუ თავის თავს არ გამოუტყვდება, რომ დანაშაული ჩაიდინა, რასაც ნანობს), თუ თავი მართალი ჰგონია, თუ მას თავი უსამართლოდ დასჯილად მიაჩნია, საქმე ძალადობის განცდასთან, ფსიქიკურ დაძაბულობასთან გვექნება და არა „სულის შვებასთან“; ანუ, სასჯელი, ადამიანს, სულის ხსნასა და სიმშვიდის მოპოვებაში უნდა დაეხმაროს; ხოლო თუ დანაშაულისთვის სასჯელის მიღების აუცილებლობას თავად ვერ ხვდება, კარგი იქნება თუ ამაში მოძღვარი ან ჭკვიანი გულშემატკივარი დაეხმარება. შემთხვევითი არაა, რომ ზოგიერთ კულტურულ ქვეყანაში, პატიმრებს, ამ მიზნით სასულიერო პირები ემსახურებიან, რომლებიც მათ დანაშაულის გაცნობიერებაში ეხმარებათ.

დანაშაულის ეს „ფოლოსოფია“ კარგად აქვს ნაჩვენები თეოდორ დოსტოევსკის, თავის გენიალურ რომანში — „დანაშაული და სასჯელი“, რომლის საბოლოო დასკვნა ასეთია — „სასჯელი არის დამნაშავეის უფლება!“, ხოლო დაუსჯელი დანაშაული — ყველაზე დიდი სასჯელია, დედამიწის ზურგზე!

მთელი ამ ფილოსოფიის დედააზრი კი, ჩვენმა წინაპარმა ერთი მოკლე ფრაზით გამოთქვა — „ცოდვა გამხელილი ჯობიაო!“, „დამალულმა ჭირმა მოკლა კაციო“ და ა.შ.

ბერძნულ მითოლოგიაში ე.წ. შურისძიების ქაღალმერთები — ერინიები „ცხოვრობენ“. ისინი მოხუცი, მახინჯვი ქალბატონები არიან გველის თმებით, რომლებიც მუდმივად სხმარტალეებენ, თავზარს სცემენ და მანამ სდევნიან დამნაშავეებს, სანამ ჭკუიდან არ შეშლიან და დაილუპებიან (სწორედ ასე დასაჯეს ტროას ომის ერთ-ერთი გმირის

— აგამემნონის მკვლელი ვაჟი ერინიებმა) უდანაშაულო ადამიანები კი მათ ვერ ხელავენ.

როგორც ქართული ეთიკის ერთ-ერთი ფუძემდებელი — გელა ბანძელაძე შენიშნავს, ეს მითი იმ პერიოდშია შექმნილი, სანამ ძველი ბერძნები სინდისის — ამ „სასტიკი შინაგანი ცენზორის“ ცნებას და ფუნქციას გააცნობიერებდნენ.

მოგვიანებით მითოლოგიური ერინიების ადგილი სინდისის ცნებამ დაკავა.

„რაც აკმანში, ის საფლავში?“

(საკვანძო სიტყვები: აღზრდა, კულტურა, პიროვნება, გაცხოება, ნევროზები, ჰუმანიტური ფსიქოლოგია, ბიჰევიორალური მედიცინა)

ერთხელ მეგობრმა შემომჩივლა — ჩემ ვაჟს საოჯახო საქმეები არ აინტერესებს, არანაირი პრობლემის მოგვარებაში არ მონაწილეობს; ათასში ერთხელ რომ რამე ვთხოვო, უსათუოდ რაღაცას მოიმიზებებს, რომ თხოვნა არ შეასრულოს. ორჯერ მძიმე ოპერაცია გადავიტანე, ისე, რომ საკუთარი ინიციატივით ოჯახში ერთხელაც არაფერი შემოუტანია; რომ დაოჯახდება, არ ვიცი მის ცოლს რა ეშველებაო.

მე ტრადიციულად ვუპასიხე — ალბათ ბავშვობაში ანებიერებდი, საქმეს არაფერს ავალებდი, ყველა პრობლემას უგვარებდი და აი შედეგიც — მოსწონს სხვები რომ ემსახურებიან, ან საჭიროების წინაშე არ დამდგარა, თორე, რომ მოშივდება, უსათუოდ ყველაფერს მოახერხებსმეთქი.

ჩემმა მეგობარმა — არაო, პატარა რომ იყო, მაშინაც, ვითომ არ ესმოდა რასაც ვთხოვდით, შეკითხვებზეც კი არ გვპასუხობდა; ერთი წლისას, თუ ვკითხავდით აბა შვილო, სადა გაქვს ყური? თვალი? და ა. შ., თითქოს ირონიულად

იღიმებოდა, მაგრამ პასუხს არც აპირებდა, მხოლოდ მამამისის შეკითხვებს პასუხობდა. რაც თავად აინტერესებდა ანუ რაც შესამეცნებელი იყო, მხოლოდ ამაზე შეიძლებოდა მასთან „საუბარი“. ცხადია, ძალიან საინტერესო ბავშვი იყო, მაგრამ პრაქტიკულად საჭირო აქტიურობა — ჭამა, ჩაცმა, თავის თავის მომსახურება, არც საჭიროდ მიაჩნდა და არც (ვერც) აკეთებდაო.

ერთხელ, სამი წლისა რომ იყო, ეზოში, ჩრდილში ვისხედით. ის ეზოში თამაშობდა. მოვარდა, ჩამეხუტა და მითხრა — დედიკო, მიყვალხალო; ვიფიქრე — ახლა კი უარს ველარაფერზე მეტყვისთქო, ჭიქა ავიღე, მივაწოდე და ვთხოვე — მიდი შვილო წყალი მიმიტანე, ცუდად ვარ, შენი მოტანილი წყალი მომარჩენსთქო (წყალიც იქვე, ღია ონკანიდან მოჩქეფდა); მინდორზე გაგორდა — ვაი, ვაი, მეც ცუდად ვალ, ლოგოლ მოგიტანო... მე, როგორც „ცუდადმყოფს“ შეეფერება, თავი მოვისაწყლე და თხოვნა გავეუმეორე; მაშინ ის წამოხტა, თავქვე დაეშვა და მომადახა — დე! ნიკო ჭჷლს ხდის (ჭურს, ანუ ქვევრსო), ჯელ იმას უყუღეფ და წყალს მელე მოგიტანო! — ღიმილით მიაძობდა ჩემი მეგობარი.

— როგორც ჩანს შენს ვაჟს მოსწონს შენი ღიმილიანი დამოკიდებულება, რამაც მიაჩვია თქვენი დავალებების არადჩაგდებას; თქვენს არასერიოზულ დამოკიდებულებას გრძნობს და თავადაც არასერიოზულად ეკიდება; თავიდანვე რომ პატრ-პატარა დავალებების შესრულება გესწავლებინათ, შექებით ან თუნდაც მცირე იძულებით თანდათან შეგეჩვიათ, როცა თავისი ქცევის კარგ შედეგებს შეხედავდა, კიდევ მოეწონებოდა, იქნებ ინიციატივა თავადაც გამოეჩინათქო, ვცადე ჩემი მეგობრის დადანაშაულება ოჯახური საჭიროებებისადმი შვილის გულგრილობის გამო.

— არა, იძულებით და შექებით კარგი არფერი ხდება.

შეიძლება, როგორ არა, იძულებით და შიშით ადამიანს რაიმე გააკეთებინო, მაგრამ თუ ეს სისტემატურად ხდება, ნევროზები, მერე კი დაავადებები გაუჩნდებაო (ყველა დაავადება ნევროზების ფონზე ვითარდებაო, ამტკიცებენ თანამედროვე ფსიქოლოგები, რასაც მეც ვიზიარებ და მედიცინაც).

თავისი აზრის დასამტკიცებლად ავტორიტეტული უცხოელი ფსიქოლოგების სახელებიც მოიშველია. ისინი წერენ — ბავშვის ნამდვილი, ბუნებრივი სახე, 0-დან 5-6 წლის ასაკამდე ჩანს, შემდეგ, აღზრდის პროცესში, მას სოციალური როლების თამაშს ვასწავლით და ისეთ ადამიანებს ვზრდით, როგორიც ჩვენ გვსურს — გაუცხოებულებსო.

ამ თვალსაზრისით ადამიანი, როგორც პიროვნება — როგორიც დაიბადა, ისეთივე, უცვლელი რჩება.

მაგალითად, თუ ადრეულ ბავშვობაში ინტროვერტია — დამკვირვებელი, ფიქრიანი, ინტერესიანი, მშვიდი და დამოუკიდებელი, დიდი ალბათობაა, რომ მოზრდილობაშიც ისეთივე დარჩეს. მაგრამ თუ ექსტროვერტია — დაუფიქრებელი, ცეტი, ნერვიული, ჭირვეული, სხვებზე დამოკიდებული, დაუფიქრებელი ან აგრესიული, მეტ წილად დიდობაშიც ისეთივეა; თუმცა, არც ისაა გამორიცხული, რომ მან ისე მოქცევა ისწავლოს, როგორც მისგან მოითხოვენ და ელოდებიან; სხვაგვარად საზოგადოებისგან გაირიყება და არ მიიღებენ; მაგრამ ამგვარი „თამაში“ მას ძვირად უჯდება, რაკი „თავისი ბუნებრივი ცხოვრებით არ ცხოვრობს“; როგორც ფსიქოლოგები ვარაუდობენ, მისი „ბედი“ ნევროზები და ავადმყოფობებია.

მაშასადამე, კულტურული ანუ „კარგად აღზრდილი“ ადამიანი „გაუცხოებული“, თავის თავისთვისაც უცხოა.

ეს ძნელად მისაღები, სადაო მოსაზრება ქართული ანდაზით მეტად მარტივად და ზუსტად გამოითქმის — „რაც

აკვანში, ის საფლავშიო“; ეს სწორედ იმას ნიშნავს, რომ ადამიანი (ბავშვი) არ იცვლება!, ის ისეთივე მიდის ამ ქვეყნიდან, როგორც მოვიდა!

ერთი შეხედვით ამასვე ამბობენ ჩვენი წინაპრები ანდაზით: „ყვავს შევარდნად ზრდიდნენ და ისევ „ყვაას“ იძახდაო“; „ძალდი რაც უნდა გაწვრთნა, ყეფას არ მოიშლისო“; „ძაღლის კუდი არ გასწორდებაო“; და სხვა.

მაგრამ ამ ანდაზების გვერდით ასეთებიცაა: „წნელი სანამ ნელლია, მანამ უნდა მოიგრიხოსო“; „ხარი ხართან დააბი, ან ზნეს იცვლის, ან ფერსაო“; „შვილი მტრულად გაზარდე, მოყვრულად გამოგადგებაო“, და ა.შ. ეს ანდაზები აღზრდის საჭიროებას გვიმტკიცებენ.

ანუ ქართულ ფოლკლორშიც ისეთივე აზრთა სხვადასხვაობებია აღზრდის საკითხების მიმართ გამოთქმული, როგორც პედაგოგოკასა და ფსიქოლოგიაში; თუ ზოგი თანამედროვე ფსიქოლოგი პიროვნების უცვლელობის იდეას იცავს და ეჭვს გამოთქვამს აღზრდის მართებულობის შესახებ, (პიროვნების გაუცხოების თეორიით „შეშინებულები“) ზოგიერთი ცნობილი ფსიქოლოგი, თავს ჰუმანისტური ფსიქოლოგიის წარმომადგენლად იმის გამო მიიჩნევს, რომ არა მარტო აღზრდის შესაძლებლობას, მის აუცილებლობასაც კი უჭერს მხარს.

ჰუმანისტური ფსიქოლოგიის მთავარ ღირსებად მიჩნეულია ფსიქიკურის აღზრდის შესაძლებლობა; ამ თეორიის მომხრეების აზრით, ადამიანს შეუძლია ისეთი გახდეს, როგორც მას სურს რომ იყოს.

ცნობილ სოციალ-ფსიქოლოგს, დევიდ მაიერსს ამის მაგალითად ერთი ცნობილი ქალბატონის წერილი მოაქვს, სადაც ის ქალბატონი აღიარებს, რომ ახალგაზრდობაში ის თავისუფალ ცხოვრებას ეწეოდა. მერე ერთი ტრადიციული

ოჯახის შვილი, კონსერვატიულად მოაზროვნე ვაჟი შეუყვარდა და მისი ღირებულებებით ცხოვრება გადაწყვიტა. „დროთა განმავლობაში მივხვდი, რომ „მე“ ვარ ეს „ახალი“ ლედი და არა ის, რომელიც ადრე ცხოვრობდა; მე ვიპოვე ჩემი ნამდვილი „მე“, რისთვისაც ბედის დიდი მადლობელი ვარ“ — წერდა ის ქალბატონი.

თანამედროვე ფსიქოთერაპიის ერთ-ერთი პოპულარული დარგის — ბიჰევიორალური მედიცინის წარმატებული პრაქტიკის ერთ-ერთი საიდუმლოც ისაა, რომ ის ადამიანებს არწმენებს — თუ სასურველ ქცევა-მოქმედებებს რწმენით შეასრულებს, ის ქცევა-მოქმედებები მისთვის არა მარტო სასარგებლო და სასურველი, არამედ მისი ხასიათის ნიშანი გახდება, ანუ გარეგანი გადადის შინაგანში და ადამიანს ისეთი შეუძლია გახდეს, როგორც მას სურს რომ იყოს. ამ თეორიას ჰუმანისტურიც ამიტომ ჰქვია.

ახალგაზრდობაში, ხალხურ სიბრძნეში ამოვიკითხე — დათესავ ქცევას, მოიმკი ჩვევას; დათესავ ჩვევას, მოიმკი ხასიათს; დათესავ ხასიათს — მოიმკი ბედს!“

ანუ, ადამიანს შეუძლია თავისი ფსიქიკის მართვა, ცხადია გარკვეულ ჩარჩოებში, რაც ნიშნავს, რომ იმის მიხედვრას თუ რა შეუძლია და რა არა, სიბრძნე და გაბედულება სჭირდება.

ხომ არ ჯობია დავიჯეროთ, რომ „აღზრდა ამო გარჯაა“ და იძულებითი აღზრდით ჩვენი შვილების გაუცხოებას, მისი სულის „დამახინჯებას“ ვუწყობთ ხელს“? ამით რამხელა პასუხისმგებლობას ავიცილებდით თავიდან! სხვებიც მშვიდად იქნებოდნენ, რაკი ჩათვლიდნენ, რომ „ასეთი დაიბადა და რა მისი ბრალია თუ...“ დაე, პასუხი თავად შვილებმა აგონ, თუ სათანადო ადგილს ვერ დაიჭერენ ცხოვრებაში? ანუ, როგორც ანდაზა გვასწავლის „ურჩი მიუშვი ნებასაო?“

არადა რა საშინელებაა, ისევ უცხოელი ფსიქოლოგების მიერვე „დახატული ბუნებრივი ადამიანის სურათი!“; ესაა ინსტინქტებისამარა დარჩენილი ადამიანი თავისი აგრესიით, ინცესტუოზური ლტოლვებით, უპირატესობისაკენ სწრაფვისა და საკუთრების ინსტინქტით, ბუნებრივ მოთხოვნილებათა შეუზღუდველი დაკმაყოფილებისაკენ სწრაფვით და სისხლის აღრევის ცოდვიდან გამომდინარე ავადმყოფი, ახალი თაობის გაჩენის საფრთხით!

მინდა მათ „რიდიპოსის კომპლექსი“, „მედვას კომპლექსი“, „კაენის კომპლექსი“, საკუთრების, თავდაცვის, კვების და ა. შ. ინსტინქტებიც შევვახსენო, რაც ნაირ-ნაირი კონფლიქტების და აგრესიული ქცევების სტიმულებს წარმოადგენენ; თუმცა აქ ამის გამეორება საჭიროდ არ მიმაჩნია, რაკი ვინც „გაუცხოებული ადამიანის“ განსჯას ბედავს, მათ მშვენივრად იციან (უნდა იცოდნენ) რა კორექტივი შეიტანა (რა „შეცვალა“) აღზრდამ (რელიგიამ, მორალმა, სამართალმა და ა.შ.) ადამიანის ფსიქიკაში (შესაძლოა არ შეუცვლია, მაგრამ რომ ჩაანაცვლა, ფაქტია); „ბუნებრივი ადამიანის“ ნახვას ნამდვილად არავის ვუსურვებდი. ანუ, კაცობრიობის გადარჩენისთვის ნამდვილად „გაუცხოებულად ყოფნა“ სჯობს. არაფერს ვამბობთ ადამიანის მიერ შექმნილ სულიერ და მატერიალურ სიკეთეებზე.

გადრა ამისა ისიც საკითხავია — რა არის „ბავშვის ბუნებრივი მონაცემები?“ არსებობს იმის გარანტია, რომ ყველა მშობელს შეუძლია მისი „ამოცნობა?“; ან, აღზრდაზე უარნათქვამი ბავშვი თვითონ მიხვდება რაც მას შეუძლია და განივითარებს? იმ ნორმებს, რაც ურთიერთობებს უსათუოდ ჭირდება, მოზარდი უფროსების დაუხმარებლად, თავად მიაგნებს და შეასრულებს?

ვეიქრობ მათ, ვინც „ბუნებრივ ადამიანზე“ ოცნებობს, ასეთად ბავშვივით „უცოდველი“ მოზრდილი ადამიანი (ადამიანები) ჰყავთ წარმოდგენილი; მათ ავიწყდებათ ფსიქონალიზმა რა საშინელებები აღმოაჩინა „ბუნებრივი ადამიანის“ არაცნობიერ ფსიქიკაში.

მაგრამ მაინც ვეცადოთ „გაუუცხოებელი“, „ბუნებრივი ადამიანი“ წარმოვიდგინოთ; თვალწინ საშინელი სურათი დაგვიდგება; აი მაშინ ნახეთ ძალადობები! მაშინ, ალბათ, ადამიანებიც გაზონებში გამრავლდებოდნენ; თუმცა ვიღა გააშენებდა გაზონებს, ალბათ ტყეში მოგვიწევდა გამრავლების პროცესის ნახვა, იქვე ჭამდნენ და კიდევ მოინელებდნენ; აღარავინ წავიდოდა სამუშაოდ (ბედნიერებაა?), საკვების გამო დახოცავდნენ ერთმანეთს, რაკი... თუმცა, სამაგიეროდ, აღარ იქნებოდა ტანჯვა საყვარელ ადამიანზე ეჭვიანობის გამო — თუ კონკურენტს მოერეოდი, სიყვარულის ობიექტიც შენი იქნებოდა, მტანჯველი გრძნობების გარეშე; არც მედიცინა დაგვტანჯავდა, რაკი სიცოცხლეც აღარ გვენდომებოდა, თუკი ავად გავხდებოდით; აღარც კომფორტული ავტომანქანების, ძვირფასი სამკაულების და მოღური ჩაცმა-დახურვის დაუკმაყოფილებელი ვნებები...

● ერთ იტალიურ ფილმში (სამწუხაროდ რეჟისორი აღარ მახსოვს), ჩელენტანოს მიერ განხორციელებული „გმირი“ მთაში, მწყემსებთან ერთად გაიზარდა. მას არ ესმის ქალაქში მცხოვრები ნათესავების საჭიროებები, ამიტომ, ცხოვრება ტყე-ველად, მწყემსებთან ერთად ურჩევნია, სადაც არავინ არაფერს ავალდებულებს და მუდამ იმას აკეთებს, რაც მოესურვება (ბუნებრივი ადამიანია). ერთხელ ის რაღაც „საქმეზე“ ქალაქში გააგზავნეს; გზად, მთის ფერდობზე, ბარში მცხოვრები მოსახლეობის ბოსტნებში ქალები მუშაობდნენ. მთაში, ტყესა და ველებზე გაზრდილმა „ბუნებრივმა“ ახალგაზ-

რდა ვაჟმა რომ ისინი დაინახა, გადაირია, აწიოკებულ ქალებს დაედევნა და ვისაც სად დაეწია იქ...

ვფიქრობ, რომ რეჟისორმა ამ ფილმით „ბუნებრივობას“ მონატრებულ იდეოლოგიას აჩვენა რა საფრთხეებს შეიცავს ურთიერთობების მარეგულირებელი მექანიზმების გარეშე ცხოვრება.

იმავე ფილმში რელიგიური და მორალური ნორმების მიერ არაკონტროლირებული, საკუთრების ინსტინქტისადმი თავაშვებული ლტოლვის საშინელებებიც ნაჩვენებია, რაც კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რა ბედნიერებაა ადამიანი რომ „გაუცხოებულია!“ ამიტომ, „შორს ადამიანი-ცხოველისაგან!“ ძალიან გვიყვარან „გაუუცხოებელი ადამიანებიც“ და ცხოველებიც, მაგრამ არავინ ვისურვებდით მათთან და მათსავით ცხოვრებას; ადამიანს ცხოველისაგან სინდისი განასხვავებს! — წერს ჩარლ დარვინი; სუფთა სინდისი ჰკლავს ჭკუამსუბუქი გართობების წყურვილს! — ამბობს ჟან ჟაკ რუსო.

თავის დროზე ჟან-ჟაკ რუსოს დევიზი იყო „უკან, ბუნებისაკენ!“ დღეს კი ამ დევიზის პერიფრაზი — უკან, კულტურისაკენ — უფრო უპრიანია.

ამიტომ — უკან, კულტურისაკენ, „გაუცხოებისაკენ“, რწმენისაკენ! რელიგიური, ზნეობრივი, სამართლებრივი და თუ გნებავთ — პოლიტიკური წესრიგისკენაც!

„გრძნობის სიყვარული...“

(საკვანძო სიტყვები: სიყვარული, ტრადიციული, სულიერება, კულტურალური, თანამედროვე, სხეულებრივი)

ამ ანდაზაში ის დაკვირვებაა გადმოცემული, რაც, როგორც წესი, სიყვარულის ყოვლისმომცველ გრძნობას ახლავს.

სიტყვა „ყოვლისმომცველი“ უკვე გვეუბნება, რომ ეს გრძნობა ყველაფერს მოიცავს — საყვარელი ადამიანის

მშობლიურ ქვეყანას, კულტურას, ხალხს, მის ეზო-გარემოს, მეგობრებს, საყვარელი ადამიანის მშობლებს (ქორწინებამდე მამინც) მანამ, სანამ სიყვარულია!

რას ნიშნავს „სანამ სიყვარულია?“ თუ ის იყო, მერე რა მოხდა, სად „წავიდა?“

ამ კითხვას მრავალმა მოაზროვნემ უპასუხა და მეც ჩემებურად ვეცდები ვუპასუხო, ცხადია სპეციალისტების დანმარებით ჩამოყალიბებული თვალთახედვით:

სულ რაღაც ნახევარი საუკუნის წინ ჩვენს კულტურაში სწამდათ, „სიყვარული“ რომ სულიერ-ხორციელი გრძნობაა; ისინი უსათუოდ გულისხმობენ ერთმანეთს.

თანამედროვეობამ, სამწუხაროდ, სულიერება „გვერდზე გასწია“ და უპირატესობა ხორციელ ფაქტორს მიანიჭა, რაც საზოგადოებამ „სიხარულით“ აიტაცა; შედეგი — სავალალო; როცა სიყვარული ხორციელ ლტოლვასთანაა გაიგივებული, ანუ „ერთად დაწოლის“ სურვილითაა სტიმულირებული, ის, სპეციალისტების აზრით მალე ქრება, ერთიდან 3-4 თვემდე გრძელდება (აქედან წარმოსდგა სიტყვები — „თაფლობის თვე“); ამის მიზეზი ადაპტაციის უნივერსალური კანონია. სიყვარულის ფილოსოფია (რაც ადრე დიდ ყურადღებას იმსახურებდა) გვასწავლის, რომ სიყვარულის ბიოლოგიური საფუძველი, შთამომავლობის გაჩენაა, რაც ქალს, არაცნობიერად, საიმედო ჰარტნიორის ძიებისკენ უბიძგებს.

„საიმედოობაში“ მრავალი რამ იგულუსხმება, როგორც ბიოლოგიური, ისე კულტურალური ღირებულებები — ურთიერთ შესატყვისი ხასიათები, გემოვნება, შეფასებათა სისტემა („თაფლობის თვის“ შემდეგ შეყვარებულებს ერთად ცხოვრება უძნელდებათ, თუ ერთ-ერთი ზარმაცია ან მეუღლის მიმართ ზედმეტად ეჭვიანია, ძუნწია ან პირიქით, ზედმეტად ხელგაშლილია; ერთისთვის ოჯახის ინტერესებია მთავარი,

მეორის ცხოვრების სტილი კი გართობა-დროსტარებაა და სხვ.), მათი გონებრივი და ქონებრივი მდგომარეობა, ჯანმრთელობა, გარეგნობა, სოციალური გარემო და მორალური, რელიგიური, ესთეტიკური ღირებულებები და ა.შ. (ამ სიის გაგრძელება უსასრულოდ შეიძლება).

ცხადია, „საიმედოობა“ ერთადერთი სტიმული არაა; ისეთი დიდი მოვალეობისთვის, როგორც ახალი სიცოცხლის გაჩენა, მოვლა-აღზრდა-განვითარებაა, შემოქმედმა, ადამიანს „ჯილდოდ“ სხეულებრივი სიამოვნებაც „დაანათლა“ რის გამოც ადამიანი ახალი თაობის გაჩენა-აღზრდის „მძიმე მოვალეობას“ სიამოვნებით მაშინ ასრულებს, როცა დაწყვილების საფუძველი სულიერიცაა და ხორციელიც (ადამიანი სიცოცხლის გაგრძელებისთვის შეიქმნა და არა სექსით ტკბობისთვის!).

რაც შეეხება „მელიას სიყვარულს“, მართალია „შეყვარებული მელია“ არავის უნახავს, მაგრამ ის კი ცხადია, შეყვარებულებს რომ საყვარელი ადამიანის გარემოცვაც უყვარს (უბანი, სადაც „ის“ ცხოვრობს, სახლი, კარი, მზე, ჰაერი, რითაც „ის“ სუნთქავს და თვით ღობეც კი), სანამ უყვართ! მაგრამ როცა „სიყვარული“ მხოლოდ „ხორციალია“, ის „სასიკვდილოდაა“ განწირული, ადაპტაციის უნივერსალური კანონის გამო.

პრაქტიკაში კი, დღეს, გამოთქმას — „მელიას სიყვარული“, როგორც წესი, ანგარებიანი სიყვარულის სინონიმად ხმარობენ და მას „დიდ დღე არ უწერია“.

ახლა მინდა „საქმე გავიიოლო“ და ამ თემაზე საუბარი აქ დავამთავრო; ანდაზა კი გაფრთხილებად მივიღოთ — თუ სიყვარულის საფუძვლები (კულტურალურიც და ბიოლოგიურიც) მელიის ყურძნისადმი სიყვარულს ჰგავს, ნამდვილ სიყვარულთან მას საქმე არა აქვს!

„მოჩქაროს მოუბგინაღოსო“

(საკვანძო სიტყვები: სიჩქარე, სტრესი, ზიფათი, ნევროზი, ჯანმრთელობა, ფსიქოთერაპია)

ეს ანდაზა იმ ადამიანებს აფრთხილებს, ვინც საქმიანობისას უზომოდ ჩქარობს. ეს ადამიანები როგორც წესი, მტკივნეულად განიცდიან დროის მსვლელობას, რაც დროთა განმავლობაში უარყოფითად მოქმედებს ჯანმრთელობაზე — მისი ნერვული სისტემა პერმანენტულ სტრესს დიდხანს ვერ უძლებს, რის გამოც დროთა განმავლობაში რაიმე ზიფათი გამორიცხული არაა — ჯანმრთელობიდან დაწყებული, ფსიქიკის პრობლემებით დამთავრებული. სბოლოოდ კი, დასახულ მიზანსაც საფრთხე ემუქრება, უხარისხო შესრულების გამო.

გარდა ამ სერიოზული საფრთხეებისა, მცირე-მცირე პრობლემებიც არაა გამორიცხული — სიჩქარეში რაიმე, ფრიად საჭირო ინფორმაციის გამორჩენა, რაიმე ძალზე საჭირო მოქმედების, საბუთის, ნივთის თუ საქმის დავიწყება; სიჩქარისას არც ხელიდან რაიმეს გავარდნა, დაბნევა, გატეხვა, დასვრა და ა.შ. წვრილმანი, მაგრამ „ნერვების ამშლელი“ ზიფათებია გამორიცხული; ამიტომ, ფსიქოლოგები მოჩქარე ადამიანებს მოუწოდებენ — იჩქარე ნელა!

„ურჩი მიუშვი ნებასა...“

(საკვანძო სიტყვები: ურჩობა-ჯიუტობა, მანკიერება, სათნოება, დიალექტიკური მთელი)

ეს ანდაზა უთუოდ იმ გაბრაზებული კაცის მოფიქრებულაა, ვისაც ახლობლის ურჩობა-სიჯიუტემ გული უსაზღვროდ ატკინა.

სამწუხაროდ, ის ახალი თაობის ერთ-ერთ მანკიერებას გამოხატავს და უფროსი თაობის მუდმივ საწუხარს წარმოადგენს; უფრო იშვიათად არც „ძველგაზრდების“ ურჩობა-სიჯიუტეა გამორიცხული და ნაკლებ გულსატკენი.

ჯერ გავნიხილოთ ახალგაზრდებში „ურჩობა-ჯიუტობის“ მიზეზები და მერე განვსაჯოთ — მივუშვათ ურჩი ნებას თუ არა.

ამის ასახსნელად მე ექსისტენციალიზმის ფილოსოფიის ავტორიტეტს გამოვიყენებ: საქმე იმაშია, რომ თითოეული ადამიანი უნიკალური, განუმეორებელი, დამოუკიდებელი ინდივიდია. რაკი ადამიანი სოციალური არსებაცაა, ურთიერთობების გარეშე მას არ შეუძლია, რაც ერთგვარ „მსხვერპლს“ — თავისი ინდივიდუალური მისწრაფებების დათმობას და სხვისი უფლებების პატივისცემასაც მოითხოვს. ამის აუცილებლობის გაცნობიერებამ ადამიანს ქცევის მარეგულირებელი ნორმების დაწესება უკარნახა. ადამიანს უფლება აქვს თავის თავზე იზრუნოს, მაგრამ მას „უფლება არა აქვს“ მხოლოდ თავის თავს ხედავდეს (იყოს თავხედი), ანუ, რაკი მას „არ შეუძლია მარტოს“, ისე უნდა მიიღოს „სხვა“, როგორც მეორე „მე“, ანუ „მე“ და „შენ“ არის დიალექტურული მთელი (ეგზისტენციალიზმში — ადამიანი ერთსა და იმავე დროს სოციალურიცაა და ასოციალურიც); ადამიანთა შორის ურთიერთობები მაშინ არის ეფექტური, როცა მათ გაცნობიერებული აქვთ სად მთავრდება „მე“ და სად იწყება „სხვა“, როდისაა გონივრული „მე მინდა“ და როდის — „შენ გინდა“ ან „მას უნდა“, რის მისახვედრადაც ნორმის ცოდნასთან ერთად სიბრძნე და გამოცდილებაა საჭირო.

ეს ფილოსოფოსობა საკმარისი არ იქნება, თუ ისიც არ აღვნიშნეთ, რომ ყოველი ადამიანი, როგორც უნიკალური არსება, თავისუფალ არსებად იბადება. თავდაპირველად მას აქვს მკაფიოდ გამოხატული სწრაფვა ფიზიკური თავისუფლებისაკენ — ახალშობილი სუსტად და გაუცნობიერებლად, მაგრამ მაინც ცდილობს წინააღმდეგობა გაუწიოს აღმზრდელებს, როცა მას სახვევებით ხელ-ფეხს უკრავენ, მაგრამ ის „მალე წყვეტს ბრძოლას თავისუფლებისათვის“ და „ბედს ეგუება“.

ამ „ბრძოლის“ და „შეგუების“ ხარისხი ინდივიდის თანშობილ ბრძოლისუნარიანობაზეცაა დამოკიდებული — თავისუფლებათვის ზოგი სუსტად „იბრძვის“, ზოგი ენერგიულად, ზოგიც ისტერიული ტირილით გამოხატავს „პროტესტს“.

ინდივიდს კიდევ უფრო მეტი „მსხვერპლის“ გაღება უხდება მოზრდილობისას, როცა მისი ცხოვრების არეალი ფართოვდება; მაშინ მას წინ ეღობება უამრავი აკრძალვები და მოვალეობები, რაც მის სურვილებსა და მოთხოვნილებებს ზღუდავს. არადა „ცხოვრებასაც აქვს თავისი მოთხოვნები და უფლებები“, რაც ადამიანს ბავშვობიდანვე მოვალეობებს უწესებს; ადამიანს აქვს არჩევანის უფლება — შეეგუოს, შეეწყოს იმ მოთხოვნებს, რაც ამქვეყნად მოვლენილს დახვდა (ამას „სოციალიზაციის პროცესს“ უწოდებენ) ან უარი თქვას მასზე და ცხოვრებას „ომი“ გამოუცხადოს.

ცხადია აქ „არჩევანზე“ საუბარი პირობითია, რაკი ახლადმოვლენილობის ასაკში ყოველგვარი „არჩევანი“ გამორიცხულია, მის მაგიერ ამას სხვები — მშობლები, სოციალური გარემო აკეთებს. აღზრდის შედეგად, ზოგი „მეტად დამჯერი“, ზოგი „გონივრულად დამჯერი“, ზოგიც „ურჩ, ჯიუტ ადამიანად“ ყალიბდება; ეს დამოკიდებულია როგორც აღზრდის სტილზე, სოციალური გარემოს ზემოქმედებაზე, ისე თავად ინდივიდის თანშობილ შთაგონებადობის უნარზე; ეს კი, თავის მხრივ ინდივიდის ბუნებრივ, თანშობილ, საწყის — სასიცოცხლო პოტენციალზეა დამოკიდებული.

ხოლო ის, რაც „მეტისმეტად ბევრია“ ან „მეტისმეტად მცირეა“ ყველაფერი მანკიერებაა და გადახრად მიიჩნევა; „მეტისმეტად დამჯერი“ ადამიანები უპიროვნო, უინტერესო, არარეალიზებულ ადამიანებად ყალიბდებიან, რომელთაც საკუთარი არაფერი გააჩნიათ (ცხადია მატერიალური კეთილდღეობა არ იგულისხმება); როგორც წესი, ისინი

ხელმოცარულად ითვლებიან, თუმცა შესაძლოა გარკვეულ მატერიალურ კეთილდროებასაც კი მიაღწიონ. ასაკის მატებასთან ერთად, მათ განუხორციელებელი მიზნებისა და ოცნებების გამო, იმედგაცრუებისა და დაუკმაყოფილებლობის განცდები და ნევროზები ემუქრებათ, რაც სხვადასხვა დაავადებების მიზეზად არის მიჩნეული.

ასევეა, მეტისმეტად ურჩი და ჯიუტი მოზარდები; ხშირად მათი სიჯიუტე ამპარტავნების ცოდვიდან იღებს სათავეს; სულხან-საბას ლექსიკონის მიხედვით „ამპარტავანი არის სწავლების მოთაკილე, თავისი ნაქმნარის მამწონებელი“, რასაც ხშირად მსხვერპლად ეწირება მოზარდის აზროვნების უნარი; აზროვნება ვერ ვითარდება, რაკი ამპარტავანს არ სურს ვინმეს მოუსმინოს, გაიაზროს რასაც ასწავლიან, რაკი მხოლოდ თავისი აზრი მოსწონს და სხვისგან ნასწავლებს ვერ ჰგუობს, ეჩვენება, რომ ამთ მისი „ამპარტავანი თავმოყვარეობა“ შეილახება; ურჩები (ჯიუტები) ხშირად მშობლებთან, ახლობლებთან, თანამშრომლებთან და საერთოდ საზოგადოებასთან კონფლიქტში აღმოჩნდებიან ხოლმე; მეტწილად ვერც ისინი ახდენენ თვითრეალიზაციას, ცალკეული გამონაკლისების გარდა. მათი სახით ხშირად იკარგება ის ნიჭი და უნარი, რაც მათ შემოქმედმა უბოძა.

ამას გულისხმობს „ნებას მიშვებული ურჩი“, რომელიც უსათუოდ ისჯება თავისი მანკიერების გამო (გაეიხსენოთ „ბოროტების კანონი“, რომელიც სიკეთე-ბოროტების მარეგულირებელი ბუნებრივი მექანიზმია).

იგივე ითქმის „დედის წინ მორბენალ კვიცზეც“, რომელსაც, ხალხის აზრით „ან მგელი შეჭამს, ან მგლისფერი ძაღლი“; ანუ ის მოზარდი, რომელიც მშობლის, მეგობრის, მასწავლებლის ან სხვა „ჭკუადაძვლარი“ და გამოცდილი ადამიანის რჩევა-დარიგებებს ყურად არ იღებს, აუცილებლად დაისჯება.

„ყურადღება“ ნიშნავს მოსმენას და სიბრძნის მიღებისათვის საჭირო მზაობას — განწყობას. თუ სიბრძნის მიღებისათვის მზაობა — განწყობა არ არსებობს, მხოლოდ მოსმენა იგივეა, რასაც ხალხური გამოთქმა გულისხმობს — „ერთ ყურში რომ შეუშვა, მეორედან გამოუშვაო“, „შეაყარე კედელს ცერცვიო“ და სხვ.

„სინდისიც კაი საქონელიაო“

(საკვანძო სიტყვები: საბაზრო ეკონომიკა, საქონელი, ბიზნესი, მოგება, სინდისი)

ამ ანდაზის დედააზრი, ჩვენში საბაზრო ეკონომიკის შემოღებამდე, ჩვენი მოქალაქეებისთვის მიუწვდომელი იყო. როცა სკოლაში, სხვათაშორის მასწავლებელი ამ ანდაზის ახსნას შეეცადა, შთაბეჭდილება დაგერჩა, რომ სიტყვა „საქონელი“ თავლაში დაბმულ ძროხას ან ხბოს ნიშნავდა.

ცხადია ამ ანდაზის გაცნობისას პროტესტის გრძნობა არ გაგეჩენია — ძროხა, ხბო, ხარი და სხვა რქოსანი პირუტყვი მართლაც სა-ქონა-ლი და მართლაც კარგია; მაგრამ თუ ეს სიტყვა — „საქონელი“ გასაყიდ პროდუქტს გულისხმობს, აზრად არავის მოგვსვლია, საბაზრო ეკონომიკის შემოსვლამდე! როცა ვინმეს ბრაზიანად ეტყოდნენ — შე საქონელო, ის „ვინმე“ თავს დიდდ შეურაცხოფილად გრძნობდა; მაშინ გვიკვირდა — თუ ვინმეს ეტყოდნენ — „შე ვეფხვო“! ან „შე ლომო“, უხაროდათ; თუ ვეფხვს ან ლომს მიმსგავსება საამაყოც კი იყო, რატომაა საწყენი ჩვენს საყვარელ, ოჯახისათვის თავგანწირულად ერთგულ ცხოველებს თუ მიგვამსგავსებენ?

ჩვენში მხოლოდ საბაზრო ეკონომიკის გადმოღების შემდეგ გავაცნობიერეთ, რომ პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში, ამ

ახალ სიტუაციაში ყველაფერი იყიდება — პროდუქტიც და მომსახურებაც, სტუმართმოყვარეობაც, ერთგულებაც, ნიჭიც, სიყვარულიც, ლამაზი სხეულიც, ცოდნაც, გამოცდილებაც, სხვისი დარღების მოსმენის უნარიც და თვით სინდისიც კი, რაკი სინდისი სარფიანი (მომგებიანი) ურთიერთობის აუცილებელ ფაქტორად არის მიჩნეული. თუ ადამიანს ამათგან რომელიმე აქვს ე.ი. ბიზნესის წყაროსაც ფლობს; შესაძლებელია, რომ ეს ყველაფერი „ბაზარზე გაიტანო“, გაყიდო; მთავარია, რომ ვაჭრობა იცოდე! ალბათ ჩვენს წინაპრებს ასეთი ცხოვრების გამოცდილებაც ჰქონდათ, რაკი შთამომავლობას ანდერძად ანდაზა დაგვიტოვეს — „სინდისიც კი საქონელიაო“! ანუ, ყოველ სარფიან საქმეს სინდისი უნდა არეგულირებდეს; როცა რაიმეს ყიდი ან ყიდულობ, უნდა იცოდე — ნივთის გამო ყველაზე ძვირფასი რამ — სინდისი არ დაკარგო, რადგან მუღამ უნდა გახსოვდეს — ისიც დიდი განძია! თანამედროვე წარმატებული ბიზნესის დევიზი კი ასე ჟღერს — მოგება კარგია, მაგრამ სინდისი — უმთავრესია! Совесть — лучшая политика — ამბობდა სპენსერი; სინდისი — კანონთა კანონია! — უთქვამს ალფონს ლამარტინს; ჩვენთვის, ქართველებისთვის კი წინაპრებს ანდერძად დაუტოვებია — სინდისიც კი საქონელიაო!

წარსდება მშვიდი და არა „შიშველი“

(საკვანძო სიტყვები: რიგიანად ჩაცმა, ძვირადღირებული სამოსი, მაღალი გემოვნება)

ბავშვობისას ოსკარ უაილდის ზღაპარში ამოვიკითხე „...ის კაცი ყველაზე ჭკვიანი იყო ჩვენ სოფელში, იმიტომ, რომ თითზე ზურმუხტის ბეჭედი ეკეთაო“, რაზეც მაშინ ბევრი ვიციინეთ.

მოგვიანებით მივხვდი, რომ დიდი მწერლის ირონია მხო-

ლოდ ბავშვების გასამხიარულებლად არ დაწერილა, ის საზოგადოების იმ ნაწილს ეკუთვნოდა, ვინც „კარგად ჩაცმულ ადამიანებს უფრო გულისყურით უსმენს“. ეს „ცოდვა“, მეტ-ნაკლებად ყველას ახასიათებს ცხადია მანამ, სანამ გაიგებენ იმ „კარგად ჩაცმულ ადამიანს“ „თავში რა უყრია“.

აქ შეიძლება ბატონი ექვთიმე თაყაიშვილის სამაგალითო გმირობა გაეიხსენოთ, ვინც ემიგრაციაში მყოფი, პარიზში, ნახევრად მშიერი და „რიგიანად ჩაუცმელი“ ცხოვრობდა, მაგრამ თავისი ქვეყნის ეროვნულ საგანძურს ერთგულად იცავდა. ცნობილია, რომ, როცა სამშობლოში ეროვნული განძი ჩამოიტანა, მადლიერმა ქართველმა ხალხმა შეხვედრა მოუწყო; მან თავისი უარი ამ ანდაზით გამოხატა - წარსდგა მშიერი და არა შიშველიო!

ახალგაზრდებს დიდხანს არც ამ ფრაზის სათანადოდ დაფასება გვესმოდა, რაკი ოფიციალური იდეოლოგია მეთოდურად გვინერგავდა თავმდაბლობას, მაგრამ როცა საბაზრო ეკონომიკის პირობებში აღმოვჩნდით, სადაც წარმატებებს მხოლოდ კონკურენტუნარიანი ადამიანები აღწევენ, მივხვდით, რომ პუბლიკაზე პირველი შთაბეჭდილების მოსახდენად ჩაცმას და აქსესუარებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონია.

ცხადია „რიგიანად ჩაცმა“ მაღალ გემოვნებას გულისხმობს და არა ძვირად ღირებულ სამოსს და აქსესუარებს (თუმცა, ახლა, ტელეეკრანებიდან თავს ძვირფასიანი სამოსით და სამკაულებითაც იწონებენ).

ჩვენი წინაპრები იმასაც გვასწავლიან — მივიღებენ ჩაცმულობის მიხედვით და გაგისტუმრებენ ისე, რისი ღირსიც სინამდვილეში ხარო!

„როგორიც პრიო, ისეთი ბერიო!“

(საკვანძო სიტყვები: თავის დადანაშაულება, პასუხისმგებლობა, დემოკრატია, არჩევნები)

რომელიმე პოლიტიკოსის ქმედებები როცა არ მოგვწონს და მას რაიმეში ვადანაშაულებთ ეს ანდაზა მაშინ უნდა გაეიხსენოთ, რაკი ბრალი ჩვენც მიგვიძღვის; „თავის დადანაშაულება“ და „საკუთარ თვალში ძელის აღმოღება“ დიდი სათნოებაა. ქვეყნის პოლიტიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, პასუხისმგებლობას, ხშირად, მხოლოდ ხელისუფლებას ვაკისრებთ, ზოგჯერ კი თავსაც ვიდანაშაულებთ ანუ პასუხისმგებლობას ვინაწილებთ, რისთვისაც ჰეგელის ცნობილ ფრაზას ვიშველიებთ — „ყოველი ხალხი თავისი მთავრობის ღირსიაო!“

ეს აზრიც, ქართულ ცნობიერებას, შორეულ წარსულში გაუცნობიერებია და უთქვამს — „როგორიც ერიო, ისეთი — ბერიო!“

ხელისუფლებასა და ხალხს შორის პასუხისმგებლობის გადანაწილების „ტექნოლოგია“ კონფლიქტების მოგვარების ერთ-ერთი ნაცადი ხერხია, მითუმეტეს თავისუფალი, დემოკრატიული არჩევნებისას. თუ „ხალხი“ დაიჯერებს, რომ არასასურველი პოლიტიკის გატარებაში წვლილი თავადაც მიუძღვის და საკუთარი სამოქმედო პოლიტიკის შეცვლაზეც იზრუნებს, ბევრად უფრო ადვილია „უკეთესი სამოქმედო პროგრამის მიგნება“, ვიდრე ხელისუფლებაზე ყველაფრის გადაბრალება — „დამნაშავე მთავრობის“ შეცვლისთვის თავგამოდება. რომელიდაც პოლიტიკოსის ნათქვამია — „ნამდვილი რევოლუციები მოედნებზე და ქუჩებში კი არ ხდება არამედ — ხალხის შეგნებაშიო!“.

„კატა ვერ შეწვდა კმხმსაო...“

(საკვანძო სიტყვები: ფსიქოთეაპია, ფსიქიკის დამცავი მექანიზმი)

ერთხელ, სტუდენტობისას, ერთი ჩვენ ლექტორზე შეყვარებული ქალი გვეწვია; მას ჩვენი ლექტორი ისე უიმედოდ შეყვარებოდა, რომ ტირილი დაიწყო — თუ შეველა არ შეგიძლიათ როგორმე შემაძულეთ, თორემ თავი უნდა მოვიკლაო.

ჩვენ რა უნდა გვეშველა, თავადაც გამოუცდელი სტუდენტები ვიყავით! ბედად, ჩვენმა ერთმა „ხულიგანმა“ მეგობარმა ვულგარული ხუმრობა წამოიწყო

— გოგო, რა უნდა იმის შეძლებას, წარმოიდგინე შიშველი და მისკენ მიხედვაც აღარ მოგიხდებაო, და ა.შ.

შეყვარებული ქალი ჯერ გაოცებული შეაშტერდა „ხულიგანს“, მერე ისტერიული სიცილი აუვარდა; მერე ნელ-ნელა დამშვიდდა, მაგრამ მხიარული განწყობილება არ განელებია, როცა ჩვენგან მიდიოდა, ბედნიერადაც კი გამოიყურებოდა.

ასე „აღმოვაჩინეთ“ ჯერ კიდევ პირველი კურსის სტუდენტებმა, მართალია ვულგარული და არც თუ უსაფუძვლოდ გალანძღული ფსიქოთერაპიის ერთ-ერთი აპრობირებული ხერხი; თუმცა, მაშინ, ამგვარ „ემშაკობებს“ ჩვენი ფსიქოლოგიის მასწავლებლები არასოდეს გვასწავლიდნენ. ჩვენ წინაპრებს კი საამისოდ მეტად მორალური ხერხი — არაკებით და ანდაზებით სწავლებები სცოდნიათ, თუკი მის პრაქტიკულ გამოყენებას თავად მივხვდებოდით.

მაგალითად, ანდაზა — „კატა ვერ შეწვდა ძეხვსაო, პარასკევია დღესაო“ — გამოხატავს ფსიქიკის დამცავ მექანიზმს; იგი არაცნობიერად, ზოგჯერ ცნობიერადაც, მაშინ ამოქმედდება, როცა წარუმატებლობას სასოწარკვეთის საფრთხე დაემუქრება.

იგივე აზრია გამოთქმული ცნობილ არაკში — „მელია და ყურძენი“, სადაც სულწასული მელია ამაოდ ცდილობს მაღლარ ყურძენს შეწვდეს, „იხტიბარს არ იტეხს“ და ამბობს — „მკვახე იყო ის ყურძენი, მომკვეთავდა კბილებსაო“.

ასეთ „დამცავ მექანიზმებს“ სთავაზობენ დღეს თანამედროვე ფსიქოლოგები რაიმე პრობლემით განერვიულებულ ადამიანებს.

„აპოკალუმი ხილი...“ ანუ „ბუმერანგის ეფექტი“

(საკვანძო სიტყვები: ცნობისმოყვარეობა, შეშეცნების სტიმული, განვითარების მექანიზმი)

ყველამ ვიცით ადამიანის სამოთხიდან გამოძევების მიზეზი რომ აკრძალული ხილით ცდუნება იყო; თავადაც ყველას გამოგვიცდია რა მომხიბვლელი ძალა აქვს ყველაფერს, რაც აკრძალულია; ფსიქოლოგები ამბობენ, რომ ამის მიზეზი ადამიანისთვის დამახასიათებელი ცნობისმოყვარეობაა და მისი საზიანო შედეგის თავიდან აშორება მხოლოდ იმ „ხილის გასინჯვით“ ან თავად „ცნობისმოყვარეობის“ მავნეობის გაცნობიერებით (ან მის გაცნობიერებაში დახმარებით) არის შესაძლებელი.

მაგრამ რა ვუყოთ თავად ცნობისმოყვარეობას, ის ხომ შეშეცნების სტიმული და განვითარების მექანიზმია!

როგორც ჩვენი დიდი მასწავლებლები ამბობენ, „კაცობრიობის ისტორია სამოთხიდან განდევნით იწყებაო“ (ერიხ ფრომი), „სიკვდილის შემდეგ სამოთხეში მოხვედრა კარგი კი იქნება, იქ კარგი ამინდი, სასმელ-საჭმელი, უსაფრთხო არსებობა და უსაქმურობა გველოდება, მაგრამ, საზოგადოებაა... საზოგადოება ჯოჯოხეთში უფრო საინტერესო იქნებაო“ (ჩარლი ჩაპლინი). ანუ, თანამედროვეობა, იმ სიკეთეების

გამო, რაც ცნობისმოყვარეობას თან ახლავს, უარს არც მის უარყოფით შედეგებზე ამბობს, რაკი მას მრავალი სიკეთეც ახლავს, ისე, როგორც ყველაფერს ამ ქვეყნად.

ისევე ძველისძველ სიბრძნეს და ჰეგელის მიერ ფორმულირებულ — „დაპირისპირებულ ძალთა ბრძოლა-ერთიანობის კანონს“ მივადევით. ანუ, ცნობისმოყვარეობა-ცოდნისმოყვარეობას რომ ადამიანთა კეთილდღეობასთან ერთად მავნე შედეგებიც ახლავს, ადამიანმა ძველთაგან იცოდა; ბერძნული მითოლოგია „პანდორეს ყუთის“ მითში ადამიანს აკრძალვის დარღვევის საშიშროებაზე მიანიშნებს, მაგრამ ალბათ გვახსოვს მან რა შედეგი გამოიღო

- ბერძნული მითის მიხედვით პანდორე (ყველასაგან დასაჩუქრებულს ნიშნავს) — ზევსის ბრძანებით შექმნილი პირველი მოკვდავი ქალია, რომელიც ზევსმა ადამიანებს სასჯელად მოუვლინა; მას სილამაზე, მზაკვრობა, ცბიერება, სიცრუე და მჭერმეტყველება აჩუქეს. ზევსმა ის ცოლად მისცა ეპითემეს და მზითევში თავდახურული ყუთიც გაატანა, რომელშიც დამწყვდეული იყო ყოველგვარი უბედურება და ავადმყოფობა; თან მკაცრად გააფრთხილა ყუთისთვის თავი არ აეხადა. მაგრამ ერთხელ, პანდორეს, ქალური ცნობისმოყვარეობის გამო „სულმა წასძლია“ და ყუთი გახსნა. იქედან მაშინვე ამოფრინდა ყველა უბედურება და მთელს დედამიწას მოეფინა. ისინი ახლაც სტანჯავენ ადამიანებსო, მოგვითხრობს მითი (ყუთში მხოლოდ იმედიღა დარჩა, რომლის წყალობითაც დღემდე ცხოვრობს ადამიანი; ზოგჯერ ამბობენ, თუ ის ყუთი კიდევ გაიხსნა, იმედიც გაფრინდება და კაცობრიობას სასოწარკვეთა მოიცავსო).

მაგრამ ამ გაფრთხილების მიუხედავად კაცობრიობა სულ უფრო და უფრო „ფართოდ ხსნის პანდორეს ყუთს“; თუ

მართლაც „ყოველი ახალი აღმოჩენა კარგად დავიწყებული ძველის ხელახალი აღმოჩენაა“, ფოლკლორული სიბრძნეებიც, ასევე კაცობრიობის „ძველისძველი და აწ კარგად დავიწყებული გამოცდილება“, რის გათვალისწინებაც თანამედროვეობას არ აწყენდა; როცა ცნობისმოყვარეობა-ცოდნისმოყვარეობაზეა საუბარი, ალბათ „ზომიერების ოქროს პრინციპი“ არ უნდა დაგვავიწყდეს, ანუ, ციციკორე ძიას სიბრძნე — „ფრთხილად იყავით შვილოსა, ფრთხილად, ემანდ კატას არ წამოავლოთ ხელი!“ ალბათ არც ქართული ანდაზა-გაფრთხილება უნდა დავივიწყოთ — „მეტი-მეტი — რეტი-რეტიო“, რომ გვასწავლის!

თანამედროვე სოციალურ ფსიქოლოგიაში, “ახალ-ახალ აღმოჩენათა“ უარყოფით შედეგებზე საუბრისას „ბუმერანგის ეფექტი“ ახსენდებათ — ბუმერანგი, გასროლის შემდეგ, სანამ საბოლოო სამიზნეს მიაღწევს, უკან ბრუნდება და თუ სათანადო სიფრთხილე არა, დამიზნებელს ხვდება!

P.S. ანდაზა მხოლოდ იმას არ გვასწავლის „აკრძალული ხილის“ გასინჯვას ცუდი შედეგი რომ შეიძლება მოყვეს; ჩვენი წინაპრები კიდევ „გვაცდუნებენ“ ის ხილი, რომელიც აკრძალულია, გემრიელიაო! ანუ, იმის ალბათობაც იგულისხმება — ვინც „გემოთ მაძიებელია“ (მაძიებელობა!), ის აკრძალვას არ შეუშინდება, გასინჯავს მას, რასაც, მართალია რაღაც ხიფათი მოჰყვება, მაგრამ... უცოდველობაზე პრეტენზიაც ხომ მკრეხელობაა! შეცოდებას ხომ მონანიებაც ახლავს! ანუ ცოდვებისადმი ასეთი „ფარულად“ წაქეზება ერთგვარად ასტიმულირებს „საიდუმლოს ამოხსნის“, „დაფარულის გაცხადების“ ვნებას, რითაც წინსვლა-განვითარებისაკენ „მოზომილად“ სწრაფვის ვნებაც წახალისებულია.

ანუ, „პროგრესისაკენ ისწრაფე — ნელა!“

„სწავლა — სიბერეა“ თუ რჯულზე უმტკიცესი ჩვეულება?

(საკვანძო სიტყვები: ღირებულებები, ცხოვრების სტილი, ჩვეულება, კონსერვატიზმი, განვითარება)

ცოდნის შეძენის საუკეთესო წლები ახალგაზრდობაა; ამ დროს ადამიანის ტვინი პირდაპირ ისრუტავს ინფორმაციას, მისი „გადამუშავების“ ანუ **აზროვნების პროცესი** შედარებით გვიან „მოდის“. ზრდასრულობის ასაკში, როგორც წესი, ადამიანს ოჯახური ცხოვრების საზრუნავი უჩნდება და ინფორმაციის შეძენისთვის ნაკლები დრო რჩება — ძირითადად ადრე შეძენილი ცოდნის „ხარჯზე“ უხდება ცხოვრება.

ამასობაში ცხოვრება წინ მიდის, ძველის ადგილს ახალ-ახალი აღმოჩენები, მიღწევები, ღირებულებები, ცხოვრების სტილი იჭერს. ადამიანი კი, ვინც „დროს ფეხი ვერ აუწყო“, ძველი ღირებულებებით ცხოვრობს — უჭირს ახალთან შეგუება, ხშირად მასთან ბრძოლის სურვილიც კი უჩნდება, რაც განვითარებასაც აფერხებს და კონფლიქტური სიტუაციების ერთ-ერთი სერიოზული საბაბიც ხდება.

ამის მიზეზი მხოლოდ ახალახალი ინფორმაციის დეფიციტი არაა; როგორც ფსიქოლოგები ამბობენ, ამის მიზეზი ფსიქიკის კონსერვატიული ბუნებაა, ის სიახლეებს ნაკლებად ეგუებაო; მაგრამ მიზეზი ამ „შეუგუებლობასაც“ აქვს და ესაა ჩვევა, რასაც შეიძლება „სიახლის მტერიც“ კი ვუწოდოთ.

როგორც ცნობილია ჩვევები ადამიანის ცხოვრებას აადვილებს; მისი წყალობით ადამიანს „ეზოგება“ ფიქრისთვის საჭირო დრო და ენერგია, ადარ ჭირდება ნებისყოფის დაძაბვა, პირიქით, ჩვევით შესრულებული მოქმედებები სასიამოვნოდაც კი განიცდება (ბავშვებს, როგორც წესი, ეზარებათ ცივი წყლით პირის დაბანა, მაგრამ როცა ის ჩვევად ჩამოყალიბდება — კიდევ სიამოვნებთ).

არისტოტელთან, რჩევის საკითხავად, ერთი ახალგაზრდა მისულა — მოხუცებულები ოჯახში აუტანლები არიან, ვეღარ აზროვნებენ, ყველაფერი ავიწყდებათ ჰიგიენით დაწყებული პირადი ნივთების შენახვით დამთავრებული; არ მინდა მოხუცებულობამდე მივალწიო; რას მირჩევთ, მანამდე თავი ხომ არ მოვიკლაო? არისტოტელს უპასუხნია — თავის მოკვლა საჭირო არაა, სანამ ამ ჭკუაზე ხარ, სრულყავი შენი ჩვევები და მოხუცებულობაში აზრობნება და მეხსიერება აღარ დაგჭირდება, ყველაფერს მექანიკურად გააკეთებ და აუტანელიც აღარ იქნებიო.

არისტოტელის ამ დარიგებაში დიდი სიმართლეა, რასაც თანამედროვე ფსიქოლოგიაც არ უარყოფს, რის გამოც აღზრდის პროცესში საჭირო ჩვევების გამომუშავებას დიდ დროს და ენერგიას უთმობენ.

მაგრამ ჩვევების გამომუშავების გაფეტიშება, ისე როგორც ყველაფერი „უზომო“, სხვა საფრთხეს შეიცავს, რასაც გაცნობიერება სჭირდება, რათა „ოქროს შუალედი“ არ დაირღვეს და ახალგაზრდობიდანვე უნდა „შევისისხლხორცოთ“ საჭიროების შემთხვევაში ზოგიერთ ჩვევაზე უარის თქმის „ჩვევა“.

პრობლემაც აქაა. რაკი „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესია“, ადამიანებს მასზე უარის თქმა უჭირთ; აქედან გამომდინარეობს — ფსიქიკის კონსერვატიული ბუნება, ძველის გაფეტიშების საფრთხე და სიახლეების მიუღებლობა.

ჩვენ წინაპრებს, ფსიქოლოგიამდე ეს საფრთხეც სათანადოდ გაუცნობიერებიათ და შთამომავლობისთვის სიახლეების მიღებისადმი მზაობა ანდაზის სახით უანდერძებიათ და უთქვამთ **„სწავლა — სიბერემდეო!“**

„მიძიებლე და ჰაოვებლეო“

(საკვანძო სიტყვები: მიზანი, ჭკუა, ნებისყოფა, შრომის უნარი, მიზნის მიღწევის წინი)

აღამიანი თავისი ბუნებით მაძიებელი არსებაა; მას შემოქმედმა „მუღმივად მზარდი მოთხოვნილებები“ დაანათლა, ამიტომაა ის რომ მუღამ უკეთესის ძიებაშია, ამიტომაა, რომ მას „შეჩერება“ არ შეუძლია, უფრო სწორად — უჭირს შეჩერება.

მაგრამ „ძიება“ ყოველთვის როდია შედეგიანი, წინ მას უამრავი დაბრკოლება ეღობება, ობიექტური თუ სუბიექტური.

ამ ანდაზაში მიზნის მიღწევის ერთ-ერთ მეთოდზე — ძიება-აქტიურობაზეა აქცენტი გაკეთებული (თავისთავად იგულისხმება, რომ მიზანი არავისთვის საზიანო არ უნდა იყოს!); „მიზნის მიღწევის ძლიერ სურვილს“ თანამედრვე ფსიქოლოგების რეკომენდაციებშიც ერთ-ერთი საპატიო ადგილი უჭირავს, მისი მიღწევისთვის „შეუპოვარ ბრძოლასთან“ ერთად.

ამბობენ ედისონს, თავისი ელექტრო ნათურა მკათასე ცდაზე გამოუვიდაო!

იესო ქრისტეს იგავებში ვკითხულობთ: ღარიბ კაცს სტუმარი ეწვია — ღამე გამათევინეო; მასპინძელმა სტუმარი მიიღო, თან მოუბოდიშა — არაფერი მაქვს რომ გაგიმასპინძლდეო; სტუმარმა უთხრა — წადი და მეზობელს ესესხეო; მასპინძელი წავიდა და მალე ხელცარიელი დაბრუნდა — კარი არ გამიღესო; — კიდევ წადი და დაუკაკუნეო, ასწავლა სტუმარმა; მასპინძელი ისევ წავიდა და ისევ ხელცარიელი დაბრუნდა — კარებს არ მიღებენო; სტუმარმა ისევ გაგზავნა მასპინძელი პურის სათხოვნელად და თან დაავალა — არ მოეშვა, სანამ არ გაგიღებენო! მასპინძელი კიდევ წავიდა და პურით ხელში დაბრუნდა. მაშინ სტუმარმა უთხრა, დაიმახსოვრე — დააკაკუნე და გაგიღებენო!

ფსიქოლოგები გვასწავლიან — ქვეყნად არ არსებობს ისეთი რამ, რისი მიღწევაც ადამიანს თავად, საკუთარი ძალე-ბით არ შეუძლია, თუ საამისოდ ჭკუა, ნებისყოფა, შრომის უნარი და მიზნის მიღწევის ჟინი ეყოფაო.

ამასვე გვასწავლის ქართული ანდაზაც — ეძიებდე და ჰპო-ვებდეო!

არადა, ბევრი ჩვენგანი მიჩვეულები ვართ ყველაფერი სხვსგან — მშობლებისგან, ხელისუფლებისგან, ღმერთისგან ან ახლობლების დახმარებით მოვითხოვოთ!

„აკადემიკოსი რომ მორჩება, ეჭიმი უმკულდებაო“

(საკვანძო სიტყვები: მაღლიერება, უმადურობა, კომპლექ-სი, ანგარება, უანგარობა)

ერთხელ მეზობელმა ჩემგან ორი დღით 20 ლარი ისესხა. ერთი კვირის შემდეგ ქუჩაში, ჩემთვის თვალის არიდება სცადა; მაშინ მას ოპერაცია ჰქონდა ახლად გაკეთებული და ვიფიქრე — ალბათ გაუჭირდა, ფულს ვერ მიბრუნებს და ამიტომ ცდილობს წინ არ შემეფეთოსთქო და მისი გამხნელება გადავწყვიტე.

რაკი მას ჩემთვის თვალის არიდება არ გამოუვიდა, გვერდით ჩავლისას მოკრძალებით გამიღიმა და სალამთან ერთად, მობოდიშება დაიწყო — ვერ მოვიცალე თქვენთან რომ მოვსულიყავი და ვალი დამებრუნებინა, როგორ მრცხვენიაო!

გულწრფელად ვანუგეშე — ეგ თანხა წუხილად არ ღირს, თავადაც გადაწყვეტილი მქონდა არ გამომერთმია, წესით, ოპერაციაგაკეთებულისთვის ფული ისეც უნდა მეჩუქებინა, ალბათ უფრო მეტიცთქო; მაღლობა გადამიხადა და ჩემი შეთავაზებაც სიამოვნებით მიიღო, რაც იმით ახსნა, რომ ბევრი გაუთვალისწინებელი ხარჯი ჰქონდა და ბევრი უიმედო ვალიც „აიკიდა“.

ერთმანეთს კეთილად დავმორდით.

მას შემდეგ ის ქალბატონი, როცა ჩემთან შეხვედრის „საფრთხე“ აქვს, უსათუოდ შეუხვევს მაღაზიაში, შესახვევში, სადარბაზოში და ყველგან, სადაც შესაძლებლობა მიეცემა; თუ ამას ვერ ახერხებს, მესალმება, მაგრამ ისეთი ტანჯული სახე აქვს, რომ თავი დამნაშავე მგონია ასეთ უსიამოვნებას რომ ვაყენებ. აკი ნათქვამია „ავადმყოფი რომ მორჩება ექიმი შეძულდებაო!“

მისთვის რომ „გამეგო“ და საპასუხოდ უმადურობაში ბრალი არ დამედო, ჩემი „თავის დადანაშაულებას“ შეეუდექი, ვეცადე მაშინდელი ჩემი თანაგრძნობით მიღებული გადაწყვეტილებისთვის მისი თვალთ შემეხედა: ფული (ვალი) რომ შევაწიე, იქნებ ამით უნებლიედ, ჩემი უპირატესობა ვაგრძნობინე, რამაც მისი თავმოყვარეობა შებღალა? მსგავს შემთხვევებში ეს გრძნობა მათ უჩნდებათ, ვისაც გამახვილებული თავმოყვარეობა კი აქვთ, მაგრამ ცხოვრება ისე ვერ ანებივრებთ, როგორც თავად სურთ (ანუ კომპლექსიანებს, შინაგანად შებოჭილებს; არ მინდა ვთქვა — ძუნწებსთქო). გულუხვ, ხელგამლილ, გულგახსნილ ადამიანს, ეს არ შეაწუხებს, მას სხვისგან მიღებაც ისევე ალაღად შეუძლია, როგორც გაცემა (უსინდისობა არ იგულისხმება, ის სხვა „ჭირია“).

იქნებ ახლა ის მეზობელი ჩემგან თავს „დავალებულად“ გრძნობს და აწუხებს სანამ „სამაგიეროს“ რითიმე არ გადამიხდის?

ერთხელ, მოსკოვში, კვალიფიკაციის ამაღლების ინსტიტუტში ყოფნისას, იქაურმა მკვიდრმა თანაჯგუფელ მეგობრებს თეატრის ბილეთები მოგვითანა, რასაც მაშინ იქ ახლადჩასულები ძნელად ან საერთოდ ვერ ვახერხებდით (მაშინ ბილეთები ძალიან იაფი იყო, მოთხოვნები კი — დიდი).

მე, ჩემი ქართული ფსიქიკიდან გამომდინარე, ვერ მოვისაზრე მისთვის ფული შემეთავაზებინა — მეგონა, ამით

შეურაცხოფას მივაყებდი.

მაშინვე თბილისში დავრეკე (რაც 70-იან წლებში ასევე საკმაოდ რთული იყო) — არიქა, რაიმე „მაგარი“, ეროვნული სუვენირი გამომიგზავნეთ საჩუქრადთქო (რისი შერჩევაც, გამოგზავნაც და მიღებაც კიდევ უფრო რთული პროცედურა იყო). რამდენიმე დღიანი ნერვული გადარეკვა-გადმორეკვების შემდეგ უეცრად ერთი „ცოდვილი“ აზრი დამეპადა — არ ჯობდა ამდენ დავიდარაბას ბილეთის ფული გადამეხადათქო? მერე „ეშმაკმა წამჩურჩულა“ — მერედა ვინ გითხრა ამაზე უარიო? ამოვისუნთქე! მეორე დღესვე იმ „მასკვიჩკას“ ფული უხერხულად მომღიმარმა გავუწოდე და თან „დიიდი, დიიდი მადლობაც“ დავურთე. მან, ყოველგვარი „კომპლექსების“ გარეშე, ფული ალალი ღიმილით ჩამომართვა და საღამოს, სპექტაკლის დაწყებამდე 10 წუთით ადრე შეხვედრაც დამინიშნა სხვა ჩასულებთან ერთად.

მაშინ გავაცნობიერე „გერმანული ანგარიშის“ სიკეთე, რაც მანამდე მე (ჩვენ, ქართველებს) არ გვესმოდა. — თურმე, როცა გერმანელი გეუბნება „ლუდი ხომ არ დავლიოთო“, იგულისხმება, რომ შენი დანახარჯი თვითონ უნდა გადაიხადო, მისი — მან! ვჩურჩულებდით ქართველები და ამგვარი მასპინძლობით განცვიფრებული ვიყავით. თურმე რა დიდი ბედნიერებაა, როცა შენ დანახარჯს თავად იხდი!

ახლა კი, როცა ამერიკელი ფსიქოლოგის, საზოგადოებასთან ურთიერთობების სპეციალისტის წიგნში ვკითხულობ — „მეგობარმა თუ რესტორანში ორჯერ ზედიზედ დაგპატიჟათ, ჩათვალეთ, რომ თქვენ უკვე მისი მეგობარი აღარა ხართო“, — აღარ მიკვირს, პირიქით, ჩემ გამოცდილებას მათ ვუზიარებ, ვისაც მსგავს სიტუაციაში „გერმანული ანგარიშის“ სიკეთე არ გამოუცდია!

მთელი ამ ფილოსოფიით (თუ ფსიქოლოგიით) იმის

თქმა მინდა, რომ „ავადმყოფის მიერ ექიმის სიძულვილი“ იმ შემთხვევებს უკავშირდება, როცა ექიმებს მომსახურეობისთვის ფულს ვერ უზდიან, რის გამოც ადამიანს „შინაგანი მსაჯული“ — სინდისი აწუხებს“, რაც ყოველთვის არაა გაცნობიერებული; იგი ადამიანს „აიძულებს“ სხვისი ღვაწლი დაამციროს, რათა თავმოყვარეობა „გადაირჩინოს“ (ფსიქოლოგიაში ამას „ფსიქიკის დამცავ მექანიზმს“ უწოდებენ, ცხოვრებაში — უსინდისობას).

ამიტომ, როცა ვინმე ჩვენს მიმართ უმადურობას გამოხატავს, თავი შეურაცხოფილად არ უნდა ვიგრძნოთ; პირიქით „მას“ უნდა თანავუგრძნოთ, რაკი ესაა მისი შინაგანი სულიერი ტკივილით გამოწვეული, ფსიქიკის დამცავი ფუნქციით ნაკარნახევი, ფსიქიკურად სუსტი ადამიანის სულიერი მდგომარეობა. მათთან ურთიერთობის საუკეთესო ფორმა „გერმანული ანგარიშია“, რათა მის „თავმოყვარეობის კომპლექსს“ ანგარიში გავუწიოთ.

საბედნიეროდ, ამგვარი „უმადურობა“ ყოველთვის როდი ახლავს სიკეთეს. სულით ძლიერ ადამიანებს „არ ეშინიათ“ „მიღების“, სხვისი ამაგი ახსოვთ და მუდამ მზად არიან უკუგებისათვის. მათ მაგალითზე ამბობენ ჩვენი წინაპრები — „მადლი ჰქენი ქვას დაღვევი, გაივლი და წინ დაგხვდებაო“.

ზემოთ მოტანილ საკუთარ გამოცდილებაზე საუბრისას, იმ „საცოდავმა თეატრის ბილეთმა“ რომ შემაწუხა, ჩემი სისუსტე ვაღიარე — „მიღება“ მათ აწუხებთ, ვისაც ქვეცნობიერად იმის განცდა აქვთ, რომ „გაღება“, თავად უძნელდებათ ან საერთოდ არ შეუძლიათ; მათი „სასჯელი“ თავიანთივე განცდება. ამიტომ მათ მხარდაჭერა და პატიება უფრო ჭირდებათ. ძლიერი სულის ადამიანებს კი (დიდსულოვანთ), სხვა ანდაზა ასე მოუწოდებს — „მადლი ჰქენი, ქვას დაღვევი, გაიარე და შედეგს არ დაელოდო“.

„ზოგი ჭირი მარბეპლიაო“

(საკვანძო სიტყვები: დაბრკოლებები, ჭკუა, გამოცდილება, ნაკლოვანება, წარმატება)

ამ საკითხს ჩვენ, ზემოთ, II თავში — მრისხანების ცოდვიდვის „სიკეთეები“, ნაწილობრივ უკვე შევეხეთ; ახლა ვნახოთ რას ამბობს ამ საკითხზე ქართული ანდაზები:

„ურიათ თქვა — ღმერთო, ჩემი შვილი, პირველად, აზარალეო“;

„ურიათ თქვა — ღმერთო, ჩემ შვილს, საქმეზედ რომ დადგება, პირველად ხელს ნუ მოუმართავ, თორემ გათამამდებაო“;

„სანამ ჭკვიანი დაფიქრდა, გიჟმა ხიდი გადაირბინაო“;

„სანამ ჭკვიანი მოიფიქრებდა, გიჟმა შვილი კიდეც დასახლაო“;

„სანამ ჭკვიანი მოიფიქრებდა, სულელი ფონს გავიდაო“;

„ხარმა ხარს ურქინა და საძოვარზე მიაგდო“;

„გაჭირვებამ პატარძალთან დამაწვინაო“;

„უკბილომ სამი ლუკმით აჯობა კბილიანსაო“;

„ზოგი ჭირის სარგებლიანობის“ შესახებ მსგავსი სიბრძნეები, ალბათ, სხვაც ბევრია, რაკი როგორც ზემოთ ითქვა — არ არსებობს ცუდი, რისგანაც სულ ცოტა — ჭკუის სწვლა მაინც არ შეიძლებოდა. მაგრამ აქ მოტანილი ანდაზების გაანალიზება მაინც საინტერესოდ მეჩვენება. ამიტომ, ჯერ ის ვიკითხოთ, რატომ თქვა ურიათ — „ღმერთო, ჩემი შვილი პირველად აზარალეო?“ (ურია — სარფიანად მოვაჭრე ებრაელია).

როგორც ანდაზაშია ნათქვამი, „საქმის“ დასაწყისშივე წარმატებული ბიზნესმენი, ვისაც კონკურენტებთან ურთიერთობების მწარე გამოცდილება არ აქვს (ანუ „ჭირი“ არ გამოუცდია), როგორც წესი „თამამდება“, რაც „საქმის“ საიმედოობას საფრთხეს უქმნის. თანამედროვე წარმატებული ბიზნესმენები ახალბედებს ურჩევენ შემხვედრი დაბრკოლებები გამოცდილების მისაღებად გამოიყენონ, რაც, როგორც

ჩანს, ჩვენ წინაპრებსაც უთუოდ „საქმემ“ (თუ ბიზნესის გამოცდილებამ?) უკარნახათ.

შემდეგი „ჭირის“ სარგებლიანობა „სიგიჟეს“ ეხება, რც თურმე, ანდაზის მიხედვით, ზოგჯერ „ჭკვიანობაზე“ უფრო სასარგებლოც კი შეიძლება იყოს.

საქმე იმაშია, რომ ჭკვიანის ერთ-ერთი მთავარი ღირსება მისი მოფიქრების, ფიქრის უნარია; წარმატებაც ხომ კარგად მოფიქრებულ საქმეს ახლავს! მაგრამ ქართველ ხალხს ისიც უთქვამს — „მეტის-მეტი — რეტის რეტიო!“ (ამაზე ზემოთაც ითქვა); ამ ანდაზაში სწორედ მოფიქრებით ზედმეტად გატაცებული „ჭკვიანის“ უინიციატივობაზეა საუბარი; წარმატებული საქმოსნები ახალბედებს რისკიანობასაც ურჩევენ — „ვინც არ რისკავს, შამპანურს არ სვამსო“ — ამბობენ ისინი. ზოგჯერ „სიგიჟეს“ სწორედ რისკიანობას უწოდებენ, რაც ფიქრით და წინდახედულობით მეტის-მეტად გართულ ადამიანებს წარმატებებში ხელს უშლის.

ცნობილია ერთი ასეთი ფილოსოფიური ანეკდოტი: ასფეხას (ასე უწოდებენ მრავალფეხა ჭიას) ჰკითხეს — კი მაგრამ აძლენი ფეხის მოძრაობას ერთმანეთთან როგორ ათანხმებ, რა იცი როდის რომელი ფეხი უნდა გადადგაო? ასფეხა დაფიქრდა და — ვეღარ გაიარა! ანუ, ზოგჯერ დაფიქრება აქტივობის ხელისშემშლელი უფროა, ვიდრე საჭირო. არადა დაუფიქრებლად გაკეთებული საქმე არ გამოდის! ის, რაც ადამიანს (ჭიასაც) სიარულისთვის ჭირდება, არის — ჩვევა.

ჩვევა — ჩვენი აზროვნების „ეკონომიურობის“ მექანიზმი და ადამიანის ფსიქიკური ენერჯის ხარჯვას დიდ შეღავათს აძლევს. მაგრამ მას აქვს კონსერვატიზმის „საფრთხე“, რაც „ხან კარგია, ხანაც ცუდი“. კარგზე — უკვე ვთქვით; ცუდი, ანუ ფსიქიკის კონსერვაციის ნაკლი კი ისაა, რომ ჩვევა ხელს უშლის სიახლეების შემოღება-დაფუძნებას; თაობათა შორის კონფლიქტის მიზეზებში ჩვევებს „ლომის

წილი“ უჭირავს“ სოციალისტურ იდეოლოგიას შეჩვეულებს ძალიან გაგვიჭირდა „ახალ“ ცხოვრების წესთან შეგუება. არადა სოციალური რევოლუციების ბედი მოედნებზე კი არ წყდება, არამედ — ფსიქიკაში, რასაც ფსიქიკის კონსერვატული ბუნება ხელს უშლის.

ასფეხას ანეკლოტი გვარწმუნებს, რომ ის, რაც ერთ შემთხვევაში სიკეთეა, შესაძლოა მეორე შემთხვევაში საზიანო იყოს; ერთიმეორისგან მის გარჩევას ჭკუა, გულისხმიერება და გამოცდილება სჭირდება.

რაც შეეხება „მარჯვე უკბილოს“ უპირატესობის მიზეზს, ისიც „ზოგიერთი ჭირის“ სარგებლიანობაა, რაკი მან „სამი ლუკმით აჯობა კბილიანს“.

ამ შემთხვევის ასახსნელად თანამედროვე ფსიქოლოგიის მიერ დამკვიდრებული „კომპენსაციის“ ცნება გამოგვადგება, რაც, როგორც წესი, რაიმე ნაკლის შემთხვევაში ადამიანს იმ ხარვეზს უვსებს, რაც მას ბუნებამ დააკლო.

ცნობილია, რომ ცუდი მხედველობის ადამიანს — სმენისა და შეხების შეგრძნებები მომეტებულად მგრძობიარე აქვთ; ზოგიერთი ნაკლის მქონეთ ჭკუა-გონება მომეტებულად უვითარდებათ; კარგი მეხსიერების მქონეთ შრომის უნარი ნაკლებად უვითარდებათ და პირიქით — ვისაც ჩვენ „უნიჭოებს“ ვუწოდებთ, ხშირად შრომის უნარი შევლით და შრომის უუნარო ნიჭიერებზე უფრო დიდ წარმატებებსაც აღწევენ და ა.შ., მაგრამ „კომპენსაციის უნარი“ კანონის ძალის არაა; ანუ, ყველა უნიჭო შრომისუნარიანი არაა და ყველა ჭკვიანი — შრომის უუნარო. ამიტომ ვამბობთ — „როგორც წესი“, „ზოგი“ და არ ვამბობთ — „ყოველთვის!“

მაშასადამე, ყველა ჭირი მარგებელია — მისგან ყოველთვის შეიძლება „ჭკუის სწავლა“; თუმცა, „ჭირისგან ჭკუის სწავლა“ მხოლოდ ჭკვიანს, ბრძენს შეუძლია; ის, რაც ხალხურ

სიბრძნეებშია ასახული, ყველასთვის ხელმისაწვდომია, რაკი ის ზეპირსიტყვიერების სახით, თავისთავად ვრცელდება; მაგრამ ამ სიბრძნეებით ყველა როდი ხელმძღვანელობს, რისთვისაც წარუმატებლობით ისჯება, რაც მხოლოდ საკუთარ თავს (ზოგჯერ კი სხვასაც) უნდა დააბრალოს!

ცხადია მეცნიერული აღმოჩენებიც სხა არაფერია, თუ არა კაცობრიობის პრობლემების გადაჭრის საშუალებების ძიება-აღმოჩენა-გამოყენების პროცესი. ამაში მას ხალხური „აღმოჩენები“, სხვათაშორის ცრურწმონებიც, ხელს სულაც არ უშლის, ვფიქრობ, რომ პირიქით!

„საზიარო ყანა...“ ანუ „სამართო საკუთრების ტრაგედია“

(საკვანძო სიტყვები: საერთო საკუთრება, ბუნებაზე გამარჯვება, „გამოტაცებული“ წყალობა)

„საზიარო ყანა თავგმა შეჭამაო“, „საზიარო მამულს ან ჩიტი შეჭამს ან ჭივჭავიო“ — უთქვამს ჩვენს წინაპრებს; ამ ძველისძველ ანდაზებში გამოთქმულ სიბრძნეებს თანამედროვე ფსიქოლოგია „საერთო საკუთრების ტრაგედიას“ უწოდებს.

ფსიქოლოგებმა საერთო საკუთრების შედეგების შესასწავლად მრავალი ექსპერიმენტი ჩაატარეს; ერთ-ერთი ასეთია: ას ფერმერს საერთო საძოვარი გამოუყვეს, რომელსაც ასი ძროხის გამოკვება შეეძლო. ფერმერებმა, ერთიმეორისგან დამოუკიდებლად, თითოეულმა საძოვარზე დამატებით კიდევ ერთი ძროხა გაუშვეს იმ იმედით, რომ „ერთი ძროხის მიმატება“ საძოვარს ვერაფერს „დააკლებდა“ მაგრამ რაკი სხვა ფერმერებმაც იგივე ივარაუდეს, იქ ასის ნაცვლად ორასი ძროხა აღმოჩნდა. ამის გამო ფერმერებმა მოგების ნაცვლად — იზარალებს.

სოციალ-ფსიქოლოგებმა, „საერთო საკუთრების ტრაგედიის“ შესასწავლად მოდელირებული საერთო საკუთრების

სხვადასხვა სახე შექმნეს, როგორც ინდივიდუალისტური კულტურის, ისე კოლექტივისტური კულტურის ხალხებში; შედეგი ყველგან ერთი და იგივე იყო — ყველა მათგანმა „მესაკუთრული“ ფსიქიკა გამოავლნა — მათ მოჭრეს და დაიტაცეს ხეები იმიტირებული „საერთო ტყიდან“, ქანჩები — რომელთა აღების შესაძლებლობა მათ რიგრიგობით ჰქონდათ და ა.შ.

სიციალ-ფსიქოლოგებმა მსგავსი გამოკვლევებით დაამტკიცეს, საკუთრების ინსტინქტის ყოვლისშემძლეობა და ადამიანთა ამოო მცდელობა ამ ინსტინქტის ჩასახშობად.

საკუთრების ინსტინქტის შეუფასებლობის „ტრაგედია“ მთელმა საბჭოთა კავშირმა გამოსცადა, რის გამოც ჩვენს ფსიქოლოგებს, დასკვნების გამოსატანად იმიტირებული სიტუაციების შექმნა და ექსპერიმენტები არც კი სჭირდებოდათ (ამისათვის საერთო სადარბაზოებში შეხედვაც საკმარისი იყო და არის); დასკვნებისთვის, დაკვირვების მეთოდთან ერთად იმიტირების მეთოდიც და ექსპერიმენტებიც კაპიტალისტური ქვეყნების ფსიქოლოგებს დასჭირდათ.

საკუთრების ინსტინქტის შეუფასებლობასთან ერთად „საბჭოური სოციალიზმის“ შემქმნელებმა არც ჩვენი საერთო წინაპრების აქ მოტანილი ანდაზები და გენიოსების გაფრთხილებები გაითვალისწინეს; „ბუნება მბრძანებელიაო“ (ვაჟამ), „ბუნება შურს იძიებს მასზე ყოველი გამარჯვებისათვისო“ (ენგელსმა) და ა.შ.

მათ ნაცვლად გვქონდა ლოზუნგი — „ჩვენ ვერ დაველოდებით წყალობას ბუნებისაგან, ჩვენი ვალია — გამოვტაცოთ იგი მას“ (ტიმირიაზევი).

ჩვენ უკვე ვნახეთ რა შედეგები მოჰყვა ბუნების (მბრძანებლის) „საქმეებში“ უხეშ ჩარევას — როგორც სოციალისტური რევოლუციის, ისე ზოგიერთი „წყალობის გამოტაცებების“, შედეგების სახით.

სწორედ „ბუნებაზე გამარჯვების“ (საკუთრების ინსტინ-

ქტზე) ერთ-ერთი მაგალითი იყო ჩვენი ქვეყნის კოლექტივიზაცია, ხოლო „ბუნების შურისძიების“ ერთ-ერთი მაგალითი — დროებითი წარმატებების მიუხედავად კოლექტიური მეურნეობების კრახი, რასაც მასების კოლექტიური იმედგაცრუება, უინიციატივობა და პესიმიზმი მოჰყვა.

„ჯერ თავო და თავოო...“

(საკვანძო სიტყვები: კოლექტივისტური ფსიქიკა, ინდივიდუალისტური ფსიქიკა)

ეს ანდაზა, უხსოვარ დროში, ინდივიდუალისტური ფსიქიკის საზოგადოების მიერაა გაცნობიერებული. არადა მიჩნეულია, რომ კაცობრიობა კოლექტივიზმიდან ინდივიდუალიზმისაკენ მიემართება (ერიხ ფრომი); თუ ამ დებულებას დავიჯერებთ გამოდის, რომ ჩვენ წინაპრებს ჯერ კიდევ დიდი ხნის წინ გაუცნობიერებიათ მომავლის ადამიანის ფსიქიკის საიდუმლოები.

რა განსხვავებაა კოლექტივისტურ და ინდივიდუალისტურ ფსიქიკას შორის?

კოლექტივისტური ფსიქიკისთვის ურთიერთ სოლიდარობა, „სხვისი ინტერესების გათვალისწინებაა“ დამახასიათებელი. ამ საზოგადოების დევიზია — „შენ მარტო არა ხარ ამ ქვეყანაზე; იქონიე პასუხისმგებლობა სხვების წინაშე“; „იზრუნე სხვებზე და სხვებიც იზრუნებენ შენზე“. „ზოგიერთ ქვეყნებში გვარს სახელის შემდეგ წერენ, რაც არაცნობიერად გვართან მიკუთვნებულობის და სხვისი მოიმედობის ფსიქიკიდან მომდინარეობს“ — ასე ხსნის ფსიქოანალიზი სოლიდარობის ფსიქიკის „საიდუმლოს“.

ინდივიდუალისტური ფსიქიკის სპეციფიკა ინდივიდის მიერ საკუთარი თავის წინაშე პასუხისმგებლობის აღიარებაა. ამ კულტურის ხალხების დევიზია — „მე იმიტომ არ ვარსებობ, რომ შენი მოლოდინები გავამართლო; არც შენ არსებობ ჩემი

მოლოდინების გასამართლებლად; შენ შენი გააკეთე, მე ჩემსას გააკეთებ ისე, რომ ერთმანეთს ხელი არ შევეუშალოთ“.

ინდივიდუალისტური საზოგადოების პირობებში ადამიანს საშუალება აქვს (საამისო პირობები) რომ „კოლექტივთან სოლიდარობა“ და მათი დახმარება არ დასჭირდეს. ანუ, მათ შორის არსებითი განსხვავება ისაა, რომ პირველში საზოგადოებაა მიზანი, მეორეში — „მე“, პიროვნება.

ამერიკელი ფსიქოლოგები, სტუდენტებს ღირებულებებითი ორიენტაციების შესწავლისას, ასეთ დავალებასაც აძლევენ: გთხოვთ დაამთავროთ წინადადება — „მე ვარ...“

„ადმოსავლური ქვეყნებიდან ჩასულები წერენ — „მე ვარ მაღაზიელი“ ან „მე ვარ ინდოელი“, „მე ვარ მართლმადიდებელი“ და ა.შ., ევროპული ქვეყნებიდან ჩასულები კი, ძირითადად საკუთარ მახასიათებელს მიუთითებენ, მაგ: „მე ვარ საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტის სტუდენტი“, „მე ვარ მაღალი“, „მე ვარ სპორტსმენი“ და ა.შ.

ევროპელი ფსიქოლოგების აზრით ესაა იმის მაჩვენებელი, თუ რომელი კულტურის ფსიქიკის ადამიანთან აქვთ საქმე. ამ ფრაზებში ჩანს „მეს“ არაცნობიერი დამოკიდებულება საკუთარი თავისადმი — აქვს მას საკუთარი თავის იმედი თუ სხვისი მოიძედა. როცა სტუდენტი წერს — „მე ვარ ქართველი“, გაუცნობიერებლად ის თავს დაცულად გრძნობს — მას ზურგს საქართველო და „მისიანები“ უმაგრებენ.

ეს ის პრობლემაა, პირველად ვაჟამ რომ დასვა თავის პოემებში, რასაც სკოლაში „თემისა და პიროვნების დაპირისპირების“ სახით გვასწავლიდნენ; ევროპულმა ფსიქოლოგიამ ეს პრობლემა დანახვისთანავე აიტაცა და გააპიარა, ვაჟას კი არც ახსენებენ! უთუოდ იმის გამო, რომ ევროპა ნაკლებად იცნობს რუსეთის ყოფილი კოლონიების კულტურას.

არადა ჯერ კიდევ როდის უთქვამს ჩვენს წინაპარს — „ჯერ თავო და თავო, მერე — ცოლო და შვილო!“

„პარბ მთქველს კარბი ბაჰბონი უნღაო“

(საკვანძო სიტყვები: აღქმა, სუბიექტური, განწყობა, გამოცდილება, გაგება-გაცნობიერება)

ძველი სიბრძნეა — მოძღვარი მაშინ მოღის, როცა შეგირდის სული მზადაა სიბრძნის მისაღებადო; შტაინერი ამბობს — საკრალურ ჭეშმარიტებათა ნაადრევი გაცხადება დაღუპავს კაცობრიობასო.

როგორც ისტორიკოსები წერენ, აინშტაინმა, თურმე, თავისი გამოკვლევების ერთი ნაწილი დაწვა — ეს კაცობრიობას ჯერ არ ჭირდება, ხოლო როცა დაჭირდება, თავად აღმოაჩენსო.

ეს ფაქტიც (თუ გამონაგინი?) აღქმის სუბიექტურობას გულისხმობს — ჩვენს ირგვლივ არსებული სინამდვილიდან ადამიანი მხოლოდ იმას აღიქვამს, რაც მისი არსებობისთვის აუცილებელია, რაც მას ჭირდება, რისი მოთხოვნილებაც მას გაუჩნდება (პრაგმატიზმი).

ღროთაგანმავლობაში იზრდება „მისი არსებობისთვის აუცილებელი“ საჭიროებები, რაც ახალახალი აღმოჩენების სტიმულია; ასე ნელნელა და თანდათანობით „იხსნება“ და ფართოვდება სამყაროს შეცნობის (აღქმის) უსასრულო საზღვრები; მომავალი თაობები ისეთი საოცარი და საინტერესო აღმოჩენების მოწმენი გახდებიან, რაზეც თანამედროვეობას ჯერ წარმოდგენაც კი არა აქვსო, ამბობენ ფსიქოლოგები (კარლ გუსტავ იუნგი).

ახლა ჩვენს ანდაზას დავუბრუნდეთ, რომლის ღრმა აზრის გასაგებად ფსიქოლოგიაში კარგად ცნობილი — აღქმის სუბიექტურობა დაგვეხმარება, რაც გვასწავლის, რომ ჩვენი ფსიქიკური ფუნქციები — აღქმა, ყურადღება, მეხსიერება და აზროვნებაც კი, ჩვენს სუბიექტურ განწყობებზე, აღზრდაზე, გამოცდილებაზე, ჯანმრთელობის მდგომარეობებზე და ა.შ.

ბევრად არის დამოკიდებული (ცხადია ობიექტურ პირობებთან ერთად).

აღბათ ყველას ჰქონია შემთხვევა, როცა ერთიდაიგივე მოვლენა, ფაქტი, ნივთი თუ საქციელი სხვადასხვა ადამიანს სხვადასხვაგვარად აღუქვამს (რის გამოც, ზოგჯერ, კონფლიქტიც კი „აგორებულა“. უცხოელი სოციალ-ფსიქოლოგები მსგავს ფაქტებს „აღქმის დამახინჯებას“ უწოდებენ). ამის მიზეზი სწორედ „აღ-ქმის სუბიექტურობაა“, რასაც თავისი ღრმა-ფსიქიკური მი-ზეზები აქვს და ეს მიზეზები ზოგჯერ ცნობიერი, ზოგჯერ კი არაცნობიერია; ამის მაგალითად რამდენიმე ეპიზოდს გავიხსენებ, რაც ჩემი სათქმელის უფრო გასაგებად გადმოცამაში დამეხმარება:

1. ერთხელ, დიდი ხნის წინ, როცა უმაღლეს სასწავლებლებში ესთეტიკას ასწავლიდნენ, ერთმა სტუდენტმა თავის ესთეტიკის ლექტორზე „იჭორავა“ — ტიტველი ქალების სურათები მოაქვს და გვიჩვენებს ხოლმეო. ჩავეძიე და აღმოჩნდა, რომ ლექტორს მათთან მსოფლიოს ერთ-ერთ უდიდეს მუზეუმში — ლუვრში დაცული ცნობილ მხატვართა შედევრების ალბომი შეუტანია, რათა მაშინ მათთვის ხელმიუწვდომელი ხელოვნების ნიმუშები ეჩვენებინა. იმ სტუდენტმა აღორძინების პერიოდის მხატვრობა (რუბენსის, რემბრანდტის და სხვების) შედევრები „ტიტველ ქალებად“ აღიქვა; ანუ, ის, რაც მრავალთათვის აღფრთოვანებისა და სულიერი ტკობის ობიექტია, ვილაციისთვის ის მხოლოდ „ტიტველი ქალია“

2. მსოფლიოს კულტურულ ქვეყნებში ცნობილი კარიკატურისტის — ჰერლუფ ბიდსტრუპის შედევრებს შორის ერთ-ერთს ჰქვია — „ერთი და იგივე წიგნის მკითხველები“; წიგნმა ერთ-ერთი მკითხველი მეტისმეტად ჩააფიქრა; იგივე წიგნმა მეორე — გააღიმა, გააცინა, აახარხარა; მესამეს —

მთქნარება მოჰკვარა და დააძინა; მეოთხე — განარისხა! დიდმა მხატვარმა და ადამიანის ფსიქიკის კარგმა მცოდნემ მთელი ეს ფილოსოფია წიგნის ერთ გვერდზე დაატია.

3. ჩარლი ჩაპლინის ერთ-ერთ შედეგში, ალასკაში ხელმოცარულ ოქროს მაძიებელთა ორი მეგობრის „ტრაგი-კომედიურ“ თავგადასავალში ასეთი კადრია: ორი მშვიერი მამაკაცი (ჩარლი და მისი გოლიათი მეგობარი) ტრაგიკული სახეებით ცარიელ მაგიდას შემოსხდომიან; ჩარლის გოლიათი მეგობარი, რომლის ბრეივული გამომეტყველება მთლიანად შიმშილს „ყვირის“, ოთახში ბოლთისცემას იწყებს; ჩარლი უყურებს, უყურებს და მეგობრის ნაცვლად მსუქან ქათამს ხედავს, გაპუტული კურტუშითა და მსუქანი ბარკლებით... ანუ, „ხედავს“ — შიმშილი და არა ცივილური ადამიანი. ცხადია ესაა ასახვის მხატვრული ხერხი და რეალობისგან შორსაა, მაგრამ რაზეც ჩვენ აქ ვისაუბრეთ — აღქმას რომ ადამიანის სუბიექტური მდგომარეობა განსაზღვრავს, ამის გათვალსაზიარებაში კარგად გვეხმარება.

4. მსგავსი მაგალითების მოტანა უსასრულოდ შეიძლება, მაგრამ ახლა, ისევ ბიდსტრუპის სხვა კარიკატურას მინდა დავუბრუნდე: დაღლილ-მოშეებული ნაშრომ-ნაჯაფი კაცი ხალხმრავალ სასაუზმეში შედის. ცარიელი მაგიდა არსადაა. მხოლოდ ერთგან ზის ასაკოვანი, მსუქანი ქალბატონი, რომელიც მოწყენილ-ჩაფიქრებული, იატაკს ჩასცქერის. კაცი ქალს უკმაყოფილო-უინტერესო გამომეტყველებით, მის მაგიდასთან დაჯდომის ნებართვას თხოვს. ოფიციალტს კაცისთვის ლანგრით საჭმელი და გრაფინით თეთრი სითხე (ალბათ არაყი) მიაქვს. კაცი ჭამს; გრაფინში თეთრი სითხე ნელ-ნელა დაბლა იწევს და კაცსაც სიცოცხლის ხალისი უბრუნდება: ამჩნევს, რომ ასაკოვანი ქალი თანდათან „ლამაზდება“, მისკენ მაცდურად იყურება, ბოლოს, კაცის

პირისპირ ულამაზესი ქალწული ზის, წელში გამართული, მოზრდილი მომხიბვლელი მკერდით და თვალებს ნაზად უჟუჟუნებს... შექვიფიანებული მამაკაცი მის წინ მუხლს მოიყრის და სავარაუდოდ ცოლობას სთხოვს. ბოლოს, ჩანს როგორ გადიან კარებში ხელგადახვეული კაცი და სქელი, ბებერი ქალბატონი. ანუ — ალკოჰოლმა „იმუშავა“, კაცის აღქმა მისი სურვილის შესატყვისად შეცვალა, თუმცა რეალურად, ხელთ ბებერი ქალბატონი შერჩა.

5. ხალხური თქმულებაა: ერთი ატირებული ქალი მოხუც კაცს შესჩივის — ხბო დაეკარგე, ჩემი კაცი შინ რომ დაბრუნდება, უთუოდ მომკლავს ან სახლიდან გამაგდებსო; მოხუცი ქალს ამშვიდებს — დანაკარგის შესახებ ქმარს მანამ არაფერი უთხრა, სანამ „ტკბილი წუთები“ არ დაგიდგებათ. აი მაშინ კი ის ყველაფერს გაპატიებსო! მართლაც, ქალმა ამ დარიგებით ისარგებლა და პასუხად ნუგეში და მოფერება მიიღო.

6. ახლა ქართველი ფსიქოლოგის, ბატონი შალვა ნადირაშვილის ექსპერიმენტი გავიხსენოთ: ცდის პირებს ხუთბალიანი სისტემით შესაფასებლად ეძლევათ ცნობილი ისტორიული პირების მიერ სახელმწიფოს ძლიერებისთვის განხორციელებული დიდი ღონისძიებების ჩამონათვალი. ერთ შემთხვევაში ესაა დავით აღმაშენებელი. ცდის პირების ასი პროცენტი მას დადებითად აფასებს; მეორე შემთხვევაში, იგივე ღონისძიებების გამტარებელი შაჰ-აბასია. ქართველი ცდის პირების ასი პროცენტი მას უარყოფითად აფასებს.

სპარსელ ცდისპირებთან პირიქითაა — დავით აღმაშენებლის მიერ გატარებულ ღონისძიებებს ისინი უარყოფითად, ხოლო შაჰ-აბასის მიერ იგივე ღონისძიებებს დადებითად აფასებენ.

7. ერთ-ერთ ექსპერიმენტში ცდის პირებს ასმენინებენ ჩანაწერს, სადაც ჯერ ქალი საუბრობს საკუთარ პრობლემებზე,

მერე კაცი, იგივე ტექსტს კითხულობს. მერე ცდის პირების თხოვენ შეაფასონ მოსაუბრეები. მოსაუბრე ქალმა გაცილებით უფრო მაღალი ქულა მიიღო, ვიდრე კაცმა, რაკი „ვაჟკაცობის“ შესახებ გავრცელებული სტერეოტიპების გავლენით კაცს „პირველივე შემხვედრთან თავის პრობლემებზე გულახდილი საუბარი არ შეეფერება“; ის აღიქმება როგორც ნევროტიკი, სუსტი, დამოკიდებული ადამიანი.

ანუ, ჩვენს აღქმებზე გავრცელებული სტერეოტიპებიც ახდენენ გავლენას.

აღქმის სუბიექტურობას ნიშნავს სხვადასხვა ვარიანტებით გამოთქმული ერთი და იგივე აზრი, რაც ჩვენს წინაპრებს ფსიქოლოგიამდელ პერიოდში გაუცნობიერებია და რაც ანდაზების სახით დაგვიტოვეს: „კარგ მთქმელს კარგი გამგონი უნდაო“; „ყვავსაც თავისი ბახალა მოსწონსო“; „ვისაც ვინ უყვარს, მისი ლამაზიც ის არისო“; „ვისაც ვინ უყვარს, მისი ჭაპა-ჭუპი ნაზ ჭამად ესმის, ბრაგა-ბრუგი - კეკლუც გავლადო“; „კაცს თუ კაცი სძულს, მისი ლაპარაკი რახა-რუხად და ჭამა — ჭყაპა-ჭყუპად ეჩვენებაო“.

კომენტარი: მაშასადამე, ზოგჯერ, ჩვენს აღქმებს ჩვენივე სუბიექტური განცდები, აღზრდა-გამოცდილება და სხვა ფაქტორები განსაზღვრავს და დიდ სარგებლობას ვნახავთ, თუ ამ ცოდნას ურთიერთობებში გავითვალისწინებთ.

ახლა კი მინდა ახალგაზრდებს ვურჩიო მეტი გულისყურით და სიამაყით მოეკიდონ ფოლკლორულ სიბრძნეს! ჩვენი საუბრები კი ცნობილ პოეტთა ცნობილი სტრიქონებით დავასრულო:

„რა განძი გვქონიაა...!“

„...არა, სხვისი მისაბადი რა მჭირს, თვარა, — კი! “

ანლაზები, რომლებშიც სიბრძნეს თავად
პატიოსნელი აღმოაჩინს

- ◆ „ავთა მამათა ნაქნარი შვილობილს მოეკითხებაო“;
- ◆ „ამპარტავანს გარეთ სცემენ — შინ მალავს, შინ სცემენ — გარეთ მალავსო“;
- ◆ „ავმა სახლმა ავი გამომიყვანა და კარგმა სახლმა — კარგო“;
- ◆ „არაკუნე კედელიო, დაარიგე რეგვენო“;
- ◆ „გამოუცდელ ანგელოზს გამოცდილი ეშმაკი ჯობიაო“;
- ◆ „გველი გარედან არის ჭრელი, კაცი — შიგნიდანაო“;
- ◆ „გოგოს უთხრეს — სასიძო მოღის, პირი დაიბანეო და — რომ არ მოვიდესო“;
- ◆ „დედის წინ მორბენალ კვიცს ან მგელი შეჭამს, ან მგლის-ფერი ძაღლიო“;
- ◆ „ერთი ცხვრისკენ, მეორე — მგლისკენო“;
- ◆ „ვისაც ზურგს მიუშვერ, ყველა ქვას დაგადებსო“;
- ◆ „ვინ გამლანძღავს და — ჩემი გაზრდილიო“;
- ◆ „თავი სულ წისქვილშია, მაგრამ მოკოდეა არ იცისო“;
- ◆ „თუ თვალი ვერ ხედავს, სახეს არა სცხვენიაო“;
- ◆ „მამამ ცოდვა ქნა, შვილმა ზლოო“;
- ◆ „მორცხვი ქალი — ქვეყნის ფასი, მორცხვი კაცი — კვერცხის ფასიო“;
- ◆ „მამათა სჭამეს კაწახი, შვილებს დააჭრა კბილებიო“;
- ◆ „კარგმა ქალმა არც ქნა, არც თქვაო“;
- ◆ „კაცის დაქცევა თუ გინდოდეს, ნურაფერს დაუკავებო“;
- ◆ „კაცი ხატს შეეჩვია და ნაფოტის სროლა დაუწყეო“;
- ◆ „პურის და ყველის მჭამელმა ღმერთს აღარ შეხედაო“;
- ◆ „რაც ერიო, ის ბერიო“;
- ◆ „რაც მამას ჭირი სჭირდეს, შვილს იმისი ეშინოდესო“;

- ◆ „სულ რომ ღმერთისკენ, ერთიც — ეშმაკისკენო“;
- ◆ „სტუმარი ღვთისააო“;
- ◆ „სხვის იმედზე ფართო კარავს ნუ დაიდგამო“;
- ◆ „სხვისი სხვამან უკეთ იცის, სასარგებლო საუბარი“
(რუსთაველი)
- ◆ „ტკბილი სიტყვით მთას ირემი მოიწველაო“;
- ◆ „უვანშემოდ დაწევი, უვალოდ აღექიო“;
- ◆ „წინა კაცი უკანას ხიდიაო“;
- ◆ „წამწყმიდა წახედულობამაო“;
- ◆ „წვეთ-წვეთი წყალი ქვასაც გახვრეტსო“;
- ◆ „ხანდაზმულს სიზმარიც დაეჯერებაო“;
- ◆ „ხარს რქით დააბამენ, ქალს — ენითაო“;
- ◆ „შეაყარე კედელს ცერცვიო“;
- ◆ „შინაურ მღვდელს შენღობა არა აქვსო“;
- ◆ „შეყვარებულ კაცს ჭკუას ვერ მოსთხოვო“;
- ◆ „ქალი რომ სამშობლოში მივა, ფილთაქვაც დაიმალებაო“;
- ◆ „ქონებავ, სად მიხვალო? სადაც ბევრიაო“;
- ◆ „ქოთანში რაც არის, ციცხვმა იცისო“;
- ◆ „ქურდს ყველა ქურდი ჰგონია და მრუმს - მრუშიო“;
- ◆ „ღამე გამოვლილი ჩხუბის ნუ გეშინიაო“;
- ◆ „ფშაველმა თქვა — სიმდიდრეს ერთი შემღერება მირ-
ჩევნიაო“;
- ◆ „ჭკვიან ვირზე ორი შეჯდაო“;
- ◆ „ყბელი მუნჯმა მოღალაო“;
- ◆ „ჯარ მოყვარეს ჯარ-მტერი ჯობიაო“;
- ◆ საკუთარი ოჯახის ბოლი სხვის ცეცხლსა სჯობია.
- ◆ ცრუ კაცის ენასა მუნის ენა სჯობს.
- ◆ როდესაც ჩემს წვერს ცეცხლი ეკიდება, სხვები ცდილობენ
ამ ცეცხლზე ყალიონს მოუკიდონ.
- ◆ ნელ-ნელ ნედლი შეშაც აინთება ხოლმე.

- ◆ ცოდნას უვიცობის მეტი სხვა მტერი არ ჰყავს.
- ◆ ჭუჭყიანს თითო სხვათა ნაკლოვანების სანიშნებლად და საკიჟინებლად ნუ გაიშვერ.
- ◆ ძუნწი მაინც ღარიბია, თუნდა ჰქონდეს და თუნდა არა ჰქონდეს.
- ◆ ადამიანი მართო გულის ფეხის ხმას რომ აჰყოლოდა და გონებისათვის ყური არ ეგდო, ჩვეულებრივი პირუტყვი იქნებოდა.
- ◆ ძალდატანებული სიყვარული მხოლოდ იმ დრომდე გასტანს, ვიდრე ძალა ძალდამტანებლის ხელშია.
- ◆ მხოლოდ ის სიყვარულია ხანგრძლივი, დაუბოლოვებელი, რომელიც პატივისცემასა აგებულებს.
- ◆ რაც უფრო დიდია კულტურა, მით უფრო დიდად ფასობს იქ გარჯა და შრომა.
- ◆ თუ ბოროტს ბოროტით გადაუხდი, ორგულს - ორგულობით, სჩანს, არ გინდა იმაზე უკეთესი იყო.
- ◆ გენიოსი გზას თელავს, ნიჭიერი ამ თელილს გზაზე დადის.
- ◆ გული ცოცხალია აწმყოთი, ჭკუა მერმისითა, ამიტომაც მათ შორის თანხმობა იშვიათია.
- ◆ თუ ბოროტს სჯობიხარ, ეგ კიდევ იმას არ ამტკიცებს, რომ კეთილი ხარ.
- ◆ თავს იქანცავს ძუნწი უჭმელობით და მფლანგავი გაუმადღრობით.
- ◆ ვინც თავისი კეთილშობილი საქციელით თავს იწონებს, ამით იმას ამტკიცებს, რომ ბუნებით კეთილშობილი არა ყოფილა.
- ◆ ჭეშმარიტი დიდებისათვის სხვისი დამცირება საჭირო არ არის.
- ◆ თუ მეგობარი არა გყავს - ეძიე, და როცა იპოვნი - ნუღარ დაჰკარგავ.

- ◆ ერთი და იმავე ყვაავილისაგან ფუტკარს თაფლი გამოაქვს და ბებერას - შხამი.
- ◆ ვინც ძალიან ყურს ადევნებს იმას, ჩემზე რას ლაპარაკობენო, იგი თავის ხასიათის სისუსტეს ამხელს და არასოდეს ბედნიერი არ იქმნება.
- ◆ ცხოვრებით უკმაყოფილო სიკვდილის მეგობარია.
- ◆ ჭირში გატეხა არ ვარგა, თუ კაცი გონიერია: წავა და ყველგან დარჩება, სოფელი ღონიერია.
- ◆ ისეთის ხალისით არასოდეს არ ვაძლევთ სხვას რამეს, როგორც ცარიელ ხელს.
- ◆ ჭკუა მოხუცებულობის სიჭაბუკეა.
- ◆ ის არა კმარა, რომ ცოლ-ქმარი ერთ ხორცნი იყვნენ, არამედ ერთ სულობაც საჭიროა.
- ◆ ვინც ზომიერებას გაურბის, ის ნაკლებულობას მისდევს.
- ◆ მეტყველებით კი არა, თანაგრძნობის უნარით განიარჩევა ადამიანი მხეცისგან.
- ◆ უმეტარს ყველაფერი შესაძლებლად მიაჩნია.
- ◆ მშვენიერი და სასიამოვნო უყვართ, სასარგებლოსა და ღირსეულს კი პატივსა სცემენ.
- ◆ სარჩო ძუნწისთვის ბატონია, გონიერი ადამიანისათვის - მსახური.
- ◆ თუ უსაყვედურებთ მთვრალს, იგივე იქნება, რომ შორ ქვეყანაში მყოფს აქედან გინება დაუწყო.
- ◆ ბედნიერება რომ ისე ადვილად მოსაპოვებელი იყოს, როგორც ზოგიერთს სურს, მაშინ ხომ აღარაფრად ეღირობოდა.
- ◆ რა მდიდრები ვიქნებოდით, რომ ყველაფერში ისე ხელმოჭერილნი ვიყვნეთ, როგორც სამადლო საქმეში ვართ.
- ◆ ლოკოკინა უფრო სწრაფად ივლიდა, საკუთარი სახლი რომ არ ამძიმებდეს.
- ◆ ყველა მზად არის სხვისა ჯიბიდან მიაწოდოს რამ გაჭირ-

ვებულსა!

- ◆ როდესაც გონება გრძნობას ემორჩილება, ადამიანის მოქმედების ხელმძღვანელი შეცდომაა.
- ◆ მამაკაცთა გულგრილობა იმ დღიდან იწყება, როცა დედანი მიენდობიან ხოლმე.
- ◆ პირველი სიყვარული თავის დღეში არ არის ხოლმე უკანასკნელი, ხოლო უკანასკნელი კი ხშირად პირველია.
- ◆ ერთი მტერი უფრო მეტ ბოროტებას იქმს, ვიდრე ოცი მეგობარი - კეთილს.
- ◆ არ არის არც ერთი იმისთანა საქმე, რომელსაც მაქებარი და მძაგებელი არ ჰყავდეს; პატიოსანი კაცი კარგს აქებს, სულელი და ზნეწამხდარი იმას, რაც ავი და ბოროტია.
- ◆ ნურც გადააჭარბებთ, ნურც მოაკლებთ - აი, პირველი ნიშანი სიფრთხილისა და კეთილგონიერებისა.
- ◆ ნუ აპყვებით პირველ გამარჯვებას, ნუ შეუშინდებით პირველ დამარცხებას.
- ◆ დაუდევარი დედ-მამა ფარვანასა ჰგავს, რომელიც ფრთებს იწვავს ცეცხლზე.
- ◆ არაფერია ამ ქვეყნად მუდმივი, ცვალებადობის მეტი.
- ◆ ამაო წუხილს წარსულისათვის ისევ ისა სჯობს, რომ გონიერი მერმისის ფიქრს შევუდგეთ.
- ◆ ძაღლი უფრო საიმედოა და ერთგული მეგობარზე, თუმცა მეგობართა შორისაც ცოტა არ არის ძაღლი.
- ◆ სიყვარული გრძნობათა სარდალია.
- ◆ საცოლეს რომ ირჩევდე, მოხუცის თვალით ასწონდასწონე.
- ◆ ჯავრის ამოყრა სულიერი სიგლახაკის ნიშანია.
- ◆ სატრფოსაგან მიღებულ ჭრილობას ამრთელებს დრო, სიშორე და ახალი ცხოვრება.

**ბოლოს, ზოგიერთი აზორიზმის
დამოწმებისგანაც თავს ვერ ვიკავებ:**

- ◆ „არა ვარგა უსაზომო...“ (რუსთაველი);
- ◆ „ვინც უარი თქვა ზედმეტობაზე, ის აკრძალვებისგან გათავისუფლდა“ (იმანუილ კანტი);
- ◆ „ზომიერება ნაკლოვანებებისგან საიმედო დამცველია (ლენარდო და ვინჩი);
- ◆ „ზომიერი ხასიათის ადამიანებს ცხოვრება მოწყობილი აქვთ“ (დემოკრიტე);
- ◆ „უზომო ნდობა საქმესა, წაახდენს, გააცუდებს! (ქართული ანდაზა).
- ◆ „ადამიანები არაფერს ისე უხალისოდ არ იღებენ, როგორც რჩევებს“ (ედისონი);
- ◆ „ადამიანები საკუთარ ნაკლს უწინარსად სხვებში ამჩნევენ“ (ფრენსის ბეკონი);
- ◆ „ადამიანში ღმერთი და ეშმაკი მარად მეზობლად არიან“ (ანგელუს სელეზიუსი);
- ◆ „ადამიანი მით განსხვავდება პირუტყვისაგან, რომ გონებით გრძნობას იმორჩილებს“ (ალექსანდრე ყაზბეგი);
- ◆ „ადამიანი თუ არ მოქმედებს, ის არც არსებობს“ (ვოლტერი);
- ◆ „ადამიანი ბალახივით წარმავალია“ (ბიბლია);
- ◆ „როგორ ბევრია შვილი ადამის, როგორ ცოტაა ადამიანი!“ (გალაკტიონი);

რა განძი გვქონდა!..

ანუ

მს ჳიზნი ყველაჲ უნდა ჳაიკითხოს

ამ ქვეყნისათვის სასარგებლო და სიკეთის მომტანი წიგნის სახელწოდებაა „ფსიქოლოგია ქართულ ფოლკლორში“. სხვა მრავალი სამეცნიერო შრომის ავტორი პროფესორი როზა გაფრინდაშვილი ფსიქოლოგიური, ფილოსოფიურ-ეთნიკური, ლიტერატურული და ა. შ. განსწავლულობის და მისეულ, „შესაშურ“ მწერლურ ნიჭზე დაყრდნობით ცდილობს მკითხველს ერთხელ კიდევ შეახსენოს ქართველი ხალხის ის ცოდნა, რის შესახებაც მან (ხალხმა, ერმა...) იცოდა, მაგრამ არ იცოდა, რომ იცოდა“, შეახსენოს ის, რომ ჩვენმა წინაპრებმა ადამიანის ფსიქიკის საიდუმლოთა ლაბირინთების შესახებ ბევრად უფრო დიდი ხნის წინათ იცოდნენ, ვიდრე შეიქმნებოდა მათ შესახებ სხვადასხვა მეცნიერება ფსიქოლოგიის, ფსიქონალიზის და სხვათა სახით.

ქ-ნი რ. გაფრინდაშვილი ცხოვრებისეული გამოცდილებით, მოზომილი მეცნიერული დაკვირვებითა და ტაქტით ამტკიცებს, რომ აღნიშნულის დასტურყოფა შეიძლება ქართულ ფოლკლორზე დაყრდნობით, რაც გაშლილია დღემდე შემორჩენილ თქმულებებში, ზღაპრებში, ანეკდოტებსა და ანდაზებში. ავტორის აზრით: „ქართული ფოლკლორი გვასწავლის აზროვნებას, გვაძლევს დაფიქრების სტიმულს“, რათა თავად მივხვდეთ დაფარულ სიბრძნეებს, განვიცადოთ მიხვედრით გამოწვეული სიხარული და პრაქტიკულ ცხოვრებაშიც გამოვიყენოთ“.

წარმოდგენილ ნაშრომში ავტორი მის მიერ მოწოდებუ-

ლი აზრების ნათელსაყოფად ეყრდნობა მსოფლიოს უდიდეს მოაზროვნეთა მიერ მეცნიერულად დადასტურებულ დებულებებს (მხედველობაში გვაქვს დ. უზნაძის საყოველთაოდ ცნობილი განწყობის თეორია, ფსიქოანალიზი, ბიჰევიორიზმი და სხვა მიმდინარეობები).

წიგნი ისე ლაღად და ინტერესით იკითხება, რომ მკითხველს (რამდენადაც კითხვის პროცესში არ უწევს ე. წ. „ძნელად გასაგები აზრებით“ გამოწვეულ დაბრკოლებათა გადალახვაზე ფიქრი...), უჩნდება შთაბეჭდილება, რომ იგი მართლაც ერთი ამოსუნთქვითაა დაწერილი, მაგრამ შეუმჩნეველი არ რჩება ის რუდუნებითა და უდიდესი პასუხისმგებლობით აღსავსე შრომა, რომელიც გაუწევია ავტორს სათანადო მასალის შეგროვების და მისი მეცნიერულად წესრიგში მოსაყვანად, რითაც თავს უფლება მისცა იგი გამოექვეყნებინა სახელწოდებით „ფსიქოლოგია ქართულ ფოლკლორში“. ამით იმის თქმა გვინდა, რომ ნაშრომის სახელწოდება ასი პროცენტით გამოხატავს მასში განთავსებულ შინაარსს ანუ ფორმა იდეალურადაა მისადაგებული შინაარსთან.

„ფსიქოლოგია ქართულ ფოლკლორში“ შესანიშნავად აჩვენებს ქართული გონის ქართულ ფოლკლორში (გრ. რობაქიძისეულად თუ ვიტყვით...) „განფენილ“ სიდიადეს. ავტორის მიერ წარმოდგენილი ნაშრომი უზადო მაგალითია ქართველი ერის საზოგადოებრივი ცხოვრების, მისი გონის, სულიერების — კულტურის სხვა კულტურებისაგან განსხვავებულობისა და მათთან ერთიანობის საჩვენებლად, მითუმეტეს, ახლა, როდესაც კაცობრიობა შედის განვითარების განსხვავებულ ეტაპზე, მაშინ, როცა ხდება ცივილიზაციათა და სხვადასხვა ხალხის კულტურათა შეჯახების უღმობელი ბრძოლებით აღსავსე პროცესი და

რომლის კანონზომიერებანი მკვლევართა მიერ ჯერ კიდევ, ალბათ, სათანადოდ არაა გამოკვლეული.

მსოფლიო, სამყარო ზომ ერთიანიცაა და მრავალფეროვანიც. მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანი დღემდე ცდილობს იმის ამოცნობას, თუ როგორ არის სამყარო როგორც **ერთი** ანუ **ერთიანი** ამავე დროს **მრავალი** ანუ მრავალფეროვანი, ვერავინ შესძლო. ამ სიძნელეზე თავის დროზე ჯერ კიდევ უდიდესმა ფილოსოფოსმა პლატონმა დააფიქსირა სამყაროს კანონზომიერებათა მადიებლების ყურადღება, როდესაც თქვა: „ერთის მრავალში დანახვა ღმერთის საჩუქარიაო“. ის, თუ ვინ დაიმსახურებს ამ საჩუქარს მომავალში, უფლის ნებაა. მეცნიერულ დონეზე დასტურდება გენიალური ფილოსოფოსის **ჰეგელის** აზრები სამყაროს გონიერების ანუ ღვთაებრიობის შესახებ. თანამედროვე ფიზიკის და სხვა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა წარმომადგენლებმა შემთხვევით როდი უწოდეს კოსმოსურ სამყაროს **„ქვანტური კომპიუტერი“**.

ანტუან დე სენტ ეკზიუპერს „სამხედრო მფრინავში“ ასეთი რამ აქვს ნათქვამი: „მე, არ მეგულება ამქვეყნად სხვა უფრო დიდი ფუფუნება ადამიანურ ურთიერთობათა გარდა..., ...ადამიანურ ურთიერთობათა გარდაო — მან ხაზი გაუსვა „ადამიანურს“ ანუ კულტურულს ადამიანურ, კულტურულ ურთიერთობებში კი, როგორც ვიცით, უმაღლესია ზნეობრივი, მორალური ურთიერთობები. ე. ი. მორალი კულტურის კვინტესენცია, მისი უმაღლესი დონეა, რომლის ბირთვსაც შემოქმედებითი შრომის შედეგად განხორციელებული სიკეთე წარმოადგენს.

ქ-მა როზა გაფრინდაშვილმა, ამავე დროს, როგორც ფილოსოფიის ერთერთი დარგის — ეთიკის — პროფესიონალმა მკვლევარმა, რაც კარგად ჩანს მის მიერ

ათწლეულების მანძილზე გამოქვეყნებული შრომებიდან, სცადა დაინტერესებული მკითხველისათვის ეჩვენებინა ის, თუ ქართველი ხალხის ცხოვრებაში საუკუნეთა მანძილზე რა რეალური ფორმებით ვითარდებოდა და იმოსებოდა **ქართული გონი**.

ცნობილია, რომ ყოველგვარ საქმიანობას, მითუმეტეს, შემოქმედებით შრომას, სჭირდება საშუალებები, მათ შორის კი ისეთი, რისკენაც გამუდმებით მიისწრაფვის კაცობრიობა და რასაც წარმოადგენს **თავისუფლება**, რომელიც არა მხოლოდ საშუალებაა, არამედ უმაღლესი მიზანი. იგი, **თავისუფლება**, გენიალურ ფილოსოფოსს **ჰეგელს** თუ დავიმოწმებთ, გონის არსებაა. აქ ჰეგელის „ღონიერ ინტელექტს“ (როგორც ამბობდა ცნობილი ქართველი ფილოსოფოსი პროფ. თ. ბუაჩიძე) ვერავენ შეედავება. გონი კი მთელ სამყაროშია განფენილი. საქართველო სამყაროს ნაწილია, ხოლო ქართული გონი — მსოფლიო, კოსმოსური გონისა და ისიც ღვთაებრივი ძალითაა კურთხეული.

ქართული გონი მისი არსებობის მთელ მანძილზე იბრძვის და მოქმედებს საკუთარი „თვითობის“ თავის თავთან იგივეობის, „მე“-ობის და, შესაბამისად, ქართველი ერის **იდენტურობის** სისრულეში მოსაყვანად.

იმის წარმოჩენას და დამტკიცებას, თუ როგორ და რა ფორმით ანათებს მსოფლიო გონი ქართული გონით საქართველოს ცხოვრებაში რეალურად, ქართველი მეცნიერები გზადაგზა, თანდათანობით ისეთ მაღალ დონეზე შესძლებენ, როგორც ეს მათ ხელეწიფებათ.

ქართული გონის ძლიერების, მისი მრავალფეროვანი და ღვთაებრივი გონისძიერების ჩვენება ქართველ მოაზროვნეთა უმაღლესი მიზანია.

წიგნის „ფსიქოლოგია ქართულ ფოლკლორში“ შესახებ სათქმელი რომ არ გაგვიგრძელებდეს, მოკლედ უნდა აღინიშნოს ის, რომ რ. გაფრინდაშვილმა მისეული შემართებით შესანიშნავად გაართვა თავი დასახულ ამოცანას და აჩვენა მისი მრავალწლიანი თეორიული და პრაქტიკული (პედაგოგიური) გამოცდილების ერთიანობა, რის გამოც მას მკითხველისაგან ეკუთვნის დამსახურებული მადლობა.

P.S. არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ ისიც, თუ როგორ ლამაზად და ღირიულად მთავრდება ნაშრომი (წიგნი) გ. ტაბიძის და მ. მაჭავარიანის ლექსებიდან მოხმობილი ამონარიდებით:

„რა განძი გვქონიაა!“

/გ. ტაბიძე/

„არა! სხვისი მისაბადი რა მჭირს, — თვარა, — კი!

/მ. მაჭავარიანი/

... მართლაც!..

ეთერ კობაიძე

20.01.2015

საგამომცემლო უზრუნველყოფა:

საგამომცემლო სახლი „ივერიონი“

დირექტორი: ზაურ ნაჭყებია

ტექნიკური რედაქტორი: ასმათი ფიფია